X.
No. 13.

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN
II 45
P. 220/51/3987.

Tractatus de Scriptoribus Theologicis et Philosophicis
1699.

Caput 1.
De Notitia huius utilitate, difficultate et mediis ad eam perveniendi.

vitia eorum scriptorum.

§. 1.

Stultissimum omni tempore, qui libros vehementi prosecuti sit odio, adeoq; eorum notitiam vilipenderunt. Causæ huius odii variæ sunt, et interdum admodum diversæ. Nonnullis ignavia hoc odium inspiravit, aliis avaritia. Libros quam inquirendi pruriens, ut de Joh. Labadæo et similibus non nego, ut de Joh. Labadæo et similibus non nulli observant: diversus alios ambitio vexat, et ad libros contemnendos impellit, quod de Theophrasto Paracelso memoria proditum est, cuius effatum asserbi stultissimum: capillitii sui pilum plus sapere, quam oes Galeni sectatores: imo barbam suam plus experimentorum habere, qui oes, qui essent Academia. Accedit in quibusdam invidia. De quibus causis dibus legi merentur Spitzelius Salden nus de libris variis eorum usu et abusu l. 2. c. 1. 2. 3. seqq. 4 mi. edidit otia Theolog. A.

Plura de hoc Seldeno vid. in Bentheius Engle. & Godw. & v. D. Vaat. Prix addi his pt. superstitii, q nonnullos in transversum agit, ut iisdem de Quakeris saltem quibusdam asseri pt. vid. Crocius in historia Quakeziana, & arcanum politicum sive ratio status, q Turcas moveat, ut cum cultu ingeniorum humanita, tem ex finibus suis proscribant, nec libris adeo conceda nt locum. vid. Joh. Andreas Bosii de Imperio Turcico, Ludovicy Maracci in prodromo refutationis Alcoran: in 4. tomis in 8v. Romæ edit: 1696. imò & Pontificij libros à Pontifice condemnatos evolvendi non omittunt, unde magna, inserti in inter Italos, ignorantia, quam deplorat Joh. Vincentij Gravina in opusculis suis.

Abusus librorum non nulli.

§. 2.

Negari non pt, multos libris sæpe abuti, nam, ut nihil dicam de illis, q ad vanam & inanem ostentationem saltem libros possi, dere cupiunt, quos Lucianus graviter perstringit in dialogo περὶ τῶν πολλὰ βιβλία ἀναγινώσκοντων: ut nb. etiam dicam de illis, q libros quidem legunt, sed voluptatis saltem

BIBLIOTEKA UMCS LUBLIN II 45

& delectationis gratia, ut nullicula fabulas Romanenses. Graviter primo peccant, q existimant, rem in eo eruditionem consistere, ut multa ex variis libris corradere, aut varia scriptorum nomina, & prolatis alle, gationibus ostentare possint. Hinc fit, ut memoriam obruant, cogitationes distrahant, propria & accurata eruditionis vim in, pervertant, ingenium pariter ac judicium labefactent. Cartesius dicere solebat: Litterarum studium veterum librorum lectionem peregrinationi apud exteros similem esse, cui dum nimium indulgent quidam in pro, pria patria hospites aut peregrinei tandem fiunt. vid. Ubies in introductione ad Phi, losoph. Cartes. part. VI. §. 37. Verè experi, entia docet, multos post insignia lucti, onis tædium, rerum ipsarum, de quibus Autores egerunt, aut nullam aut levem admodum intelligentiam assecutos esse. vid. Montaigne Essais in examinibus lib. 3. cap. 9. alium finire lectionis incommodum designat male,

lebrache de ingrend. verit. lib. II. part. II. cap. 5. pct. 6. Deinde ed illi peccant, qui lectio ni libror. ita inhærent, ut doctrinæ humanæ dulcedine veluti fascinati, de divinâ sapientia non amplius cogitent, morum ed voluntatis emendationi literaq studium præferunt sua stultissimæ actionis aliquam, & gravissimas dat iuri pœnas. vid. Theophilus Spizelius de literato infelici.

§. 3.

Hos abusus, seu scopulos q evitaverit, illum non fefellerit tela eorum, q contra libros declamant. Legendi 2.) sunt in lingvis ed criticis artibus dtrum, facere paginam nemo dubitat. Historiam vero qs sine libris addiscet? Atq hæc e fundamentum eis philosophiæ omniscq eruditionis, ut bene ob, servat Thomas Campanella de libris propri, is ed recta ratione studendi cap. 2. art. 11. Historia meditationi pabulum ed alimen, tum affert: Jam vero dum in causas inqri, mq, juvat alior. qq scripta conferre, qa isti

Critica

Historia

Historia judicium.

lequq suis inventis nos labore nostro sublevant, aut cogitata à nobis confirmant, illustrant, aut errorq, si quos commisimq, nos edocent. Jam ē jam ab aliis probe dicta ed inventa sunt, ea à nobis inveniri è necesse è, si a. scire velimq, an inventa sint, opa illorum legenda sunt. Theologq intelligere debet sue, cessionem dogmatum in Ecclesia, sententias adversariorq, consensum et placita suorum, quor. cuivis adhærent, aut hæc sine neq, nisi toty in libris sit. In Theologia exegetica, inter alia subsidia, versiones, lexica, commen, tarii qq aliquid conferunt. Ergo legendi sunt libri. Eadem ratio ē Historum apud quos insuper receptæ opiniones maximam vim habent, q sine libris cognosci neq veunt. Et sic in reliquis se res habet.

§. 4.

Ergo ed notitia librorum utilis ed necessaria est, ut sciamq quos evolvere libros debeamq. Etenim cum tanta librorq mul,

Necessitas notitiæ librorq.

titudo sit, ut ea fere obruamur, cum in lon-
gè plures mali sint, quam boni, filo prorsus
vix adnêo nobis opus è in institutione, ut
inde discamus, quam legendi sint, et pro ordi-
ne quisq; notitia plane expers è, nullos
libros legere pt, quippe quos non novit, adeo
nec in ullo eruditionis aut doctrinæ gê-
nere proficere. §. 5.

Historia literaria tam longè lateq; pa-
tendit, ut illi capiendæ aut pertractandæ
ingenium humanum vix sufficere videat
Vid. Morhoff. Polyh. l. c. 2. præsertim si
ejus ambitum cousq; proferamus, quousq;
eum protulit Verulamius Lib. 2. de augm.
scient. Cap. 1. sed et si rectius nostri instituti li-
mites subsistamus, Scriptores unicuiq; di-
sciplinæ inservientes evolvamus, magna ejus
vastitas et difficultas è, si diligentiæ cedunt. §. 6.

Media ad notitiam pervenien-
di. Præsertim facile res succedet, si observe-
mus media comparandæ notitiæ horum au-
thorum inservientia. Hæc ad tria revocamus
capita, quorum I.) è librorum huc pertinen-
tium et hanc notitiam adjuvantium dili-
gens lectio. 2.) cum aliorum conversatio cum
viris eruditis, quo sumet refero literarum
commercia, itemq; peregrinationes. 3.)
Bibliothecarum, bibliopoliorum similium
locorum frequentatio.

§. 7.

Quod ad primum attinet, Autores hic
facientes diligenter recensel Morhofius
in Polyhist. lib. 1. cap. 16. segq. Nos a-
sequemur quodammodo ordinem, quem serva-
vit Valentin. Henricus Vogler Professor
Helmstad. cujus introductionem universa-
lem in notitiam cujuscunq; generis bono-
rum scriptorum anno 1691. cum notis et augmento
edendi curavit Henricus Meibomius in 4to.
Sed ita, ut saltem eos præcipuè scriptores,
qui post Morhofium scripserunt, indicemus.

§. 8.

Constituì ergo varia ejusmodi Autho-
rum clas-

ses poterunt: Prima eos continet, qui nomina
doctorat. Doctorum virorum annotaverunt,
juxta seriem temporum, quib. l. nati fuerunt,
l. maxime claruerunt, l. obierunt. Hoc com-
muniter faciunt chronologi, de quib. suo
loco. Joh. Henricus Boeder singillatim
seculorum quorundam res gestas erudit, ibiq;
virorum diligentem habuit rationem, vid. de
rebus gestis Seul. XVI. item auctores, seri-
ptoresq; historiae Ecclesiastica, inter quos
Andreas Cazii in memorabilib. histor. Ec-
clesiast. hujus seculi.

Boeclerus

Secunda Classis, quam nos addimus, comple-
ctit eos scriptores, qui itidem justa seriem
temporis certa judicia de viris doctis de-
promunt. Huc pertinet Censura celebri-
rimorum auctorum, sive tractatus, in quo varii
virorum doctor. de clarissimis cujusq; scrip-
toribus judicia tradunt, auctore Thom.
Hyde Blount Anglo Britanno l. Baz.
nette, Londini 8vo 1690. in fol. vid. Act.
erudit. Lips. ad 1693. mens. Januar. p. 24

Tertia classis completitur eos, qui ordine alpha-
betico de viris doctis egerunt, tempusq; quo
vixerunt, et scripta designarunt. Huc perti-
net Konigii Bibliotheca vetus et nova,
in qua multa omissa, multa perperam et
minus accurate dicta sunt. Henrici Conssi-
rii Brandenburgici, labor huc itidem
pertinet, qui litera C. & B. ingentem tomum in fol.
complevit, sed unus iste tomus saltem hactenus
impressus est.

Geo. Matthiae Koenigii

Sc. in allegatione nominum auctorum, et recensione scriptorum.

Cps. Hendrichii,

Quarta Classis illorum qui aliorum judicia
ita referunt, ut ordine alphabetico disponant
nomina doctorum virorum. Quo in genere
non contemnendus est labor Tobiae Mayeri,
cujus Epanagnologiam criticum ab Epp.
editum. Deinde postea a Christiano Wilhelmo
Eybenio insigni accessione auctum demo
ad 1687. prodiit.

Prima Classis eorum est, qui secundum seri-
em disciplinarum de auctoribus
agunt, uti Antonius Possevinus, in bibliotheca
selecta et apparatu sacro. Bibliothecae ejus

selecta ultima editio prodiit ao 1607. in fol. Colo-
niae Agrippinae, paucis ante ibid. 1608. Ipse Morhofius
in hunc censum referendo ei, quippe cui con-
stitutum fuit per eius doctrinam liberalis pa-
tes ires notitiam eorum subministrare,
huc spectant in specie de notitia librorum
theologicorum, iuridicorum, politicorum, pra-
ceperunt.

Sexto ad priorem classem prope accedunt,
qui eundem ordinem seruant, sed alios
iudicia de autoribus referunt. Sic Adrianus
Baillety edidit Jugements des Sauans sur
les principaux ouurages des auteurs. h.
iudicia eruditorum de scriptis primariis
autorum: tres tomi pauciis ao 1685: in 12.
prodiere, quarto ao 1686. accessit, cuius quo
partes reliquae, quantum mihi constat, nos-
dum editae sunt.

Septimo, sine ordine etiam nonnulli in-
cedunt, quorsum referri possunt, qui cen-
cuiusdam viri iudicia aut e sermonibus
aut e scriptis eius collecta in lumen
proferunt. Sic habemus Scaligeriana, Thu-
riana, Valesiana, Menagiana, Sorberiana,
quorum pauca scripta dicta excipiant, interdum mi-
dia sint, ut, si non ederentur, certis illorum
honori consuleret, quod vel exemplo colle-
giorum mensalium Lutheri patet, cautius
incedunt, qui e scriptis talia iudicia col-
ligunt. Sic Georgius Richterus edidit Crisen
Melanchthonianas de eligendis optimis qui-
busque in disciplinarum genere autoribus
Lipsiae ao 1697. in 8vo. Pariter ex iudicio
Thuani e historia eius collecta sub titulo: Elo-
giorum Thuanorum prodierunt Londini
ao 1671. in 8vo quae postea Teissierus in
linguam gallicam transtulit, e doctissimis
notis auxit, prodiitque liber Genevae, ao 1686.
Idem adhuc auctior recensu Ultrajecti
ao 1696. in 12. Titulus est: les Eloges des
hommes Sauans.

Octavo, nec praetereundi sunt, qui satyras
et censuras vehementiores in vicos doctos
scripserunt: quorsum pertinet Trajani Boc-

calini in relationibus e Parnasso. vid. de Boccalino Jano Nicio Erythraeo in Pinacothe-
ca Jeremiae i. e. Schurtzfleischii relatio-
nes e Parnasso, ut et Joh. Alberti Fabri-
cii scriptorum recentiorum de eo. Hamburgi
1688. qui de Morhofio, Clario, Abra-
hamo Berckelio, Sollio, Konigio, Lybe-
nio satis libere pronunciat, in quosdam
etiam aperte injury è.

Nono referendi sunt catalogi et
scriptores aut collectores catalogorum, sed
de iis jam ex instituto agit Philippus Labbe
in Bibliotheca bibliothecarum Lipsiae edi-
ta, et ab Antonio Teissero insigniter au-
cta, qui hunc librum sub titulo: Catalo-
gus auctorum, qui librorum catalogos, in-
dices, bibliothecas, elogia, vitas, orationes
funebres scriptis assignarunt, Genevae in
1686. in 4to. Cui sequenti anno aliud ejus-
dem accessit. vid. quoq. Morhofii Polyhist:
literar. l. 1. cap. 18

Decimo locum quoq. hic sibi deposcunt, qui vi-
tas eruditorum privatorum virorum liberis
sunt prosecuti, quos diligenter recensuit Morhofius
lib. 1. cap. 19. Huc hic addimus D. Laur. Fre-
heri Theatrum Norimbergense Viro-
rum eruditione claror. Norimb. an. 1688.
fol. editum. Inchoavit hoc opus Lauly Freche-
rus, sed ad finem perduxit Caroly Joachimi
Frecheri Pauli ex sorore Nepos. Recen-
sentur in hoc opere supra 2800. virorum
claror. gesta et scripta, inter quos 1312.
sunt, quorum effigies aeri incisae exhibentur.
Et vero Frecherus ex oibi Europae nationibus
viros doctos collegit, ita intra Franciae limites
subsistit Perraltius vel Perrault, cujus liber
les hommes illustres qui ont paru en France
pendant ce siecle denuò Lutetiae an. 1698. pro-
diit. Et vero illud videndum est, quod
Decimo observandum quosdam certae gentis, certi
temporis viros eruditos designare, eorum
vitas et scripta exhibere. Praecipuos hic
genere recensuit Morhofius lib. 1. cap. 17.

7

vid. Acta Erudit. Lipsi. a. 1686. mens. Aug. p. 380. Nos adoring illud Nicolai Antonii Hispalensis Bibliothecam Hispanicam nova laudat Morhofius lib. cit. p. 206. Sed postea etiam prodiit ejusdem auctoris Bibliotheca Hispanica vetus Romæ 1696. II. Tomis in fol. De Svecia etiam vide Joh. Scheffer. sive, cia litterata, sed multa collegit de viris erudi tis Sveciæ Joh. Mollerg. Idem quidem ille pri et Cimbria litterata partem edidit. Hæ, dem tamen, quæ ad Sveciam pertinent, adhuc non potuerunt.

Duodecimo loco hic habenda est ratio et notanda progymnasmata scriptorum seminarium eruditionis præstantium. Centuriam hujusmodi virorum eruditorum edidit Christianus Juncker, qui anno 1683. Schediasmatis sui historico de Ephemeridibus et diariis Eruditorum, ubi etiam alios autores, qui de hoc argumento scripserunt, indicat. Prodiit Lipsiæ anno 1692. in 12. Spectat huc progymnasma Egidii Menagii historia mulierum philosophantium Lugduni Batavorum anno 1690.

vid. M. Paulini Pragmatographia Scriptorum Germaniæ. Zimmer. de Eberti Gabriel. de Prediis Germaniæ alios autores à me collectos. 8

anno 1690. in 8vo edita. Decimo tertio addendi insuper sunt, qui certioribus, quales sunt in Ecclesia Romanensi, viros doctos recensent, ut in Jesuitis celebrandis primum occupatus fuit R. P. Petrus Ribadeneira Catalogo Scriptorum Societatis Jesu publicato, quem auxit magnâ curâ et diligentia usque ad annum 1642. Continuavit P. Philippus Alegambe Bruxellensis. conf. Vogleri Introduct. univers. in notit. Scriptorum cap. 26.

Decimo quarto, denique Ephemerides et Diaria eruditorum, quæ laudent, judicet pragmatica, ejusque justa seriem temporis enumerare. Primo anno 1665. Parisiis edi coepit Journal des Scavans, autore Dno de Sallo, Curiæ Parlamenti Paris. Consiliario, qui sub nomine Dn. de Hedouville latet, à variis deinceps autoribus continuatum est.

Secundo Giornale de litterati in Roma stu, ctore Francisco Nazari edi coepit an. 1668.

Tertio Giornali de letterati in Venetia, ctoribus Petro Moretti et Francisco Miletti

B.

edi coepit 1671. et continuatum est usq; ad annum 1680.

Quarto Acta Eruditorum Lipsiens. edi coeperunt ao 1682. et hodienum singulari cum specie, fu nec sine orbis eruditi applausu continuant.

Quinto Ephemerides Hamburgens. ao 1686. edi coepta, statim in ipsa verba suppressa fuit, quod et contigit Diario Gallico ao 1687.

Sexto Nouvelles de la Republique de lettres par Bayle edi coeperunt Rotterodami 1684. continuate forte usq; ad annum 1689.

Septimo Histoire des Ouvrages des Savans par Mr. Basnage edi coepit 1687. ad ultimum annum 1691. continuata fuit, nescio.

Octavo Giornali de litterati in Parma per Laurentium Pobertum et Benedictum Bacchinum, coeptum hoc opus est ao 1686. et usq; ad annum 1690. continuatum.

Nono Bibliotheque universelle et Historique par Jean le Clerc J.C. de la Crose cepit ao 1686. et postquam 20. tomi prodierunt, desiit.

Decimo Thomasii Monatliche Gedancken, prodierunt ao 1688. et 1689. continuare hanc collectionem nonnemo voluit sub titulo: Fragmenta Gedancken, sed ultra priores nescio non processit.

Undecimo Lenzelii Monatliche Unterredungen edi coeperunt ao 1689. et adhuc continuantur.

Duodecimo N. Giornali in Ferrara ao 1691. edi coepit.

Decimotertio Journal des Savans par Mr. Dauvin ao 1696. edi coepit, et adhuc continuat.

Decimo quarto nova litteraria maris Balthici anno superiori scil. 1698. edi coeperunt auctoribus Dn. Leopoldo et Mr. Mellen Lectore Lubecensi.

Decimo quinto Nouvelles de la Republique des lettres, hoc ipso anno 1699. commodum iterum edi coeperunt à Joh. Bernard qui fuit Bayli quondam socius, ut adeo sit velut continuatio Diarij n. 6. memorati. + Bayle

Alterum medium perveniendi ad notitiam bonorum librorum, è conversatio cum eruditis, quo nomine non illos tantum indigitu,

qui in magna hominis celebritate versantur, qui plurimum veræ sapientiæ et solidæ eruditionis sunt experti. Sic eos præsertim, qui in obscuro latitant, ita tamen latitant, ut criteriis quibusdam facile se prodant et dignoscant. Cæterum, quæ circa conversationem cum eruditis observari, da sint, dixi in annotatis ad Bossii librum De comparat. prud. Civili ad §. 4.

§. 10.

Cum absentibus autem colloquimur per epistolas, et sane plurimum confert ad notitiam librorum cum viris doctis instituere literarum commercia, ut adeo per eos, quid ubivis terrarum in re literaria agatur, edoceamur. Quemadmodum Epistolæ à viris doctis ad alios scriptæ, magnam prudentiæ civilis et historiæ literariæ partem complectuntur. Hinc et diligenter epistolarum scriptores recenset Morhof. Polyh. lib. 1 cap. 23. et sequ. quæ de præditis virorum doctorum epistolis egit Cap. 25. Actis addendæ, quæ post hunc Morhofium laborem prodierunt. Politicum prudentiæ et prudentiæ civilis cultorem juvabunt epistolæ Cardinalis Mazarini à Vairasse sic

edita quarum tomus primus Amstelodami 1690. tomus secundus ibid. 1693. editus est. Gallico autem idiomate hæ epistolæ sunt scriptæ. Eodem pertinent Lettres du Cardinal Duc de Richelieu, à Parisiis eo 1696. prodierunt, sed longe majorem usum promittunt Epistolæ Cardinalis Ossati denuo anno superiori 1698. cum insigni accessione et notis quibusdam historicopolitiis editæ ab Amelot de la Houssaye à Parisiis in 4to. Tanta prudentia hæ epistolæ refertæ sunt, ut in iis thesaurum prudentiæ civilis latitare recte dixerim. Ejusdem argumenti ferè sunt epistolæ Huberti Langueti, quæ hoc ipso anno 1699. hic Hagæ primum in lucem prodierunt, in quibus multa quoque ad historiam istius temporis observare licet. Politico pariter ac theologo apprimè utiles epistolæ et Commentarii Franciscæ de Vargas et Petri de Malvenda de Consilio Tridentino, quas ex hispanica lingua in Gallicam translatas hoc anno 1699. edidit Michael Le Vassor Amstelodami in 8vo. Retegantur in illis arcana dominationis papalis, et

fraudes et machinationes illorum, qui in hoc Concilio fuerunt à partibus Pontificis, manifestant, confirmantq; adeo, ut & eadem adgumento antea scripserat Petrus Suavis, Polonus S. Paulq; Sarpij in historia Concilii Tridentini. Propria do nostrum institutum accedunt Marci Antonii Gudii et Doctorum Virorum aliorum ad eum epistolæ: quibus accedunt Bibliotheca Gudiana Doctorum virorum plurimum, qui superiore et nostro seculo floruerunt, et Claudii Sarravii epistolæ, ejusdem Bibliothecæ fautores, edirarit Petro Burmanno, Ultrajecti 1697. in 4to. Multa in iis scitu digna de viris eruditis, eorum scriptis et laboribus inter alia occurrunt, ut l. principem locum merito vendicent locum. Ne præterea hic nobis è viri diligentissimi Thomas Crenij, qui in animadversionibus suis historico, philologicis, quarum hactenus 4. partes in 8vo prodierunt, plurimas virorum doctorum epistolas hactenus ineditas, in lucem produxit, cui optime de re literaria meritus est.

§. 12.

Ad Conversationem cum eruditis refero et peregrinationem, in hisce enim optima nobis erasci controversia cum viris eruditis colligendi libros varios in vestigandi bibliothecas illustriores perlustrandi. Et sane viros doctos maximum in omni genere litterarum retulisse fructum, et referre in se, et itinerario Wilhelmi Bournet Abbatis, Joannis itinere Italico des Voyages par Mr Baudelot de Dairval, et itinere Italico Tollij, et itinerario Montconysii, Burnetheim de statu Ecclesiæ libri tum in Anglia tum in Belgio peregrato itidem et ejus in has regiones itinere patet.

Sed ne scopo hic excidamus, prudentia peregrinandi non negligenda est, ad quam manuductionem Loederi in diss. de peregrinatione Germanorum, item Horatij in Ulysse, et id genus alij scriptores, videlicet haud raro solliciti, cum instruant, facile tamen, si quilibet vir doctus observare debeat, inde capi possunt. Adde dicta ad Brissium de compar. prud. civil. §. 4.

§. 12.

In peregrinationibus camprimis sese offerunt Bibliotheca et Bibliopolia, quorum frequentationem ultimo loco inter media notitiam Auctorum sibi comparandi attuli. Juvat autem praestantiores Bibliothecas cognitas habere, ne quae perlustrari promerenti praetereant à nobis. Consulendi ergo sunt scriptores, qui de Bibliothecis praesertim modernis egerunt, quos inter eminet Johannes Lomeyerus cujus liber de Bibliothecis altera vice prodiit Ultrajecti ao 1680. in 8vo. Eqridem nec is suis naevis caret, nec Auctor tantum diligentiam et curam, praesertim in recentioribus secutum attulit, quantam argumentum tam dignum reperebat, sed eum meliores non habeamus, illo contenti simus oportet. Extant et speciales Bibliothecarum gravandum descriptiones itidem non negligendae. Sic de Vaticana habemus Mutium Vansam et Angelum Rocca de Vindobonensi, Petrum Lambecium, ejus licet 8vo tomi extent de hac Bibliotheca

sic tamen ad mediam ejus partem venit, ejus labori praemortuus est.

Successit illi Daniel Nesselius qui Breviarium continuationem et supplementum Commentariorum Lambecianorum sive catalogum Manuscriptorum graecorum et orientalium Bibliothecae caesareae edidit Norimbergae 1690. tot enim extat e bibliotheca caesarea per Budersem, de qua extat dissertatio Julii Pflugii 1686. in 8. edita. De fatis Bibliothecae earum cum catalogo librorum in arce Budensi repertorum. Hermanni Conringii Bibliotheca antiqua seu historia Bibliothecarum et Gesneriana aliorumque labores, ob alios cum commentatos asserre supersedeo. De Catalogis quoque Bibliothecarum jam suprà dictum est.

§. 13.

Veterum sedes praecipuae et Bibliothecae virorum doctorum iis in locis, in quibus sunt academiae. Hinc et peregrinator doctrinae cupidus haec loca camprimis adibit. De academiis universi orbis scripsit Jacobus

Hildendorpij, q viam adeo ad notitiam
Academiarum monstrare pt, si recentiores
postea condite addant. Laudat à non,
nullis Banleg de Academiis Gallie, de Ge,
manie academiis scriptores juris publici
passim agunt. Anglie et Belgii federati
Academias non ita pridem accurate et co,
riosè descripsit Henricus Rudolphus Be,
heim in fug. E. n. 8. 87 ad. De Academ,
Lipsiana extat libellus Joh. Laurovij de
1682. in 4to edito, sit et aliarum Aca,
demiarum scriptores extant.

Hucpertinet m. Fridr. Lucas Fasciculus scriptor. Helicon. cap. 4. de Ach. cyii.

§. 14.

Ad Academias proxime accedunt societa,
tes literaria, qua itidem Academiarum
nomine quandoq venire solent. Has cogni,
tas habere bonarum artium cultori multum
prodest. Introductionem in earum notiti,
am edidit Gottfried Vockerodt, ea qua carte,
ra huc pertinentia haberi possunt. Sed
hac de mediis notitiam Autorum compa,
randi sufficiunt.

Caput 2.
De Methodo recte judicandi de Libris.

§. 1.

Non sufficit ad solidam librorum notitiam
tenere nomina Autorum, eaq recitare per,
se, sed judicium accedat, necesse è, quo pra,
vi libri à bonis, vulgares à selectis discerna,
tur. Necessitatem et dignitatem hujq insti,
tuti comendat Edmundus Richerius in obstetric
Autorum cap. 8. §. 5. Sed qua de methodo
et ratione judicandi ibidem tradit, levia sunt,
accuratior hac in re Adrianq Baillety in Jugemens des Scavans sur les
principales Ouvrages des Auteurs tom. 1.
qui huic disputationi tuti q destinatq. Sed
nos ea saltem, q nobis hac de re la men,
tem venerunt, asseremus.

§. 2.

Ad judicium de Autore recte formandum tria
requiro 1. ut tum Auctor tum liber ipse pro,
be cognitq atq diligenter perlectq sit. De ig no,
to enim judicium ferre temerarium et stultum

foret. Si autor autem incognitus, sit liber ipse
sæpe non recte intelligi potest. 2. Ut præ-
judicia, quæ nos haud raro impellunt ad li-
brum laudandum aut vituperandum, dilige-
ter à seriò negligenter. 3. ut penetratim
virtutes et vitia librorum teneamus, et cuncta
rite ad librum, de quo judicium ferimus, ac-
commodemus.

§. 2.

Autorem ut plurimum indicat ipse titulus libri.
Sed interdum latitare autores cupiunt, suisq;
adeo scriptis, aut nullum nomen, aut fictum
aliquod apponunt; hinc libri anonymi et
pseudonymi. Quæ causa autores, ut tale q
committant, impellit, nunc non indagabimus.
Id saltem monemus: ad Pseudonymos
pertinere omnes libros suppositivos, qui ab
aliis viris doctis tribuuntur, ut libris eo
majus pretium, majoremq; autoritatem con-
cilient. In veris itaq; autoribus à falsis di-
judicandis, magna pars Criticæ occupata
est, eamq; diligenter exercuit et coluit Joh.
Clericus in arte critica part. 2. In scriptis

bus Ecclesiasticis ejusmodi fraudes olim pertinaces
frequentes fuere, hinc antiquitatis Ecclesiasticæ
cultoribus in eo maximopere desudandum
et veros genuinosq; scriptores à spuriis et suppo-
sititiis discernant. In quo argumento præ-
untes nobis habemus Robertum in Censura
scriptorum quorundam Ecclesiasticorum et
Huetium in Critico I. sed ex instituto
eandem hoc egit Vincentius Placcius
in lib. de Anonymis et Pseudonymis
qui Hamburgi ao 1674. in 4. prodiit. Nu-
ma editio cum insigni augmento expectat.
Dedit quoq; Joh. Beckerus conjecturas de
scriptis adspuriis; Pseudographis et suppo-
sititiis ao 1681. in 12. it. iterum Amstelo-
dami Anno 1686. sed et Geislerus quidam
non nulla de Anonymis prodiit Lipsiæ
et. 1671. in 4to.

§. 3.

Contingit etiam, ut uno eodemq; aut non
dissimiliby viri eruditi insigniantur no-
miniby. Sic plures olim fuere Aristoteles,

plures Pythagoræi &c. unde sæpe maxima in historia philosophica Ecclesiastica et literaria nonnisi orta confusio, q maximis erroribus occasionem præbet. Vitæ errores ut evitentur, summa opa et diligentia præcavitur, viam nobis Joh. Molleri Holsati in Homotymoscopia sua libro erudito et utilissimo in quo hoc argumentum ex instituto sibi pertractandum sumsit ao 1698. edit.

§. 5.

Sed præter autorem notare quoq juvat, editiones librorum, ut accuratos a minus accuratis discernere queamus, hodie maxima pars elegantioris literaturæ in eo consistit, ut optimas bonorum librorum editiones cognitas habeamus. Nam interdum libri tam depravate eduntur sive ex ejusmodi editionibus de mente autoris pronunciatur quis, summam illi illatura sis injuriam. Ad optimas itaq editiones cognoscendas plurimum conferent Diaria et Ephemerides. Eruditorum autorum latinorum præstantissimas editiones indicavit Joh. Alberti Fabricius in Bibliotheca sua latina: scriptorum Ecclesiasticorum Wilhelmus Cave in historia literaria scriptorum ecclesiasticorum. Sapius quoq hac de re disserit Thomas Crenius in animadversionibus suis historico, philologicis.

§. 6.

Eo in negotio ut eo recte procedamus, cognitos habere juvat Criticos præstantiores, qui edendis veterum monumentis operam suam impendunt, ut et typographos celebriores, et ob diligentiam in edendis libris laudemados. Sic celebratissimi inter typographos sunt tres Manutii, Aldus Paulusbergius, Adrianus Turnebus, Mamertus Patissonius, Fridericus et Claudius Morelli, Michael Vascosanus, Christianus Wechelius, Parisienses Typographi, Joh. Oporinus, Joh. Frobenius, et Joh. Petrus Perbachius, Basilienses. Sebastianus Gryphius, nec non Stephanus Dolensis. Lugdunenses. Arnoldus Mylius, Gothofredus Hittorpius

et Gaffring alenq. Colonienses: Christophorus Plantiny Plantinq et duo Moreti Joh. et Balthasar. Ant. Antverpienses: Hubertq Golzig Brugensis, Franciscq Raphelengijq Lugduno Batavq. Omniby autem facile palmam præripiunt Stephani Parisienses, partem Genevenses Typographi, de eorum vitis et stat. dissertatio Epistolica Theodori Janssonij ab Almeloven Almeloveen ad Joh. Verapeeum Amstelodami ao 1693. in 8. Multa de typographis celebrioribq qeq habet Adrian Bailletus lib. 1. C. 1. Judiciorum eruditorum de primarijs Autorum scriptis. Sed cumprimis huc pertinet histoire de l'Imprimerie et de la librairie h.e. Historia typographiæ et Bibliopoliorum à primis originibus ad annum 1689 deducta, autore Joh. de la Caille typographo et Bibliopola Parisienſiq ao 1689. in 4to prodiit. In ea diligenter recensentur typographi antiquiores et omnes parisienses, qui usque ad annum 1689. Lutetias Parisiorum incolere. Habet ista notitia uberrimum fructum interdum: certissimq boni editionis character, si curata sit à typographo, de quo constat, quod summam in edendis libris diligentiam adhibere soleat, i. idem censendum de editionibq, quas Criticorum Principes, Casaubonq, Salmasius, Gronovius, Gravius, Heinsius etc. dederunt.

§. 7.

Si ita et autor nobis cognitq fuerit, et de editionis bonitate constiterit, i. de qua tu. tum demum solliciti simus, cum plures unius libri editiones prostant: legendq liber diligenter adverterdq. Qua a circa libri lectionem universum, ut intelligatur tum ut fructq inde capiatur observanda sunt, partim in Hermeneutica tradita, partim in sequentibq docebitq, hic solum necessitatem lectionis ut judicium ferri queat inculcamq. Nam non e solo titulo non ejudicandum de libro, cum sæpius liber titulum magnificum interdum præferat. Quam quam absurdq et ineptq titulq imbecillitatem judicij in Critico arguat. conf. de Titulis ineptis

Edmundy Richerij in obstetrice animorum Ca. §. 8. 5. p. 226. ubi inter alia quoties quisq; ad istas librorum inscriptiones eruditissimi: Artis vocalis Synta[illegible] artis mirabilis Cyclopoemia historia historiarum summa aurea, Canon celebrium aureum, et consimiles titulos intuens, vix sumet continere quicquam, sed aurei hi tituli sunt si conferant cum aliis longè insipientibus. Asseruti nonnullos titulos ita nec ex sola praefatione judicium de libri serii potest. Hinc n. nihil fere aliud quam institutum auctoris cognoscat, sed num promissis steterit, specie fecerit satis, ex ipso libro cognoscendum est. Inseriora praefationes utiles nec negligendas esse fatemur. Conf. omnino Thomas Crenius animadvers. Philolog. et hist. part. 1. p. 9.

§. 8.

Cognito auctore et perlecto libro, via quoque ex, uenda sunt praejudicia, quod et alterum caput rectè judicandum respicit. Ex praejudiciis enim eris judiciorum orta pravitas. Infinita, licet sit praejudiciorum multitudo, possunt tn. praecipua ad certas veluti classes revocari. Nam 1.) interdum praejudicium affert auctoris celebri, tas, aut 2.) ejusdem obscuritas, aut 3.) ejus dignitas, muneris, quo pollet, splendor, quorsum et generis nobilitas spectet, aut 4.) quod caeteroqui in male audiat, et infamia quodam laboret, aut 5.) quod non ejusdem religionis sit religionis, aut 6.) quod certa in Philosophia secta sit addictus, aut ab eadem abhorreat, aut 7.) quod caeteroqui placita singularia foveat, aut 8.) quod scripta, ac morum probitate sit insignis, aut 9.) contra quod ea sit destituta, et quae id genus alia sunt. Omnia n. natura, fortuna, muneribus hominibus pollent, aut destituta sit, praejudicium interdum afferre lectori possunt. Huc spectant praejudicia gentis, dum v. g. nonnulli galli ea scripta tantum admirantur, it: dum pene prima in pretio habent, domestica non curant, etc. Eâdem ratione ipsius libri, si aut parvo aut magno facit, si nitide aut minus nitide sit impressus, si multos aut nullos errores involvat, si parvo aut magno pretio comparatus, praejudicia plurima excitari solent.

§. 9.

Jezhò de iis virtutes & vitia librorum cognoscenda sunt, ut recte de iis judicet. Nec principias virtutes recensebimus, et vitia subjungemus.

Prima virtus eaq; princeps inter eos è doctrina, quam autor proponit, veritas. Eadem virtutem ut homo non aliquando erret, nisi fuerit Ecorreusòs, quo plures in aliqua doctrina admiserit errores, eo minoris quoq; liber ipse erit astimandus, sed errores non sunt unius generis, adeoq; nec eodem omnes modo pretium libri diminuunt. Nonnulli ad principale autoris institutum pertinent, alii ad minus principale; illi graviores sunt, hi leviores. Theologo aut Jcto facilis errorem circa leges Grāmatices condonaveris, gram Critico aut Oratori. Rursus alii errores sunt communes, alii sunt particulares. Communes sunt, qui integræ sectæ aut philosophicæ aut theologicæ sunt proprii. Particulares vero quos quilibet autor non ex secta sua hypothesibus, sed ignorantia aut judicij quadam imbecillitate condidit. Hi particulares turpiores sunt, quam communes, quia facilius evitantur. Hinc qui errores communes defendunt, laudari quandoq; solent si secta sua placida accurate proponunt, et optimis quibusq; excogitare poterunt, rationibus defendunt, sic Bellarmino optime dicit, inter scriptores pontificios, qui controversias pertractant. Idem censendum, cum de libris philosophorum et Aristotelicorum Scholasticorum, Cartesianorum, verba faciunt. Atqui si scriptor v.g. Peripatetici, qui titulis haberi vellet, à mente Aristotelis sæpiq; aberraret, is errores particulares committeret, graviorem hoc ipso merito incurreret in censuram. Contra si scriptor certæ cuidam sectæ addictus, non ea ignorantia, sed studio veritatis aberret, ne is secta sua placidis discedat is hoc ipso nam gram promeret laudem. Sic hodie in historia Ecclesiastica merito commendant Capelli, Chigi du Pin, Fillemontij, aliiq; licet Romanæ sectæ Ecclesiæ sacris addicti, nihilominus multa afferunt, justis rationibus adducti, quæ catholicis ejusdem societatis hominibus non probant.

toties ergo ob errores liber improbat, particulares et principales intelligunt errores. Hinc et gravis doctrina veritas hic minuat, patefa-

§. 10.

Secunda libri cujusdam virtus est solidita, de qua non nulla habet Talbeus de libris eorum usu et abusu, sui part. 1. cap. 10. Nos illum librum solida doctrina vocamus, in quo quæcunq; proponunt rationibus et quæstionibus et selectis probant, et qui ad argumentum, quod tractat, intelligentiam pertinent, explicant, ut lector ad peritiorem ejus notitiam perveniat. Qua virtute destituunt illi, in quibus quicquid asserunt, aut nullis, aut tenuibus ac levibus argumentis rationibusq; confirmant.

§. 11.

Commendat quoq; tertio liber, si argumentum, cui destinatus est, plene in eo pertractet. Sæpissime enim necessaria et ad momentum trahentia scriptores omittunt, et in minus necessariis aut ad rem non adeo facientibus prolixi sunt et valde operosi.

§. 12.

Ordo quoq; et tractandi methodus esse debet, qui-

liber placere debeat. Maxime enim cum tædio legentur libri, in quibus nihil nisi mira regnat confusio, cujus res hæc interdum causa est, quod scriptores uno impetu omnem eruditionis thesaurum effundere gestiant, quod Claudio Salmasio et Joh. Seldeno doctissimis cæteroquin viris fere contigit. Qua confusio et obscuritatem parit, et effecit, ut sine hoc et scopo, qui est, saltem esse debet, erudite lectorem scriptor plane excidat. Quibus tamen peccant, qui methodum minus accurate et vigide sectantur, hoc ipso committentes, ut libri eorum ossa videantur carnibus et sanguine denudata.

§. 13.

Tertio in libro merito etiam laudatur perspicuitas, sed non statim pro obscuro habendus est qui ob argumenti subtilitatem aut profundiores et subtiliores ratiocinationes non statim intelligitur. Raucis obscuritatis causa non in lectore, quod sæpissime contingit, sed in scriptore esse debet. Qua de re in Hermeneutica agitur. Orit. 4. obscuritas tum ex ordinis neglectu, ut antea dictum, tum ex perplexitate

aliisq vitiis sermonis iteram cum scriptor leges
argumentandi non probe teneat.

§. 14.

Sexto eò ob brevitatem liber comendat. Ma-
gnus liber, magnum & malum, veteres dicebant.
Et Horatig: Quicquid incipies, esto breve. Ve-
nimia prolixitate obruit memoria, intellectu
fatigat, & lectoribus maximum creat fastidium.
Excedit quod in scriptis prolixioribus multa ad
lectoris admisceri soleant, multa superflue po-
nant, multa quoq jam dicta aut caterogr
nota repetunt. Sic Comentaria Ludovici Vivis
in August. de civitate Dei ob prolixitatem pa
cissimis placuit. Brevitati tamen ita studen-
dum, ne obscuri fiamq, aut necessaria pra-
termittant. Sed discriciendum quoq, an argu-
menti, quod nos occupat, ratio aut scopq, &
institutum Autoris brevidrem tractationem
admittat, an vero prolixiorem postulet.

§. 15.

Septimo ad stylum quoq & sermonis genq, q
Autor utili respiciendum e. Enim vero & pu-

ro casto & emendato dicendi genere magis,
nullum libro conciliat ornamentum, videndum in-
quid argumenti ratio postulat aut permittat.
Sic in theologicis ac philosophicis non licet
semper vocibq & scriptoribq Romanis depron-
tis uti, sed terminis nitendum hisce disciplinis
propriis res efferendæ sunt. Interim qui
data opera terminis barbaris stylum
deformant, ut Philosophi videant, merito
fident à prudentioribq. Sed cum aliud
quoq dicendi genq in orationibq, aliud
in scriptis dogmaticis adhibendum sit, turpi-
ter ruspus peccant, qui hoc discrimen non
observant, & sooties docti declamatores
agunt.

§. 16.

Pertinent huc reliqua ornamenta testimo-
nia scilicet exempla & nomina scriptorum
quibq libri quorundam abundant. Quibq ubq
in cauta parce & prudenter utendum, nisi
demonstrare scriptor velit, ad ostentationem

omnia sua esse comparata, sane vanitatem ista modernorum prudentiores et cordatiores jure meritoq; reprehendent.

§. 17.

Quoniam itaq; multa librorum sunt vitia, et quo in illis reprehendendum sit, et hactenus dictis facile colligit. Juvat tn. quædam specialim designare. Turpiq; sane nihil, nec tamen frequentiq; quicquam est quam plagium. Testatur tot catalogi plagiariorum à viris eruditis confecti. Laudandq; hic præ cæteris est Jacobi Thomasii, Cornelii à Bogz in 4to cum duabus scriptionibus revulsi, Joh. Alberti Fabricii centum plagiariorum et pseudonymorum prodiit Lipsiæ 1689. in 4to. sed et Theodori Janssonii ab Almeloven edidit Syllabum plagiariorum Amstelodami 1691. in 8. ejusdem rem in Thomasium et Joh. Albertum Fabrum addidit. Interim certum mihi videt, multos perperam plagii accusari. Nam, non statim pii et alterius quidam depromit, quomodo, quo consilio hoc faciat, videndum est.

§. 18.

Deinde proscribendi ex orbe literato sunt, nec attingendi ullo modo, qui ad Atheismum viam muniunt, pietatem animis excutiunt, aut bonis moribus nocent, saltem qui ad Atheismum ducunt, non temere legendi, nec nisi ab illis, qui solida eruditione instructi, machinationibus et insidiis horum hominum obviam ire didicerunt. Celebris inter Atheos est Spinoza, cujus impostura detexit Kortholt in libro de tribus impostoribus. Pertinent huc quoq; libri obscœni, de quibus extat dissertatio Dni Rechenbergii: Herisq; fabulæ Romanenses hoc nomine digni non sunt, qui doctorem, multo minus legant. Cura de libris huc spectantibus habet Naudæus in Erotematibus de libris et bonis et malis.

§. 19.

A vitiis librorum discernenda sunt vitia scriptorum virorum. Nam ab homine nonnunquam pravo bonus nihilominus et eruditus artificii plus liber. Sed quo ad mores eruditio

ran pertinent, ea diligenter exequi sunt
Daniel Bartoly in Charactere hominis literati, Theophily Spizelij in literato infelicissimo, Adami Fritschij Dissertatio de vita eruditorum.

Caput V.

De Ratione legendi libros.

Francisci Sanctii de ratione libros legendi cum fructu.

§. 1.

Bonos libros a malis ideo discernunt, ut neglectis atq; repudiatis, illos legamus. Nec nosse sufficit libros, nisi legant, aut ex illis proficiamus, et ad veram solidamq; sapientiam eruditionemq; sed rursus hic circumspectione opus, ut cum fructu lectio instituatur. Quod ut fiat, ad duo respiciendum, 1) quinam cuiq; sint legendi, et deinde quo pacto legendi.

§. 2.

Ut constet rite, quinam libri legendi, observandum, et ipsorum librorum et ut bonorum et legentium quoq; diversam esse rationem. Et ad libros quidem quod attinet, quidam ita comparati sunt, ut non necesse sit, eos perlegere, sed sufficit scire in illis, et in [illegible] loco, quidq; pertractet. Sic Lexica et dictionaria perlegere, supervacaneum esset, sed sufficit, si ad manus sint, ut evolvi possint, quoties ea consulere e re nostra duxerimus. Interim juvat ea nosse, cum interdum studia nostra juvare ea adjuvarique possint. Nec tamen absque re erit volante oculo percurrere ea saltem, ut sciamus, de generatim in illis pertractetur, quod de praestantioribus, ut de Bailij Dictionario historico, similibusq; suo loco judicandis intelligo. Idem censendum de vastis voluminibus, quibus aut historia sacra, aut civilis aut theologica aut philosophica explicatur, uti sunt Baronij Annales, Centuriatores Magdeburgenses etc. In hisce summa rerum perlustrare sufficit, evolvendi autem accuratius, cum de certo argumento quid scripserint, ex instituto cognoscere cupimus.

§. 3.

Rursus illi, qui à Cajetano quod ajunt, ad calcem perlegendi sunt, non sunt ejusdem generis. sunt, inquit, Veralamij, quos leviter

tantum degustare convenit, sunt, quos deglu-
tire cursim legere oportet, sunt denig, se-
pauci admodum, quos ruminare atq digerere
par est; hoc est, libri quidam per partes in-
spiciendi, alii perlegendi quidem, sed non mul-
tum temporis in iisdem evolvendis impenden-
alii a pauci diligenter evolvendi, et adhibi-
ta attentione singulari. Sermi. fideli. Cap.
18. Sic scriptura sacra à Theologo, et
corpus Juris civilis studioso nunquam sa-
tis diligenter legi potest. Quod tu. de lectu-
ne mediis hermeneuticis inniza, et cum me-
ditatione accurata conjuncta intelligo. Pe-
censendum de ibig libris, quibg prima disci-
plinarum elementa proponunt, qui non se-
mel, sed sæpig perlegendi, et tantum non pe-
nitg devorandi sunt. Nec aliter versandum
in scriptoribg, quos styli causa ad imitandum
sermonem, ad illorum exemplum formandum
legimus.

§. 4.

Sed illi quoq, qui libros legere instituunt, in
triplici positi sunt discrimine. Nonnulli pri-
a elementa saltem cujusdam disciplinæ imbibere
cupiunt, alii elementis jam imbuti ultra tendunt,
nec tamen ad summum fastigium eniti volunt.
Quidam denig in intimos quantum humanæ
mentis patit imbecillitas, artis aut disciplinæ
cujusdam penetrare recessus cupiunt. Qui
in prima classe sunt constituti, illis legendi sal-
tem sunt præstantissimi scriptoribg compen-
diorum. Est illis, qui ad secundam classem
pertinent, conjungendi insuper sunt, qui justa,
data plenibora et prolixiora condiderunt.
Illis denig, qui in tertia classe constituti sunt,
legendi sunt ipsi fontes, præcipuii systema-
tum conditores consulendi, adendi denig,
qui argumenta particularia pertractarunt,
ex ibig plerumq omnium optime proficere
licet. Si is sit, qui saltem prima Juris Ca-
nonici Elementa cognoscere cupiat, illi suffi-
ceret compendium aliquod, e Joh. Schilteri in-
stitut. Juris Canon: si hic non subsistere,

de ultra tendere animq; secat prolixiq; aliquod
& plenig; systema Dnibendhagueti Brunnema
jus Ecclesiasticum cum additamentis illustris Sch
ij nostri. Quod si v. ultimum gradum con
sequi velit, corpq; ipsum Juris Canon: evolve
dum, accurate adhibendi commentatores sele
cti, optimi Scriptorum Systematicorum conjun
gendi, cum primis evolvendi, qui argumen
ta particularia tractarunt, ut Zieglerq;
de Episcopis it: de Diaconis & Diaconis,
sis, it: de Superintendente, de dote Eccles.
it: de natura et jure bonorum Ecclesiast
corum &c. §. 5.

Jam alterum accedit q; quo pacto scil. legen
di libri sunt. Patet autem, hoc ad eos pot
simum spectare, qui in tertia classe sunt
constituti, et jam positis rudimentis libere
per quodvis scriptorum genus circumferre
animum possunt, cuncta autem hic fere
unt (1) de libri bonitate & utilitate nobis

utcunq; jam

2

cunq; jam constare debet, & an nostris profecti
fit accommodata (2). Certa nobis finis aby scopq;
est constituendi. Dos sunt n. libri diversimode
pro diversis legentium finibus legi, sic Historicq;
v.g. Livig & rerum oratorum politicum legi
potest (3) quæcunq; legimus, meditatione accu
rata sunt pertractanda, sintne vera an fal
sa, utilia an inutilia (4) si in lectione aliqd
deprehendamus, quod notatu dignum nobis
videtur, id mandandum literis, ut se nobis iterum
quotiescunq; fit, offerat.

§. 6.

Enimvero cum memoria sit labilis, nec lecta
tenore iterum effluant, excerpendi studium
accedat, necesse est. De quo licet non omnes pra
clare sentiant, si tamen abusq; exitet & meditatio
cum lectione conjungatur, adeo mea opinione repreben
dendum non est, ut sine eo in literis proficiendi vie
cuiquam liceat, saltem qua via hic ineunda, ut
tempori pariter ac labori pariat, dispicien
dum. Fatigavit jamen res plurimarum in
genium, qui de modo adnotatione excerpen
di commentati. Dreselii animadversionem nota

D.

satis é, in qva multa proponit excerpendi
consilia. Philomusi é societat. Jesu libellus crit,
satis industria excerpendi brevis, facilis ano
na, à multis impedimentis, qvibus adhuc teneba,
expoluta, prodiit Constantiæ 1684. nec proba
omnibus. Excerpendi ratio nova ab Udenio
Northusæ Ao 1681. in 8vo edita, usibus illorum
qvi orationes s. ad populum habere volunt
inserviit. Sed é Vincentii Placcii extat de arte
excerpendi liber singularis, qvo omnes, qvi de
hoc argumento scripsere autores, omnes excer
pendi modos é formas, singulorum comoda
é incomoda é præcepta refert. Deniq; é
Morhoffij in Polyhist. part. II. in hoc campo
periclitari vires voluit. Cæt. plerique ad eloquen
tiam cumprimis aspiciunt, pauciores sunt
in cæteris disciplinis, nos, qvid nobis hic
videatur, paucis aperiemus.

§. 7.

Optima nimirum excerpendi ratio, qvæ est bre
vissima é facillima. Deinde qvoq; confusio vi
tanda, cum hunc in finem excerpamus, ut qvo
cunq; tempore presto iterum nobis sint, memoriæq;
succurrant, qvæ legendo observavimus. Unde patet,
et excerptorum libros esse conficiendos, qvod
sint disciplinæ é doctrina liberalioris partis,
in qvibus proficere cupimus.

§. 8.

Ut itaq; hoc ita rite obtineamus (I) eligat
liber, in qvo arte é disciplina fundamenta
ejus ordine conenno exponentis, iste vero (2)
nobis exacte cognitus esse debet, qvo qvidqvid
tractet, statim memoriæ succurrat. (3) Hunc
adscribuntur deinceps omnia, qvæ nobis
observatu digna visa fuerint.

§. 9.

Sed ut totum hoc negotium eo rectiq; capia
tur, descendere ad singula juvabit, initium
faciemus ab eloquentia, ad qvam, tum ver
borum, tum rerum arte meditationum insigni
um apparatus requirit. In verbis aut ad ornа
mentum aut ad copiam respicitur, hinc
duplicis generis excerpta.
Qvæ ad ornatum tabinet, epistinaverunt
Ambrosij Sidonij phrases fundamenti loco

procendes, cui adjicias quicquid de vocum significationibus tum propriis tum translatis, de partibus orationis, it: adverbiis, Epithetis, similibusve sese nobis obtulerit. Adest copia parata, quae inserviet Schönsederi apparatae eloquentiae, cui non tantum variae phrases formulae et expressiones elegantiores quae descriptiones etiam etc. adjiciuntur.

§. 10.

Suadent quae nonnulli, ut variae formulae v.g. orationem aut Epistolam inchoandi, it: transeundi ab una parte ad alteram: quales jam collegit Jacobus Thuemmar in artificio transitionum, it: facta aliqui imprecandi &c. colligunt. Quod Consilium, si quis sepri velis, is omnia aut epistolarum aut orationum genera rito ordine disponere: cui usui dispositiones epistolicae Schraderi, similesve alteri inservabunt: aut summa quaedam formularum capita excogitare et constituere debet, quorsum elegantiores referat. Existimaverim tamen hominem bene meditatum in eloquentia exercitatum, promte varias imitationes formulas posse, ut ejusmodi excerptis illi non videatur opus esse. Nec Enthymematum aut eorum locorum excerpta conficere necessarium admodum duco, quamquam facile eodem modo et ordine confici possent ut scil. summarerum capita, de quibus Oratori saepius dicendum esset, constituerentur. Haec enim ex ipsis disciplinis tantum rectissime deprompta. Ineptus adplane orator erit, qui disciplinarum praesertim Philosophiae rudis, sic orator civilis ornatus argumenta tum probantia, tum amplificantia et illustrantia maxime partim ex historia partim ex Philosophia practica desumit, unde si in hac doctrina elegantioris partibus parum versatus, non opus habebit talibus excerptis oratoriis. Orator autem Ecclesiasticus ex Theologia tum theoretica tum maxime moreli depromit, quae pondus et robur orationi conciliant. Ad affectus excitandos sedandosque quae juvabunt excerpta cum natura hic utrumque faciat pagina, quae per imitationem tamen excitanda et perficienda est.

§. 11.

si quis vitii Rhetoricæ aut orationi se totum tradere velit, illi integrum quoq; fuerit ad ductum Systematis cujusdam e. gr. Vossii aut alterius excerpta conficere. Quod de arte grammatica quoq; Critica, cujus compendium accuratissimum dedit Joh. Clericus cæterisq; intelligendum. §. 12.

Item in disciplinis philosophicis et superiorum facile res expediri potest, saltem tamen in incumbendum, ut fundamenti loco compendium, aut Systema, aut collegium aliquod accuratum, solidum, planum et concinno ordine dispositum ponat.

In historia civili secundum ordinem temporis in singulis regnis ac Rebuspublicis procedatur. In historia recentiori fundamenti loco esse potest Pufendorffius

in Introductione ad Respublicas modernas Europæ. Sed historia antiqua et alio supplenda. In historia Ecclesiastica procedi pot, ut in singulis seculis observentur Doctores Ecclesiæ et Doctrina, Hæreses et Concilia &c: quomodo fere Rechenbergius in Compendio Historiæ Ecclesiasticæ procedit.

In historia literaria aut secundum ordinem temporis annotandi v. g. ad tabulas chronologicas Schraderi, quo de viris doctis observatu digna nobis occurrunt, aut secundum ordinem disciplinarum institui et cetera possunt.

In historia naturali observari ordo potest, quem Physici plerumq; in suis compendiis aut systematibus observant, præsertim Clericus in Physica sua.

Antiquitates et ritus, chronologica, Geographica, Heraldica ad ductum systematis aut compendii notari possunt.

Genealogica ad tabulas genealogicas Lohmanni, aut alterius et sic porro.

In theologicis singula partes singulorum in-
dustriam à nobis exigunt.
Exegetica excerpta ita institui possunt, ut aut
Codici scripturæ sacræ, aut Bibliis numera-
tis Dorschæi, aut amœnitatibus Bibliis
Pfanneri notata digniora adscribant.
In Polemica eligendus Autor è pri. e.g. con-
tra Pontificios aut contra Arrianos ex
instituto scripsit, et fundamenti loco ejus po-
nendi.
In Morali Systema aliquod ac Compendium
accuratiq. e.g. Durei Theologia mora-
lis aut similis liber eligi potest.
Idem observandum in jure ejusq. partibus
singulis, sed cætera, qui sic moneri poterunt
studiq. et recte exemplis quam regulis aut
præceptis docentur.

Caput V.

De Philologia in genere et in specie de no-
titia linguarum erudito necessaria
et eloquentia comparanda scri-
ptoribusq. huc pertinentibus.

§. 1.

Prodo nunc et institutionis ratio postulat, ut
de libris ipsis eundo per ordines eruditionis par-
tes disseramus, sed primo notandum esse, quos-
dam, qui universum eruditionis amplitudinem
et varietatem ab uno libro, quicquid è liberali-
oris doctrinæ completi voluerunt, consti-
tutum id fuit, præter alios, Henrico Alstedio
dio, cujus Encyclopædia Herbornæ Nas-
sauiorum 1630. 2. Volum. in fol. prodiit,
in qua præter philologiam et philosophi-
am, Theologiam, quoq. Jurisprudentiam
et artem medicam itemq. artes mechani-
cas ordines exhibet. Desiderat in eo id potis-
simum, quod disciplinas sine necessitate
cumulet. Item Alstedius edidit Encyclopæ-
diam Biblicam sub titulo: Triumphi Biblici,
in quo eorum disciplinarum Systema ex sci-
ptura sacra concinnat. In quo cum secuti
et augusti Weissery in Pansophia Mosaica
in quo natales et fundamentum omnium artium

ac disciplinarum in solo libro Geneseos reperiri, demonstrare conati. Mihi ejusmodi labor ut ineptire videri, cum ad cognitionem artis nondum sufficiat, quodcunque scriptura sacra ejus mentio alicubi injiciat.

Sed redeo ad scriptores Encyclopaedicos, inter quos Hecklermannus quoq reponendus, cujus Encyclopaedia accuratior est Encyclopaedia Althedii. Joachimus Hortius, Ringelbergij, is ipse, qui dissertationem quoq elegantissimam de ratione studiorum scripsit, quam cum aliis ejusmodi scriptoribus edi fecit. Thomas Crenius Encyclopaediam itidem scripsit, brevem eam quidem, sed caeteris forte praferendam. Extat eadem et Abrahami Calovij Encyclopaedia disciplinarum realium, sed philosophiam et facultates superiores saltem completit, non autem eas disciplinas, quae humaniora tradunt, ad quas magis respicit Joh. à Wowveren in tractatione de Polymathia, quae veterum de complexu artium libera, alium sententiam erudite explicat, prodiit Lipsiae ao 1665. in 8. Bene autem observat, artium commune esse vinculum Cap. 23. et hinc Cap. 24. de Eskolio, quod ayit, qua de re ut Thomas Crenius in notis ad Gulielm. Budaeum, de studio literarum recte instituendo p. 15. Nec praetermittendo nobis hic est Borelli, qui in libro cui titulus: Science universelle, idem institutum sequit, et complexum earum partium exhibitionis fistit. Addidit quoq examen erroneum vulgarium. Et examen Encyclopaediarum. Caeteros scriptores, qui momentum non trahunt, ut Matthiae Martinij Encyclopaediam, sibi similes lubenter praeteramus.

§. 7.

Nos, ut ordine procedamus, omnes disciplinas, et quibus totius eruditionis orbis constat,

in duas classes dispesimy. Alia enim sunt
qua immediate humani generis felicitatem
promovent, ut Theologia, Jurisprudentia
et Medicina, alia, qua mediate id faci-
unt et ad priores nos manuducunt, qua
Tropadeomatum nomine comprehendi
possunt. Ad Tropadeomata spectat Philo-
logia et Philosophia. Philologia iterum
duas partes sunt, quarum altera varia re-
rum cognitione animum replet, et ad Phi-
losophiam praparat. Prior in specie Phi-
lologia, posteriori Historia vocari solet.

§. 3.

Circa sermonem fere occupant ois artes,
qua humaniores appellitant. Hinc et Phi-
lologia humanitas dicit à Gellio Noct. Att.
lib. VI. cap. 16. vid. Cremy annotatis
ad Rhodium, de studio literarum recte in-
stituendo p. 2. qui uno velut fasce hasce
disciplinas fuerit complexy non succen-
vit prater Romulum Balbinum, cujus

tant verisimilia humanarum disciplina-
um Lipsia ao 1617. in 8. recusa, in qby
de epistolis, Latinitate, Gramatica, Historia
Rhetorica etc. non contemnenda affert.
Spectant vero hac potissimum ad lingua
latina cultum, qua praecipuam quandam
curam exigit, cum non tantum, ut intelli-
gat, sicuti Caterae fere linguae, praesertim
orientales, sed ut ea perspicue et accurate
animi nostri cogitata exprimere queamy,
addiscatur. Hinc et de ea primo loco
agemy, de caeteris vero erudito necessa-
rius deinceps acturi.

§. 4.

Sunt nonnulli Autores, qui ex instituto vi-
am ad latinitatem monstrare aggressi sunt,
quod omnes illi fere faciunt, qui de elo-
quentia comparanda et literarum studiis
recte instituendis praecipiunt, deinceps
commemorandi; sed hic loco tamen prae
caeteris laudanda est Joh. Caselij dissertatio

de lingvæ latinæ addiscendæ, quam cum alio genere scriptis recudi curavit Thomas Crenius Roterodami 1692. in 4to.

Nos initium faciemus à Grammaticis. Inter veteres etiam Terentij Varronis Grammaticorum facile fuit eruditissimus, quem olim Festus Pompejo, Flacco, Marcello, Ascanio, Carliano, Isidoro, aliisq; veterum quantum quidem superest hodie de illorum scriptis edidit Dionysius Gothofredus Ao 1585. Sed jam antea Diomedes, Charisius, Priscianus, Donatus, Servius, Marcellus, Festus Pompejus, Varro, prodierunt conjunctim Mediolani Ao. 1508. in fol. Priscianus cujus opera integra ad nos pervenerunt, multa summa diligentia collegit, sed interdum merito in eo desideratur judicium. Hinc sapiunt vapulat. Omnes tatores veteres et Scholiastes in Auctores classicos, quippe qui minutiis Grammaticis

scrutandis toti ferè sunt, ut Donatus in Terentium, Servius in Virgilium, et Asconius Pedianus in orationes aliquot ciceronianas. Cornutus in Juvenalem et Persium, Acron in Horatium etc. inter recentiores eminet Gerhardus Johann. Vossius in majori opere de arte grammatica in quo tamen plurima sine ulteriori examine cum eo Scioppio et Scripsisse nonnulli observant. Alius et Scioppius Grammaticam philosophicam edidit, in qua causas linguæ latinæ inquirere inquirere incipit, quod et Scaligero fuit consilium in libro de causis latinæ linguæ. Sed admodum feliciter in hoc campo versatus est Franciscus Sanctius cujus Minerva sive de causis latinæ linguæ commentarius cum animadversionibus et notis Caspari Scioppii et Jacobi Perizonii iterum prodiit Franequeræ Ao 1693. recensitis et quod cæteros libellos Grammaticos usui studiosi nostri non est.

§. 5.

Sibimq nunc per præcipuas Grammaticæ partes Rodeundq ad Orthographiam ab nec laudandæ Emanuelis Orthographiæ ratio aucta Lipsiæ ao 1607. in 8. edita item Claudii Dausqui antiqui noviq Orthographia Tornaci ao 1632. in Volum. in fol. Qui autem de prima scribendi origine scripsit, Hermannq Hugo item qui de arte typographica commentati sunt, huc non pertinent, indicabimq autem eos cum de scriptoribus historiæ artificialis agendum fuerit.

§. 6.

Referri huc quodammodo potest recta pronunciatio linguæ latinæ, de qua extat Erasmi Dialogus de recta pronunciatione linguæ latinæ Colon. ao 1529. et Philippq Labbeq in indicibus eruditæ pronunciationis libris ao 1645. in 8vo

rasmus

smq Roterodamq de recta latini et graci sermonis pronunciatione librum scripsit, Ro ix ao 1529. et iterum ibidem ao 1555. editum. Deniq et Casselio in hoc argumento occupatq fuit de latini sermonis pronunciatione ao 1635. in 8vo Ora autem de gravitate vocum observanda sunt prout in carmine iis locq et ut et Prosodia scriptoribusq huc spectantibus deinceps dicetur.

§.

Segnitur altera pars Grammaticæ Etymologia, quæ Lexica plurimum juvant, Etymologia Vossij ab eruditis pluris æstimatur, usumq insignem præbet. Calepini Lexicon vitiis et erroribus scatet; Thesaurq latinæ linguæ Roberti Stephani et Forum Romanum Goelii secundi Editionis sua progressuum mole laborant. Nicolaij in thesauro suo respicit tantum Coronem, additisq cum Ludovico Lucio aliorum progymnastarum vocabulis colligente, est in Lexico Fabri thesaurus. Liri, mum à Buchnero, nec aliquoties à Cellario nostro auctq, reliquis omnibus dubiam fecit

palmam Matthiæ Martinii Lexicon philologicum
ad alias quoq; linguas se extendit, non tamen hic
negligendum est voces apud Scriptores medii
ævi occurrentes erudite explicavit, Caroly du
Fresne, Domino du Cange in Glossario Mediæ
et infimæ latinitatis. Cætera vid. apud Boecle
rum in peculiari dissertatione de Lexicis.

§. 8.

Tertia pars Grammaticæ est syntaxis, rationem
rite et e latina lingua inde voces inter
se jungendi docens. Cum maxima in hac parte
Grammaticæ esset corruptio, multi viri docti
in eo collocarunt operam, ut rationem con-
struendi ad pristinam puritatem et elegan-
tiam revocarent. Referre huc licet Thomam
Linacrum de emendata structura latini
sermonis, Adrianum Cardinalem de sermone
latino, Maturinum Corderium de corrupti
sermonis emendatione, regulas scribendi Fr.
Vigri, regulas constructionis Ant. Mancinelli, Joh. Colliarium Cygnæum de recta
et ordinata vocum compositione, Jacobum
Ludovicum Strebæum, de verborum electio-

ne et collocatione oratoria etc.

§. 9.

Viri non in constructione tantum verborum reperunt,
postquot regulas elegantiarum, observatio-
nes linguæ latinæ ediderunt, aut de idiotismis
phrasibus et formulis linguæ latinæ conscrip-
ti sunt. Laudandi hic imprimis sunt Lauren-
tii Vallæ de lingua latina elegantiæ libri, Joh.
Buchleri elegantiarum centum et unde sex-
ginta regulæ. Joh. Philippi Parei regulæ
elegantiarum Ciceronianarum, ejus Calligra-
phiæ Romanæ additarum, Andreæ Ke-
keri tabulæ sermonis latini elegantioris,
Georgii Vogelmanni elegantiæ latini sermo-
nis, idemq; observationes linguæ latinæ
Bartholomæi Roccii Basilii Fabri, et
aliorum. Quod autem ad formulas actio-
nes et phrases, Antonii Schori phrases ejus-
demq; thesaurus utramq; huc faciunt pagi-
nam. Qui autem phrases collegerunt,
ut copiam sermonis instruerent, et adju-

BIBLIOTEKA
DMCS
LUBLIN

varent, alibi indicandi sunt.

§. 10.

Non quoq; praetermittendi sunt Scriptores particularium argumentorum, qui horum ut ubiq; ita hic quoq; cumprimis commendandi est industria. Si ita ut par est, in campo, quem decurrendum sibi sumpserunt, fuerint versati. Sic de particulis latinae linguae Jo. Oeselius, Stevichij, Rhisippy praeceptor, et Danny Duvery commentati sunt, sed omnes superat Horatij Tursellinus; cujus libellum utilissimum de particulis latinae orationis auxit ac locupletavit Jacob Thomasius, et ita aucta editio prodiit ad 1682. Huberti Susannae commubium adverbiorum itidem huc spectat sic cum et Epithetorum et Antithetorum maxime usus sit, in iis colligendis itidem non nulli industriam suam collocarunt. Epitheta itidem Ciceronis edidit Petrus Joh. Palmerius. Antitheta Ciceronis ipsa nella. Quin et Rudolphus Goclenius in Analectis observationum latinae linguae

tum epitheta, tum antitheta Ciceronis exhibet. Quae ipsa Goclenii Analecta plurimum bonae frugis exhibent, nec poenitebit humaniorum literarum cultorem ea perlegisse.

§. 11.

Notanda linguae latinae cultori cumprimis sunt formulae sermonis, tum in privata communi inter privatos, tum in actibus publicis ac negotiis tum civilibus, tum adhiberi solitae. Neq; ad sermonis elegantiam plurimum faciunt, et veteribus rectius intelligendis serviunt, hinc ergo spectantia magno summo studio collegit Erasmus Rotterodamus in Chiliadibus suis. De religiosis adagiorum scriptoribus Morhoff. in polyhist. lib. 1. cap. 21. p. 252. seqq. Ast solennes istas formulas in actibus publicis populi Romani adhiberi solitas summo studio collegit Barnabas Brissonius, cujus opus insigni utilitate se commendat omnibus.

Juvat quoq; interdum vitia sermonis habere cognita, ut eo facilius evitent. Sunt autem præcipua sermonis vitia Barbarismus et Solœcismus, itemq; Archaismus et Neotericismus. De Barbarismo extat Cellarij nostri libellus lectione non indignus. Habet quoq; nonnulla Rudolphus Goclenius in Analectis observati, quæ linguæ latinæ part. II. Eodem spectant, quæ errores aliorum in dicendo notarunt, aut castigarunt, ut Leo Allatius de erroribus eruditorum virorum in dicendo, prodiit ao 1633. in 8. Scioppius in infamia Famiani, quo libro errores Famiani Strada perstringit, ut et in judiciis de stylo historico, in quo Taciti, Sallustij, Thuani, &c. ligeri, et aliorum errores notat.

§. 13.

Circa voces non minus, quam Grammatica occupatur etiam Analytica. Hæc enim in corrigendis, emendandis, restituendis locis

auctorum depravatis, corruptis, obscuris, versat. Grammatica subinde utilis subsidiis, nullis tales tractat, quæ ad eorum grammaticum unice spectant; artis critica multi clarè conati sunt Josephus Scaliger de arte critica Lugduni Batavorum 1619. in 4. Caspar Scioppius de arte critica h. e. ratione emendandi locos obscurorum, et alii quidam, sed omnes superat Joh. Clericus, cujus ars critica cæteris in hoc genere omnino est præferenda. Laudes hujus artis cecinit peculiari oratione Philippus Carolus notis ejus in A. Gellium præmissa. Cæterum præcipuos Grammaticos et Criticos, tum veteres tum recentiores recensuit Scioppius in consultationibus de ratione studiorum cap. 34. seq. p. 331. seqq. ex editione Thomæ Crenij. Nos præ cæteris opera critica recensebimus, nec iis prætermissis, quæ antiquitates, ritus et alia

elegantioris doctrinæ monumenta observationibus suis criticis immiscent. Utramq; hic quærit paginam Thesaurus criticus à Jano Gutero ao 1602. 7 tomis in 8. Francofurt. editus, in quo præcipuorum criticorum selectas commendationes exhibet. Pertinent huc porro observationes Turnebi adversariorum libri, Lutetiæ ao Argentorati, ibi 1580. sic do 150. editi. Ludovici Rodigini lectiones antiquæ, Adversariorum Petri Victorii varia lectionis et emendationis, Petri Fabri Semestria, Samuelis Petiti variæ lectiones, Francisci Luisini Utinensis libri 3. Lacergon, Mureti variæ lectiones, observationes, Lilii Gregorii Gyraldi, Hieronymi Magii miscellanea critica, Philippi Rubenii lib. II. Electorum variorum, Gasp. Gevarti Electorum lib. III. Brodæi miscellanea critica, Jani Rutgersii variæ lectiones, et id genus scriptores alii, ut nunc taceam eos, qui in ipsos Autores classicos commentarios et notas criticas scripserunt, ut Gunthery, Casaubony Grotius, Gronovy, Gravy, Salmasy, et infiniti alii. Non omnes tamen eadem felicitate in hoc campo versati sunt, nonnullis eruditio, aliis ingenii dentia quibusdam arcessenda defuit.

§. 14.

Iterum post Grammaticæ præcepta ad Latinam sermonis facultatem comparandam cumprimis facit lectio Autorum, quorum casta et emendata est latinitas. Isti classici quos vocari solent, et vulgo in certas ætates dispescuntur. De hisce linguæ latinæ ætatibus eruditæ commentatus est Olaus Borrichius, à Thoma Crenio iterum editus. Fecit quoque huc Cæsaris Bartii de latina lingua et scriptoribus latinis Commentatio, quæ inserta est appendici Philologiæ

Joh. Michaël Dilherri, sed etiam Caspar Scioppius in Consultationibg de ratione stu, diorum, scriptores latinos secundum ætates recenset Cap. 29. segg. p. 320. segg. Leg. porro meret Henricus Julij Schewelius in statua Mercuriali, ubi haud contemnen, da de Scriptoribg quibusdam latinis pro, fert. Sed cum primis hic laudandg est Joh. Alberti Fabricius, cujus Bibliothe, ca latina utramg hic facit paginam, quæ prodiit Hamburgi Anno 1697. in 8.

§. 15.

Nos hic ita versabimur, ut eundo per singulas ætates, paucis ipsos Autores enume, remus, et præstantiores simul indicemus e, ditiones. Ad Auream ætatem itag referetur.

1.) M. Accij Plautj, Poeta Comicus, præ, stantissima editio est, quæ cum secundis Fri, derici Taubmanni curis et Jani Gruteri cognitione prodiit Francofurti ao 1621. Nec contemnenda editiones Bothorni, Joh. Frid. Gronovii, et Jacob. Operarij in usum Del, phini.

2.) M. Porcius Cato Censorius, cujus liber de agricultura extat optima editio, post H. Victorij et Fulvii Ursini castigationes ea, quæ cum Rutgersij Perpmae et Joh. Meursii notis prodi, it Franequeræ ao 1589. in 8.

3.) P. Terentij Afri Poeta Comicus placet ni, hil præ reliquis editio, quæ cum annotati, onibg Joh. Henrici Bockleri et Commentariis Franciscj Guyeti prodiit Argentorati, ao 1657.

4.) T. Lucretij Cari Poeta et Philosophus Epicureus, reliquit sex libros de rerum natu, ra. Optima editio est Huberti Giphanij et post illum, Thomæ Creechij, quæ Londini ao 1695. in 8. prodiit.

5.) M. Valerij Catullus, Poeta obscenus et hinc minime legendus. Optima editio est Joh. Vossij, quæ prodiit Londini 1684. in 4. Pareri

6.) Cornelij Nepos historicus, cujus extant vi-
ta excellentium Imperatorum, scriptor nitidi-
simus et tersa latinitatis. Editio Bosiana
1. doctissimis commentariis coeteris è pra-
ferendo.

7.) M. Terentij Varro Roman. fuit doctis-
simus, extant è pluribus, quæ reliqui, scri-
ptis, libri aliqui de lingua latina, item tres de rustica. Editio non contemnenda
est, quæ Lugduni Batavorum ao 1601. in 8.
è Officina Christophori Plantini prodiit.

8.) M. Tullij Cicero, Oratorum, quos Roma
vidit, princeps, opera ejus et seorsim et con-
junctim sæpius edita sunt. Nostantissima
operum ejus editio est, quæ studio Jani Gui-
lielmi et Jani Gruteri Hamburgi ao 1618
in fol. 2. Vol. prodiit, et Londini 1681. in fol.
2. Vol. et deinceps alibi est repetita. Con-
tendenda huic est editio Gronovij, quæ
Lugduni Batav. 1692. in 4. et 12. prodiit.

9.) Sallustius Crispus, historicus, cujus
extat bellum Jugurthinum, et conjura-
tio catilinaria, et alia quædam editiones
præstantissima sunt Gruteriana Francofur-
ti 1607. in 8. cum virorum doctorum casti-
gationibus et notis, et Thysiana cum notis
variorum, et ipsius Thysii observationibus Lugd.
Batav. in 8. 1665.

10.) C. Julij cæsar eloquentia non minus quam
fortitudinis laude clarus, extant ejus de bello
gallico et civili commentarij, quibus nonnulla A.
Hirtij accesserunt. Editio Jungermanniana
quæ Francofurti ao 1606. in 12mo prodiit
præstantissima est, et integras Virorum docto-
rum annotationes in hunc Autorem exhi-
bet. Altera quæ repetita est ibid. ao 1669.
in 4. erroribus typographicis scatet.

11.) T. Livij historicorum Romanorum Prin-
ceps. Notabat eum nonnulli ob nativitia,
quem, sed perperam, ut monstrat Morhoff.
in dissert. de nativitate Titi Livij,
cum Thucydide eum contulit Renatus
Lapinus. Optima editio est Gronovij quæ
Amstelodami ao 1665. et iterum 1679. in 8.
3. Volum. prodiit.

12.) Publij Virgilij Maro Mantuani Poetarum Romanorum Summi, et qui ceteris Poetis longe præferendus est, uti ostendit Alexander Ross in Virgilio Triumphante Editiones plurimæ laudandæ cumprimis sunt, quæ Virorum doctorum commentarios in Virgilium exhibent. Inter Recentiores eminet, quæ cum Commentariis Laceroe et aliorum ac indice accurato Nic. Heinsii Lugdun: Batav. 1680. in 8vo 3. Vol. prodiit; In usum Delphini editus est à Carolo Ruæo Paris: 1675. in 4. et Londini in 8.

13.) Q. Horatij Flacci Poeta pariter ac Philosophus doctissimus idemq; latinissimus Scriptor in lyrico genere eminet. Cum Linnæo eum contulit Francisc. Blondellus peculiari dissertat: quæ Paris. 1673. in 12 prodiit. Friderici Lindenbrogij editio inter recentiores, l. ob doctissimum commentarium ceteris præferenda est.

14.) Cornelius Gallus, e Frejus Tibullus, Sextus Aurelius Propertius, et P. Ovidij celebres quidem fuere apud Romanos poetæ, sed Gallj, quod genuinum sit, nihil ad nos pervenit, reliqui ob lasciviam et obscœnitatem fugiendi potius, quam adiungendi, sunt. Ovidij opera nostra optima editio est Nic. Heinsij, quæ et Amstelodami 1661. in 12. 3. Vol. prodiit, nec contemnenda, quæ cum notis variorum ao 1670. in 8. 3. Volum. Lugdun: Batav. prodiit.

15.) Gratius Poeta, cujus extant Cynegetica, sive de venatione carmen Epicum purum et eleganter scriptum. Editio præstantissima est Caspari Barthij et Hannoviæ 1613. in 8. prodiit. Nostra ex ab Ilicio Jano Vicio Lugdun. Batav. 1645. in 12. edita est.

16.) Publius, natione Syrus, Mimographus, cujus extant Sententiæ plurimum bonæ frugis habentes. Dicti solent cum Mureti oratis, cum ejus epistolis, uti patet ex editione

ipsicus B. Jacob. Thomasii.

17.) M. Vitruvius Pollio de Architectura scripsit ad Imperatorem Augustum libros X. Optima editio est, quam cum virorum doctorum Commentariis luci exposuit Joh. de Laet Amstel. 1649. in fol.

18.) M. Manilij Poëta scripsit Astronomica. Optima editio est, quæ cum J. Scaligeri aliorumq notis prodiit Argentorati 1655. in 4. cura Ph. Jac. Boecleri, cui nihil concedit, quæ in usum delphini cum paraphrasi et notis Mich. Fagi et observationibus Huetij Lutetiæ Parisiis 1679. in 4. prodiit.

19.) Denig Ti. Germanici Cæsaris poëmata tantum ut ex variis phænomena latino carmine expressa sit: Diosemeion s. prognosticorum fragmentum, et ad hunc classem pertinent. Edita sunt in Syntagmate Grotiano Batav. 1600. in 4to. Et ipsi idem Scriptores res latines latini sunt, qui ad auream ætatem à nonnullis referuntur, et libros, quos ediderunt, intra duo secula ante Tiberij Imperium.

§. 15.

Ad ætatem argenteam, quæ à Tempore Tiberij Imperat. usq ad ætatem Antoninorum se porrigere censet, referuntur.

1.) C. Julij Hyginus, cujus librum fabularum aliaq scripta habemus. Optima editio est, quæ curante J. Scheffero prodiit Hamburgi ao 1674. in 8.

2.) M. Velleij Paterculi Historicus ingenio singulari pollens. Multorum commentariis illustratus est, sed cum primis J. Lipsius suam in hoc Scriptore probavit diligentiam. Quidquid cum ejus Commentariis ao 1607. in fol. Editio Ph. Henr. Boecleri ao 1663. in 8. Argentorati prodiit, et ob notas politicas et mordles plurimi est faciendo.

3.) T. Phoedrus Terentius Augusti Imperatoris F.

liberty eligerit libros 5. fabularum Aesopica-
rum versibus senariis conscriptos. Optima e-
ditio est, quæ non ita pridem cum notis Ma-
gcarei Gudii prodiit.

4.) Valerius Maximus reliquit libros 9. dicto-
rum factorumq memorabilium; quanquam
nonnulli ob elocutionem hac ætate indignam
hoc opus habeant potius pro epitome e
majore Valerii opere ab alio concin-
nato. Inter editiones laudanda est Anto-
nii Thysii, quæ Lugdun. Batav. 1654.
1670. in 8. prodiit, item Petri Josephi Ca-
stelli in usum Delphini Lutetiæ 1679. in
4. lucem publicam exposita.

5.) M. Annæus Seneca Pater et L. An-
næus Seneca filius ille Rhetor, hic Philoso-
phus merito hoc loco memorandi sunt, ma-
gis tamen ob doctrinam, quam stylo elegan-
em. Rhetoris opera optime cum variis vi-
rorum doctorum commentationibus edita
sunt Amstelod: 1672. in 8. Ast de Philoso-
pho cumprimis præclare meritus est Justus
Lipsius, cum cujus notis quæ Antverpiæ
prodiit editio ao 1614 et 1627. præstantis-
sima est. Quum hic Seneca tragœdiarum
quæ Pater sit, Philologi dubitant, aliis hoc
affirmantibus, aliis a Seneca L. Annæi fi-
lio et Marci nepote eas conscriptas af-
firmantibus, aliis aliter sentientibus. Exiveri
una tragœdiarum editio, quæ Lugd. Batav. ao.
1621. prodiit, ut et Thysii ibid: 1651. in 8.
evulgata non contemnenda est, licet Grono-
vius quæ aliique viri doctissimi clare de iis
meriti sunt.

6.) Plinius secundus; Ejus ad
nos pervenit historia mundi s. historia
naturalis libris XXXVII. comprehensa et
Tito Vespasiano Imperatori conse-
crata. Optima editio est, quam Joh.
Harduinus Jesuita in usum Delphini e-
dulgavit Paris: 1685. 4. 5. Volum.

Harduinus

7.) M. Fabius Quintilian. Hispanus e Calagurri Calagurritanus sub Domitiano scripsit re-
tulitque libros XII. de institutione oratoria, ne, quos non ita pridem a cacothes[illegible]
ne, quos non ita prudem a cacothe[illegible]
nitidissime edidit Ulricus Obrechtus.

8.) Q. Curtius Rufus ad hanc classem vulgo refer-
ri solet, licet nondum constet, quis fuerit, aut
quando vixerit. Legi de hoc Autore meretur
Censura Joh. Clerici arti ejus critica subjecta in
ter editiones laudat. Argentoratensis, quæ ao
1670. 4. prodiit, nec Crisi aut Cellarii conte-
menda est editio.

Sam. Pitisci

9.) Cornelius tacitus non tam ob stylum, quam ob
civilem prudentiam, sed caute tamen legendus.
Optima editio Matthiæ Berneggeri ex Joh. Fre-
derici, quæ Argentorat. 1664. in 8. prodiit. Nec
contemnenda Theod. Ryckii, quæ Lugd. Batav.
lucem adspexit 1687. Lipsii de hoc Autore ejusq;
Interpretibus infra, cum de Scriptoribus prob.
Actis sermo erit.

10.) Cajus Plinius Cæcilius Secundus. Habemus
ejus & epistolas & Panegyricum. Epistolas opti-
me cum notis variorum edidit D. Jacob. Tho-
masius Lips. 1675. 8. Panegyricum seorsim edidit
Lipsius ex Kirchmayeri Wittebergæ ao 1674. in 8.
sed optima editio est, quæ cum notis variorum
prodiit Lugd. Batav. 1675. 8.

11.) L. Annæus Florus sub Trajano scripsit epito-
men rerum Romanarum libros 4. Optima editio est Wet-
steniana, quæ cum integris Variorum DD. notis pro-
diit Amstel. 1702. 8.

12.) C. Suetonii Tranquilli vitas XII. Imperato-
rum usq; ad Neronem reliquit. Optima editio est
Græviana, quæ Trajecti ao 1672. in 4. et postea
Hagæ Comitum 1691. 4. prodiit.

13.) Justinus Trogi Pompeii Epitomator cru-
ciosissimæ latinitatis & historicus Bohuslao Pul-
mano audit, de cujus ætate vici DD. non con-
veniunt. Catalogum historiarum cultori
insignem usum præbet. Optima editio est Joh.
Georgii Grævii, quæ 1683. in 8. Lugd. Bat.
prodiit. Supersunt adhuc plures antiqui scri-
ptores, qui videm ad argenteam ætatem

referri solent, ut Aurelij Cornelij Celsi, et Senecæ Rhetoris, Quinctij Moderati Columellæ, Pomponij Melæ, M. Annæi Lucani, L. Petronij arbitri, A. Persius Flaccus, C. Silius Italus, C. Julij Solinus Valerius Flaccus, L. Papinius Statius D. Junius Juvenalis, Sextj Julij Frontini, M. Valerius Martialis, et alij; sed de his et reliquis Oratoribus supra laudati legi possunt. Nobis sufficit præstantissimos indicasse.

§ 18.

Extiterunt quoq; post literarum tempora Viri doctissimi tanta linguæ latinæ facultate pollentes, ut veteribus, si non præripiunt, certe dubiam palmam reddant. Sunt hi vel historici, vel Oratores, vel Epistolographi, vel etiam in quocunq; versati sunt argumento sermonis quoq; habuerunt rationem. Eorum ejusmodi quosdam hic indicare non abs re fuerit. Epistolographos quidem Morhofius diligenter enumeravit sive styli elegantia sive ingenio, sive rerum ubertate sese commendent loco supra à nobis citato. Inter Oratores eminent M. Ant: Muretus, Aug. Buchnerus, Jan. Heinsius, Gasp. Barlæus, Petr. Cunæus, Corpinianus, Lipsius, Ott: Ferrarius Benacus, Majoragius, Scaliger Dion: Petavius, et qui in Belgio nostra ætate principem inter humaniorum literarum artifices locum obtinent, Joh. Georg. Grævius, Petr: Francius, et Jacob. Perizonius. Et Francii quidem junctim editæ sunt, omnes reliquorum a. sparsim extant, e.g. funebris illorum, ut et Francii et Spanhemii in obitum Mariæ Angliæ Reginæ, et alia Ant. Malegonelli quoq; hic est injicienda mentio Oratoris inter Italos hodie celebris, cujus orationes IX. cum epistolis aliquot Romæ prodierunt ao 1697. in 12. Plinium is imitatus, nec infeliciter, historicus qui latini sermonis cultum adhibuerunt, indicabimus, cum de Historicis ex instituto dicendum erit. Hic addimus Joannem Vicium Erythræum, cujus extant Eudemiorum Docu-

menta, s. orationes dialogi, homiliæ, & quam primo loco nominare debuissem, Dina corthe, ea, in qvibq omnibq tanta styli gravitas, tantus cultq emineat, ut nihil sparij, nihil elegantius esse possit. Jungendaqhic est Sebastiani Castalio in scriptis theolog: qvog & scripturæ s. versione latinitatis ac superstitionem usq3 observantissimq. Ant. Maria Gratiang in theatro virorum & fœminarum illustrium in vita Card. Commendoni & alijs ingenii monumentis eandem gloriam merito conse, cutq est. Vivit hodiernum Romæ Joh. Vin, centij Gravina, cujq opuscula prodierunt Romæ 1696. tanta elegantia conscripta, ut cum veteribq omnino comparari qveant. So, lent inter recentiores ob styli elegantiam & iam commendari Joh. Barclajj, cujq Euphro, nio et argenis in omnium versant manibq Asiaticum sectatq in prosa dicendi genus, & à vera sermonis latini elegantia ac pu, ritate multum desciit, sed cæteros præte, rituq, cum loco comodiori indicari possint. Pardoxa tn. adhuc indicari optet oportet, ut sunt Stephani Encomium Galli Gallinacei, Hier. Cardani Encomium Neronis, Erasmi Encomium Moriæ, Jælij laus asini, cujq generis alia Cæsp. Cornavius collegit in amphiteatro sapien, tiæ Socraticæ Jososeriq, ubi laus pediculi, pulicis, aranex, passeris, luctus etc.

§. 19.

Hisce qvidem qvos hactenq recensuimq, non tam genij atq indoles sermonis latini, sed ipsiq eloqventiæ ratio qvodammodo, in qvan, tum exempla possunt, cognosci potest. Juva, bit tn. cum instituti nostri ratio postulat, eos qvog indicare, qvi præceptis monstra, re viam ad eloqventiam aggressi sunt. Li, cet enim eloqventiæ præcepta generalia sint, ita ut qvalibet longa adhiberi possint, cum tn. non comodior alibi se offerat loq, hic paucis rem ipsam exprediamq. Aristotel, lis qvidem libri Rhetoricorum multorum judicio

ceteris omnibus in hoc genere dubiam vendunt palmam. Artis Majoraviij, Riccobonij, Victorij commentationibus suis lucem affundere annixi sunt. Schraderus tn. omnes fere superat, qui Christi, aliis praecepta ad hodiernam dicendi rationem haud infeliciter accommodat. Prodiit ejus Commentarius Helmstadii ao 1674. in 4. Habemus quoq; e Graecis Dionysium Halicarnasseum, Hermogenem, Demetrium Phalereum, Dionysium Longinum, alios q. Et Dionysij quidem Halicarnassei de Charactribus antiquorum Oratorum, et compositione orationis etc. praeclare egit. Hermogenes de dicendi genere s. forma orationum libros II. nobis reliquit Argentorati cum versione et notis Joh. Sturmii ao 1571. in 8. vulgatos. Demetrii Phalerei liber de elocutione Lipsiae ob praestantiam editus et prodiit et cum notis Caselij Francofurt. ao 1633. Quae autem hominem praecepta ejus transtulisse dicit Franciscus Pancirolla Italus celebris. Dionysij Longini scripsit librum de sublimi dicendi genere à Tanaquillo Fabro editum. Et ad v. Langbarnii in hunc rhetorem Commentarij, neutiquam contemnendi, commemorandi hic quoq; debet Aphthonius, cujus habemus progymnasmata edita à Joachimo Camerario, Lipsiae ao 1570. in 4. Sed ut inter Latinos summam eloquentiae laudem ipse Cicero consecutus est, ita quae reliquit monumenta, quibus viam ad eloquentiam ostendit, commendavit cumprimis eloquentiae cultoribus solent. In libros Rhetoricorum Ciceronis Sebastiani Corradi, Claudii Minois, Sturmii, Melchioris Junii, aliorumq; commentationes extant. Compendium e Ciceronis praeceptis confecit Melchorius ao 1670. in 8. editum. De Quintiliano jam supra egimus. Reliquos Rhetores minus celebres collegit nuperrime edidit Ger. Vossius in 4to ao 1699. De generatim observandum, in scriptis antiquorum Rhetorum plerasq; ita esse comparata, ut hodie nullum plane usum habeant.

§. 20.

Inter Recentiores eminet Nic. Causinus, cujus libri XVII. de eloquentia sacra & profana primum prodierunt Lutetiæ ao 1617. Deinceps sæpius recusi sunt. Prolixum quoq est opus Jesuitarum, qui titulo Reginæ Palatium eloquentiæ Moguntiæ editum ao 1679. Huic merito præfert Vossius, cujus libri XIX. oratoriæ institutionis Lugd. 1630. recusi, deinceps Masseius quoq eo Jesuitis totum huic studiorum generi manciparit, & varia scripta, ut palæstram styli, palæstram oratoriam & alia huc spectantia edidit. Taceo nunc Ant. Lullum Balearem, qui de oratione libros 7. scripsit, Franciscum Robertellum, cujus de facultate Rhetorica extat liber Florentiæ ao 1548. editus in 8. it: de artificio orationis Edmundum Riecherium, qui de arte figurarum & causis eloquentiæ scripsit, prodiitq liber Lutetiæ 1605. 8. it: dissertatio de arte Rhetorica & methodo ad usum vitæ civilis revocandi, edidit Lutetiæ ao 1629. Ludovicum Vivem de ratione dicendi, & alios

[illegible] aliorum compendiorum via iniri nequeat potest. Præstant præ cæteris Radavii & Becceri potius orator extemporaneus Lipsiæ 1656. in 12. editus. Sigismundi Latomi Artis oratoriæ 1665. 12. Francof. editus & Vossii oratoria 1665. 12. Francof. editus & ao 1690. 8. recusa auctior. Joh. Caviat: Keckermanni Rhetorica civilis. Uratislaviæ 1679. 12. edita. Brevitate, perspicuitate & selecta rerum varietate se mihi probarunt. Prælecta oratoria Bonifacii Balbini, qui & in verisimilibus humaniorum literarum non contemnenda affert præcepta omnino huc faciunt. Exercitationi inserviunt Ideæ orationum, quas edidit M. Zuerius Boxhornius Lipsiæ recusa ao 1661. Huc & Lessii, Manni & Exercitationes Rhetoricæ comparatæ sunt, item Schraderi dissertationes orationum & epistolarum, quæ in omnium versant manibus. Christiani Weisii denique non prætermittendæ sunt institutiones oratoriæ, quæ facilitate & exemplorum copia se commendant. Ejusdem liber de imitatione huc etiam pertinet, ingrato tamen sine necessitate

Lut du parfait Orateur du P. Lamy in 12.
L'Eloquence de tems. 12.
La Rhetorique d'honnete homme 2. Vol. 8.

proliq; è. Cæteros, quod minoris momenti sint, libros præterео. De actione quam utramq; in orationibq; spaginam facere Demosthenes judicavit, adhuc addendum, quod de ea ex instituto commentatq; sit Aud: Cesolig in vocati, onibq; ut vocant, autumnalibq; sive de perfecta orationis actione & pronunciatione lib: 3. editis Lutetiæ 1620. 4. sed longe accuratiq; hoc argumentum nostra ætate pertractavit Petrus Franciscq; qui in eo excolendo summam industriam posuit.

§. 21.

Ad Oratores proxime accedunt Poëtæ, de quibus itidem hoc loco aliquid dicendum est, præcepta nonnulli ex ipso Aristotele hujusmodi suadentia vid. Lazzarelli poetica Aristot: quæ prodiit Lutetiæ ao 1619. 8. Ex Romanis Horatiq; de arte poëtica scripsit, quem librum qui commentariis suis explicant, multa de arte observare solent. Ex recentioribq; merito commendatur Poëtica Giessensis ao 1617. 8. edita: in ea enim plene accurate omnia tractantur, quæ

hanc artem spectant. Vossiq; quoq; de artis poëticæ nat: & constitutione scripsit lib. 3. c. mscr: 647. in 4: editos. Item q; de imitatione oratoriæ & poëtica ibid. & eod. anno. Masenii Sibylla, sive eloquentiæ ligatæ prodiit Coloniæ 1661. in 12. Restant quoq; de singulis carminum generibq; Virorum DD. commentationes, ut Dan. Heinsii de tragœdiæ constitutione it: de Satyrica Horatiana, it: Isaaci Casauboni de Satyrica Græcorum & Romanorum poësi, quem librum in Musæo suo nonita quidem recudi fecit Thomas Crenius, & in quæ alii, à nobis brevitatis studentibus non memorandi. Ipsos Poëtas Romanos nunc non memorandi. Ipsos Poëtas Romanos saltem præcipuos supra in dialogo de Poëtis, item Klaus Borrichij itidem de Poëtis græcis ac latinis item Joh: Gerhardi Vossij, Baillet in jugementens des Sçavans etc: De Poëtis quoq; ex instituto agit Boremanssij in dialogo de poëtis, & Prophetis vulgatis saltem & præterita affert. Legi & hic poterit Cyriaci Lentulj in Christarcho Eucharistico Latialis, Herborna, 1663. 8. edito

Christianos. Haec tus enumerat Ursinus in Museo
lo p. 28. seq: Possent hic multa dici de Scripto
ribus Mythologicis, sed eiusmodi scriptoribus exit hoc in
ex Scriptores historicos. De Enthusiasmo
poetico praeter alios ex Petity eruditè scri
psit. Sed haec quae de re alibi dicit. Formu
larum ac phrasium poeticarum copiam sub
ministrat Weinrichius in erario poetico. Ba
kerig in Flavius poeticis. Extat quoque li
ber qui titulo: Gradus ad Parnassum, in quo
Synonyma, Epitheta et phrases poeticae exhibe
tur, prodiit Coloniae anno 1691. Nec negligen
da hic sunt observationes poeticae Joh. Becke
ri, Antverpiae 1688. in 8. editae et curae
Morhofii Kilonii anno 1691. recusae.

§. 22.

Negligit hodie fere poesis, et in ejus locum
successit aliud scribendi genus, quod vocant
politicam satis ineptè nonnulli vocant. Certe
a vera et genuina eloquentia Inscriptiones
istae et argutiarum, ut vocant inventiones
plane abe-

plane abeunt, quod peculiari jam dissertatione
ostendit Franc: Levasor, item Alberty de Al
berti in thesauro, sut vocat eloquentiae sacrae
et profanae edito Agrippinae 1664. in 12. edito.
Orta a. ista pestis est ex Italia et Germanos
ad peregrina gravis admiranda ac imitan
da pravos afflavit. Inter Italos a. cumpri
mis Enarr. Thesauri in hoc genere elabora
vit, et magnam adepta est famam. Inscri
ptiones ejus magno cum applausu exceptae
recusae sunt Coloniae Brandenb. 1671. in
8. Praecepta dedit in Idea argutae ac in
geniosae dictionis ex principiis Aristoteli
cis erutae quem librum Italico sermone scri
ptum in linguam latinam transtulit, et anno
superiori 1698. in 4. edidit Caspar Ziberg
eloquentiae in Academ. Helmstad. Professor.
Thesauro jungit haud immerito Jacob Masenii
ejus praeceptis non minus quam exemplis
hanc artem exornavit. Argutiae ejus familiae

G

ares prodierunt coloniæ Agrippinæ 1660. quos
deinceps ars nova argutiarum coepit. Eorum
quæ qui cupit, is adeat Petri Labbei elogia Gal-
lianopoli 1664. in fol. edita. it. inscriptiones
Octavii Ferrarii, quarum pars prima eâdem
Batavii ao 1668. tertia ibid. ao 1674. prodi-
it. Olberti quoq; Gifanii in Lechiade, sive vo-
cat, vitas Regum Colonicorum hac ratione de-
scripsit; Idemq; est institutum Xaverii in Ma-
soleo Legum ac Ducum Hungarorum. Quin
omnes, qui inscriptiones, quæ in ædificiis mo-
numentisq; aut publicis aut privatis legun-
tur, collegerunt, sicut Philippus Thomassinus aliiq; huc
pertinent. Ingenium claruit Christianus Weisius,
qui inter Germanos ex præceptis eorum exem-
plis editoq; libello de argutis inscriptioni-
bus hoc argutiarum ac acuminum stu-
dium valde promovit.

§. 23.

Spectant ad poesin etiam Emblemata; nam
ea in illis pro imagines res præsentant, quod
Poëti proprium est. Utrum hic fuit pragma-

Jacob Masenius in Speculo imaginum occulta-
rum veritatis. Habemus vero Emblemata Andreæ Alciati
Sambuci Odor. Juvenis Camerarii Schönhofii
aliorum. Politicum instruit per Emblemata
Didacus Saavedra Philippus quoq; Cinnelly
in mundo, ut vocat, symbolico suum contemnen-
dum Emblematum pariter ac Symbolorum appa-
ratum edidit Scripsq; liber Italice, latine
prodit Coloniæ ao 1687. in fol. Symbola nam
ad hanc ipsam quoq; haud immerito refe-
runt classem. Edidit autem Sylvester à Petra Sancta
Symbola heroica Antverp. ao 1650. in
4. Taceo Paradinem Gabrielem Simeonem
aliosq; qui in eodem campo ingenii perici-
tati sunt vires. Jacobus Typotius Symbola Pon-
tificum, Imperatorum, Regum etc. edidit,
prodiitq; liber Francof. ao 1652. de hac
re hieroglyphicis et Scriptoribus Numismatum
alibi dicet.

§. 24.

Revertimur nunc velut è diverticulo in viam

ea porro tradituri, quæ ad notitiam linguarum pertinent. Latinam & linguam meritò excipit græca, cujus quippe atque late patet usus, sufficit tm. si intelligat, cum hodie quilibet, quæ quæ ant scribat, non reperiat. Quod itaq; libellos grammaticos linguæ hujus fundamenta continentes attinet, infinita illorum è copia nos præcipuos indicabimus. Extat Theodori Gazæ introductio in Grammaticam Græcam Veneti, ab ao 1495. in fol. edita accuratioribus ac plenioribus annumeranda. Nicolai Clenardi institutiones grammaticæ aliquoties sunt editæ, tum in 4to tum in 8vo. In octavo prodierunt Francof. ao 1607. Michaëlis Neandri Erotemata græcæ linguæ edita sunt Witteberg. ao 1561. ibi 8. Cæteras præterea omitto.

L'art d'apprendre la langue greque par Mr. de Port Royal

Scripturæ cæteroquin ejusmanibus Grammaticæ Græcæ Wetteri, quæ juvenum studiis valde è ac commodata. Lexica nunc porro recensenda essent, sed de iis accurate jam egit Johannes Heinricus Boederus in dissertatione de Lexicis græcis ac latinis. Proinde nihil hic addamus. De idiotismis græcæ linguæ, ejusq; indole eruditè scripsit Guilielmus Budæus in commentariis græcæ linguæ. Sed Franciscus Vigerus quoq; legi meretur de præcipuis græcæ linguæ idiotismis. Prodiit Lutetiæ Parisiis 1622. 12. De accentibus ejusdem Dan. Tilenii & Philippus Labbeus egerunt. Ille prodiit ao 1655. in 12. hic ao 1650. in 12. Sed lectu cum primis indigna est Joh. Danielis Majoris epistola de nummis græce inscriptis, quæ præcipuè paradoxum Hermanni & ante ipsum Vossii utriusq; & J. C. Scaligeri linguam græcam non esse secundum accentus pronunciandam, orbi literato ulteriùs considerandum committit cum appendice, de suspecta etiam, imo etiam olim nulla jotorum subscriptione, de Kilia Wolfatorum 1685. in 4. Prodierunt hoc multa scripta de lingua Hellenistica, sed hæc de re infra dicemus, cum de scriptis theologicis agendum fuerit. Interim ad notitiam hebraicæ linguæ comparandam omnino

græcæ

multum confert lectio scriptorum græcorum, prin
potiq hic finis e scopq è, cui literis græcis
navanda è opera. Autores a. isti l. historici
sunt l. Poeta l. oratores, l. Philosophi, qri nun
omnes ordine recensendi essent, si instituti hoc
permitteret ratio. Ita Compendio eos exhibet
Rechenbergij de studiis academicis Sect. V. cap.
1. 2. 3. 4. 5. Sed de Poëtis pariter ac histori
cis Gerhardq Joh. Vossij qvoq consulendq è.
De philosophicis infra dicet.

§. 25.

Græcam linguam excipit hebræa, qvam homi
ni Christiano magnam afferre utilitatem pos
se, nemo dubitaverit. Hinc non tantum Theo
logi, sed Jurisconsulti etiam atq Politici lin
guam hanc diligenter coluerunt. Legant the
odori Eberti Elogia 100. Autorum et Doctico
rum, qvi linguam sacram propagarunt, Lipsi
æ edita in 8. a° 1662. add Clerici Gallia ori
entalis. Ad subsidia hanc linguam addiscen
di pertinent primò libelli grammatici, qvorum
infinity est iterum numerq. Accuratioribq ne
rito annumerat Hebraismq restituto Matthiæ
Wasmuthi, sapiq recusq, in compendium eum,
qvod paulo prolixior è, misit Henricy Opitij.
Addendum hic est Joh. Andreæ Danzij Lucu
frangibulum, ut vocat, qvo itidem præcepta
grammatices hebraeæ accurate complexq è; Ma
rae apud Pfeifferum in Methodo hebraea.
Rebus constitto cæteros omittimq. Deinde tamen
consulendi sunt Scriptores, qvi de Idiotismis
linguæ hebraeæ ex instituto commentati sunt.
Hos enim nisi qvis perspectos habeat, non
foret operæ pretium e hebraea lingva
notitia. Huc pertinet Benedictq Arias Mon
tanq de familiaribq linguæ hebraicæ idio
tismis, Brianq Waltherq de Idiotismis He
braeorum, Andr. Jennertq in Centuria Canonum
de idiotismis linguarum orientalium. Abdi
as Praetorij de phrasibq ebraeis, et id genq
alij, qvin omnes illi, qvi de locutionibus
et phrasibq sacræ Scripturæ agunt, huc
quodammodo referri possunt. Porro si

non nullos audiamy, in lingua hebraea ac
centuum quoq; habenda ratio, quam quide
doctrinam omnium accuratissime mea opini
one proposuit Matthias Wasmuthig in Institut:
methodica accentuatione Rostochij edita. Extat in
Augusti Pfeifferi Manuductio nova et facilis
ad accentuationem V. Test. prosaicam et me
tricam additæ ejus critica S. cui catalogum scri
ptorum, qui de accentibq egerunt, præmisit.
Ad Lexica denig quod attinet, ea sunt dupli
plicia aut harmonica, plurium linguarum ori
entalium convenientiam demonstrantia. Ju
ter simplicia Joh. Buxtorffij Lexicon hebraicum
et chaldaicum omnium manibq teritur et usi
bq juvenum maxime est accommodatum. Inter
harmonica eminet Lexicon heptaglotton Edmun
di Castelli quod Londini prodiit ao 1669. fol. Jam
antea Valentini Schindlery ediderat Lexicon Pen
taglotton, quod Hannoviæ prodiit ao 1612. Re
liqua Lexica recenset Pfeifferg in Critica S. cap.
2. §. 10. pag. 167. seqq. Singulare plane est
institutum Caspari Neumanni Pastoris Vratis
lavienſis viri docti, quod nostra ætate suscepit.
Nam ex literarum hebraearum figura vocum
ipsarum eruere significationem annitit et demon
travit sane pluribq specimenibq rem non infeli
citer procedere. Usum autem amplissimum
habet istud institutum, quia primo hoc modo de si
gnificatione vocum, de quibq interdum nihil
definiri potuit certi reddimur, deinde obscura
vocum significatio eruitur. Hoc modo et clarior
reddit. Fundamenta sententiæ suæ proposuit
in libro cui titulus תורת יהוה. Liber Ge
neseos linguæ S. ante aliquot annos edito, de
hinc specimina Lexici dedit editis hactenus tribq
prioribq literis. Ultima pars litera ת hoc
anno prodiit Norimbergæ in 4to et sqq in eo,
ut cæteras etiam edat.

§. 76.

Scripta ebraeo idiomate pure non habemy, nisi
libros V. Test. exceptis tamen chaldaicis, qua
inserta sunt. Aut illorum, quæ impure et he
braeo, chaldaeo idiomate scripta sunt, magna
extat copia. Horum notitia comparari potest
ex Joh. Buxtorffij Bibliotheca Rabbinica in

fol: cujy tomy prima Romæ ao 1675. secundus ibidem ao 1678. tertig 1683. prodiit, nunq quam tq, opem promisit, accesserit, hunc non memini. Cæterum cum Rabbinorum genq dicendi multum deflectat, a puritate sermonis ebraei sæpiq quoq mixtum dicendi genq sectant, ex lingua Chaldæa atq ebraea nobis hic opq est subsidiis. Grammaticam huic instituto servientem concinnavit præter alios Henricq Opitig cujus Chaldaismq Targumico Rabbinicus prodiit Kiloni ao 1682. Lexicon Rabbinicum Buxdorffig dedit non tantum minq illud Lexico hebraico subjunctum, sed majq quoq quod vocat Chaldaicum Talmudicum Rabbinicum, quod Basileæ ao 1639. prodiit in fol: Joh. Henr. Otho in Lexico Rabbinico Philologico, non voces, sed res ipsas in scriptis rabbinicis occurrentes explicat. Illis a. qui proprio marte in hoc genere studiorum proficere cupiunt, utilem operam præstitit Joh. Leusdenius in Syra explicato ex Græcis illustrato &c.

§. 77.

Præter linguam hebræam, chaldæam quoq atq syriacam illos qui studio theologico se consecrarunt, nosse oportet. Quibq nonnulli ex aliis ex modernis Asiaticis ac Africanis addunt, ut Arabicam, Samaritanam, Æthiopicam, Persicam, Turcicam, Copticam, Armenicam, Ibericam, Sinicam, de quibq omnibq varia collegit, et autores huc facientes indicavit Pfeifferus in Critica S. p. 398. Æthiopicam vero hodie demum strenuè colit vir doctiss. mus Jobus Ludolphus, cujus extant varia scripta huc spectantia. Arabica et regia velut dialecto lingua æthiopica in lingua Arabica conspicua, ad quam addiscendam edita Grammatica hoc ipso anno 1699. viam munivit. Idem vir doctus Jobus Ludolphus lingua coptica ex veteri ægyptiaca atq græca conflata est. Ob ejus peritiam hodie celebrat Franciscus Behmerus, qui edita non ita pridem descriptione in monumenta coptica Bibliothecæ Vaticanæ simul promi,

sit Grammaticam linguæ Coptica longe ac
curationem, quam Athanasii Kirchæri, qui &
itidem ob linguæ hujus peritiam magnam
consecutus est famam. Ad Turcicam, Arabi-
cam, & Persicam linguam præter alios sub-
sidio erit Thesaurus linguarum orientalium
Francisci à Mesgnien Meninski, qui pro-
diit Viennæ ao 1680. fol. in quo & Lexicon
& Grammaticam exhibet l. trium istarum lin-
guarum. sed de religuis instituti memor ni-
hil addo.

§. 28.

Missis exoticis linguis ad Europæas potis-
simas progrediamur. Quas cum primis ve-
nusta diligenter quilibet navare debet
operam, nemini dubium est. Ad artes prop
Patriæ scientias tractandus non est inepta
quod ipsa experientia & libri virorum doct
rum hac lingua scripti satis superq; testantur.
Non male de ea meruit est Joh. Ludovicus
Praschius, cujus extat dissertatio de origi-
ne linguæ germanicæ i.t. Neue Teutsche Kunst,

Ist mit Satz in der
teutschen Sprache im
Druck und schreibt
von Joh. Bodmern
Gymnasii Sacro Colo-
nienſis Elect. Be-
rolini ao 1698. in 8vo.

ihr originem accurate ingressit B. Morhofius
in Unterricht von der teutschen Sprache und Poesie,
qui liber in omnium versatur manibus, & merito
quidem. Nimirum in eo est ut linguæ germa-
nicæ originem ex septentrione arcessat, vide-
atur hac de re alii. Non contemnenda quo-
que est de origine & satis linguæ germanicæ
affert Buchenbergius in Germania media,
Dissertat. VII. quæ est de lingua veterum
Germanorum, adde & Christiani Grubelii dissi-
sitio de lingua Germanorum veteri & hodierna
prodiit Minden ao 1690. in 4to. Justus Georgius
Schottelius in der teutschen Sprachkunst, omnia,
quæ Grammaticam linguæ germanicæ faci-
unt, complecti sustinuit. Prodiit Brunsv. ao
1663. in 4to. Ceteras, ut Grossgebauer Ho-
legetam der teutschen Sprache, qui Jenæ pro-
fuit, ao 1691. nunc taceo. Ad parita-
tem autem ac elegantiam linguæ germani-
cæ restituendam comparata omnino fuit
Societas fruge fera de qua vid. Kunst und Lust,
oder Lust und Kunst fruchtbringender Gesellschafft
dieſer Teutſchen.

Dorfabtu und Neukasmarg Grmälder und Dor-
tte in adtzeiliger Zeit grösser Vortheyl pro-
duit Lothenis ao 1641. item Gustavi ab Hill
Trüffor Salmbaum et alii. Sed quod nimi
essent in peregrinis vocibg exterbandis ex
novis excogitandis se ipsos minime expuerun
Quabrin adeog institutam hoc fructu omni ab
usu caruit. Cumprimis insectia valde Ortho-
graphia linguæ germanicæ cui subvenire
annisus est Christian Gueintzig Gymnasii
Cuius in hac urbe est, gronden Rectorem
membram societatis frugiferæ under wrestr
Trüchsent Fruchtbringer, prodiit hic Itala Sacer
Lingravii apo ao 1666. in 8. Rhetoricam germanicam
sthegmata germ. scripsit Mayfartius sed dum exempla
nici Guntheri florile, ex auctoribg latinis depromit, eag in lin-
gium civile. guam germanicam vertit, inadvertg genij
Lehmanni thori, unchujg linguæ in omnibg assequi vi-
legiam politicum potuit. Feliciori successu in hoc campo
versatg est Christian Weisij, cujg varia
extant scripta ad ornandam et polien-
dam eloquentiam germanicam comparata
ut der politische Redner der gelehrte Redner
et alii. Ejg vestigijs Riemerg et Gleichg
insistunt non eodem ubiq successu. Ad pro-
fin germanicam præceptis præuntibus Morhof
fij von der teutschen Poesie und Poesie Opitzij
nu der Entwerfung der teutschen Poesie; Harss-
dörffers in teutschen Schrifften. Ceterum cum ad
linguam accuratg perdiscendam et usus et le-
ctio Auctorum qui puræ et ornate scripserunt,
plurimum conferat, nec hac lingua germa-
nica cuiquam est negligenda. Auctores auten
qui legendi, sunt Historici, alii Oratores, alii
Poetæ, alii epistolographi, alii alterius argu-
menti libros scripserunt, germanica tamen
versio Lutheri Scripturæ sacræ hic præ
cæteris scriptis omnibg est commendanda
tanquam fons omnis puritatis ac elegantiæ
in lingua germanica vid. Hachenberg. loc
cit. p. 171. Lib. XI. p. 247. ubi disserit,

quid lingua germanica Luthero debeat. Inter historicos l. maxime laudandus et defendendus, cujus dictio germanica elegans est et gravis, et virum publicum plane decet. Etsi sunt non nulli fabularum Romanensium conditores, qui Caesaris à Lohenstein arminium, sed horrendum stylum ubique nimis poetice sunt et fugiendum potius, quam sectandum, tum in orationibus S. ac civilibus, tum etiam in epistolis. Oratores habemus plurimos, qui, rum plerique orationes funebres ediderunt, ut Andream Gryphium, Gotzium, Bose, um, Casparum Neumannum, Talmannum, Jeffer Kornium etc. Weisius quoque praeceptis exempla plurima subjecit. Seckendorf, ferè orationes tanto pluris sunt faciendae, quanto acrius fuit viri judicium, et quanto illi rerum civilium et orationis statui aulico accomodandae ratio fuit perspectior. Ad ea, quae epistolas formandas pertinent varia scripta

de Statu. Etat ejus secretariatus, it: de Schrittstreg Secretarius; quin edito quoq lexico sub titulo Sprach Schatz iteruq Grama, tica, ut et Rhetorica linguae germanicae cultum promovere conatus est. Inter Scriptores autem, qui varia argumenta historica, philosophica, theologica quoq lingua germanica pertractarunt, eminet Erasmus Franciscus, cujus dictio florida est, nec inamoena. Schuppius eadem lingua in scriptis suis nunquam non usus est, quamvis non sint contemnenda, stylo tamen liberior est, nec ubique imitandus, Poetas germanicos, quos inter eminet Opitius, Hoffmannus Waldau, Flemmingius etc: Morhofius in libro supra laud. pag. citato aliique recensent. Sed in negotiis civilibus cum versamur, cavendum est, ne ingenio inaudito, jocis, aut poëticis formulis luxuriemur. Usurpandae contra sunt formulae solennes, et usu comprobatae, quorsum conferent

H.

aliqvid, qvi Recessy Imperij et scripta publica collegerunt, ut Londorpiq in actis publicis et alii.

§. 29.

Inter reliqvas linguas Europeas modernas addiny et hanc gallicam. Eqvidem et Hispanica et Italica, et cumprimis Anglicana haud contemnenda est utilitas. At gallica longe lateq se diffundit usus, et cum cetera utiles sint, hanc necessaria est vero eruditi, non tantum ut intelligat, sed ut sermone pariter ac scriptis frequentet. Debet itaq magis cæteris, nobis agendum, Grammaticas recensere supervacaneum fore, cum rectiq usi, la Rhetorique de sel qvam præceptis adiscatur. Ea tamen, l'honnete homme ou Critiqve habet du Buisson, item Grapay. 230. seqq. matica regia de Repliers omnium manu, Grammaire reformée et general de Port Royal pour la langue francoise. Royal, terunti, Inter Lexica eminet Dictionarium, qvod vocat regium, qvod itidem in omni, Essais d'un parfait trium versat manibq. Cæterum indolem linqvæ Grammaire francoise huiq exhibet liber, cui titulus: Le genie de par Ciffet. la langve francoise prodiit Lutetiæ 1685. Dictionaire univerfel de Furetiere. in 8. Laudant in eo præcipue triumviri

Dictionaire de l'academie francoise 57
Dictionaire de Richelet. prodiit 1692. 2. Vol.

ti, Vaugelq, Bouhorq, Menagiq, qvod illorum maxima opera lingva gallica ad fastigium puritatis ac elegantiæ fuerit perducta. Prodiit qvoq ao 1688. in 12. Lutetiis liber, cui titulus: Nouvelles observations ou Guerre civile de Francoise sur la langve: h. e. observationes novæ, s. civile gallorum super lingva vernacula bellum, in qvo itidem triumviri illi Menagiq, Vaugelq et Bouhorq, ceu summi in hac lingva critici laudant. Sed et cum reliqvis illis apud Doctas judicibq Minoë, Æaco ac Rhadamanthi comparant. Horum itaq scripta cumprimis volvenda sunt. Et tat inter alia Menagii libelli suppler dictionariorum gallicorum, in qvo eorum defectq notat. Porro cum Academia ista linqvæ gallicæ à Cardinale Richelio in stituta hucusqve comparata sit, manifestum est, scripta à membris hujq societatis edita hinc inprimis spectare. Legi de iis potest Belisarius in historia hujq academiæ, qui et ipse de stylo puritatem ac elegantiam

celebrat apud Gallos. Quod autem ad ipsos scriptores attinet, qui legendi sunt lingua hujus cultori, primo occurrunt, qui Autores veteres tum latinos, tum graecos in linguam latinam transferunt, in quo summum plerumq; studium Galli ponunt. Sic maxime celebrata versio Gallica Lucretii adornata per Vaugelar Tacitum & Hollandcourt, & post eum Arnelot de la Houssaie, transtulerunt, qui inter se certant. Plutarchum dedit Amiotus, de quo legi omnino meretur Colonesius in Bibliothe que Choisie pag. 40. seqq: Vitas Plutarchi post Amiotum dedit Dacerius cum conjuge Annâ Tanaquilli Fabri filia cum notis. Ejusdem vitium quoq; & M. Aurelium Antoninum de seipso ad seipsum in linguam gallicam translatam cum notis edidit. Caeteros nunc mittimus. Poetas Gallorum maximam partem indicavit Morhofius in Untersuch von der Teutschen Poesie. Sed cumprimis Adrianus Baillet in judiciis Doctorum tom. IV. qui ex instituto de Poetis, tum veteribus, tum recentioribus cumprimis gallis agit. Inter epistolographos laudant le Voiture Furetierq; Latin, & Guido Patin, pater Caroli patroni, viri ob notitiam numismatica rei celebris, prodierunt litera ejus selecta Hagae Comitum ao 1683. in 12. & Balzaci cujus litera selecta prodierunt Lugduni 1659. 12. Historicos habemus plurimos, qui lingua gallica utuntur, famamq; inter recentissimos consecuti & varius scriptis variae lectionis quamvam nec suis careat naevis, styli elegantia se cumprimis commendat Histoire des revolutions de Suede, cujus authoritas vertalon non à domino de Fontenelle ut editio Amstelodamensis prae se fert, prodiit Parisiis ao 1695. in 12. & Amstelodami ao 1696. in 12. Sed cum historicos gallicos indicaturi simus, & institutio eos quoq; designaturi, qui styli quoq; elegantia sese commendant, nunc nihil addimus. Inter eos, qui varia scripserunt, & ob styli elegantiam ac nitorem

laudantur, sequentes eminent: Sarrazary Sarrasin, cujy opera prodierunt Parisijs 1656. in 12. Lapiny, cujy extant Comparaisons des grands hommes in 12. 2. Vol. Perraltij Perrault, in comparaisons des Anciens et des modernes. Balsac quæ junctim prodierant Parisijs an. 1665. 2. Vol. in fol: it: les conversations par Mademoiselle de Scudery prodierunt Amstelodami 1682. in 12. Item nihil nunc dicam de scriptis Pelissonij, ut l'histoire de l'Academie Françoise et alia. Bouhourij et l'art de bien penser dans les Ouvrages des Esprit, Menagij aliorum, quos cum Britannis eloquentiæ Galli admirantur. In operibus Montani item Francisci Matthæi Vagerij, ut et Chuironij, de quibus omnibus alibi nobis dicendum erit, dicto paulo antiquior et à modernæ linguæ gallicæ recedens occurrit, hinc intellectu quoque sunt difficiliores; Nec sunt addenda scripta theologica tam Romanensium, ut Bossueti, Nicembergii etc. tam Protestantium, Claudij, Mosheimii, Junij, Dreherrii, Crabadii, Abadie, cujus extat veritè de la religion Chretienne: sed infinity horum est numerus, et pro nostri instituti ratione quæ hucusque adtulimus, sufficere possunt.

Caput V.

De Scriptoribus Historicis, quoad omnes historiæ partes. etc.

§. 1.

Historiam alteram philologiæ partem esse fundamentum omnis eruditionis, constat. Longe autem late historia patet, quæ per rerum omnium totius humanæ vitæ ambitum diffundit, quemadmodum rite complectamur, dividere eam possumus in historiam hominum aut rerum. Per res intelligimus tum naturales tum morales et civiles tum artificiales. Huc ergo pertinet Historia naturalis, vel totius naturæ, historia morum et rerum civilium, item rituum antiquitatum, consuetudinum et denique historia artis

præ ultima tamen iterum duplex Q. Aelian. artium naturam & indolem subtili describit, alia autem earum inventorem, ortum, progressus, fata, & libet. Artium autem nonnullarum tum liberales, tum illiberales designo.

§. 2.

Historia hominum aut singulorum aut in societate spectatorum. Ad priorem spectant scriptores vitarum sive conjunctim pluriumsive unius sive aut alterius vitam describentes. Atq; variat hoc genus historiæ pro varietate rerum, in quibus homines degunt, alii enim sunt Reges, alii insignes politici, alii ob eruditionem celebres etc. Societates, in quibus homines vivunt, aut civiles sunt, aut ecclesiasticam dividit, nos initium facimus à civili. Cui Chronologia, Geographia, Res nummisnaria, Genealogia, Heraldica historia lucem affundunt, de quarum scriptoribus eadem præfamur, quæ monuimus.

§. 3.

Historia civilis itaq; circumit circa civitates, eas duplici ratione, primo aut structuram civitatis describat; quæ tamen scriptores ad Politicam specialem pertinent, & cum de ea agemus, recensebuntur. Deinde ut fata civitatis ejusq; ortum, mutationes, res gestas, vitas primarium, cæteraq; memoratu digna refert. Hoc autem rursus vel ita fit, ut aut conjunctim plurium aut præcipuarum civitatum historia jungat, aut hujus saltem vel illius civitatis res gestæ memoriæ prodant. Hinc historia iterum in universalem & particularem dispescit. Incipiemq; ab universali, prosequemq; tamen scriptores, qui in genere de studio historico egerunt.

§. 4.

Virorum de arte historica Gerhardus Joh. Vossius scripsit, indolemq; adeo & naturam artis historicæ & instituto explicavit, quam & de eodem argumento Augustinus Mascardus scripsit. Inter ve-

teres jam Lucianq librum scripsit Τῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, quomodo conscribenda sit historia: quæ nis demum inservire possunt, qui condere historiam ipsi in animum induxerunt. Non contemnenda quoq; hac de re attulit D. Gabriel Daniel in præfatione histor. rix suæ Franciæ præmissa. Est nos de lectione maximè sumus solliciti. Huc autem spectat Johannis Bodini Andegavensis Methodq legendi historicos, in quo more suo subinde ad alia se diffundit. Idem persequitur Degorayq Wheat in relationibq suis ut vo. cytraq de lectione cæt. hyemalibq, in quibq et de ordine legendi historicos veteres, ut et de utilitate historiæ disserit. Sed utilitatem historiæ civilis præ ceteris prolixè et accuratè commendat Casaubonq in præfatione Polybio præmissa. Sed et Boeclerq edidit dissertationem de utilitate et historiæ universalis, eamque itemq aliam, cui titulq: Historia scribendæ Principum, utraq; præmissa est historiæ universali ejus ao 1680. in 8. edita

Bodini Methodq cum XII. ejusdem argumenti scriptoribq prodiit Basileæ 1566. 8.

Cytraq de lectione historiarum apte instituenda ao 1563. 4to.

Joh. Lydeano Jagoq ad oī genere lectionem.

Michael Coularkiq edidit ocultum historiarum qui prodiit Hannoviæ 1664. in 12.

Joh. Eisenhard de fide historica, pro Diss. Helmstadii ao 1679. in 8.

stat quoq gallicq liber, cui titulq: Usage de l'histoire, qui Vesaliæ ao 1623. prodiit, equidem nobis, sed eruditionis non contemnendæ. Et hi quidem præcipui sunt, qui hic commendari merentur, cæteros lubens prætermitto.

§. 5

Primum itaq locum occupant, qui historiam universalem scriptis suis complecti aggressi sunt. Quanquam nemo hactenq historiam ediderit, quæ vere universalis dici mereretur, hoc est, qua omnium totiq orbis rerum publicarum facta existant. Et antiquissimus atq Justinus huc spectant. Et recentioribq autem habemus epitomen historiarum totiq mundi Joh. Chevreii Diospolitani Rationarium temporum, Cluverii chronologiam et historiam universalem: Godofredi quatuor Monarchias Joh. Carionis chronicon, Christiani Cellarii theatrum historicum, Joh. Jansonii historiam, Joh. Micraelii Syntagma histo-

Scriptores historiæ universalis, qui hoc & superiori seculo vixerunt, diligenter recenset Sagittarius in intro- duct: in historiam eccles: cap. XI. & XII.

riarum politicarum: Christophori Besoldi Synopsin historiæ majorem: Horatij Tursellini compendium historiæ universalis, quod auctum & continuatum prodiit Gloriæ 1655. in 8. & Hagæ 1678. in 12. Inter compendia minora refert Sleidani de quatuor Monarchiis, quod cum notis Meibomii & continuatione Strauchii recusum est ao 1668. & cum continuatione Schurtzfleischii ao 1678. in 12. & iterum ao 1691. Habemq; & Xylandri in hunc libellum notas & continuationem Theophili Aderi. Non necesse est, omnia compendia & synopses recensere, quæ sumus cæteroqui in Joh. Bunonis ideam historiæ universalis & id genus alias addere. Adamus quoq; Rechenbergius edidit Lectionum memorialem historicarum Lipsiæ ao 1691. 8. qui ob brevitatem perspicuitatem & Auctorum selectum commendandus est. Sed cæteris omnibus forte dubiam palmam facit, & saltem in recentiori historia Europæa Samuelis Pufendorfii Introductio historiæ ad moderna Europæ Imperia & Respublicas tanto applausu libera accepta est, & merito quidem, ut in varias linguas translata sit. Recentior est, qui tamen inter primos numerari meret Ulricus Huberus, cujus institutionum historiæ civilis ton. 2. gen. tagitt. br. J. C. p. 189. de opere histori- co Joh. Chph. à Vorbury. vid. Dierunt Francofurti ao 1692. in 8. Denique Joh. Cricius dedit anno superiori compendium historiæ universalis, in quo tamen saltem usq; ad Carolum Magnum progreditur & adeo antiquam saltem historiam exhibet.

§. 6.

Ad historicos universales prope accedunt, qui res in orbe universo, aut saltem in Europa, aliave illius parte intra certi temporis spatium gestas enarrant. De antiquis, ut Herodoto, Polybio, Diodoro, Sicilo etc: nunc nihil dicamus. Inter recentiores primum omnium locum meretur Jacob Augustinus Thuanus, qui res Europæ universæ ab ao 1546. usq; ad annum 1607. complexus est, historiamq; suam

fide, dexteritate, prudentia et eloquentia
posuit. De editionibus hujus operis, ceteris
notatu dignis vid. Sagittar: in introduct.
ad histor: Ecclesiasticam, Cap: XII. p. 153.
seqq: add. Colomesij in Bibliotheq: sua
p. 16. Thuano merito jungit Sleidanus,
qui commentarios de statu Religionis et
Reipublicæ sub Carolo V. conscripsit, seq
per omnem Europam dissipavit. Extat in
tra sui temporis limites subsistit. Prolix
De hoc quoq; agit Sagittarius loc. cit. cap.
XI. p. 105. seqq: Porro huc spectat Paulus
Hirsingij cujus Chronica gestorum in Europ
singulariùm Tractatus primum ao 1648. e
lati sunt. Incipit à Stephano Bathori,
cipis Transylvani in Regem Polonorum el
ctione ao 1575. et desinit in ao 1648.
vid. Sagittar: l. c. p. 230. 231. Segvitur Vi
storius Sini in vasto opere Italiæ, cui titulum
fecit Mercurio et vera historia de cu
renti tempore i. e. Mercurius seu histor
currentium temporum. Adolphus Brachelij

autem in historia sui temporis res per Europam
ab anno 18. hujus seculi et ad annum
32. gestas breviter recenset, continuatus a.
Eusq ad annum 61. à Christiano Adolpho
Fulveno. Denig et Theatrum Europæum, it:
Europa perturbata, similesq libri in hunc
censum omnino referri merentur.

Jam si ad specialia descendere placeat, inci
piendum erit ab historia antiqva. Unno
quidem tempq omne in obscurum fabulo
sum et historicum dividere solebant. Hinc
bellum ab historia fabulosa huc et Mytolo
gia oriuntur. Certum quidem videtur, sa
cta Virorum illustrium apud veteres hisce
commentis dedisse occasionem, quibq tamen
partim, qui de Gente Israëlitica audiverunt
partim dogmata quædam naturalia aut
similia occultarunt, et ita propagarunt ad
nostros. Hinc et Huetius in demonstratione
Evangelica omnia ad historiam S. Joh. Ge
rardi Vossij in libris de Idolatria Genti
um ad Physiologiam, tollig in fortuitis

ad Ethymiam, Natalis Comes partim ad naturalem, partim ad moralem Philosophiam; Franciscus Baco de Veralamio in libro de Sapientia Veterum ad civilem, moralemq; Doctrinam referunt. Res ipsa patiq; est ex Natalis Comitis Mythologia, quæ Genevæ ao 1651. in 8. prodiit. Ex veteribus habemus Apollodorum Grammaticum, cujus extat Bibliotheca, J. Deorum Genealogia cum notis Jani Gotofredi Fabri edita Salmurii ao 1661. in 8. Mythologum, cujus historias invadibiles, Gothofr. Bruneck aliiq; ediderunt. Prodiit Francof. ao 1655. in 8. Apollonii Rhodii lib. 4. Argonautico, rum hucusq; interpretes. Fulgentii Placiadis libros Mythologiarum edidit Lummelius ao 1599. in 8. Boccatii Genealogia Deorum, & alii ex recentioribus in eodem argumento fuere occupati. Quibus omnibus adnexeri compendium Henrici Schurzii, quo Mythologiam Deorum ac Heroum complexus est, quod brevitate ac ordine se commendat. Faceo nunc eos, qui gallico idioma, & de hoc argumento commentati sunt.

§. 8.

Transitus à fabulis ad historiam veram. Pro antiquissima post diluvium Republica multi habent Imperium Assyriacum, cui tamen si alios audiamus, regnum Ægyptiacum antiqui, tatis gloriam dubiam reddit. Certe apud veteres Dynastiarum Ægyptiarum frequens mentio incidit. Nostra ætate Joh: Marshamus in Canone Chronico Lipsiæ 1676. in 8. recuso regni hujus antiquitatem asseruit, & historiam ejus egregiè illustravit. Legi excerpta de Ægyptiorum Dynastiis possunt Ludovici Vives ad Augustinum de C. D. lib. XII. cap. X. Josephus Scaliger in Con: Isagog: l. II. c. 1. Dionysii Petavii l. IX. de doctrina temp: Cap. XV. & Athanasius Kirchery in Œdyp: Ægypti. nov. T. I. Syntagm: l. c. IX. Post regnum Ægyptiacum sequitur Imperium Assyriacum, Babylonicum, quod contra J. Mondrechias-

J.

primo loco pertinet. Veteres scriptores ad hanc historiam pertinentes & Vossio de historicis Graecis ac latinis similibus, cognoscimus. Et recentioribus Ulrici Hubery edidit dissertationes de aetate Assyriorum & Chaldeorum, quae tamen praecipue ad Chronologiam spectant. Jacobus Perizonius in dissertationibus de originibus Babylonicis, quae in Scriptura S. de turris Babyloniae structura & primo Imperio Assyriaco, Babylonici originem tradentur, diligenter illustrat. Persicam historiam praeter veteres itidem a Vossio similibus cognoscendos illustrat & recentioribus Petrus Perizonius in historia Persica edita Antverpiae ao 1593. fol. Extat quoq; Barnabae Brissonii de regno Persarum libri, in quo & antiquitates & statum civilem & historiam quoq; hujus regni eruditè illustrat. Scriptores quoq; rerum Persicarum conjunctim protulerunt apud Wechelios, quod opus rarissimum est. Recentiores historiae Persicae scriptores deinceps indicabo. Graecae

historiae plurimum quoq; veteres nobis dederunt scriptores, satis & Vossio aliisq; notos. Ex recentioribus habemus praecipue Nicolaum Gerbelium cujus Graeciae prodiit Basileae ao 1550. fol. vid. Colomesii Bibliotheca selecta p. 74. Pertinet huc quoq; opus Lephiani cum tabula geographica accuratissima, ad Geographos tamen potius quam historicos is referendus est, dein & Wolfgang Latius rerum Graecarum commentarios edidit, ut nunc taceam varia Meursii scripta, antiquitates Graecae, simul tamen et historiam illustrantia. Quod attinet ad Graeciae civitates in specie habemus variis earum descriptiones, praetn. de Politicam specialem pertinent. De regnis & Imperio Alexandri M. ortis, Macedonico, Syriaco, Asiatico, Aegyptiaco, nonnulli ex numismatis disseruerunt, quos deinceps inter Scriptores rei nummariae indicabimus. Progredimur itaq; ad historiam Romanam. Veterum historicorum huc spectantium notitiam itidem Vossius aliiq; supra indicati suppeditabant, sed cum primis ad hanc notitiam historicorum huc pertinentium com-

parandam conferet plurimum Martini Franckius de scriptoribus rerum Romanarum de Livio, Floro, Suetonio, aliisq; jam supra dictum est. Scriptores Augustæ historiæ novemdecim cum notis simul in fol. edidit Günther, in quibus sex alii scil. Spartianus, Lampridius, Trebellius Pollio & F. Vopiscus seorsim cum annotationibus Casauboni Salmasii & Jani Gruteri prodierunt Lugduni Batav. 1671. 2 Vol. 8. Recentioribus præter alios Surfelius historiam Romanæ Ecclesiæ dedit, sed hi comodius ac fœlicius ex ipsis fontibus hauriri queunt, recentiores non magnopere curandi sunt scriptores antiquitatum Romanarum et rei nummariæ alii, indicabimus. Declinantis et corruentis Imperii item regnorum postea in Italia exortorum primo rem Gothici, non Longobardici temporum in de scriptorum historiam et recentioribus quidem accuratissime conscripsit Carolus Sigonius in opere de Imperio occidentali, et alio de regno Italiæ. Constat autem divisum fuisse Imperium Romanum in occidentale et orientale. Orientale longe diuturnius fuit et usq; ad Fridericum III. suos Imperatores habuit. Cujus res gestæ extant historici eo pertinentes, recenset eos diligenter Martinus Franckius peculiari libro de scriptoribus Byzantinis, pertinent huc omnes historici Græci seculi, ris ævi et Procopii, cujus cumprimis notatu digna est historia arcana, græce ac latine edita à Nicolao Alemanno, et recusa operâ et studio Joh. Eichelii, cum prolixa dissertatione, in qua ostendere annitit, historiam eam supposititiciam esse, servatq; Imperatorem Justinianum contra accusationes Procopii defendit. Prodiit hic liber Helmstadii anno 1686. in 4to quo Jure et successu Eichelius Justinianum defenderit, alii videant, in ea tota controversia sufficiat, quod hanc historiam supposititiciam putat, id quod agnoscit

Thomas Livius qui caeteroquin etiam Apolo-
logiam pro Justiniano contra Procopium &
Eutropium scripsit, ao 1628. Je-
redeo ad Scriptores Byzantinos, quos in-
ter praecipui sunt Theophylactus Simocatta
Scriptor gravis ac prudens. Nicephorus
Constantinopolitanus, Georgius Cedrenus, Joh:
Zonaras, qui cum Michaele Glyca & Cedre-
no graece & latine editi, et ab Hieronymo
Wolfio, referri tres isti quodammodo ad Sy-
ptos universales possunt, sed de his caeteris
& eorum editionibus Marquardus Freherus
supra l.c. copiose agit. Justus Lipsius ob pru-
dentiam maxime laudat Nicetam Coniatem
& Nicephorum Gregoram, eosq; prudentiae
civilis cultoribus legendos commendat lib. 1. pol.
Cap. IX. in not. p.m. 536. Et recentiores
hos omnibus adeundi est Christophorus Be-
volus, cujus historia Constantinopolitana
summo studio & industria ex ipsis fontibus

ex cinnata prodiit Argentorati ao 1634.
in 12. Superesset nunc, ut eundo per omnes
Imperii Romani Imperatores ostenderem
Scriptores, qui de unoquoq; singillatim com-
mentati sunt: sed primo quidem hoc proli-
xum & minus foret diligenter quoq; hoc jam
praestitit Bened. Sagittarius in Introduct: ad
Histor: Eccles: Cap. XXIV. p. 599. seqq. &c

Atq; haec quidem de Historia antiqua
sufficiunt. Progredimur ad recentiorem
Initium faciemus ab ipsa patria nostra
Amplissimi hic iterum se nobis aperiet cam-
pus. Viam monstrant, qui jam ex instituto
de notitia Scriptorum rerum Germanica-
rum comparandi praeceperunt. Hinc per-
tinet Marquardi Freheri Dictionarium
in Chronologos & Annalium Scriptores &
Historicos potissimum Roman. Germanici
usq; ad annum 1573. quod introductioni
suae in jus publicum inseruit Sam. Rache,

Directorium

lig. Sed cum primis quog laudanda est indu-
stria Hoh. Nic. Hertij, qui in notitia Scriptorum
rerum Germanic: ad particularia quog se de-
scendit, & singulorum provinciarum, quin
& urbium celebriorum historicos indicat.
Sed ad ipsos succedamq historicos primo
loco esse nobis offerent, qui collectiones scri-
ptorum ad res germanicas pertinentium
dederunt, ut Simon Schardig, Historig
Chr. Vrstisius, Urstisig Justus Reuberg, Matthæus Fre-
bery, Melchior Goldastg, Heinr. Meibomig, quib
& recentioribg Gotthofredum Wilhelmum
Leibnutium, & Christianum Franciscum
Paulini viros de historia Germ: praeta
re merentes, addimq. Et ille quidem Leib-
nütig præter Codicem Juris Gentium diplo-
maticum edidit accessiones historicas, quib
uti titulg habet, utilia superiorum temporum
historiis illustrandis scripta monumenta non
dum hactenus edita, inq iis Scriptores diu
desiderati continentur. Prodiit opg anno
superiori, eodemq fere tempore Paulinig prog
edidit Syntagma rerum & antiquitatum ger-
man: varios Annales, Chronica & disser-
tationes comprehendens. etc: Quib & tertig
his accedit industria & eruditione illis
omnino comparandg Antonij Matthæi
Juris in Academia Lugd. Batav: Antecessor
ni veteris ævi analecta edidit An 1693. in
8. Namq & in iis analectis Autor varia
scripta protulit ad historiam Germaniæ
spectantia ut Ant: Schönhofii Dissert:
de origine Francorum, & id genq alia.
Nonnulla tamen ad historiam Belgicam
spectant, atq hi quidem velut fontes sunt
historiæ germanicæ. Succedunt nunc
isti, qui uno opere & per compendium
velut historiam German. complecti anniti
sunt. Laudandog a. hic inter alios est Jac:
Wimphelingig, cujg Epitome Imperatorum
& rerum germanarum impressa Basileæ
An 1532. & Hannoviæ An 1594. & apud

schardium quoq; tomo I. reperit, judicq; Th
mæ Wolfio juniore Argentoratensi labore
multo studioq; tanta scripta est, quasi fides
ipsa dictasset. Porro Fridericq; Mitylen
sis Gymnasii Professor scripsit rerum Ge
manicarum libros 30. Basileæ ao 15[illegible]9. im
pressq, et in tomum alterum scriptorum Ge
man: historii relatos, cujq etiam authorita
ti multum detrahit Judicium Joh. Henr. Boeclerii in
præfatione Commentar: de rebq Seculi X
et XI. Sed primo loco nominari debuisset
Beatq Bildiq à patria Rhenanq dictq,
cujq librum de rebq German: Paulus Jovius
excellentem vocat, in Bibliotheca selecta
p. 169. Jacq Joh. Petrum Lotichium, cujq libri
8. extant rerum german. Petri Bertii
Commentarios rerum germanicarum ali
osq. Ad verò hic omnino adeundum, esse
gendam operæ, quæ fidelem Speialem pro
ferant, et nihil seciq universam Germa
niæ historiam egregie illustrant, ut o
mnino hic commemorari debeant. Huc per
tinent Joh. Aventini Annales, Bojoarici
Browerii Annales, Trevirenses, et prem
uno superiori ediderit Joh. Schilterq, Jacob
à Königshoven in chronico tum totiq
Germaniæ, tum in specie Alsatiæ et urbis
Argentoratensis, prodiit germanicè Argen
torati ao 1698. in 4to cum annotationibq
Joh. Schilterii. Porro ejusdem generis
sunt: Dietmarii, Episcopi Merseburg
ensis, chronicon, Witikindi Annales
Saxonici, Helmondi chronicon Slavorum
ab Arnoldo continuatum et notis Henr. Ran
zovii illustratum. Sed Alberti Crantzii
quoq scripta, ut Metropolis, Vandalia
Saxonica, omnino huc referri debent. O
mnino autemq utranq paginam meritò fa
cit Dietmanni Chronicon Spirense Sepiq
tum in fol. tam in 12mo editum, et quo re
centiores pleriq sapiunt. Recte Thesaurq

verum Germanicarum dici potest.

§. 10

Et ipsi quidem generatim Historiam Germanicam illustrant. Sed non est hic subsistendum. Lubet de scriptoribus ipsis singulorum Imperatorum res gestas stabilemq; Imperii Germanici gradus subinde quoq; fuit, exhibuerunt aliquid dicendum est, ita tamen, ut saltem principuis inhæremq;. De Carolo M. plures egerunt. Est eminet inter omnes et antiquitate et fide et judicio singulari, et styli elegantia Eginhardus ipsius Caroli M. si non vallis credimus, generi editq; est ab Hermanno Comite Nuenar Coloniæ 1521. deinceps iterum prodiit Basileæ ao 1532. et sæpiq; seq; eodem tempore tum seorsim in collectionibus scriptorum rerum germanicarum recensq; est. De Ludovico Pio habemus Thegani Chorepiscopum Trevirensem, à Petro Pithoeo et Andrea du Chesne inter scriptores rerum Francicarum editum. Nithardus scripsit de dissensionibus filiorum Ludovici Pii libros 10. editq; item est à Pithoeo du Chesne

ipsius. Historiam S. Panegyricum de Gestis Ottonis I. composuit Helena à Pithoeo vulgo dicta Crotsvitha, monialis à Gandersheim. Extat iste Panegyricus inter scriptores rerum Germanic. à Justo Reubero, item q; ab Henrico Meibomio collecta. Eo omnia quoq; opera et scripta illius edita sunt opera et studio Conradi Celtis Protucii Conradi II. S. Sullci vitam scripsit Wippo, Presbyter ac ipsius Conradi Capellanus, edita à Pistorio. Henricus IV. plures nacta est scriptores, quos diligenter recenset Henricus Bangertus in notis ad Goldasti Chronicum Sclavorum l. 1. c. 20. et 38. Spectat cumprimis ad hæc quoq; tempora Lamberti Schnaffnaburgensis Scriptor egregius sui Seculi genitum et docti et diserti, et eloquens. Latio in se effundit, et à seculo 8. incipiens, pertingit usq; ad annum 1177. sæpiq; editum est tum Lamberti Scholasticon, tum separatim, tum etiam inter quatuor Chronographos rerum Germanic. Francor.

ao 1666. De gestis Friderici I. Barbarossa libros II. scripsit Otto Episcopus Frisingensis, cui alias quidem appendicem V. annorum historiam complectentem adjecit. Edidit primum Ottonis hujus opera integra ea hos de Friderico libros cum continuatione Radevici Johannis Cuspiniani ao 1515. Eosdem cum continuatione Radevici collectioni suæ inseruit Christianus Urstisius. Habemus autem ejusdem Ottonis Frisingensis VI libros XX. Chronicorum, quibus res præcipuas ab initio mundi ad sua usque tempora commemorat. Gesta ejusdem Imperatoris gesta præsertim Italica ligusto sermone prosecutus est Guntherus Monachus, Elvacensis, Belga, Rerum sui Seculi Princeps. Vocat hoc opus Ligurinum, quia in eo bellum Mediolanense describit: Mediolanum est Metropolis Ligurum. Sunt à nonnullis per errorem vocati Guntherus Ligurinus, editus est cum notis doctissimis Conradi Rittershusii Jurisconsulti Argentinensis ao 1598. Sequentium Imperatorum usque ad Henricum VII. vitam & res gestas quidem nemo scripsit, qui dignus sit, ut hic commemoretur. At historiam Augustam Henrici VII. scripsit Albertinus Mussatus, Patavinus, historicus prudens, gravis & pro temporibus illis qui tum vivebat, elegans ac diserta, tum veritatis longe amantissimus, quod Vossius de eo judicium de Histor. Lat. VIII. part. IV. c. IX. edidit hoc opus ac notis animadversionibus doctissimis illustravit Felix Osius, eloquentiæ in Academia Patavina Professor, additis etiam Laurentii Pignorii Spicilegio, & Nicolai à Villari castigationibus. Venetiis ao 1636. Extat in Conradi Vecerii, qui à Mansiano IIdo à secretis fuit, libello de rebus gestis Henrici VII. Hagen ao 1531. & alibi sæpius editus. Scriptores, qui de Ludovico Bavaro egerunt, indicavi in dissertatione historica de Ludovico Bavaro Jenæ 1687. habita. De Friderico III. Imper. scripsit Æneas Sylvius, postea Pius IIdus dictus, cum ad dignitatem Romani Pontificis esset evectus, historiæ

am scilicet verum Friderici III. Imp: gram
e gestis cum specimine annotationum Joh
Henrici Boecleri edidit Joh. Georgig Cul,
pisig Argentorati 1685. De Maximiliano I.
plerimos habemy Scriptores, quorum tuple,
rig argumento particularia e historia hu,
jus Imperatoris exhibent vixq ullg inter
omnes reperitur, qui historici titulum no,
mena promereatur. Exhibentur plerig in
tom.s II. et III. Freheri. Caroli V. vitam resq
ab eo gestas memoratu dignas exposuit Gu,
lielmg Zenocarg, cuig VII. libris complexg
est, qui prodierunt Gandavi ad 1566. Ter,
tinent vero ad hanc historiae Germanicae
partem cumprimis quog Scriptores, qui de
bello
~~libello~~ Schmalcaldico egerunt, ut Ludovicg
ab Avila, quem latine Guilielmg Molina
germanicè vertit. Philippg Magnus Dux
Brunsvico, Luneburgicus, Lambertus Hor,
tensig, Hieronymg Faletg, Joh. Gadejg,
aliig. A. S. Ferdinandi II. historiam pra,
ter alios

ter alios pertinent Wolfgangg Lazig, qui bellum
sub hoc Imperatore contra Turcas gestum de,
scripsit. Extat apud Schardium tom. II. Idem
Schardig tom. III. varia exhibet scripta ad
historiam Maximiliani II. spectantia singu,
laria, quae Rudolphi II. temporibg contige,
runt, germanice enarravit Matthias Mei,
fatg. Matthias nomen historicum non
meretg est. Ferdinandi II. vitam quatuor
libris complecti voluit Guilielmg Lamormai,
ni, quorum ultimg tamen, quantum mihi
constat, prodiit in linguam Germanicam
translatg est à Joh. Jacob. Curtio itidem
S. J. sacerdote, sed ad Matthiae Ferdi,
nandi II. et III. historiam etiam spectant
scriptores, qui de bello tricennali germa,
nico egerunt, uti Salustig germanicg S. Bel,
lum Sveco, Gallo, Germanicum Coloniae 1654.
editum, aliig. Ad caeteris omnibg palmam
praeripit Pufendorffig de rebg Suecicis libri
XVI. ab expeditione Gustavi Adolphi Regis
in Germaniam ad abdicationem usq Christinae,

K.

na prodierunt Ultrajecti 1686. in fol. Leopoldi Romig Imperatoris Gesta aliquot voluminibus complexa est Galeacij Gualdi Italus, qui et Italico sermone usus est.

§. 11.

Ordo nunc postulat, ut praecipuos ex iis inscriptis, qui singularum Germaniae Provinciarum aut familiarum illustrium historiam conscripserunt. In historia Austriaca multi clarissimi doctissimiq viri laborarunt. Quorum primus enim Joh. Cuspinianus, Austriam Boeclero Judice valde eruditum opus, Hieronymi Gebwilleri Austriacae, et Wolfgangi Lazii historiam Austriacam, seu Austriam omnibus fere palmam tulit Gerhardus de Roo, scriptor gravis et prudens, qui annales historiae Austriacae a Rudolpho I. usq ad Carolum V. edidit quinquies prodierunt ao 1542. fol. addi his potest Nicolaus Belly in Austriae Austriae et Ducatus Stiriae historiam Austriae Ferdinandum II. ao 1662. fol. prodiit, splendidum prog opus est Fugerii Lib. Baronis cui tit. Oesterreichischer Ehrenspiegel quem continuavit ac illustravit Sigismund von Birken. Caeteri scriptores maximam partem genealogica tractant, et deinceps à nobis recensebuntur.

§. 12.

Pertinet hodie ad ditiones Austriacas Silesia, de qua extant ~~Joh. Curtij~~ Cuspiniani Annales gentis Silesiacae, Wittebergae ao 1571. quem continuavit Joh. Sinapius in der Neuen vermehrten Schlesischen Chronicke von Caeco augsburg. Laurentij Rectensteinii expositio rerum Silesicarum prodiit Lipsiae ao 1606. 4. Jam dicti Autores cum aliis quibusdam v.g. Laurentio Mullero et Henrico ~~Rectero~~ Rhetio prodierunt Lipsiae ao 1607. Nicolai Henelii Silesiographia Francof. ad Moenum ao 1613. 4. edita ad Scriptores Geographicos praecipuè pertinent, quos suo loco enumerabimus.

Joach. Curei

§. 13.

Saxonica historia cum primis attingenda est

præter Laurentium itq; Beckenstein[i]um, cuj habemy Electrum Saxonicum II. partibq; constans, Cyriaci Spangenbergij Chronicon Saxoniæ cum Matthia Dresserj Appendice, Chronicon Joh: Lomarij Eronicæ des Churfürstenthumbs Sachsen, Dav. Chytræi Chronicon Saxoniæ, legi cumprimis meretur Georgij Fabricij in Saxonia Illustrata, quæ anno 1607. fol. prodiit. Extat etiam Chronica S. Petri, Erfordiensis, Magdeburg. Halberstad. Quedlinburg. Corbej. nec non Chronicon Thuringiæ ab anno 1424. usq; ad annum 1656. deductum. De Joh. Friderico Electore extat descriptio pugnæ in qua captus est, apud Schardium tom. II. cæteros prætereo, qui maximam partem Genealogica tractant. §. 14.

Ad historiam Brandenburgicam nos manuduxit Anastasius Löbo in clave historico-politica Electoratus Brandenburgici. Joh. Cernitz in historia Electorum Brandenburgicorum, quibus plurimi adhuc addi possent, nisi meliori jure ad Scriptores Genealogicos possent referri. Cæteris legi merentur B. Sagittarij historia Marchionum et Electorum Brandenburgicorum per modum dissertationis edita, in qua cæteri scriptores diligentur adducuntur, qui ad historiam Brandenburgicam aliquid conferant. De Pufendorffii opere, quo Friderici Wilhelmi res gestas exposuit, non necesse est, ut multum dicam, cum nemini, quantum hoc faciendum sit, ignotum esse queat. §. 15.

Historiam Brunsvicensem præter Genealogicos illustrat Henricus Buntingg in Chronico Brunsvicensi, aliiq; cæteros magna diligentia affert Caspar Sagittarius in dissertatione Historica de originibus Serenissimorum Ducum Brunsvico-Luneburgensium Jenæ habita anno 1684. Spectant huc quoq; varia opuscula Henr. Meibomij, uti de electione Ducatus Brunsvicensis. §. 16.

Luca Lossii Chronicon Lunebur, gense non inelegans.

Ad historiam Bavaricam præter Aventinum in annalibus Bojaricis supra jam laudatum spectant res Boicæ Marci Welseri

viri longe doctissimi, et in hoc studiorum genere versatissimi. Extat quoq; Andreæ Brunneri liber de principibus Bavariæ et Marchionibus Freheri de Principibus terræ Bavariæ. Matthæi Raderi Bavariam, sed ad historiam potius ecclesiasticum spectat, et sanctos Bavariæ enumerat. Ceteri utriusq; Hundij de Principibus et Nobilibus Bavariæ ad Genealogicos potiùs pertinent.

Andreæ Presbyteri Ratisbonensis Chronicon de Duc. Bavar.

§. 17.

Cum Ducibus Bavariæ communem agnoscunt originem Comites Palatini Rheni. Et antiquioribus habemus Joh. Trithemii Chronicon successionis Ducum Bavariæ et Comitum Palatinorum, partem operum ejus edente Marquardo Frehero. Et recentioribus ipse Freherus originum Palatinarum commentarios edidit Heidelbergæ ao 1613. quibus additi sunt tomo I. appendicis ad Huberti Thomæ Leodij librum de origine Palatinorum.

§. 18.

Earum historiam illustrant Crusii Annales Suevicorum II in fol. pleniores magis atq; correctis quandoq; indulgere nonnullis observatum est. Heldelin Golda[s]ty rerum Suevicarum Scriptores conjunctim edidit in 4to Marcq Welserus in rebus Bojicis et Augustanis multa affert, quæ ad eandem historiam germanicam partem egregiè exornent.

§. 19.

De rebus Alsaticis plurimi commentati sunt Sebastianus Sc. Brand in Chronico Alsatiæ, Fridericus Closnerus de rebus Argentoratensibus, aliisq; quibus quid à doctissimo viro Ulrico Obrechto in hac historiæ Germanicæ parte exspectandum sit, testatur Brodræus rerum ejus Alsaticarum ao 1681. Argentorati in 4to editus. De Chronico Jacobi à Königshoven à Joh. Schilthero edito, et omnino huc spectante, jam supra dictum est.

§. 20.

Electores Ecclesiasticos Imperij nostri junctim

completar Reschoguntinas Nicolay Serra,
rij Jesuita edidit ex imium sane qrg si comen,
tata Jesuitica abesset. Sed Conradi qrog Ep,
copi et stat Chronicon rerum Mogunt[i]arum.
Colonien[s]is historia lucem cupiet ex Hesidii
Gelenii Geleeri libro de magnitudine colonie Agrip,
pine. Eodem pertinet Frider: Erhardi
Winheim Sacrarium Agrippinæ. Qrod au,
tem ad Trevirensem Historiam attinet, Bro,
weri quidem Annales Trevirenses jam su,
pra laudavimj sed Guilielmi qrog Kyri,
andri annales Trevirorum magni aestiman,
tur. Est enim judice Bocclero gravis
et docts rerum avi sui Scriptor, neq;
Hungarum aliis Chronicariis usitatum
Spectator. §. 21.

Cæteros nunc uno conplectemur fasce. De
reby Holsaticis extat Ds: Olearij Gott,
Holtsatiæ Chronicæ. Ystrag de Episcopatu
Slesuicensi, Andr. Angeli Saxonis
Adel Chronicon. etc: Mecklenburgicus Du,

ces descripsit Joh. Bourg, Coneraria historiam
excoluit Joh. Micrelij in chronico Coneraniæ
et Christophorj Hartknochij in dissert. de ori,
ginibus Coneraniæ, qva addita est ejq descripti,
oni Reipublicæ Coloniæ. De Borussia
videndy est Schutzij in chronico Borussico
Misniæ historiam scripsit Reineccius
etc contemnendum chronicon Misniæ Oth,
lini. De historia Thuringica optime meri,
tj est B. Sagittarij in antiquitatibus Duca,
tus Thuringiæ, prodiit Jenæ 1685. in 4.
Idem qvod edidit Antiqvitates Gentilissi
et Christianissimi Thuringiæ ibidem Ao 1685.
in 4. De Westphalia habemj Nicolaum Schatten
Schatten e ordine Jesuitico, cujq historia
Westphaliæ prodiit Neuhusij Ao 1690.
in fol. Annales Juliæ, Clivix et montium
dedit Wernerj Teschenmacherj. Spectant
denique huc varia Sagittarij scripta, par,
tim edita, partim edenda, qvæ cognosci
possunt ex catalogo Scriptorum ejq à Dno.

Joh. Andreæ Schmidio Introductioni ejg in hi-
storiam ecclesiasticam præmissæ. Sufficiat hic
indicasse præcipuos, omnes enumerare in-
stituti nostri ratio non permittit.

§. XX.

Progredimur nunc ad historiam gallicam
notitiæ Autorum huc pertinentium compa-
randæ inserviturus Andr. du Chesne Bibliothecæ
des Auteurs, qui ont escrit l'histoire et
topographie de France Parisiis 1627. 8.
Prodierunt a. per istam Bibliothecam
editam plurimi Scriptores, qui de rebus gal-
licis commentati sunt. Collectiones scripto-
rum rerum gallicarum dederunt Petrus Pi-
thœus, Marquardus Freherus, et Andr. du Chesne
amplissimam quidem opus molitus est, sed mor-
te præventus non nisi II. tomos edidit, quos
filius ejus Franciscus præterea 3. tomos ad-
didit. Inter Annalium conditores eminet
Paulus Æmilius, quem à Carolo VIII. usq ad
Henricum II. continuavit Arnold Ferron
et Jacobo Henrici Petri additum est nunc hisce
annalibus Chronicon Joh. Tilii usq ad Henr.
II. ab eodem Henrico Petro usq ad Henr.
IV. continuatum. Alterum locum occupat
Roberti Gaguini qui usq ad Ludov. XII.
progredit, et cum appendice Hubarti Velleji
usq ad Franciscum I. editus est. Eodem perti-
net Joh. Serrani in inventario historiæ Fran-
ciæ. Sed pro cæteris omnibus commendandus
est Papyrius Massonius, qui libros 4. an-
nalium reliquit, quibus historiam Franciæ
perduxit usq ad Franciscum I. Gallico idio-
mate res patriæ juxta temporum seriem
descripsit Scipio du Plein in histoire ge-
nerale de France avec l'etat de l'eglise
et de l'Empire. Item alij in Som-
maire in l'histoire de France, extrait
de la Bibliotheque historiale de Nicol. Vignier
Vignier. Cujus quidem generis plurimi
extant Scriptores passim obvii, sed nauti,
quam nobis prætermittendus est, Phil.

Bouchiers, cujy historia ℰ brevitate ℰ perspicuitate se maximopere commendat. Ceteri Gallix illustrarunt Claudii Fornerii in antiquitate ℰ historiis Gallicis ℰ Francoises. Steph. Pasquier dans la recherche de la France ℰ alij: cumprimis autem hic laudem meret Gabriel Daniel cujy historia de la France prodiit Parisiis ao 1691. in 8. Certe ad rem antiquam primamq; originem regni Francici nemo explorabit accuratiq. ℰ Scriptoribq; particularibq; rerum gallicarum magnam cumprimis laudem consecuty est Joh. Froissandy, qui bellum celeberrimum Angelorum ℰ Gallorum, quod à temporibq; Philippi Valesii usq; ad tempora Caroli VII. Galliæ Regis, inter utramq; gentem gestum est, descripsit. Quædam ejy in linguam latinam transtulit Joh. Sleidanus. Philippi Cominæi res gestas Ludovici XI. Galliæ Regis singulari prudentia ac judicio

scripsit, itidem in linguam latinam transtulit ℰ ad Joh. Sleidanum, vid. de eo Lipsij in notis ad lib. 1. polit. Cap. 9. Historiam bellorum civilium, quibq; Gallia tempore Caroli IX. ℰ Henrici III. conflagrata, edidit Henricus Catherinus d'Avila prudentia laude itidem insignis. De rebq; Ludovici XIII. adeoq; ℰ Cardin: Richelieu scripsit Gabr. Barth. Italus Gramondus magnificentissimis historicis annumerandus. Ad initia moderni Galliæ Regis accedit Benjamin Priolus, fata simul Cardinalis Mazarini exhibens. Accedit huisce omnibq; Ant. Varillasius, in quo tamen et fides ℰ diligentiam nonnulli, nec inerito desiderant, scripsit iste historiam Ludov. XI. item Caroli VIII. it: Ludovici XII. it: Francisci I. it: Henrici II. et Caroli IX. et Henrici III. Edidit quoq; comparationem Francisci I. cum Carolo V. et historiam minorennitatis Lu-

davrii Rÿ, et id genus alia.

Galliam excipit Hispania; Junctim hist[o]rici hujus regni in Hispania illustrati edi[ti] sunt à Joh. Aventino et Andr. Schot[to]. Inter universales Hispaniæ histori[cos] eminent Lucius Marinæus Siculus, cujus extat de rebus Hispaniæ memorabilibus libri XXII. Joh. Vasæus, qui Chronicon Hispaniæ edidit. Rodericus Ximenius, qui de rebus Hispanicis reliquit libros IX. De Mayerne in hist[oria] rum generali Hispaniæ, Michaël Ritius de Regibus Hispaniæ, Stephanus de Gabri[ay] in Compendio historico Hispanico, sed omnium instar est Joh: Mariana gravis atq; prudens historicus, cujus extat de rebus Hispan: quæ sapiis evidem recusa Moguntiæ quod prodiit 1605. Ad particulares scriptores pertinent, qui v. g. de Ferdinando Catholico commentati sunt, ut Laur. Valla, qui de rebus à Ferdinando Arragoniæ Rege gestis libros tres edidit, insertos tomo primo Script. Hisp: p. 227. Aelius Antonius Nebrissensis rerum à Ferdinando et Isabella gestarum Decades duas edidit, quæ extant in tom. I. Hispaniæ illustratæ. Exemplar atq; ideam summi prudentissimi Principis in Ferdinando proposuit Laurent. Gratianus e lingua hispanica in germ: translatum à Dan. Casparo Lohensteinio, Uratislav. an. 1676. in 12. Cardinalis Ximenius, qui post mortem Ferdinandi Hispaniæ Regens fuit donec Caroli rerum habenas accepisset, historiam plures conscripserunt. Quæ cæteris tamen eminet Fleschier, Episcopus Nemausensis, cujus historia prodiit Amstelod. an. 1693. in 12. De Carolo qui, quam scripserint, jam supra indicatum est. Pertz. tom. 2. Scriptorum rerum germanic. Schardij, et tom. 3tio Freheri. De Philippo

Paris. 693, 12°

II. etat Anonymi quidam rerum gestarum Philippi II. tom. I. hisp: illustrata. Maximi quoq; historiam ejq illustrant. Scriptores belli Belgici deinceps enumerandi, quos inter eminet Famiani Strada de bello Belgico prestantis historici laude non defraudandi, licet in latinitate ejq quaedam deprehenderint Casparei Schioppij in infamia Famiani. Bellum autem Portugallicum accuratissimè et elegantissime descripsit Hieronym: Conestagius de coniunctione Castiliæ et Portugaliæ.

§. 24.

Portugalliæ historiæ Scriptores quam plurimi et tam in Hispania illustrati. Generaliores sunt Nicol: de Oliveca in descriptione Regni Portugalliæ. Anton. Vasconcelly in descriptione regni Lusitaniæ. Emanuel Faxra in Epitom. Rerum Lusitanicarum. Andr: Brandaon in Monarchia Lusitan: Historia mutationum, quæ in regno Portugaliæ contigerunt Autore Birago Avignano. Ad antiquiora tempora spectat Lud. Andr. Resendius, cujq antiquitates Lusitan: extant tom. II. Hispaniæ illustratæ. Item Theodorq Godofredy de origine Lusitaniæ Regum. Specialia argumenta pertractant Hieron. Osorij de rebus Immanuelis Portugalliæ Regis Scriptor nitidissimus, et ob alia ingenii monumenta noty, et quem supra laudavi. Hieron: Conestagij de conjunctione Castiliæ et Portugaliæ. Bellum Africanum, in quo peruit Rex, et institutor descripsit Fr. Elysius prodiit Norimb: ao 1550. in 8. Antonii qui inter eos fuit qui per mortem Henrici adspiravunt ad successionem, vitam edit Anonymus quidam, cujq Historiæ de don Antoine Roy de Portugalle pro,

dit Amstelodami ao 1696. in 12. De ultimo
denig bello, quod pro conservanda libertate
contra Hispanos gesserunt Portugalli, e
stat Cajetani Rassarelli bellum Lusitan: quod
in fol. edidit. Huc spectat etiam Antonii
de Sousa de Macedo Hispania liberata, Londini 1698
fol. edita, Ayozra de successione portu,
gallica, Gallia, alij.

§. 25.

Accedimus nunc ad Italiam. In eo primo lo
co se nobis offert Pontifex Rom: Ast e
Scriptoribus hist. papalis dicemus, cum ad
Scriptores ecclesiastica historia fuerit re
tum. Ad historicos generales referri pos
sunt Flavius Blondus, qui tempore Eugen
IV. Romani Pontificis floruit, et scripsit Ital
a illustrata libros 8. Egregium opus est, nisi
quod fabulas mistas habet quamplurimas, et multa perobscure proponit, vid. de
eo Hancktig part. 1. De Scriptoribus rerum
Romanarum pag. 201. Francisc. Luccian,
ding de rebus in Italia gestis, Linsiæ audit
prudens, et gratulor lectores suos faciat. De
Statu Italiæ nova et antiquis et eius
elegans opusculum Thom: Bortii Eugubi
ni. Ad specialia autem progressuris
primo se offerunt editiones Hispanorum
in Italia, interq eas regnum Siculum et
Neapolitanum. Conjunctim quidem prodierunt
rerum Siculorum Scriptores Francofurti, pro
stantiores tamen sunt Thomas Fazellus, cujus
opinium de rebus Siculis opus extat. Lan
dulphus Collenutius in historia Neapolita
na. Gab. Apuliensis historia rerum in
Italia et regno Neapoli gestarum. Felix
Sandeus de Regibus Siciliæ et Apuliæ edi
ta à Margarido Freherо. Hugo Falcan
dus de rebus gestis in regno Siciliæ Seculo
XII. De bello Neapolitano extat etiam
liber Joh: Joviani Pontani de rebus gestis
Alphonsi a. Bartholomæus Facius com,

mentatq est. Cumprimis autem hic commendandq
& Christophori Besoldi, cujus historia Reg
Siculorum & Neapolitanorum una cum
ejus historia Regum Hierosolymitanorum
prodiit Argentinæ 1636. in 12. Exopti
mis Autoribq diligenter est congesta Decade
Hispanorum. In Italia prog est Lucarus
Mediolanensis, extat autem Carolq à Rapi
Petri de vita & rebq gestis Ducum Medio
lanensium. Donatq Bosij de Episcopis &
Archiepiscopis Mediolanensibq. Sed hic pot
ad histor. Ecclesiast. pertinet. Joh. Simonetta
de rebus Francofurtiæ aliiq. Alterum
lorum in Italia sibi vendicant Respubl.
eminentissima Venetæ & Genuensis. Et ad
Venetas quidem quod attinet, Marcq Ant.
Sabellicj scripsit de gestis Venetorum lib. 33.
Quem de Republ. Veneta p. 17. Sed excu
sata à Nicolao Crasso in not. ad h. l. en
tendisse quidem ingenit quamplurima ad
vitate dissuneta, non quidem dedita opera, sed
qui nobis alieno solo, & ab iis monumentis
destituto esset, à quibq veritas emisset. Ad
terea Petri Justiniani extant libri 13 histo
ria Venetæ, & Andr. Mauroceni historia Ve
neta ab anno 1521. ad 1616. Res vene
torum pertractat. Extant quoq Icones omni
um Reipub. Venetæ Principum usq ad Do
minicum Cantarenum cum elogijs Leonis
Matinicæ Monachi Casinatis. Recentissimq
in hac historia Scriptor idemq diligentis
simq est Joh. Palatij, cujq Fasti Ducales
ab Anastasio ad Sylvestrum Valesium Ve
netorum Ducem cum eorum iconibq insigni
bus nummismatibq publ. & privatis ære scul
ptis prodiit Venetiis ao 1696. Cæteros
nunc mittimus & progredimur ad historiam
Genuensem. Petri Bizarri historia Genu
ensium & Liberti Foliettæ Historia Genuen.
ultrang hic faciunt paginam. Extant præ
terea Augustini Justiniani Annales Genuenses

Joh. Barclay in libro de claris Genuen-
sibus, Aspar Sligprius in Genealogia Daria-
rum Genuensium lucem quoq historiæ hujus
Reipub. effundunt. Post Respublicas
istas in Italia memorandi sunt Principes,
inter quos eminent Magnus Dux Etruriæ
et Sabaudus, Paggii Historia Florentina Le-
onhardi Aretini, Nicol. Machiavelly, ut
acris ingenij viri fuit, ita historia ejus Floren-
tina eum satis comprobat. Libertina pas-
sim judicia ex de Thuano historiæ suæ
inseruit, rerumq notatu dignissimas subinde
dispersit, prodiit Hagæ Comitum 1658. in
12. His omnibus addenda est historia Flore-
tina Bach. Scalæ; Nec prætermittendus
Ugalinus Verinus cujus extat de illustratione Flo-
rentiæ liber. Etymen autem claudat Ergei
Puteani historia Cisalpina de rebus à
Joh. Mediceo circa Lacum Lucium gestis.
De Sabaudicis demq rebus habemus Lamber-
tum Van der Burch, cujus extat historia Sa-
baudica, it. Paradini historiam Sabaudicam.

§. 46.

De rebus Britannicis præsertim Anglicanis
plurimi commentati sunt. Rerum Anglicarum
scriptores p. Bedan præcipuos conjunctim
edidit Henricus Savilius Francof. ad 1601.
Anglica, Hybernica, Normannica, Cambrica
à veteribus scripta ex Bibliotheca Guil. Cam-
deni prodierant Francof. 1602. Cæteras
collectiones nunc prætermittimus. Inter u-
niversalis historiæ Anglicanæ scriptores e-
minet Joh. Major, cujus historia majoris
Britanniæ tum Angliæ quam Scotiæ pro-
dijt Parisijs 1521. In rebus Scoticis prolixior
et operosior est, quam in Anglicanis. Et
tamen quod Polydori Vergilij Anglica histo-
ria lib. 28. in quo tr. et Fidem et Rerum
Anglicarum notitiam Angli desiderant.
Georg. Lilii chronicon Regum Anglorum
à Bruto ad Elisabetham prodiit An. 1559.
Joh. Speed lingua vernacula itidem scripsit

historiam Angliæ unico: quem perduxit usq; ad Regem Jacobum I. Eduardi Lugd. extant eadem lingua scriptæ observationes, sed tibi Angliæ Regibus recentissimis in hoc ordine & Jac: Tyrol. qui historiam Angliæ generalem tam Eccles. quam civilem ab antiquis temporibus repetitam ex à Wilh: III. usq; ad modernum Angliæ regem perductam ed. ex institut, Vol. 1. prodiit 1697. in fol. Londini lingua anglicana. & Gallis quoq; Petrus Josephus Aureliang c. S. I. edidit historiam des Resolutions de l'Angle terre Paris: 1695: 12. III. tom: historiam à primis Monarchiæ initiis repetit ed ad nostra usq tempora deduxit. cæt dum profitetur se historiam ultimæ mutationis ex ore ipsius Regis Jacobi hausisse, facile colligitur, quantum sit illi tribuendum. Ad historiam antiquam in specie pertinet Roberti Schonighamii liber de Anglorum gentis origine prodiit Cantabrigæ 1670. Præterea elegantissimè antiquam historiam regni Angl: prosecutus est Templorg Eques [: le Chevalier Temple :] in Introduct: ad historiam Angl. anglicè scriptam, sed præterea in linguam gall: translata Editig Amstelodami 1695. in 8. sunt porro qui certis periodis historiam complexi sunt. Sic ad period. Saxon: cumprimis pertinet Wilhelmg Malmesburiensis scriptor judiciosissimg, qui extat in scriptoribg Savilli. Idem ed ea refert, quæ ad Danicam periodum spectant. Normannicam cumprimis illustrat Matthæg Westmonasteriensis, Wilh: Gemmiticensis de Rueibg Normannicis alijg. In Henric. VII. rosa rubra ed alba coaluerunt, scriptg is Salomon Angliæ vocari. Elegantèr ed accurate ejg vitam scripsit Franc: Baco à Verulamio. Extat tum seorsim tum inter opera Baconis. Successorem is habuit filium Henricum VIII. cujg vitam descripsit Herberty. Prodiit ejg historia Henr. VIII. Londini 1659. in fol. Quem sub hoc Rege Ecclesia Anglicana reforma-

ricepit scriptores, qui historiam reformatio-
nis Anglicanæ anglicè scriptam in lingu:
gallicam & latin: translata est. Refutat in hoc
opere Burnetty ea, quæ hac de re Sande-
rus Romanensi Ecclesiæ addictus, in historia
sui Schismatis Anglicani tradiderat.
Sanderum tn. defendere conatus est Joach:
le Grand, qui edidit histor: de Henr. VIII.
Roy d'Angle terre Paris: 1688. 3. tom.
in 12. cui Burnetty iterum non nulla repo-
suit. Henricum excepit filius Eduard VI.
& hunc soror Maria. De his legi pos-
sunt Ghoorini annales rerum Anglica-
rum de rebus gestis sub Henrico VIII. E-
duard VI. & Maria. Post Mariæ rerum
potita est Elisabetha, cujus historia sum-
diligentia an eadem fide, & nonnulli dubi-
tant, condidit Guil. Cambden, quæ primum
ao 1615. Lond. in fol. prodiit, hinc saepius
recusa est. Arctissime huc pertinet Rob:
Jonstonus, cujus histor: rerum Britannicar:
incipit ab anno 1572. & progredit ad ann:
1628. prodiit Amstelodami 1655. Porro le
Caractere de la Reine Elisabethe par le
Fr. Belmut prodiit Hagæ Comitum 1694.
in 12. Liber iste ex idiomate Anglicano trans-
latus in lingu. Gall: Greg. Leti la vie d'
Elisabethe prodiit Amstelod. 1694. in 12.
Jac. a Meloving: Mayues Melvil Eques
ses Memoires multa singularia habet,
maximam tn. partem res Scoticas, quæ sub
Elisabetha se habuerunt, exponit, sed et ca-
teri scriptores rerum Scoticarum, ut Joh.
Leslæus & Joh. Buchanus controversias &
lites Elisabethæ & Reginæ Scoticæ Mariæ
pluribus exponunt, ille tn. Elisabethæ, hic
Mariæ filius favet. De Jacobi I. Elisa-
bethæ successore habemus præter alios Wil-
helmum Sandersonium cujus extat vita Mariæ
Reginæ Scoticæ & Jacob. Regis Angliæ. De
Carolo I. plures extant, qui infelicissima hujus
Regis fata memoriæ prodiderunt. Georgius
Baker edidit Elenchos motuum nuperorum
in Anglia, in quibus historiam istam per-
duxit usq; ad mortem Cromwelli. Constat liber

II. partibq; quibq; tertiam addidit. Scynnery hi-
storiam istam continuavit. Roberti Mankt. Com-
mentarii de rebellione Anglicana ab aō 1640.
usq; ad annum 1685. prodierunt Londini
1686. in 8. Wilhelmi Sanderssonij historia
vitæ et necis Caroli I. edita est Londini 1658.
infol. ibid. 1656. prodiit Anonymi historia
Caroli Regis Angliæ. Pertinet quoq; huc Ma-
tyrologium Wilhelmi Wistanley aō 1665. edi-
tum et Georgij Hornij rerum Britannicarum
lib. VII Londini aō 1647. editi. Cæteros, quo-
rum magna adhuc est supersit copia, libens
præterео. Cæterum cum Oliverij Cromwelli præ-
cipuq; horum notum sit Autor ejusq; hist-
oria hic omnino conferenda et. Vitam ejus
præter alios scripsit Georg. Leti, qui ante
aliquot annos gallice II. tomis in 12. prodiit.
Dem etiam in theatro Britannico Italice
Amstelodami aō 1680. edito hanc historiæ
anglicanæ partem attingit. Livius de Me-

moires de Mons. Lenglovo huc pertinent, ut alios
nunc taceam. Jacob. II. res gestas et mutationem,
quam eo ejecto, substituto in ejus locum Wilhelmo
III. Angliæ subiit, accurate exposuit Prediel
Bourridge in historia nuperarum rerum mutatio-
nis in Anglia Londini aō 1697. in 8. edita.
Sed et Derby bellicas præclara multa extant
virorum DD. opera. Conti Heuteri vici do-
ctissimi ætatis veteris et novi Belgii historia.
Chronicon belgicum magnum ætatis hujusmo-
historianis, sed non adeo magni momenti esse
censet, cum Autor judicio destituitur. Eberhar-
di Reidani Annales Belgarum optima no-
ta sunt et patria lingua in latinam eos
transtulit Dionysij Vossij Gerhardq; Joh.
Filiq. Nec contemnendq; Leo Belgicq. Mich:
Eitingeri, Emanuel Metterani historia Bel-
gica vel primum jure suo sibi vendicat lo-
cum, Drusa Annales Belgici et stylo ele-
gantia et judicii gravitate se commendant.
Habemq; quoq; Joh. Meursii res Belgicas,

ast in hoc Autore nonnulli majorem diligentiam desiderant, licet caeterogrin fuerit vir longe doctissimus, et ob multa ingenii monumenta claruq. Franc. Haraei Annales Belgici eo itidem non in extremis habendi sunt, etsi nonnulli observent, eum partibus Hispanorum addictiorem esse. Idem in Nicolai Burgundi historia Belgica et Famiano Strada historia belli belgici, de qua supra jam quoq. dictum est. Sed Hubertum quoq. Miraeum cujq. libemq. Annales rerum Belgicarum affectibus quandoq. indulgere constat, licet caeterogrin Scriptor sit minime contemnendus. Hug. Grotij historia Belgica prodiit Amstelodami 1657. in fol. et magno eruditorum applausu fuit excepta. Casauboni atq. Henrici de hoc opere judicia exhibet Colomesius in Bibliotheque choisie p. 24. 25. Eiusdem pietas ordinum Hollandiae &c. de quo libro vide Colomes. l. c. p. 122. alia nonnulla, res quoq. Belgicas illustrant,

de induciis belli belgici libros III. scripsit Dominicus Baudig de quo opere ita censet Bolderus, aureum esse vere pragmaticum scriptum, quod a studiosis politicis omnino negligi non debet, atq. insuper in historia Belgica magnum lumen afferre potest. Caeteros nunc unico complectar fasce: est enim magna horum Scriptorum copia. Pertinent itaq. huc Ernesti Erythraei in historia Belgicorum tumultuum. Bonaventura Vulcanius in historia tumultuum Belgico, ut caetera omittam, cum. Ad speciales Scriptores sequentes pertinent Johannes de Beka scripsit Chronicon Ultrajectinum. Idem et historiam Batavam edidit. De Frisia optime meritus est Ubbo Emmius, cujus varia extant scripta huc spectantia. De rebus brabanticis praeter alios legi meretur Petrus Divaeus, qui rerum brabanticarum libros 19. edidit. De rectore et antiquitatibus Galliae Belgicae scripsit. Praeterea de Flandricis rebus extat nobile opus Sanderi cujus titulus: Flandria illustrata, quo nunquam nec

it: Vigilii Faruneri histor. belgic. tumultuum Florentinae non dum de induciis belgicorum tumultuum.

illud suis navis destituat Jac. quoq Meier. Chronicon Flandriæ scripsit, quod apud eruditos in magno habet pretio. Ant. a. Meier. edidit epitomen rerum Flandricarum. De Geldricis de eiq rebq habemq Isaac: Pontanum, cujq historia Geldrica utramq hic laudi paginam ex dendi denicq sunt 4. Scriptores illustres, qui urbium quarundam obsidiones elegantez descripserunt. Isti nimirum sunt Hugo Grotiq in obsidione sylvæ Ducis. Boxhorn. & Hermanq. Hugo in obsidione Brevanæ & Heinsiq in obsidione Grottanæ.

§. 8.

Danicarum, Sveticarumq rerum nunc sobjungamq Scriptores. Sveticorum quidem accuratior notitia hauriri potest ex Joh. Scheffero Svecia literata ao 1698. opera et studio Joh. Möllerii recusa. Principq ordine annumerandq est Joh. Loccenq, cujq extant historiæ Sveciæ lib. IX. itemq Antiquitatum Sveconum Gothicarum lib. III. & alia quædam huc facientia. Habemq præterea Joh. Magnum de omnibq de omnibq Gothorum Sveciorumq Regibq editum ab Olao Magno, Joh. Fratre Romæ 1554. cui tamen utpote in Danos iniquior se opposuit Petrq Parvq Eques Danq editaq historia Joh. Daniæ Regis simul danicam gentem ab imputationibq Joh. Magni liberavit. Esset nemo recentiori ætate clariq de historia Sveticæ meritq est, quam Samuel Pufendorffius, namq ut partem alteram introductionis in notitiam modernorum imperiorum, taceam, quæ tota historiæ Sveticæ destinata est, commentariq quoq ejq de rebq Sveticis supra D. IX. laudati res gestas Gustavi Adolphi Sveciæ Regis atq Christinæ exhibent. Eosdem de rebq & Carolo Gustavo Sveciæ Rege gestis commentariorum lib. VII. prodierunt Norimbergæ ao 1696. in fol. Denicq & abbatis Vertotij: hunc enim libri auctorem esse constat non Dn. de Fontenelles quem titulq libri præfert: historiæ de revolutions de Suede huc spectantes, elegantissime scripta, quæ Parisiis prodiit ao 1695. etiam Helvadii est recusa. Ad Danicarum re-

M.

rum scriptores accuratiq cognoscendos omnino
aliquid conferet et Alberti Bartolini liber de
scriptis Danorum itidem a Möllero demo ed.
8q. Præcipui sunt Albertus Cranzius in Dania
Suecia et Norwegia chronico: Saxo Gra-
maticus in historia Danorum scriptor supra
seculi sui genium et eruditus et eloquens, Joh.
Isacius Pontanus in historia Danica, Johan.
Meursius in historia Danica per partes edita,
quæ singillatim annumerat à Bartolino p. 87.
Joh. Lovanius in chronologia Danica et alij.

§. 29.

Scriptores rerum Polonicarum junctim editi
sunt a Joh: Pistorio T. III. sed et hoc ipso
anno 1699. Amstelodami junctim selecti
Scriptores rerum Polonicarum in 4to prodie-
runt. Dlugosium merito sibi locum vendicat Mar-
tinus Cromerus Episcopus Varmiensis, cujus extant de
origine et rebus gestis Polonorum, usq ad ann.
1504. etiam Andreas Gvagninus præter alia com-
pendium Chronicorum Poloniæ scripsit. Pra-
terea extat Solomonis Neugebaueri historia

rum Polonicarum et id genus alii. Miechovii
chronica jam supra laudabimus. Stanislai Lu-
bienscii opera historica prodierunt Antv.
verpiæ 1643. et historiam Poloniæ egregie
illustrant. Reverendissimus omnium est Dlugoss,
qui edidit lib. subsit. Les anecdotes de Pologne
ou memoire secret du Regne de Jean Ba-
thesky III. du nom. Parisijs 1699. in 8. z. Amst. 699, 12.
tom. multa quidem in hoc libro Geographi-
ca continent, sed varia quæ ad historiam
Joh: III. Polon. Regis illustrandam faciunt.

§. 30.

Bohemicarum rerum scriptores quosdam uno
volumine complexus est edidit Marquardus Freh-
erus Hannoviæ 1602. et 1607. fol. Præcipui
sunt Æneas Sylvius Piccolomineus in hist. Boë-
mica, Joh. Dubravius in historia Bohemica
Wenceslaus Hajecius in Annalibus Bohemiæ,
sed omnibus dubium tredit palmam vir diligen-
tissimus Bohuslaus Balbinus, cujus non tantum
epitome extat rerum Bohemicarum S. historia
Bohemislaviensis ao 1677. edita et miscellanea
historia regni Bohemici, in quibus memora-

bilia Bohemiæ universa, naturalia civilia sacra
complecq̃ ℮. Pars prima prodiit Pragæ 1672.
in fol. reliqua deinceps sequentibq̃ annis se inve-
nire excuperunt. Ad Scriptores speciales repe-
rire possent v. gr. de bello Lusatico, it: de bel-
lo Bohemico, Germanico conscripti sunt, sed de
his alibi conjunctim. Cum Bohemia jam per
aliquot seculo fuit regnum Hungariæ. Conjun-
ctim Scriptores rerum hungaricarum prodie-
runt ex recensione Joh. Sambuci Tyrnaviæ
1581. fol. Primo loco omnino nominandus
est Anton. Bonfinij in Decadibq̃ rerum hun-
garicarum. Hunc fere in compendium redi-
git Mich. Kitzius lib. II. de Regibq̃ Hunga-
riæ. Laude quoq̃ digni sunt Nicol. Istuanfi
Historiarum de rebq̃ Hungaricis lib. 34. Ha-
sti in Mausoleo Regum Hungaricorum
argute dicendi genera complectitur. Et tam
præclara Abrahami Bocskaij chronologia
rerum Hungaricarum Joh. Herold. Chro-
nologia Pannoniæ, Joh. de Thurotzii Chro-
nicq̃ / Chronica Hungarorum, ut alios nunc

taceam, germanice descriptionem regni Hun-
garici edidit Martinq̃ Zeilerq̃, quam auxit
Johannes Beza.

§ 31.

Rerum Moscoviticarum Scriptores varii pro-
dierunt uno Volumine Francofurti ao 1600. in
fol. præstantissimq̃ inter omnes est Sigismundq̃
liber Baro ab Herberstein, hunc merito exigit
Petrq̃ Petrejq̃ in Chronico rerum Moscovitica-
rum. Particulares Scriptores sunt Paulq̃ Jovicq̃
de legatione Basilii Magni Principis Moscoviæ
ad Clementem VII. L. 10. Paulq̃ Oderborn de vita
Joh. Basilidis. Leinholdq̃ Heidenstein de bello
Moscovitico cum Stephano Rege Poloniæ. De iti-
nerariis ex quibq̃ multa ad res Moscoviticas
spectantia haberi solent nunc uti dicatur.

§ 32.

Rerum Turcicarum Scriptores diligenter recenset
Thomas Crenig in notis ad Campanellam de libris
propriis et recta ratione studendi p. m. 219.
legi. Nos præcipuos indicabimq̃. Et primo qui-
dem varia extant Scriptorum collecta volumi-
na huc spectantia. Chronicorum Turcicorum

Tom: III. prodierunt Francofurti ao 1578. cum Laonico Chalcocondyla qvo Scriptores qvidam de rebq Turcicis prodierunt. Et interpretat: Conradi Clauseri Basilex ao 1556. rerum memorabilium in Pannonia sub Turcarum Imperatoribq à capta Constantinopoli usq ad initium hujq Seculi Exegeses I. narrationes illustres recensente Nicolao Reusnero Franc: 1605. Joachimi qvo Camerarii de rebq Turcicis ad hunc pertinent. Celis Augustini Curionis Saracenica historia lib. III. antiquiora exhibent. Pra cæteris omnibq autem hic laudandus est Joh. Leunclavius, cujq varia habemus scripta ad historiam Turcicam spectantia e.g. Annales Turcicos it: historiæ Muselmanicæ Turcarum lib. XVIII. it. Pandectas hist. Turcicæ it: Apologiam pro historia Muselmanica. Hinc merito judicandus Christophorsonius, cujus historia Regum ac Imperatorum Turcicorum una cum ejusdem historia Constantinopolitana prodiit Argentorati ao 1634. in 12. In pretio qvq apud eruditos est Chronicon Saracenicum et Turcicum Wolffangi Dresseri à Georg: Fabricio et Joh. Lesino emendatum auctum, præterea in lib. IV. divisum, notisq ac supplementis nec non appendice secunda ad annum usq 1689. deducta illustratum ac locupletatum à Joh: Leunclavio prodiit Lipsiæ 1689. in 8. Recentiorem Turcarum historiam egregie illustrat Ricaldi liber anglice scriptus, sed postea qvq gallice editus sub titulo: Histoire de trois Empereurs Empereurs de Turcs depuis 1623. usq ao 1677. traduit de l'anglois du Sr. Ricaut. Paris. 1683. in 8.

§. 55.

Unico fasce nunc completar scriptores ad historiam Asiaticam spectantes. Nimirum huc pertinent primo illi, qvi historiam gentium et regni Hierosolymitani condiderunt, ut Reinerii Reinecii Chronicon Hierosolymitanum, it: ejusdem historiæ orientalis. Jacobq Bongarsius edidit eodemq cui titulus: Gesta Dei per Francos, qvo plurimi rerum orientalium scriptores continent. Cætq spectant huc omnes,

qui de expeditionibus S. ac eruditis commenta-
ti sunt, quos inter facile princeps est Wilhelmus
Tyrius de rebus persicis. Vid. Bizarri historiam
rerum persicarum jam supra laudabimus. Extat
quoq; Henr. Cortii Persici belli historia.
De rebus Sinensibus plures habemus, Joh. Consal-
vi historia regni Sinæ, Athanasii Kircheri
China illustrata. Matthiæ Martini historia Sini-
ca aliique ante triennium circiter prodierunt
Nouveau memoir sur l'Etat present de la
Chine par le R. P. Louis le Comte de la
Compagnie de Jesus Amstelodami 1697. in
12. tom. 2. In quo libro non tantum accuratior
Geographia exhibetur, sed multa quoq; quæ
ad historiam pertinent, inspergantur. Eodem
a. 1697. prodierunt novissimæ Sinicæ histo-
riam temporis nostri illustrantes, in quibus
de Christianismo publicis nunc primum cultori-
bus propagato, missa in Europam relatio ex-
hibetur. Edente G. G. Leibnitio in 8. Cu-
jus liber, quorsum pertineat, ex titulo ejus intelligi
habemus præterea Trigaultium Sinensia et Japonia
et ejusdem regnum Longo Emanuelis Orosia com-
mentarii rerum à Jesuitis in oriente gestarum
multa quoq; in historia orientali illustrarunt.
Nec prætermittenda est Joh. Petri Maffei re-
rum Indicarum historia elegantèr et magno stu-
dio conscripta. Ceteros, quorum magna adhuc
superest copia, libens prætermitto. Unicum
adhuc addo ultimo loco, quod primum inter o-
mnes jure meritoq; sibi vendicat. Is est Bi-
blioth. d'Herbelot, cujus Bibliotheca orientalis
ordine alphabetico conscripta per totam
orientis historiam sese diffundit, et quicquid
in eo observatu dignum occurrit, complectit.
Nihil perfectius aut eruditius in hoc genere
orbis literatus vidit amplum hoc et splendi-
dum opus prodiit Lutetiæ 1697. in fol. galli-
ce.

§. 34.

Africana historia maximis adhuc tenebris
involuta jacet; Leonis Africani habemus

gridem descriptionem Africæ usui Geographiæ potissimum inservientem: De rebus Aethiopum & Abyssinorum plures extant, sed eos indicare supervacaneum fuerit, postquam Jobus Ludolphus summa industria & diligentia hoc argumentum exhausit. Historia ejus Aethiopica f. brevis & succincta descriptio regni Abyssinorum qui vulgo male Presbyteri Joh. vocati, prodiit Francofurti ad Moenum 1681. in fol. in quo tamen omnia ea, quæ ad Geographiæ hujus regni notitiam spectant, exsequitur. Accessit deinde Commentarius ejus ad historiam aethiopicam, quæ prodiit ab. 1691. in fol. in quo multa uberius illustrant, accuratiusque edisserantur. Non nulla scripta ad historiam Africanam spectantia exhibentur in Hispania illustrata.

§. 35.

Agmen dein claudit historia Americana. Inter ejus scriptores eminet Hieronymus Benzo in hist. novi orbis, in quo varia scripta hoc spectantia collegit. Extat præterea Joh. Ludovici Godofredi historia Indiæ occidentalis. Item Gasparini historia occidentalis Indiæ. Thesaurus quoque historiæ occidentalis Indiæ. Thesaurus quoque historiæ Gonsalvi Ferdinandi Oviedi historia novi orbis laudari à nonnullis solet. Vita Christophori Columbi primi novi orbis inventoris à filio ejus Ferdinando Columbo scripta et Italica ao 1678. in 12. edita, quo pacto America detecta ab eo atque inventa sit, enarrat. Petrus Franciscus Lopez de Gomara edidit historiam generalem Indiæ occidentalis, Levinus Apollonius de inventione regionis Veraguæ rebusque in ea gestis scripsit librum. Brasilianam historiam dedit Caspar Barleus. De his hue pertinent, qui de gentium Americanarum origine et institutis commentati sunt, ut Georgius Hornius, Hugo Grotius, Joh. de Laet et Bondeus.

§. 36.

Postquam amplissimum hunce historiæ civilis campum emensi sumus, nunc tandem

ad eas disciplinas progrediendum est, quæ cum historia civili quodammodo sunt connexi illiq; illustrandæ inserviunt. Inter hasce primum locum sibimet rei nummariæ vindicant. Extant jam plurimi, qui Catalogos Scriptorum rei nummariæ continerent, quos inter præstantissimus est Philipp. Labbeij, cujus Bibliotheca Nummaria cum ejusdem Bibliotheca Bibliothecarum prodiit Parisiis 1664. in 8. Huic merito adjungimus Burchardum Gotthelf Struvium in Bibliotheca nummismatum antiquorum edita Jenæ 1693. Hoc apto ordine concinno ordine quidquid nos rei nummariæ notitiam viam sandit. De præstantia et usu nummismatum Discept. edidit Bechiel Spanheimij primum Romæ editum ao 1664. in 4. præterea insigni augmento locupletatum remumq; Amstel. 1671. opus illud omnium eruditorum qui rerum harum peritia instructi sunt, suffragia atq; laudes promeruit. Et potest sane hoc opus introductionis loco esse, ex quo fundamenta artis hujus hauriantur. Idem tamen constitutum quod Fridr. Carolo Rathio in introductione ad historiam nummismatum Galliæ primum edita 1667. Paris. in 8. post latine versa Amstelod. 1683. in 12. prodiit. Huic tamen præceptorum ordine perspicuitate et methodo dubiam sorte palmam tribuit Jesuita doctissimus P. Joberty cujus notitia rei nummariæ primum gallice post latine prodiit Lipsiæ 1695. in 8. Elegantissimus libellus est ex illis, qui prima notitiæ hujus elementa addiscere cupiunt, omnino commendandus. Solet quod inter compendia hujus orbis referri Matthiæ Hosti liber de re nummaria, quem cum Joh. Seldeno de nummis et Gotfredo Budæo de asse item Labbei Bibliotheca nummaria junctim recudi curavit Dn. Lud. Adam Reichenberg Lipsiæ 1692. in 4. Introductionibus merito adjungemus eos, qui seriem nummorum ab orbe condito ad nostra usq; tempora explicarunt. Plures extant, sed 16. sic sufficiat laudasse Cardi

Latini thesaurum numismatum Amstelod: 16[illegible]
in 4. editum. Vastum aliquod opus Andr. Morelli
quod cum prodierit, omnium forte hoc in gene
re labores hactenus susceptos superabit. Author
iste quatuor genera antiquorum numorum
constituit:

1.) Nummos Regum, urbium, populorum, gen[illegible]
lium Imperatorum R. effigiem l. nomen, et quo
rum pars maxima ante Caesarum imperium
est percussa.

2.) Consulares & familiarum Romanarum.

3.) Imperatorum Romanorum.

4.) Hebraicos, Punicos, Parthicos, aliosq; inscri
ptionibus destitutos. Primo tri. tomo numos
Imperat: R. exhibebit in sequentibus et de reliquis
nummorum generibus edoctus, atq; istud suum
consilium latius explicat in specimine univer
sae rei nummariae antiquae jam ao 1683. ha
rif. edito, sed ao 1695. cum 5. Decad. Spar
demii epistolis curiosissima de re nummaria
exhibentibus Lipsiae in 8. recusis. Caeterum cum
maxima de Imperatoribus R. extet nummorum

copia certatim quoq; viri docti eorum historiam
ex nummis illustrare instituerunt. Refert non
nullos Sagittarius in Introd. ad histor. Eccles. Diss.
cap. 23. p. 576. seqq: quorum sequentes sunt:

1.) Huberti Goltzii, qui edidit seriem Imperato
rum Romanorum Italiae Antverpiae ao 1557.
ultima editio prioribus auctior sub hoc titulo
prodiit Icones Imperatorum R. ex priscis num
ismatibus ad vivum delineatae per Huberum
Goltzium. Accedit Austriacorum series usq;
ad Ferdin. II. curta Chr. Gevartii Antver
piae 1645. in fol.

2.) Adolphus Occo edidit nummismata Impe
ratorum R. à Pompejo M. ad Heraclium usq
prodiit primum Antverpiae 1529. in 4. Dein
de Augustae Vindelicorum 1601. in 4. tan
dem iconibus pluribusq; explicationibus aucta
studio Franc. Birati S. R. I. Comitis Me
diolani 1633. in fol.

3.) Octavius Strada edidit librum, cui titulum
fecit de vitis Imperatorum et Caesarum R. tam

occidentalium quam orientalium, nec non uno
ac liberorum eorum opus novam ac longe pre
clarissimum olim incredibili labore sumtu ma
gno, peregrinationibq multis iisq periculosis
Octavij de Strada à Rosberg civis Romani
S.C.M. Rudolphi nobilis aulici et antiqua
rice ibidem prodiit 1618. et 1629.

4) Joh. Vaillant Regis Gallia antiquarij e
dit nummismata Imperatorum R. praeter
tiora a C.J. Cæsare usq ad Postumum
& tyrannos. Paris. 1674. in 4. Commen
tarius deinceps adjecit edidit nummisma
ta aurea Imperatorum Augustorii et Cæsarum
in omnis municipiis et urbibq jure Latio
donatis e omni modulo percussa, Autore
Johanne Vaillant. Paris. 1687. in fol. pars
altera prodiit ibidem 1688. Tertia editio
operis Joh. Vaillant prodiit Paris. ao 169
in 4. Anno 1695. prodierunt selectiora
nummismata in aere maximi moduli e Mu
seo DD. Franc. de Camps illustrata pe
Dn. Vaillant Paris. in 4.

5) Petri Caroli Patini Imperatorum R. nummi
smata ex area cudi et minima forma cum
commentariis edidit Argentinæ 1671. fol. Hoc sem
per asserere ausi, qui singulos Imperatores e
nummis illustrare instituerunt, sed instituti
nostri hac non permittit ratio. Et scriptori
bq rei numariæ populorum et urbium
partem unam tantum Joh. Sc. Harduinum,
cujq opq quo nummos antiquos populo
rum et urbium illustravit, prodiit Paris. 1684.
in 4. Cum autem varia in eo reprehendis
set Joh. Vaillantiq Harduini, edidit anti
chreticum de nummis antiquis coloniarum
et municipiorum ad Joh. Foy Vaillantij
Paris. 1684. in 4. Vaillantius v. pter supra
dicta addidit quoq chronologiam historiam q
Regum Syriæ Seleucidarum 1684. promi
sitq historiam Ptolomeorum. Illis autem qui
Imperatorum historiam et nummis conten

N.

narunt, addendq adhuc est Carol: du Fresne Dn
du Cange, gui 1679. dissertationem de Imperat
torum Constantinopolit. de inferioris aui
l. Imperij numismatibq edidit Glossario ejus
adscriptores mediæ et infimæ Latinitatis. Sub
junctam. An. 1680. Justum commentarium e
didit de familiis Byzantinis eorq et historiam
Constantinopolitanam ante Turcas tenuerunt
imperium, quà et Dalmaticarum et Turci
carum quarundam familiarum genealogias
ex nummismatibq illustravit. Pertinet hic
commentatio ad historiam recentiorem. Lau
dandq hic primo est Claudij du Molinet, qui
1679. summorum Pontificum historiam à
Martino V, ante quem nulla Romanorum
Pontificum numismata visa constat, usq
ad Innocentium XI. ex nummis in lucem edi
dit. Pontificibq Martinum Lutherum a
certimum eorum hostem adjungimq cu
jus vitam historiamq ex nummis illustravit

Christiani Janckery, qui liber hoc ipso anno
prodiit Monetas Galliæ peculiari et erudito
opere descripsit Le Blanc in traité historique
des Monnoyes de France, iterum editq Atm.
Stelodami 1692. in 4. Modernii autem Galliæ
Reges Ludov. XIV. vitam resq gestas per num
mos elegantes et splendide descripsit Claudij
Franc: Menetrier, historiamq Belgicam hoc
modo dedit Rizaty, cujq histoire metallique
de la Republique de Hollande prodiit
Parisiis 1687. in fol. Porro Oligerij Jacobæi
is edidit musæum regium s. catalogum rerum
tam naturalium quam artificialium, quæ
in Basilica Bibliotheca Augustissimi Da
niæ, Norwegiæq Monarchæ Christiani V.
Hafniæ asservabit Hafniæ 1696. in fol.
In quo licet alii quoq quam Danicæ Mone
tæ recenseant cum primis tn. diligenter
et recenseat cum primis tn. diligenter
quoq Danicas refert, et ex iis historiam
Danicam illustrat. De Svecorum nu mis
extat Elæ Brenneri thesaurus numorum
Sveco, Gothorum libris II. comprehensus, Stock

Helvicii theatrum chronologicum Francofurti ad Moenum 1663.

storia ao 1691. in 4. Caeteram ut Jacobaeus Musaeum Danicum edidit, ita Laurentius Beyerus edidit thesaurum Brandenburgicum selectum, germanarum et mon[e]tarum Imperatorum in Cimeliarchio electorali Brandenburgico elegantiorem seriem, Coloniae Marchiae 1696. in fol. Patet a. e. titulo libri, a tigros in numinos et quidem graecos, qui Cimeliarchio Brandenb: in compendio descripsit Wilhelmus Ernestus Tentzelius in calendariis mensibus ao 1695. mense Julio p. 529.

§. 77.

Deinde ad chronologiam historicam inservit, eiusmodi lucem semper conciliat. Hic primo notandi sunt, qui artem chronologicam velut in compendio tradiderunt. Huc spectant Scaligeri Canones Isagogici et ejusdem commentarius in Hippolyti Canonem paschalem. Calvisii de variis annorum formis, item Cyraldus et Adrianus Junius de anno et mensibus huc itidem referri possunt, sed caeteris omnibus praferendum est Breviarium chronologicum Aegidii Strauchii Wittebergae ao 1657. in 12. editum. Eo paulo prolixior est Dionysii Petavii in ratiocinatione temporum in cujus parte posteriore artis chronologicae praecepta ac fundamenta tradit. Valerii Cnoselmi rudimenta chronologica Henr. Havellani Isagogen chronologicum similesque autores sicco pede nunc praetereo. Deinde hic notandi sunt autores, qui computis ac calendaria ediderunt, ut Sacroboscus et Clavii computus ecclesiasticus Georgii episcopi Germani et Joh. Schoneri, Habeny Computistos et Ecclesiasticos, et Joh. Seldeni de anno civili et calendario Ecclesiastico. Variae porro extant de variis computis dissertationes Aegidii Strauchii ubi de computo Talmudico agit, ut de computo Thalmudico Rablnico, de computo veterum Germanorum de computo Gregoriano stylo novo, quos omnes una cum ejusdem Autoris dissertatione de anno Ebraeorum Ecclesiasti-

co exhibet Thom. Crenig in fasce exercitationum Philologico, historiarum. Item Crenij in fasce exhibet ejusdem Strauchij dubia historica et chronologica, ut et dissertationem de Epochis mundi, Juratii Calendarium R. et Atticum auctum, est ab Elia Leusero. Sed hujusmodi scripta, res pertinent etiam ad scriptores antiquitatum nonnullos in suo thesauro antiquitatum exhibet Joh. Georg. Graevig. Nos hic addimus seltem Ephemerides Persarum per totum annum R. Epochas celebriores orientis Alexandream Christi, Diocletiani Hegiram Yezdegirdicam et Gulalaeam, quas ex libello Arabica, Persica aut Turcica Abbo in linguam latinam vertit, edidit Matthias Frid. Beckius Augustae Vindelicorum anno 1695. 1696. in fol. Veruntamen Autorin notis quas adjecit, de Epochis orientis disserit, operamque chronologiae cultoribus apprime utilem navat. Dum Epocharum memoriam, notandum Jacob Capellum edidis-

se Epocharum illustrium Thomatis nos, quem libellum in fasciculo VIII. opusculorum, quae ad historiam et Philologiam S. spectant iterum reddi curavit Thom: Crenig.

Accedimus nunc ad eos, qui prolixiora opera ediderunt controversiasq; gravium satis multas et intricatas in chronologia ociuverunt, explicare aggressi sunt. Primum inter eos locum merito occupat Joseph Scaliger in egregio opere de emendatione temporum, quod tum ob multa alia tum ob inventum periodi Julianae in pretio haberi solet. Huic se maxime opposuit Dionys. Petavius Jesuita vir doctus, sed immodico desiderio refutandi ac carpendi Scaligerum plagasque opus ejus de doctrina temporum eo unice spectat, ut hypotheses Scaligeri infringat. Joh. Cauly ab Adenstel in Scopulis chronologicis, Plaga chronologica Lampeliti Berolin. opere chronologica Abbonis Immii opus chronologicum, et id genus alia scripta hitidem controversiarum chro-

nologicarum uberrimam segetem subministrant.
Nihil nunc dicam de scriptis chronologicis Ke-
pleri Maestlini, qui fuit Keppleri Praecep-
tor Philippi Lansbergii celeberrimorum Mathe-
maticorum Joan. Lipsii et variis annorum
formis controversias chronologicas attingi,
seo judice Scaligero in plerisq; ineptit, pa-
clarisq; ille contra de Sethi Calvisii opere
chronologico sentit, hunc enim primum in
ter Chronologos nugari desisse scivit. Sole-
autem Chronologi interdum etiam simul
historiam universalem contexere, quod et
Sethq ille Calvisiq fecit, praeter quem tamen
et Gerebrandi Funccii Bulchazeri
et multi alii simili instituto Chronologi-
ca scripserunt. Nonnulli ut memoriae in-
debilitati succurrerent, per tabulas chrono-
logicas, incedunt. Sic habemq tabulas Chro-
nologicas, quas edidit Schuppiq. Habem
et M. Lilerij Boxhorni, et quae omnium

fere manibus terunt, nec immerito Christ.
thori Schraderi tabulas chronologicas il-
Marcelli conspectq chronologicq. Ex modo
dum autem historia sacra et ecclesiastica
majoris roboris momenti esse censet
quam civilis, itaq; ceteris chronologi in
temporum rationibus explicandis eius cumpri-
mis habent rationem. Quae pertinent huc mul-
ti et jam allatis, addendi tamen et alii
qui ex instituto chronologias ediderunt.
Omnium autem instar hic esse poterit
Abraham Calovij, cujq chronicon biblicum
s. chronologia sacra ejusdem bibliis illustra-
tis, praemissum, omnes controversias chrono-
logicas operose pertractat. Addita est huic
chronico S. ejusdem Autoris dissertatio de
emendatione chronici S. et discussio in-
fallibilitatis chronologiae Biblicae Chri-
stiani Ravij Calvinos qui passim à Calvisio

100

allegantur, haec, et id solum addo ad hanc c
sem etiam pertinere Jac. Capelli Laur. Coava
ni, Philippi Lansbergii Annales sacri, Ja
Usserij annales edderunt. Sed cum hi prog
inter scriptores historiæ S. et Eccles: recen
sendi sunt, nihil de illis addo. Eleberriana
autem, quæ inter recentiores Chronologos a
gitat, Controversia hæc est: Num Calculum
potiùs Ebræi codicis an LXX. Interpretu
sequi fas sit. Leskriori sententiæ Baro
nium, Joh. Morinum et Isaac. Vossium ja
lem recentissimos accessit Rauly Letronij cuj
liber sub tit: L'antiquité des tems retabl
et defendue contre les dits et le nouv
Chronologistes prodiit Parisiis 1687. in 4. Con
trariam sententiam plerumq; Chronologi no
strates defendunt. Recentissimi, qui in Co
nologia V. Test: hoc ipso anno Parisiis in
4. prodiit. Ultimo denig loco addi possunt, qui

argumenta chronologica tractarunt pra
talaria. Sic Isaac: Vossij de vera ætate
mundi dissertationem scripsit, in qua suas
quit hypotheses. De 70. hebdomatibus Da
nielis plures comentati sunt, neq; n. illustriq
temere disceptationis chronologiæ argumen
tum reperit. Pra cæteris laudandus hic
Hegidij Strauchij, cujj computum 70. hebdo
madum Danielis exhibet Thomas Crenij in
fasce I. Idem Crenij in fasce II. exhibet Joh:
Vossii dissertationes academicas, quarum
illæq; argumenta chronologica tractant,
e. g. de temporibus, quibus Medi et Babylonij
ab Assyriis defecerunt, de 70. annis capti
vitatis Ebræorum et vastitatis hierosoly
mitanæ. De tempore, quo templum hic Hie
rosolym: instauratum sit, de 70 hebdoma
dibus annorum, de quibus Angelus apud Danie
lem cap. 9. prodijit. Criterea huc spectat

Joh. Gerhardi Vossij Dissertatio de natali anno Christi, et cæteri, qui similia argumenta tractant. Sunt quoq; Scriptores, qui certi cujusdam Viri historiam chronologicam contexuerunt, ut Pearsonius in annalibus Paulinis: in annalibus Cyprianicis, Henr. Dodwellus: in annalibus Velleianis et Prinkhanicis etc. Cum omnes isti, qui hactenus Calendaria perscripsêre Calendaria scripsêrunt, huc referri possunt.

§. 38.

Descriptionem temporis excipit descriptio locum Geographia. Nonnulli itaq; totum terrarum orbem descripserunt, iisq; tum veteres tum recentiores; & veterum quidem Strabo Cappadox Geographorum in libris 17. rerum geographicarum editis, emendatis ac commentariis illustratis est ab Isaaco Casaubono. Compositi Mela in lib. 3. de situ orbis. Optima editio Isaaci Vossij, qui doctissimas observationes addidit vid. Colomesij in Bibliotheque choisie p. 179. seqq. Ceterum huc pertinet Anonymus quidam in veteri orbis descriptione, exegesi totius mundi ac gentium Constantino ac Constante Imperatoribus scripta, et à Joh. Godofredo primum eum notis edita: ut et Eustachij ad Dionys. Alexandrini Periegesin, cæteros labores præteream. Quod ad recentiores attinet, primo loco nominandi sunt, qui compendia Geographica conscripsêrunt. Inter hæc primum locum sibi deposcit Philippi Cluverij introductio geographica cum supplementis Bunonis, compendium geographicum Ultrajectinum, et Sebastiani Golnitzij itidem hic commemorandum est. Petri du Vallii Geographia Gallica Parisiis edita. Omnes Orbis Geographiæ Mathematico historicæ Lazari Stellæ Isagoge Geographica compendia sunt omnibus nota. Est omnibus dubium palmam tulerit Cellarius noster, cujus Geographia vetus et nova latissime est. Certe autem fecit, quod veterem Geo-

Ptolemæi

graphiam separatim à nova pertractavit, quod plerig negligunt. Novam quoq; per compendium dedit lingua germanica Hübnery, cujus libelli ordine, facilitate ac perspicuitate se commendat. A compendiis ad prolixiora pleniora q Geographorum opera progredimur. Huc pertinet Sebastiani Munsteri Cosmographia Atlas Major et minor à Gerhardo Mercatore primum conscripta, post à Jodoco Hondeo, Joh. Jansonio, Gul. Blavio variè emendatq auctq et continuata in nova Geographia Blaviana in Atlari classem prodiit Lutetiæ An 1685. in f. In linguam german. translata et liber hic vid. Acta Erud. Lipsiæ An 1687. in Maj. p. 218. seqq. Porro Henrici Abrahami Ortelii Thesaurus Geographicus et Sebastiani Scholeri Geographia plus minus historica addi possunt, gravibus pri-

oribus multo sunt breviores. Ex iis autem, qui certas orbis partes descripserunt commendandi veniunt exteris Phil. Briet in parallelis Geographiæ V. et N. Georg. Turnier in notitia orbis geographica. Æneas Sylvii s. Pii II. Papæ descriptio Europæ et Asiæ. Joh. Vadiani Asiæ, Africæ et Europæ. Cyriaci Lentuli Europæ. Joh. Leonis Africani Africa. Joh. Baptistæ Gramagi Asiæ et Africa illustrata. Porro nonnulli certum regnum aut provinciam grandem descripserunt, qui vulgo chronographi dici solent. Sic quod ad antiquiora pertinet, multi extant, qui gentis suæ historiam gentis a. an. et captivitatem Babylonicam secuti sunt a. m. ante tempora Christi, aut qui statum ejus antiquum cum moderno contulerunt. Primi inter hos sunt Christian Adrichomij

in theatro terræ et Frider: Spanheimij
Geographia Patriarcharum. Christiani Hei
manni Palæstina Jac. Ziegleri Palæstin
Jac. Bonfrerij in notis ad tabulas Cori
chonii, quæ extant in prolegomenis ad Bib
a Polyglotta Anglicana. Ejusdem Ono
masticon S. Hieronymi de locis hebraicis
notis illustratis, editusq; cum commentariis
ejus in libros Josuæ, Judicum et Ruth. Se
cæteris omnibus hic dubium reddit palmam,
Joh. Lightfoot Anglus, cujus extant animadver
siones in Chronographiam S. it: Centuria
chronographica præfixa ejus operis hebrai
cis in Marcum præmissa; Ut a. Lightfoots
cum potissimum palæstinæ statum respiciat,
qui tempore Christi fuit, ita antiquissi
mum ejus statum scrutatus Sam: Bocharti
in Geog: S. Geographia S. profundissimæ
eruditionis libro. Sed revertimur ad re
centiora. Laudanda hic cumprimis est in
Russia Martini Zeilleri, cujus habemus descri
ptiones Hungariæ, Poloniæ, Sveciæ, Da
niæ et Norvegiæ, Belgii autem decem
circulorum Imperij germanici. Italiæ de
scriptionem dederunt Leander Albertus,
Christianus Magius et Nicol: Reusnerus, Io
docus Sprengius Hondius dedit Italiam novam.
Flaminius Mercurium Italicum, Petrus
Bertius Germaniam Ludov: Guicciardinus
descriptionem Belgij. Abrah. Ortelij descri
ptio orbis et Auctoi. Joh. Isaac. Pontani
descriptio Daniæ. Simonis Starovolscij
Poloniæ, Possevini Moscoviæ, Livini Russi
Transylvaniæ, Walachiæ, Moldaviæ, Ni
colai Venetij Silesiographia. Francisci
Irenici Exegesis Germaniæ, Joh. Jun
genij Henrici Glareani et Joh. Bapti
stæ Plautini Helvetiæ Petri Servilii

centiora

O.

Batavia illustrata, Ubbonis Emmii tristia et
cum primis a laudanda hic sunt typogra-
phica Matthiæ Meriani, qui præcipuas
quasq; Imperij Germanici provincias urbesq;
insigniores accurate et elegantes exhibent
His duos celebres scriptores typographicos
merito adhuc addimi. Unus est Caspar
Tangvard in dr. istuta Land Beschrib-
dnl. Z. Gritzogthümers Holstein und Schl-
stein; alter est Joh. Weichard Valvasor
liber Baro in dr. Land Beschribung des
Hertzogthümb Crain. Caterum
notandum hic, non nullos Lexica geograph.
eo ordine alphabetico conscripsisse, quorum
hic omnino est injicienda mentio. Exanti
quorum huc spectat Stephani Nervi
Noviomagi de urbibus prodituris ao 1678
Amstelodami cum notis Thomæ de Kempe
do. sed quid de hac editione censendum
sit, prolixe exponit Colomesius in Biblio-
theca Choisiana pag. 247. Deinde 1688. Lugd. Ba-
tav. edita est opera et studio Abrahami
Berkeii. Sed nec hæc editio omnibus satis
fecit. Interim recentioribus idem institutum
secuti sunt Abraham Ortelius nostra jam ætate
laudatus, Caroly Stephani, Phil. Ferra-
rius, Michael Antonius Baudrandus, et qui
recentissimus omnium est Nicol. Loysius. Se-
cundi errores gravissimos notat Thomas
Crenius in animadversionum Phil.
logicarum Part. 3. p. 46. seqq. Addendi hic
forte sunt, qui urbes insignores celebriores
et ingenti opere descripserunt. Quidem in
Meriani topographiis istæ accurate et
elegantes exhibentur. Sed notandi prae-
terea et alii sunt, qui in eo industriam
suam demonstrarunt. Superiori seculi
historiam et icones urbium extanti
borum ediderunt Georg Braun et Franc.
Hochberg, quas denuo ao 1658. recu-
di fecit Joh. Janssonius qui et aliud theca

trum urbium IV. Vol: emisit Abrahami Laurii
Stadtbüs urmutsert Diurf Hermann Adolphert
thes. prod: Francf. ao 1658. Italiæ urbes ex
hibet Blavio in theatro civitatum et admiran
dorum Italiæ ao ævi veteris et præsentis tem
poris faciem 1663. Idem Blavio edidit novum
ac magnum theatrum urbium Belgicæ Regiæ
ac præsentem temporis faciem expressam. Ut
novum ac magnum theatrum urbium Belgi
cæ federatæ. De extant quoq; qui seorsim
hujq aut illiq urbis topographiam edide
runt. Gordem, cum iterum ingens sit co
pia, ne specimen desit, asseremq saltem non
nullos, qui urbis Romæ topographiam dede
runt. Huc itaq pertinet Flavio Blondo in Ro
ma instaurata, quo recentiorem urbis hujq
statum describit. Præterea Martianq edidit to
pographiam urbis Romæ, cui supplementum ad
jecit Hieronym: Ferrariq. Habemq quoq Bos
sardi topographiam Romæ, qui in ædificiis
variorib describendis per quam solliciti est
Pompeiq Hugonicq autem in libro Italico
Romæ scripto, de stationib urbis antiquæ ur
bis hujq monumenta delineat, quorsum etiam
spectat Gerhardq Jamucciq in Roma antiqua,
Bosiq in Roma subterranea, et id genq alii
quamplurimi. Alexander Donatq edidit Romæ
ao 1637. in 4. Georg. Fabriciq Romæ prodiit Ba
silea ao 1650. in 8. Cæteros libens prætereo.
Pertinet a. ad Geographiam quoq hydrogra
phia. Ad veterum hydrographiam spectant
Claudiq Barthelonæq Clariotq in generali
historia orbis maritimi, rerum in mari
et litoribq gestarum prodiit Lugduni ao
1643. in fol. Thom. Lucq in historia
navalis antiquæ libris 4. qui prodierunt
Londini 1633. in 8. Taceo nunc illos, qui
de re nautica veterum scripserunt, ut
Joh. Scheffereq, Lilq Gregoriq, Gyraldq
aliiq. Ad recentiorem hydrogra
phiam referendi sunt Georg. Fourniers

in hydrographia arcana maris Roberti Du-
dlei Comitis Northumbriæ prodiit Italicè Flo-
rentiæ ao 1661. in fol. tomis 2. In tomo
secundo continent tabulæ hydrographicæ
Henr. Danckerts geographus prodiit Amste-
todami 1660. in fol. Tomo 5to Atlantis
Janssonii itidem hydrographiam, dit. loc. bre-
vem exhibet. Insulas et continentes ora-
rittimas separatim descripserunt Be-
nedictus Bordonius et Thomas Porrachius
uterq; Italus in speculariby opusculis. Gry-
phiander a. in tractatu de Insulis huc re-
spectat, sed de juribus Insularum agit. Denig; de it-
nerariis aliquid dicendum, quippe quæ usum longe
amplissimum in geographicis præbent. Est ver-
tanta illorum copia, ut difficile sit v. optimum
eligere. Itinerarium orientale Philippi à
S.S. Trinitate curiosissimum de Regno ori-
entis submittit. Adami Olearii descri-
ptio itineris persici, Joh. Alberti à Man-
delsloh descriptio itineris orientalis rerum
Asiaticarum notitiam egregiè submittrat.
Du Vallii Franc. et Andreæ Schotti Ruberti
et Hieron. Welschii itineraria satis nota
sunt, et in omnium manibus versantur. Nec
temerè quemquam fugiunt Mart. Zelleri
itinerarium Germaniæ ejusdem fidei Achates,
ut et itinerarium Italiæ, Hispaniæ, Britanniæ,
iter Germanicum Dn. Erepliti Sinceri itinera-
rium Galliæ, Abrah. Gobricii Ulysses Gallo-Bel-
gicus. Jis missis cæteris tantum recentissimos
itinerariorum autores indicabimus. Ao. 1695.
prodierunt Curieuses Voyages de Mons.
Monconys 5. Vol. in 12. Est hocce itinera-
rium longe curiosissimum, itinera Mon-
conysii per magnam Europæ ac Asiæ
partem exhibet. Cunctis recentissimum
Egypti statum accuratissime descripsit,
in linguam germanicam quoq; translatus
est à Christophoro Juncker o ni fallor
et in 4to editum. Huic addendus Gil.
Burnetij, qui iter suum per Helvetiam

ac Italiam ut Galliæ ac Germaniæ partem accurate descripsit, multis lectu dignissima exhibet, prodiit Anglicè, sed magno applausu ejus cessit ille libellus in Gallicam ac Germanicam linguam translatus est. Germanicè prodiit Francofurti a.o 1693. in 12. Edidit quidem et Joh. Mabillonius iter Italicum, sed hæc ejus antiquitatis cultoribus cumprimis gratum erit, quod Bibliothecas Italiæ diligenter perlustravit Mabillonius et quicquid in illis observatu dignum vidit, in hoc Itinerario consignavit literis. Nouveau Voyage du Levant h.e. itineris novi per orientem facti descriptio, Auctore Fr. du Mont prodiit Hagæ Comitum 1694. in 12. Non contemnenda de Insula Malthæ imperio Turcico asserit Comitissa de Aunoy edidit Voyage d'Espagne. Itinerarium Hispaniæ in quo recentissima ad notitiam hujus regni pertinentia occurrunt Ludov. Hennepini Itinerarium S. dekte

nova vatissima regionis in America inter Mexicam novam et mare glaciale sitæ, prodiit ao 1697. et vel hoc unice lectorem invitat, quod ea describat loca, quæ nulli peregrinatores hactenus adierunt. Demonstrant jam ante descriptionem Ludoviciana edidere. Nouvelle Relation d'un Voyage fait aux Indes Orientales contenant la description des Isles de Bourbon et de Madagascar etc. sed nolo plura addere, tot enim extant itineraria, ut eorum catalogum texere infiniti laboris res esset. Ultimo loco illud addendum inter tabulas geographicas maxime laudari Blavianas, Fischerianas, Janssonianas.

§. 39.

Progredimur ad Scriptores Genealogicos. Sunt a. isti l. generales l. Speciales. Generales vel veterum Genealogias tradunt l. recentiorum. Inter illos eminet Leibnitz Leibnitius in Syntagmate hereditario

o tripartito de familiis; quæ in monarch
is tribus prioribus rerum potita sunt, & Ubbo
Emmig in accuratissimo opere genealogico
Romanas familias seorsim descripsit Elias
Reusnerus in theatro genealogico Roman:
Cæsarum. Gabriel Bucelinus in auctuario
nuclei historici. Recentiores familias Reg
ipum Europæorum aut omnes a. ple
rosq; descripsit idem Bucelinus in lectio
tabulis, & quidem ea parte, quæ notitiam
Sacri Rom. Imp: Principum genealogiam
vocat. Idem suscepit Antonius Albitius
Florentinus in stemmatis Principum Christ
anorum. Nicol. Rittershusius in Genealogia
Imperatorum, Regum, Ducum, etc: orbis
Christiani. Deinde notandi sunt, qui ve
luti compendia genealogica dederunt, ut
Dn. Spenerus in sylloge genealogico-histo
rica, quæ prodiit Francof. 1677. in 8vo.
Tobias Wagnerus in libris iis genealogicis
Lorrhemetiam pertinent, qui Principes
hodie rerum potientes exhibent, ut Petrus Am
brosius Leuthaeus in ittz florentibus Europæ
aliis. Sunt præterea non nulli, qui ut specialem
unius gentis aut familiæ tractationem præ
se ferant, latius tamen se diffundunt, et plu
rium simul familiarum genealogiam illu
strant. Ad hanc classem pertinent Reu
nerus in Genealogia Regum, Electorum,
Ducum, Principum, atq; Comitum, qui origi
nes suas à Saxonum Rege Witekindo dedu
cunt. item Franc. de Rosieres in tomis
3. Stemmatum Lotharingiæ ac Barri
Ducum: ut & David Blondellus in plenio
re assertione Genealogiæ Francicæ. His sub
jungimus eos, qui tabulas genealogicas
Principum complexi sunt. Præstantiores
& summopere præ ceteris commendandæ
sunt, quas concinnavit Georg. Lehmayer
sub titulo: Vera Europæ status

fürstl. stutfurtischer Historischer und genealogi-
scher Fleiß ausgefertiget, edita & cum augmento
ac continuatione Imhoffii Viri in hoc ge-
nere principalis recusa sunt Lu-
neburgi 1695. sed ad speciales Scriptores
accedimus, interea eos primo loco indicando
est, qui Imperii nostri Romano-Germanici
familias illustres velut in compendio exhi-
bet vir doctissimus Jacob Wilhelm Imhof-
fius (in notitia S. R. Germ. Imperii Pro-
cerum quarta vice prodit Norimbergæ an.
1695. in fol. Hispaniæ ac Lusitaniæ Re-
gum Genealogia & Historias supra cita-
tis petenda est, uti & Galliæ Regum de-
mibus tamen præterea adhuc extat Jose-
phi Severa in Stemmatibus Franciæ ac
Navarræ Regum à prima utriusq; gen-
tis origine usq; ad Henr. M. Ferro
Adriani Jordani Jesuitæ la Critique de
l'origine de l'Auguste Maison de Fran-
ce Parisiis an. 1683. in 12. Probare in hoc opere
vir doctus annitit modernam Regum Galliæ
familiam ab ipsa stirpe Merovingica originem
ducere. Philipp. Jacob. Spenerus viri
de his studiis optime meriti illustriores Galliæ
stirpes tabulis genealogicis comprehensæ
prodierunt Francofurti 1695. in fol. Fo-
rundam etiam illustrium Galliæ familiarum
genealogiam peculiari opere erudite explicavit Jacob. Wilhel. Imhoff. prodiit hoc opus
Norimbergæ 1688. in fol. Idem Autor de
de Genealogia Regum Procerumq; Anglia optime meruit est. edidit enim Regum
Cariumq; Magnæ Britanniæ historiam
genealogicam, qua veterum & recentiorum in illa familiarum origines, stemmata & res memorabiliores ordine ad
novissimum Angliæ statum aptato re-
censentur & explicantur Norimbergæ
1690. in fol. Procerum Bohemiæ Genea-

lgiam exhibet Bohuslag Balbing in mis-
llaneis historicis regni Bohemiæ Dec. II. lib.
1. ex Seqq. Atq; hi quidem præcipui sunt, qui
ex scriptoribus Genealogicis mihi innotue-
runt.

§. 40.

His nunc merito subjungimus Scriptores
Heraldicos. Horum in tanta jam extat co-
pia, ut eorum nominibus integrum librum
impleverit Thom: Joh. Armiger Anglus,
Suijq enim studio et opera Anno 1674.
prodiit Catalogus Autorum, qui de re He-
raldica latine, gallicè, Italicè, Hispanicè,
Germanicè, Anglicè scripserant. Nonnullo
quoq; indicat Becmanno in notitia digni-
tatum illustrium dissert. 6. cap. 3. §. 1.
Omnibus a citra controversiam hic cedit
palmam viz doctissimus D. Spe-
ner, cujus insignium theoria s. operis
heraldici pars generalis prodiit Franco-

furti ad Moenum 1690. in fol. sed jam decennio ante
operis hujus editionem prodierat Pars specialis
delineationem insignium plerorumq; Regum, Du-
cum, Principum, Comitum et Baronum incul-
tè Europæ etc. continens. Non dissimulat
vir summus, multum se debere Claudio Franco
Xeletriero, cujus varia itidem extant scri-
pta huc pertinentia, ex quibus nunc saltem
indicamus compendium elegantissimum, quod
sub titulo: La Science de Noblesse ou la Nou-
velle methode du Blason edidit prodiit
Parisiis 1691. in 12. sed plura ejusmodi ex-
tant compendia, ex quibus unicum saltem adhuc
lingua germanica scriptum addimus, Caspa-
ris Sigismundi Busingii, cujus Einleitung zu der He-
roldt Kunst auf eine ergetzliche und deutli-
che art verfasset prodiit Hamburgi. 1694. in
12. Cæterum cum ars heraldica propri-
is suis terminis usq; haud paucis gaudeat,
ideo puto ii in lingua latina commodè
possint, ex instituto docuit Joh.

Gibbon in introductione ad latinum Bla-
sonicam prodit liber lingua anglicana scri-
Londini 1682. in 8. Eodem tempore Wilhelm
Dugdale librum scripsit de usu antiquo ge-
rendi armaq; cui catalogo hodiernae
nobilitatis prodit Oxonij 1682. in 8. Inter
Italos recentiores in hac studiorum parte
famam ac nomen illustre consecuti est Iulius
Caesar de Beatrizio, cujus Nobiliario te-
raldico itemq; Fecialis Veneti utroq; tempo-
Italica scripti, prodit Venetiis 1686. in

4.

§. 41.

Perdusimq; itaq; ad finem quae de scriptor-
bq; historiae civilis et disciplinarum cum
ea connexarum dicenda nobis fuerunt
fine justa dispositionem, quam §. 2. hu-
jq; capitis praescripsimus, nunc de scri-
ptoribq; histor. eccles: dicendum esset, se
commodiorem opportunioremq; locum inter

3 scriptores

scriptores theologicos invenient. Proinde
juxta leges ibidem §. 2. praescriptas seqeun-
turq; quae vitas singulorum hominum, viro-
rumq; ac foeminarum illustrium dederunt.
Sunt autem viri isti l. eruditi l. Reges,
Principesq; l. rebq; praeclare fortiterq; gestis.
De illis, qui vitas eruditorum scripserunt,
jam supra dictum, uti et de illis, qui Regum,
Summorumq; Principum res gestas literis
consignarunt. Ergo non nullos saltem, qui
illorum virorum illustrium vitas descripse-
runt, afferemq;. Observat a Joh. Gnov.
Bosio longe frequentiq; veteres, qui nostri
temporis homines in hoc genere versatos
esse, de comparand: prudentia civili §.
2q. ubi de utilitate scriptorum ejusmodi
disserit. Ex veteribq; huc spectant Plutar-
chus, Suetonius, Cornelius Nepos, Tacitus
in vita Agricolae. Ex recentioribq; Arti-

P.

Maria Gratiani in theatro historico de virtutibus ac vitiis illustrium virorum accuratius prodiit Francof. 1687. in 8. Eiusdem Gratiani extat vita Cardinalis Commendoni sano studio ac stili elegantia conscripta. Nec praetermittendus est illustris ille ac magnus Gallos celeberrimus Petrus de Bourdeille Dn. de Brantome cuius opera quatuor tomis in 12. conjunctim prodierunt, in quibus vitas virorum illustrium, cum Gallorum tum exterorum satis magni, narum illustrium egregie descripsit, vid. de hoc opere Colonesij in Bibliotheque Choisie p. 184. ubi et alios laudat in hoc genere praestantes. Eorum qui singillatim vitas virorum illustrium descripserunt, ingens plane est copia. Nos ex praecipuis non nullos saltem afferemus. Huc spectant vita Anonymorum Cardinalis Richelieu, historia Ludov. Borbonii Principis Condei vita Cornelii Trompii, historia Joh. Austriaci, Philippi Emanuelis Ducis Mercuriani, vita Caroli V. Ducis Lotharingiae et eratuum Imperialium generalissimi historia Guilielmi I. Ducis Aquitaniae Varillasii historia, Wilhelmi Croii de Bouisson vita Vicecomitis Turenni et eorundem Regiorum gallicanorum Ducis S. Marescalli Supremi. De monplein Champii historia Emanuel. Philiberti Ducis Savaudiae Amstel. 1692. in 8. Sed observandum, licet hi omnes et multi alii ad vitarum scriptores referri possint, paucissimos tamen accurate ea observare, quae in hoc genere scribendi apprime necessaria sunt, ut nec minutissima scilicet praetereant, et non tantum, quae ab unoquoque in luce publica et hoc mundi theatro gesta sunt, exponant, sed et referant, quo pacto quisque inter privatos parietes et cum publicam personam deposuit, sese gesserit, quae ut satis

jucunda sunt, ita lectorem cumprimis egregie instituunt. Exemplum hic omnibus præbere potest Cl. Gassendus in vita Peireskii, tam eleganter & erudite curioseq; scripta, ut in hoc genere pro præstantissimo exemplo haberi possit. Tertia editio quæ optima est, prodiit Hagæ Comitum Ao 1685. in 4. Dem Gassendo scripsit quoq; vitam Tychonis Brachei eques Dani & Astronomorum Cryphoei item q; Nicolai Copernici Varmiensis Canonici, IV: Astronomi illustris, porro Georgii Purbachii Johannis Mulleri Regiomontani Astronomorum celebrium. Hæc desunt, qui vitam suam ipsimet descripserunt, ut Thuanus & Tycho Brahæus, qui postremus res suas accuratissime etiam minutissimas exposuit, sed & simile institutum secutus videtur Regerius de Rabutin Comes de Bussi, cujus Commentarii s memoires ante annos circiter annos prodierunt, in quibus vi-

N. Aurel. Anto-nius de scripto ad scriptum.

Historiæ druck-fehler.

rum suam accurate & gallicana libertate describit. Quin & aliorum Commentarii s. Memoires omnino huc referendi sunt, ut Jac. Melvilli, qui prodierunt Hagæ Comitum 1694. in 12. Cæteros libens prætereo. vid. quoq; de vitarum scriptoribus Morhoffius in Polyhist: T. I. L. 1. cap. 19.

§. 42.

Postquam itaq; absolvimus historiam hominum, progredimur ad historiam rerum. Inter quas primo loco ponimus res naturales. Est autem plena suisq; numeris absoluta historia naturalis inter virorum ærarium desiderata. Interim quo pacto conferri debeat, ostendit Franciscus Baco de Verulamio in descriptione historiæ naturalis & experimentalis quæ addita est ejus novo Organo pag. 274 & segq: Et antiquis tale quid moliti est Plinius in historia sua naturali, de cujus optimis editionibus & commentatoribus

riby jam pyrra dicimy. Plinium seuty est l. compendium potiy e eo fecit Solinj, in quem extant Caudii Salmasii exercitationes omnigena eruditione exfertae, sed ad historiam naturalem parum facientes. Recte nanq Scrulamius l. c. p. 397. facessere procul abesse ab historia naturali, vult omnes antiquitates et citationes et suffragia Autorum in lites et controversias et opiniones discrepantes, omnia denig philologica. Caterum, qui certam historia naturalis partem e veteribus excoluerint, non desunt. Sic Aristoteles scripsit historiam animalium, in quem extat commentarius doctissimus Jul. Caesar. Scaligeri. Item et Caudii Aeliani de animalium natura extant libri 17. quos prima grace et valavit Conradus Gesnerus, addita passim emendata latina interpretatione Petri Gillii de plantis. Theophrasty Eresij, Aristotelis discipuly et Dioscorides Medicy Cleopatrae et Antonii scripserunt. Ex recentioribus, qui universalem pene historiam condere aggressy sit, non successit. Nanq Antonii le Grand historia naialis vulgaria et ubivis obvia pro compendium tradit. Nec non contemnenda affert J. C. Scaliger in exercitat. suis de subtilitate, quas Hieronymo Cardano opposuit, prodierunt Francof. ao 1612. sed qui per partes historiam naialem illustrarunt, plures extant. Illustre nomen in isthoc campo consecuty est Ulysses Aldrovandus, cujus historia pisciam lib. 5. historia avium 3. ornithologia libris 20. constat, et sic veterum quos animalium historiam contexuit. Ex compendio historiae animalium haberi potest Joh. Jonstonj Zoologia, cui Kirchmayerus selectas quasdam dissertationes de zoophytis quibusdam animalibus ejecit. Sed quos ex Aldrovandum adi,

net, legem ex Veralamio allatam gravum
observat, nimiusq est in philologicis demi,
sendis. Graecarum literarum ignorantiam in
eo notat Cattel. Sech. Sparheimiq in trac
de praestantia & usu numismat: p. 86. in,
sectorum historiam diligenter scripsit Joh. Swa,
merdan Medicq celeberrimq belgico quidem
idiomate, sed postea in linguam gallicam con,
versq liber prodiit Ultrajecti ao 1685. in
f. Porro piscium historiam ex recentio,
ribus illustrabit Franciscq Willughbeiq, cujq de
historia piscium libri 4. jussu & sumtibus so,
cietatis regiae Londinensis editi, totumq
recognovit, correxit, supplevit librum
n. primum & secundum, integros adjecit.
Rajq è societat. regia Romij è theatro
Scheuchzeriano ao 1686. in fol. Testacco,
rum animalium historiam dedit Philipp.
Bonanni Jesuitaq in libro, cui titulq: Re,
creatio mentis & oculi in observatione
animalium testaceorum Italico sermone pri,
mum proposita, nunc latinè reddita & aucta
à P. Phil. Bonano Societ: Jesu Romae 1684.
in 4. Plantarum historiam praeter multos ali,
os recentiorum, qui in hoc studio elabora,
runt, accuratè dedit Joh. Rajq, cujq tom:
1. prodiit Londini 1686. in fol. tom secundq
ibid: ao 1688. in fol. jam antea Gallic: 1682
publicaverat idem Rajq Methodum plan,
tarum novam brevitatis ac perspicuitatis
causa in tabulis exhibitam etc. Londini in
8. Nec praetermittendi sunt, qui certi cu,
jusdam loci aut horti plantas describunt.
Sic Raulq Hermannq edidit catalogum
horti, Academia Lugduno Batavi, Lugd.
Batav. 1687. in 8. De Museo ejus pu,
blicq, quod post mortem ejus Academia
Lugdunensis emit. vid. Benthemiq im
Hollandischen Kirchen und Schulen Staat,
p. 1. cap. 3. p. 112. Sed & ejusmodi scri,

ptorum est ingens copia. Proinde unum ad hue addo, cuius recentissimum. Is est Pitton Tournefort, qui edidit Histoire des plantes, qui reissent aux environs de Paris avec leur usage dans la Medicine Parisiis 1698. in 12. Sed et omnes, qui argumenta physica particularia tractant, sollicite ipsos phaenomena eorundem recensere adeoq; historiam concinnare solent, e. g. prodiit Amstelodam. 1687. in 8. tractatus de Magnete, in quo historia Magnetis accuratissime exhibet. Huc et sequentes pertinent Anselmi Boot de lapidibus, Joh: de Laet de gemmis, Georg. Agricola Encelii et Libavii de metallis, Mortoffii dissertat. de transfusione metallorum, Capii de minevalibus, Kamphilii et Herilai Keating de aquibus califeris et regniferis. Ut a Francis. Baco à Verulamio de concinnanda historia naturali praecepta optima et accuratissima dedit, ita et specimine deesse posteris noluit. Scripsit nam. e. g. historiam vitae et mortis, quae seorsim Amstelodami 1663. prodiit. Porro et historiam ventorum et alia huc pertinentia scripsit, quae tum seorsim, tum in ejus operibus junctim editis extant. Hic nunc porro subjungendi sunt illi, qui certi regni aut provinciae historiam naturalem dederunt. Bernh. Balbinum aut Baronem Labassorem jam supra laudavimus. Nunc addimus Robert Sibaldum cujus Scotia illustrata s. Regni historia naturalis, opus ut titulus habet, vigesimo anno, rum jussu Caroli II. Britanniae Regis, prodiit Edenburgi 1684. in fol. Joh. à Laet edidit historiam naturalem Americae, vid quoq; Becmanni in historia geographica cap. 7. ubi historiam naturalem quartum minorum continentem exhibet. Praeterea Abbatis Kirchberg in Mundo subterraneo aliisq; scriptis

Georg. Wernberg de admirand. Hungariae aquis.

varia affert, ad historiam naalem partium orbis universis illustrandam egregie faciens. Loca Itineraria plerag multa singularia in hac historia naturalis parte submiserunt, quorum praecipua cum jam supra laudata sint, non necesse est, ut de iis hic quicquam addatur. Donec experimentorum scriptores hic offeremus, licet et illi historiam naturalem egregie illustrent, saltem illos praetermittere non possumus, qui res naturales, quarum in S. Scriptura injicitur mentio, enarrant. Sic de animalibus S. et stat Sam. Bochardi sacro Zoicon vasta eruditionis opus, quod in compendium redegit Henr. Ludg. Jam anta Wolffgangi Frantzii historiam S. animalium coeinnavit, quam quod in multis deficeret, supplevit atq continuavit Joh. Cyriacus prodiit Lips. a 1681. Pertinet huc Ursini arbor etiam Bibl. it. ejusd. herbarium et hortulus aromaticq, ut et Levini Lemnii explicationis nibilitudinum et parabolarum, quae in Bibliis et herbis atq arboribus describuntur. Rueus tractatus de gemmis S. Scripturae. Bartholini de morbis bibl.

§. 43.

Historia naali adjungendam esse historiam artium, docet Verulamius in dissert. it. p. 384. Est autem hoc artium historia duplex: alia n. modum tractandi et exercendi artes exhibet, alia ortum, progressum exhibet, et fata enarrat. Ad priorem classem pertinet idea theatri naturae et artis a Beuhero in methodo sua didactica part. II. exhibet ita, ut a principe quodam aliquod artis theatrum constituatur in votis habet Morhofius in Pol. L. 2. cap. 4. p. 343. Thom. Gazaeus in Gaza universale, omnes eo artes, omniaq officia ita exhibet, ut simul originem illarum inquirat. Sed longe accurate idem praestitit Christianus Weigelius in

der Abbildung der gruminen Alty und Jung
Stände von der Regenten mit ihren so
wol in gemein als Privat Zeiten Exer-
citien und Ordnungen, bis auf aller Kunst-
er und Handwerker nach jeder Amt-
ung Verrichtungen mit nach dem
Leben gezogen sind, und zu ihrer gebrauch
lichen nach dem Werkung, Nutzbarkeit und
Nutzung, Zeit, Ort, der gründlich be-
schrieben. Regenspurg ao 1698. in 4. Huc
etiam pertinet Bibliographia mathemati-
ca & artificiosa novissima Cornelij à Be-
vohen Amstelodami 1688. in 12.
et: Georg. Caspari Schediasma de curi-
osis Seculi nostri inventis, quorum accu-
vatiori cultui faciem praebuit antiquitas.
Porro multa ad hanc historiae partem con-
ducentia affert Guido Pancirollus in libris
duobus rerum memorabilium deperditarum
et recens inventarum, qui cum commentario
eruditissimo Henr. Salmuthi prodierunt, de qua
re ex instituto accuratius scripsit Polydorus
Vergilius, de rerum inventoribus, qui tamen non
eam adhibuit diligentiam atque curam, quam
opus adeo diffusum atque vastum requirere vi-
detur. Altera quae hic asseri possent, com-
modius dicent cum infra de Scriptoribus Mathe-
maticis fuerit dicendum. Quod si ad singula
ista descendere animus esset, infinitus se
aperiret campus. Sic de Typographiae origi-
ne ac inventione inter se disputant Boe-
hornius & Maittairius et Christoph. Mileus
de eadem arte typographica ex instituto
scripsit, ut nunc taceam Joh. de la Caille
historiam typographiae & Bibliopoliorum
ad primis originibus ad 1689. deductam
Parisiis eod. anno editam, jam supra
à nobis commemoratam.

§. AA.

Succedit tandem historia rerum moralium

aty civilium, quo nomine vity & antiquita
tes consuetudinesq Gentium tum veterum tum
modernorum designo. Et haec longe latey
se diffundit, scriptoresq quamplurimos nacta
est. Primo loco ponenq antiquitates Roma
nas, de quibus hodie praeclara meret Joh.
Georg. Grevius certissimos antiquitatum Ro
manarum scriptores, qui argumenta parti
cularia tractarunt sub titulo thesauri an
tiquitatum conjunctim edendo. Prius
& secundus tomus prodierunt Trajecti ad
Rhenum ao 1694. in fol. Caeteri deinceps.
Inter eos, qui uno velut systemate antiqui
tates Romanas complecti instituerunt, emine
bit Sigonius, quem uberiori commentatione illustra
vit Thomas Dempsterus Amstelodami 1655.
4. Joh. Baptista Casalius in libris 11. de ri
tibus veterum non romanorum tantum, sed
aegyptiorum quoq aty Graecorum ritus
edidit. Compendium elegantissimum edi
dit Petrus Jo
Petrus Josephus Canteleus Societ. Jesu de Rep.
R. de re militari & civili Romanorum
Ultrajecti. 1691. 8. sed & Henr. Rippingii
antiquitatum R. libri 4. pro compendio esse
possunt, prodierunt Bremae 1629. 8.
Sunt & alia compendia, quae indicare su
pervacaneum duco. Inter Scriptores, qui
argumenta peculiaria tractarunt, emi
net Cardinal. Sigonius. Hujus n. extat liber
de antiquo Jure Italiae Venet. 1560. 4.
& plura alia omnia optime nota. Dedit a
liter alia quae fastos consulares Hamburgi
1609. excusos. Huic jungendus & Onuphrius
Panvinius clarissimus quoq Romani antiqui
tatum indagator. Scripsit e. g. de ludis Circen
sibus, de triumphis fastorum quoq libros edidit
Venetiis 1558. in fol. Paulus Manutius quoq
hic commemorandus est, cujus liber de civitate
Rom. prodiit Romae 1585. in 4. ut nunc
caetera ejus scripta taceam. Guil. du Choul
& Jurisius edidit de religione castra meta

L.

tione disajuncta militari & balneis Romanorum Galliæ Lugduni 1556. & deinceps Saxonicis Italiæ quoq; & Hispaniæ & id latine junxerunt Elmstelod. 1686. in 4. Scriptor diligens est & eruditus & subinde ex nummis antiquitates illustrat Justus Lipsius quoq; in hoc campo egregie exercuit ingenii sui vires. Nam de militia Rom. & magnitudine urbis Romæ aliisq; id genus argumentis commentatus est. Quæ dam ejus dissertationes de argumentis partim, quibus Magistratibus scil. scriptura, nominibus, nummis etc. populi R. junctim prodierunt Franc. 1699. in 12. Sed præter Lipsium, Salmasius quoq; reliquit librum de re militari Rom. post obitum ejus Lugdun. 1657. in 4. editum. Quemadmodum & Ericus Puteanus de Stipendio militari Rom. scripsit Lovan. 1620. 8. Julius Cæsar Bulingeri quoq; varia extant scripta huc pertinentia, ut de Imperatore & Imperio R. lib. 12. Lugd. 1618. fol. it: de Spectaculis bellicis, tropæis & arcubus triumphalibus, 6. Parisiis 1601. 8. Luxum Romanum reprehendit Joh. Meursius in Roma luxuriante s. de Romanorum luxu Hagæ Comitum 1605. in 4. De funeribus Romanorum libros 4. edidit Joh: Kirchmannus Francof. 1692. in 8. Claudius Guichardus non Romanorum tantum, sed græcorum quoq; aliarum Gentium res funebres exposuit, prodiit liber ejus Gallice Lugduni 1581. in 4. Nec abludit hinc Jac. Guthericus de jure maritum, uxoris & de officiis domus augustæ librum scripsit Parisiis 1628. in 8. editum. De re monetali veterum Romanorum commentatus est Joh. Christoph. Wagenseilius Altdorffi 1691. in 4. Sed jam ante eum Hottomannus de re nummaria Roman. scripserunt. Lugd. 1589. 8. Justus Ricquius de Capitolio Rom: Lomponius Lætus de Magistratibus Rom. Sacerdotio, Jurisperitis & Le-

giby Lauly Herula de Comitiis Roman. itid: argumenta illustria portraetant et antiquitatiby Roman: lucem affundunt.

§. 45.

In graecis antiquitatiby illustrandis tantum non posuerunt industriam viri docti, quotquot tam ad Romanos attulerunt. Eo antiquius hue pro caeteris spectat Pausanias, Jac: Gronovig manibus in eo occupiat, ut graecas antiquitates eruat, ediditq; jam volumen thesauri graecarum antiquitatum Lugd: Batav. 169x. fol: uno volum: et velut per compendium quicquid graecarum antiquitatum scitu dignum est, completi quoq; voluit Joh. Philippus Pfeffer, editis libris 4. antiquitatum graecarum gentilium Leovardiae 1685. in 4. Nemo tamen fortasse inficiabitur meritò est de antiquitatiby graecis Joh. Meursio, cujus scripta spectant e.g. libri 6. lectionum Atticarum, liber de populis Atticae graecia feriata, s. de festis Graecorum lib. 6. Eleusinia s. de Cereris Eleusina sacro. Panathraea s. de Minerva illo gemino festo Archandes, Athenienses, Themis Attica et id genus alia diligenter enumerata ab Alberto Bartholino in Bibliotheca scriptorum Danicorum p. 80. et Joh. Mollero in hypomnematiby ad h. l. denig et Sam. Petity de legiby Atticis commentatiy et ex hoc ipso plurimas antiquitates graecorum egregiè illustravit.

§. 46.

Ebraicis antiquitatiby illustrandis plurimi operam suam impenderunt. Compendium velut quoddam exhibet Thom: Godwin, ejus liber Moses et Aaron s. civiles et ecclesiastici ritq antiquorum Hebraeorum saepiq recusq cum notis Joh. Heinr. Leidij et Hermanni Witsii Dissertationiby de Theocratia Israëlitarum et de Rechabitis. adhi a marg e editio, quae Bremae 169x. in 8. prodiit. Justi Systematis

antiquitatum Ebraeorum delineationem e Sibet. Ju
justy Pfeiffery in Critica Sacra p. 195 seqq: qu
& antiquitates ex ebraicas selectas edidit, quae
Lipsiæ 1685. in 12. prodierunt. Sed & passim
& aliis suis scriptis in antiquitatibus Ebraicis
illustrandis occupatur. Hottingeri opera va,
ria e.g. Thesaurus philologicus, jus Ebraeorum
etc: Lightfooti opera e.g. Hora Ebraeo, Tal,
mudica in 4. Evangelistas, item in Acta
Apostolorum, Leusdenii philologus Ebraeo mixtus,
Buxdorffii Lexicon Talmudicum, Ebraicis &
con Rabbinico, philologicum, utrumq; hic omni
no faciunt paginam. Nec tacendus hic Joh
Selden, qui variis scriptis comparavit, quam
utilitatem Juris cultor e his literis capere
queat. De Jure naturæ & gentium juxta
disciplinam Ebraeorum Lib. 7. scripsit Franco
furt: ad Oder. Ao 1695. in 4. recusos. Extra
præterea ejus opera hebraica, de Nuptiis &
divortiis & Jure civili veterum Ebraeorum lib. 3
et: de Successione in Pontificatum lib. 2. quæ omnia
conjunctim prodierunt Francof. ad Oder: 1695.
in 4. Ex Anglis porro ingenii vires in hoc
genere studiorum periclitari voluit Joh Spen
cer de legibus Ebraeorum ritualibus, & eorum
rationibus, prodierunt Cantabrigiæ 1685. in quo
opere licet hoc maxime illi constitutum sit
ut in rationes legum Mosaicas inquirat, non
raro tamen antiquitates ebraeas distinguit semper
feliciter, eo quod in auctoribus Ebraicis non satis
versatus sit. Quod ad institutum ejus præcipu,
um attinet, leges Ebraeorum ex Egypto arcessen,
ti in eo jam præcunctem SS. habuit Joh: Mars,
hamum in Canone Chronico supra jam à no,
bis memorato, sed hanc sententiam ex insti,
tuto & eandem revocavit Herman Witsius
in Aegyptiacis, quæ prodierant Amstelodami
an: 1696. in 4. Dom Hermanny Witsig
ut Ebraearum rerum & peritus, ita passim
in antiquitatibus hujus gentis illustrandis
operam suam collocat, præsertim in miscel,

laneis suis sacris, quorum editio altera prodiit Lugdun. Batav. 1695. 4. Caeterum fontes antiquitatum harum quaerendi sunt in scriptis Rabbinorum, praesertim v. ipso Talmude et Maimonide. Quos consulere cum non omnibus datum sit, sufficit eos nosse, qui quondam tractatus Talmudicos in Latinam linguam verterunt. Sic in Mischna tractatus Bava, Kama et Middoth notis illustratos dedit Constantinus l'Empereur ab Oppijck. Tractatum Jarna Roberti Sheringhami quem recudi comparavit addita comparatione expiationis annuae sacrificiis maxime in V. T. cum unica atque aeterna expiatione Jesu Christi Franequerae an. 1696. in 8. Codices Schabbat et Eruvin seb. Schmidius dedit tractatus Sanhedrin et Maccoth. Joh. Coccejus Masseget Sota cum excerptis germanicis. Joh. Christ. Wagenseilius Sotae et Polyhistor celeberrimus Masechet Schekalim in Joh. Hackspanii Thesauro, quem tractatum Latino suo Rabbinico philologico praemisit. Seo tractatus Talmudicos de sacrificiis, benedictione votis Nazaraeis jurantis et excessionibus etc. edidit Joh. Ulmannus an. 1663. Masechet Schabuoth s. tractatum de Jesuico Dan. Landius Trajecti ad Rh. 1694. 8. Septem denique tractatus Talmudicos in linguam latinam vertit Guil. Surenhusius, qui prodierunt Amstelod. 1698. in 4. Ad vocatos veteris scriptores Ebraeorum consulendus quoque est Josephus, qui graeco sermone usus est, et reliquit antiquitatum judaicarum lib. 20. de bello judaico lib. 7. et alia ad historiam judaicam pertinentia. Ipsum elegantissimae editionis fecit Eduardus Bernardus Angli, quae tum cum morte hujus videt interceptum, interim recentissima et editio Hudsoniana quae ipsius 1691. in fol. prodiit. De corruptis antiquitatum Ebraeorum apud Tacitum

& Martialem vestigijs Christiany Wormius dissertationem dedidit 1693. 4. Praeterea Lambg Vitringa Archisynagogum edidit Francofurti ao 1685. 4. in quo synagoga Judaica rity eruditè describit, & hoc ipso multas gentis hujg antiquitates egregiè illustrat. De vestitu sacerdotum Ebraeorum Joh. Drusius commentatus est, in quo tamen majorem rerum Ebraicarum notitiam nonnulli desiderant. prodiit Amstelodam: 1680. 4. Ant. Pyrai de calceis Ebraeorum extant lib. 2. cum ejusdem somnio de laudibg Critices editi Lugduni Batavorum 1682. 12. ejusdem Autoris de natali Jesu Christi lib. 2. cum dissertat: de Jesu Christi occasione prodierunt Amstelodami 1689. 4. in quibg itidem varia ad antiquitates Ebraeas spectantia pertractat. Nec praetermittenda hic sunt Johannis Frischmuthi Dissertat: variij argumenti e.g. de fusco Emissario, maximam partem ad antiquitates Ebraeas spectantes. Quibg generis non nulla sunt in dissertationibg Sevogtij junctim editis. De Nummis Ebraeorum peculiarem scripsit Henr: Corringius, quae in fasciculo 4. opusculorum ad historiam & philologiam S. spectantium reddidi curavit Thom: Crenius. Idem Crenius in eodem fasciculo exhibet Stanislai Osiandri librum de multiplici sicilo & talento Hebraeorum, quo it: de mensuris Hebraicis tam aridorum quam liquidorum, sed & in reliquis Crenij fasciculis multa exhibentur, quae h.l. commemorari possent. De Jure Regio Ebraeorum Schickardus scripsit, quem commentarijs illustravit Carpzovius de luctu Ebraeorum Mart. Geierus, cujg libellus altera vice prodiit Lipsiae Ao 1666. in 12. Sed finis non foret, si omnes recensere vellemus. Ultimo loco id saltem monebimus, in ultimo tomo Bibliorum criticorum Francofurti impressorum varia conjunctim exhibentur opuscula ad Rhi,

tologiam et antiquitates Ebraeas pertinentia
veterum Gentium orientalium ritu, consue-
tudines, antiquitates, ex Herbeloti Bibliothe-
orientali peti possunt, quam jam supra lau-
davimus.

§. 47.

Progredimur ad gentes Europeas hodie flo-
rentes, eos indicaturi, qui de illarum anti-
quitatibus commentati sunt, ubi primum ipsa
patria nostra Senonibus offert. Remotissi-
morum temporum antiquitates germanicas
ex C. Cornel: Taciti libro de moribus Ger-
morum peti solent, in quem Althamerus,
Kirchmeierus, Cyriacus, Lentulus, aliorumque
Commentarius huic instituto omnino inservi-
entes. Caeterum Nobil. Cluverius utramque hic
paginam facit, cujus Germaniae antiquae secundae
vice prodiit Lugd. Batav. 1631. fol. Ipse me-
dii aevi antiquitates erudite explicavit Ca-
rolus Hackenbergius in Germania media. Ver-
satissimus in hoc studiorum genere fuit Ger-
manus Conringius, cujus varia extant scripta
hanc doctrinae partem ceu egregie exornan-
tia e.g. de origine Juris Germanici, item de
habitu corporis Germanorum antiquo et no-
vi causis. Pertinent huc et historici non-
nulli inter scriptores historiae civilis supra
indicati, item inter scriptores particularium
regionum antiquitates Thuringicae, Sa-
xonicae antiquitates Brunsvicenses, Magdeburgi-
cae Helmstad: 1661. in 4. edita, et de gens alia-
rum antiquitatum Sueco-Gothicarum libros tres
scripsit Loccenius editos Holmiae 1654. 8. Olai
Rudbeckii Atlantica omnino huic locum
hunc occupat, quae antiquitatibus Sveticis
eruendis tota destinata est. Antiquitates Ger-
manicas Wormius et Bartholinus scripserunt, illig
prodierunt Hafniae 1651. fol: hujus ibid:
1689. in 4. Qui caeterarum gentium antiqui-

tates exposuerint, jam quodammodo indicatum est, tam de Scriptoribus historiæ civilis agendum, adeoque hic nihil addendum.

§. 48.

Ecclesiastica antiquitates cum alium locum sibi postulent, missis iis ad mores ac ritus modernos Gentium nos convertimus. In iis exponendis Geographi et itinerabria utrumque fruuntur plagium. Notandum hic tamen, quod Aurelius Anicius comes et 100. et pluribus excerpserit ea, quæ præcipuè memoratu digna sunt, edideritque lingua italica sub tit. Ulysses genio vagante: h. e. genius vagans. Bibliotheca curiosa et 100. et pluribus rarioribus collecta Parmæ ubi. in 12. brevi ea Joh. Bohemus libellum edidit de Gentium moribus non prorsus contemnendum. Vid. et Beemann in Geographia civili cap. 9. sect. 394. Possent huc referri et illi, qui ingenium et indolem cujusque Gentis describunt, sed

Joh. Barclaius in Icone animorum, Edo. Neuhusius in theatro ingeniorum et caeteri; sed hos indicabimus, cum ad Scriptores Moralitatis doctrinæ fuerit perventum. Cæremoniarum ac rituum civilium solemnium cum primis hic habenda est ratio, de quibus extat cæremoniale Gregorii Leti lingua Italica Amstelodami 1685. 12. 6 tomis editum. Prodiit quoque 1687. Tractatus politico, historicus de moribus, ritibus ac cæremoniis in aulis regum et principum legationibus, congressibus et conventibus magnatum ætatis Cosmopoli in 12. cujus Autorem Joh. Christophorum Wagenseilium ferunt. Denique et nonnulli historici ut Krachelius aliique Tuldenus in cæremoniis quoque describendis prolixi et operosi esse debent.

Caput VI.

De Scriptoribus Philosophicis.

§. 1.

Accedimus nunc ad alteram corporis decoratum par-

tem, scil. philosophiam, in qua, vel vtile progressu
mur, primo indicabimus Autores, qui historiam p
losophiam pertractarunt. Horum autem tan
dy est numerus, vt jam Joh: Jonsius librum pe
culiarem confecerit, in quo ejusmodi Scripto
res recensuit. Edidit nunc libros 4. de Script.
ribus historiæ philosophicæ Francofurti 1659.
4. Inter veteres in hoc campo meritò nunc
de versatur Diogenes Laërtius Jonsij editus c
multorum commentationibus illustratus. Recentis
sima editio, qua et pro optima habetur, est quam
Marcus Meibomius dedit in qua integra annot
tiones Isaaci Casauboni, Thomæ Morobrand
vi, Menici Casuboni et Aegidii Menagii exhibe
tur. Prodiit Amstelodami 1692. 4. Eutropij Sophista
à patria Sardiniano dicti idem de vitis Philosoph
rum ac Sophistarum librum reliquit, primum edit
Antverpiæ 1568. 8. postea Coloniæ 1596. editum. I
hi. paucos saltem complectitur, et cum Diogene
tiquan est conferendus. Dein censendum de Hes
chio illus

chio illustri, qui sub Justino et Justiniano vi
xit, scripsitq; de iis, qui eruditione floruerunt.
Vertit eum in Latinam Hadrianus Junius, pro
ditq; Antverpiæ ao 1572.

§ 12.

Ex recentioribus Joh. Gerhard: Vossius scri
psit librum de Philosophorum sectis, qui
cum continuatione et supplementis Joh. Jac.
à Lyssel recusus est Lipsiæ 1690. 4. Opus
tamen hoc imperfectum et Vossio vix di
gnum esse non nulli judicant. Georg. Hornius
idem argumentum aggressus, prodiitq; ejus
historiæ philosophicæ Lugd. Bat. ao 1655.
sed eo asperatus, qui reprehenderit, ut præfecta
suisq; numeris absoluta historia philoso
phica conscribuit, se non instructum fuisse
Autor ipse fatetur. Porro Conrad. Urstisius scri
psit historiam philosophicam continentem
veterum Philosophorum, qui quidem præci
pui fuerunt, studia ac dogmata moderno

L.

rum quæstionibus imprimis excogitata, Franc. quæ ao 1674. in 8. Den. Gracq. scripsit etiam specimina philosophiæ veteris in qua nova quædam ostendunt, ibid: ao 1673. in 8. Idem hunc editorem non eo studio, quo decebat, in argumento versatum esse, sed multa perperam eum asserere, veterumq. mentem saepiq. pervertere, palam est. Thom. Stanleij Angliæ historiam philosophicam accurate et diligenter scripsit, cujus partem aliquam historiam philosophiæ orientalis in linguam latinam vertit Jot. Clericq. addiditq. Tom. II. operum philosophicorum junctim Amstelod: ao 1699. editorum. Laudat. m.à nonnullis Theophili Galæi Philosophiæ generalis, sed hunc librum non videre licuit.

§. 3.

Nos primum sectas philosophorum perlustra, bimq. et scriptores ad unamquamq. pertinentes enumerabimq. Solent a. in veteres et recentiores dividi. Veteres philosophi i. Ebraei fue-

runt i. Gentiles. Gentilium philosophia iterum in barbaricam et Græcanicam dispescit. Quibq. à nonnullis additur Italica. Ad barbaricam pertinet Philosophia orientalis s. Asiatica, Chaldæorum, Persarum, aliarumq. Gentium, de quibq. Stanleij in historia philosophica orientalis. Celebris inter orientales Philosophos est Zoroaster, cujq. dogmata et sententias ex veteribq. collegit, edidiq. sub titulo Zoroastri Francisci patricij, ex quo postea compendium aliquod confecit Joh: Sefenig Medicus pragensis, cujq. libelli Witeberga ex anno est 1593. in 8. Indorum Philosophi sunt dicti Brachmannes, quorum crebra apud veteres fit mentio. Ex instituto historiam Indorum et Brachmannum scripsit Palladius, quem edidit Eduardus Bissæus Eques Auratus Philosophiæ moralis Indicæ Specimen exhibet liber, cui titulus: Kelite et Dimne, de quo vid. Itue

tig de origine fabul. Roman. p. 21. seqq: et Leo Allatig de Simeonum scriptis p. 182. vi dit hunc librum sub tit. speciem sapientiæ veterum Indorum græce et latine Sebast. Gotho Fred. Starckig Berolini 1697. 8. Nec Africa fuit philosophiæ expers, qn. Egyptig olim fuit Philosophiæ sedes et mater, palma tamen de Egyptiorum Philosophia ad nos pervenerunt. Referri in. huc potest Jamblichi liber de mysteriis Egyptiorum, in quo ad Porphyrii quæstiones respondet arcana Theurgiæ Gentilium explicat, rationibusq confirmat. Edidit hunc librum Thom: Gale Oxonii 1678. Mercurig trismegisty cel. Auctor Philosophiæ Egyptiæ celebrat, cujus scriptum aliquod supposititium circumfert sub titulo Poemandri, quod edidit et vastissimis notis commentario illustravit Hannibal à Rosselis, in quo quicquid potuit, in

eptiarum ex scholasticis congessit. De vita a. et scriptis Mercurij trismegisti vid. Lambecig in prodromo historiæ literariæ Cap. 1. §. 6. p. 134. seqq: Cumprimis Chymiæ inventio Egyptiorum Mercurio tribuit, qua de re vid. Olaq Borrichig in Hermetis sapientia. Sed adde qvæ Hermann: Conringig in libro de Hermetica Egyptiorum vetere et paracelsicorum nova medicina in qvo cum Borrichio hac de re disceptat. De symbolis et Hieographicis Egyptiorum scripsit Horapollo à Mercero, Hoschelio Causino aliisq edity ac notis illustratq. Extant et Pierii Valeriani Hieroglyphica Egyptiorum. Sed et Athanasig Kirchers in Oedipo aegyptiaco gobeam huc pertinentia subministrat, ut et Herman: Wirig in aegyptiacis jam supra à nobis laudatis. Et hæc quidem de Asiaticarum et

Africanarum Gentium veteri Philosophia sufficiant. Inter Europaeas Gentes veteres Thraces, gallig ob Philosophiae studium etiam fuere celebres. Quibg tamen Gothi si Olao Rudbeckio credimg, dubiam fecere palmam. Celebrat hic Zamolxes Pythagorae, à quo et Gothi et Thraces philosophiam suam accepisse dicunt Ouid: Loccenig in antiquitatibg Sueco, Gothicis p. 6. De philosophia Celtica extat dissertatio sub praesidio Ulrici Obrechti, Argentorati 1676. habita Celtarum atg Gallorum Philosophi vocabant Druides de quorum origine non nulla habet Edmundg Dickinson in Delphis Phoenizizantibg p. m: 186 seqq: add. Jul. Caesar lib. 6. De bello gallico c. 14. et commentatores ad h. l. Plinig lib. Hist: Nat: lib. 16. cap. 44. Strabo Geographiae lib. 4. Diod: Siculus Lib. 5. Cluverig in Germania antiqua Lib. 1. cap. 24. Ung adhuc addendg est, qui primo loco nominari debuisset. Otho Sperlingius, cuius extant antiquitates Philosophiae barbaricae, in quibg generatim veterum documenta de Philosophia barbari ea collegit.

§. 4.

Ad barbaricam philosophiam maximè accedit Italica, cuius Autor conditorg est Pythagoras. Vitam Pythagorae praeter Malchum atg Porphyrium scripsit Iamblichus Chalcedonensis, qui circa 1598. A. prodiit. Idem Iamblichus praeter librum de Egyptiorum mysteriis supra à nobis laudatum scripsit introductionem ad Arithmeticam Nicomachi Geraseni, in qua dogmata Pythagorica luculenter exponit. Edidit hunc librum Samuel Tennulius, Joachimi Camerarij explicationem in duos libros Nicomachi scripsit. Ipsig Philosophiae Pythagorae

yorica historiam ex recentioribus omnium accuratissime scripsit Joh. Scheffer in libro de Philosophia Italica, qui prodiit Upsaliæ 1664. 8. Ex scriptis Pythagoreorum pauca ad nos pervenerunt. Antiquissimum eorum, qui hodie supersunt, est Ocelli Lucani, qui an, è Aristotelem vixit, scripsit librum de universo, quem primum, ut non nulli putant, Ludov. Nogarola, deinde Emanuel Vitzanus Bononiensis edidit, notisq; illustravit. Reliquos est, dem in opusculis Mythologicis, physicis et Ethicis, quæ Conjunctim Thom. Gale Cantabri, giæ 1671. edidit, et altera vice cura Marci Meibomij Amstelodami 1688. 8. cum duetario quodam recusa sunt. In hacce collectione exhibentur etiam Palæphati de incredibilibus historiis, Heraclyti de incredibilibus, Antigoni de incredibilibus. Erathostenes Cyrenæus de Catasterismis. Sphærum Scholia, tibi Schurmanni aut Ernsti de natura Deorum, Sallustij de Diis et mundo, Homeri Poetæ vita, Heraclydis in Homericas de Diis sententias allegoriæ, Ocelli Lucani de universa natura, et Timæi Locri, de Animæ mundi, alia opuscula Theophrasti characteres Ethici. Demophili similitudines, Democratis Philosophi aureæ sententiæ, qui ultimi tres Philosophi fuerunt Pythagorei, quorum opuscula prius à tenebris eruit, notisq; suis illustrata Romæ 1638. edidit Leo Allatius. Porro in hoc opusculo conspiciuntur festi Pythagorei sententiæ è græco olim in latinum à Ruffino versæ et Xysto Romanæ Ecclesiæ Episcopo falso attributæ. Quin et alia fragmenta Pythagoreorum in hac collectione exhibentur. Non prætermittendum quoq; sit Flavij Philostrati in vita Apollonii Thyanæi, quippe in qua multa Philosophiæ Pythagoricæ dogmata

explicat, prodiit Venetiis 1502. fol: Inter dogmata Philosophiæ Pythagoricæ eminet illud de harmonia mundi, quod recentiori ætate revocavit Franc: Georgius Venetus, cujus hac de re liber extat inter scriptores Cabbalisticos Basileæ 1587. junctim editos de Metempsychosi quam itidem Pythagoras docuit; Extat dialogus Ambrosii Rhodii Hafniæ 1638. editus, ut Magnini Gudentii dissertatio de pythagorica transmigratione animarum, quæ prodiit Pisis 1671. Jac. Carpentarii dissertatio de Metempsychosi Pythagoræ reperitur in ejus Commentario in Horatium p. 378. Ad moralia pertinent tum Symbola Pythagoræ tum carmina, ut vocant, aurea Pythagoræ. Quamquam quod ad hæc attinet, constat ea perperam ipsi Pythagoræ tribui, utut forte à Pythagoreo quodam sint profecta. Sepius edita sunt et ab ejusdem generis

674. cum Isocratis quibusdam orationibus et Plutarchi libello de puerorum educatione prodierunt Jenæ in 8. Extant et virorum doctorum in hæc carmina commentationes, quos inter recentissimus est Magnus Daniel Omeisius, qui cum aute regendi affectu, Ethica pythagorica commentarium hucce adjunxit Altorffi 1693. in 8. Sed jam olim Schaffeg Professor quondam celeberrimus Ethicam Pythagoræ dissertatione quadam exhibuerat. Disciplinam autem Pythagoricam eleganti et erudita dissertatione delineavit Joh. Schilterus Altorfinus addita est manuductioni ejus Philosophiæ moralis ad Jurisprudentiam Symbola denique Pythagoræ præter alios interpretatus est Erasmus Roterodamus in Chilia, dibus. Pertinet huc etiam Joh. Rondelli dissertatio de genio Pythagoræ gallice scripta

que prodiit Amstelodami 1690. 12. Ne
praetermittendo hic Joh. Meursij cuj
Stat denarij pythagorici, si de nume
rorum usu ad denarium gradilate e
nominibus secundum Pythagoricos Lugdun:
Batav. ao 1687. 4.

§. 5.

Graecanica Philosophia dividi solet in
poëticam, Jonicam, et Eleaticam. De poë
tica nihil dicemus, cum historia mythologi
ca jam supra injecta sit mentio, ut et scri
ptorum, qui de Sibyllis graecis ac latinis e
gerunt. Jonica autor fuit Thales
Milesius, unus e septem graeciae sapientibus,
de quorum Philosophia morali in nostris
dissertationibus e instituto egimus. Theo
gonem ejusq; theologiam peculiari dis
sertatione explicuit Joh. Andreas Schmi
dius Jenae 1688. Fuit autem et is schola
Jonica Philosophus. Eadem schola tan

dem prodiit Socrates vir omnium judicio
longe sapientissimus. Hic nihil equidem scri
psit, doctrina tamen ejus utcunque cognosci potest,
e Xenophontis libris de dictis memorabi
libus Socratis, quos in linguam gallicam bran
stulit Charpentier, qui et vitam Socratis
elegantem scripsit. Utrumque librum e lingua
gallica in Germaniam transtulit celeberrimus
Thomasius noster. Gallice tertia vice utro
que est Amstelodami 1699. in 12. Cebe
tis tabula cebetis pro genuino socratica
rum doctrinae monumento a non nullis habetur.
Ea in arabicam quoq; linguam translata
fuit, uti patet e editione Elichmanni,
quae habet optima, et habet prodiit Lugd:
Batav. 1640. Extant n. in tabulam Ce
betis dissertationes Augusti Mascarij, cu
jus editio prodiit 1693. 8.

§. 6.

Socratis plurimi fuerunt discipuli, qui no-
vas sectas condiderunt, inter quas tamen
præcipuè eminet Platonica. Opera Platonis
juretin edita est græcè & latinè à Mar-
silio Ficino cum ejusdem commentariis an.
1590. Lugd. in fol. & Francof: 1602. cui
tamen præfert editio, quam emisit Serra-
vig, notisq illustravit, quæ prodiit 1678.
Platonicæ Philosophiæ sectatores illorum
libros recenset Joh. Baptista Beerhat,
dq in Seminario Philosophiæ Platonis, in
quo tamen multos prætermisit. Introduxi-
onem in Philosophiam Platonicam veligit
Alcinoq, qui græce prodiit 1521. Postea
ab Heinsio denuo editq græce & latine,
additis notis amplo & doctissimoq comen-
tario eum illustravit Jac. Carpentariq de
differentia Philosophiæ Platonicæ & A-
ristotelicæ librum edidit Georg. Gerniskiq in
lingvam latinam à Georgio Chariandro tran-
sty 1572. cum Georgij Trapezuntij libru
scripsisset, quo Platoni prætulerat Aristo-
telem Bessarion Cardinalis causam Plato-
nis agendam suscepit, edidity IV. libros con-
tra calumniatorem Platonis. Sed quod
ad ipsum Platonem attinet, non prætermit-
tenda hic est Dissertatio Fleurij de Platone
tractatui ejq gallico de selectu & methodo
studiorum annexa. Sectatores Platonis
I. Ethnici sunt I. Christiani. Inter illos e-
minet Xleusippq, Platonis Successor in
Academia, & e sorore Neapos. Ex scriptis
quamplurimis nihil hodie habemq, quam
libellum, quem vocat Oρους s. definitiones à
Marsilio Ficino latino sermone dona-
tum. Post Xleusippum nominandi sunt
Clarkq & Proclus, quippe cujq ætas

incidit vi annum Christi 50 rium, sex
ejq libri de Theologia platonica prodierunt
Hamburgi 1668. mitta latitore dicuntur
porro et nuncius Tyrij Philosophy istis
platonicis annumerandq est, variae is dis,
sertationes sermonum nomine ad posteri,
tatem transmisit, quas in latinam linguam
transtulit Cosmq Baccij Archiepiscopq
Florentinq prodiit 1557. in 8. optima editio
est Heinsiana Lugdun. Batab. ex usa 1607.
Max. Tyrii vixit quos fuit Apuleius
Madaurensis, quem nonnulli ut Bautkij
ob styli elegantiam commendant, quo jure, vi,
deant alii. Prodierunt ipsiq omnia opera
cum emendationibq Ge verhardi Elmenhor,
stij et notis Fulgentij Rutani et Bran,
dij, Francof. ao 1622. in 8.

Inter Judaeos platonicam Philosophiam maxime

maxime excoluisse creditq Philo, cujq opera
à Turnebo et Hoeschelio junctim edita
sunt Colonia 1613. in fol. gracè et latinè.
De tribq Philosophia Platon. additis
in historia Ecclesiastica agit. Sunt,
qui existimant, Johannem vocem λόγος
à Philone didicisse, et ita ex schola
platonica didicisse. Quam sententiam
defendit Joh. Cericq in commentatione
in 18. commentatq priora cap. 1. Evang.
Johannis. Sed adversarium praeter alios
excepiq est Joh. Scottus Erigena, qui disser,
tationem suam de λόγῳ, adjunxit Expli,
ni Fulbaugelij libros veritatis Franeqvera
1698. excusa, sed hoc Theologis relinqva,
mus, ad quos etiam pertinet historia hae,
resium et Philosophia platonica eruti,
tarum, quam condere aggressq est Jac.
Bolt, Daniel Colberg in Oberneticensem

Platonis sive scriptum suum prodiit Francofurti et Lipsiæ 1698. 8. Sed quantum tum platonica, tum caterarum sectarum Græcanicarum Philosophi posuerit veteribq; Hæreticis, nemo accurate aut erudite edisseruit, quam Jac. Thomasius in schediasmate historico, ut vocat, 1665. 4. Lipsiæ edito et spec. sub titulo: Origines historiæ Philosophicæ et Ecclesiasticæ, vol. ao 1699. hic Halæ in 8. recus. Sed redeo ad Philosophos. Ex recentioribus itaq; Platonicam Philosophiam sectati sunt Marsilius Ficinus, cujus opera junctim edita sunt. Basileæ ao 1576. XI. Tomis in fol: Eodem tempore duo Comites Mirandulani, Joh: Picus, et Joh. Franc. Picus Philos: quoq; platonica operam navarunt. Illius fil. Joh: Pici Mirandulani opera junctim prodierunt Argentorati ao 1504. in fol. Hujus Jo. Pici Mirandulæ opera junctim prodierunt Basileæ ao 1573. in fol: De Ideis Platonicis eruditum commentarium scripsit Sapio Atmelly. Dan: Heinsius in libello de contemptu mortis itidem Philosophiæ Platonicæ hypotheses secutus, prodiit Lugd. Batav. 1621. 4. Primo loco nominari debuisset, quem ultimo posuimus, Henricus Morus Anglorum facile doctissimus, et felicissimus Platonicæ Philosophiæ ac Cabbalisticæ instaurator ac restaurator, cujus opera philosophica conjunctim edita in omnium sunt manibus. Cæterum cum inter Platonicos et Aristotelicos nunquam non maximæ et sæpissime dissensiones non tantum defuerunt, qui utrumq; Platonem et Aristotelem inter se conciliare conati sunt, hinc, ut veteres taceam, et recentioribus tendunt,

Paulg Schalietig, Franc Biautig Symph.
hic floruit ao 1530. viang Campegij e Sebast. Faeg ut nunc
fuit Medicg gallg e scripsit tres Bernhardg Cocratensem Joh. Licum alij
4 ex lio S. Dionysij Marrand. alios g bacenm Sebastiani Faxilij
bibliopolve e alios bec de consensu Aristotel. e Platonis
prodiit Wittebergæ 1589. in 8.

Platonis discipulg novag simul Secte con-
ditor fuit Aristoteles. Vitam Aristotelis ex
recentioribg describit Petrg Lumesig pro-
diit Lugd. 1621. in 8. Fortunæ Licetig de
sectate Aristotel. it. Herm. Conringii ora-
tiones duæ in laudem Aristotelis. Joh. Lau-
nojg prog de varia fortuna Aristot. libel-
lum edidit, in quo de ortu e progressu Phi-
losophiæ Aristotel. egit, item g de variis ca-
sibg, quos libri Aristotelis subierunt. Equi-
dem e Francisg Patricij lib. 1. discussio-
num Peripateticorum fuse de vita Aris-
stotelis egit, sed ita ut sæpe quam obtrectan-
dum invenire potuit, in eum congerat.
pera Aristotel. sæpig edita sunt, pre-
stantissima tn. editiones sunt Casauboni e Duvallii utrag, in fol. Casauboni
ao 1639. Parisijs prodiit e l. hoc nomine
commentatores Aristotelis recenseant. Secta-
tores Aristotelis Cantipri sunt, l. recentio-
res. Illi vel græci sunt l. Arabes, l. latini.
Inter Græcos eminet Theophrastg Eresig
qui multos quidem libros scripsit, ut ex ejus
titulis eorum integrum libellum confecerit
Menrsig, qui ao 1630. in 12. prodiit.
Pauca tn. ex iis ad nostra tempora per-
venerunt. Quæ extant, edita sunt Lugdun.
Batav. 1613. cura Dan: Heinsii. De cha-
racteribg ejg Ethicis alibi dicet. Deinde
Alexander quog Aphrodisig hic memo-
randg i, qui in libros Aristotel: diligen-
ter comentatg est. Scripta ejus seorsim va-
rijs in locis prodierunt. Simplicig quog
Cilicum e Themistij in Aristot: com-

mentationes prassim praestant. Quod ad Arabes attinet, quo pacto apud eos literarum studia reliquo orbe cum summo barbarie cultu floruerint exponit R. Dan. Huetius de Interpretibus p. 202. Graecique autem et Arabibus Aristotelis Interpretes sunt Averroes et Avicenna. Averroes opera in linguam latinam translata à Jac. Mantio cum annotationibus Levi Gersonidis et nonnullis Bernhardini Tomitani prodierunt Venetiis ao 1575. 12. Volum. 8. Avicenna qui in plerasq Aristotelis opera commentatus est, prodiit ao 1523. V. tomis in fol. vid: de eo Lindo: ubi Rhodigini Lect: antiquarum lib. 11. cz. et Fabricius praecipue hic commemorandus Andreas Alarcus Corsicanus, Severinus Boethius, qui primus in Aristotelem commentatus est, et varia opera philosophica ipse scripsit, floruit citra finem primi et initium sexti p. C. N. Seculi, ibid: vid. Du-

Pin in bibliotheca scriptorum Eccles. tom. V. p. 38. Opera Boetii conjunctim prodierunt Basileae 1546. fol. Seorsim et sepius editi sunt libri ejus V. de consolatione Philosophiae, et cum notis variisq lectionibus à Theodoro Lidmanno Hannoviae ao 1607. in 8. Secuta tum demum sequentibus seculis est Scholasticorum turba, de quibus ut et recentioribus Peripateticis deinceps dicemus.

§. 9.

Inter discipulos et auditores Socratis ante Aristhenes quoq fuit Secta Cynicae conditor, ex qua deinceps progenita fuit Stoica Autore Zenone Citiaeo. Inter celeberrimos hac quoq referendus est, quippe qui plurimos Sectatores habuit et diutissime floruit. Cauca in Stoicorum dogmatis pervenerunt scripta spectant in. huc operam Senecae, tum Philosophi istius, tum Poetae qui tragoedias scripsit. De utroq jam supra

dictum. Quod ad editiones attinet e' qui,
dem operum Senecæ Philosophi supra lau,
data addi potest, quæ cum integris notis
Justi Lipsii, tum Friderici Gronovij exs,
lectis variorum commentariis prodiit Am,
stelod: 1672. 3. Vol. 8. Quod ad tragoedi,
as a' attinet, jam supra laudavimus Scrive,
rianam, quæ Lugdun. Batav. 1621. in 8. pro,
diit e' alii. Legitur Epicteti, cujus Enchi,
ridion cum commentariis Arriani, qui vi,
tam ejus quoq scripsit, e' simplicii quoq ex,
ejus editum est. Praeter alios quoq Claudius
Salmasius illud edidit cum commentario sim,
plicii, e' prolixas annotationes adjecit Lug,
Batav: ao 1640. in 4. Recentior est edi,
tio Nic. Blancardi, cui additæ sunt no,
tæ Isaaci Casauboni ao 1685. Denig
huc referri quoq debet Marci Aurelij
Antonini liber de seipso ad seipsum, qui

primum opera Merici Casauboni cum ejus,
dem notis, postea à Th. Gataker copioso e
leganti commentario illustratus est, e' in operib
Gataker. ao 1698. Trajecti ad Rhenum in fol.
vulgus est. Prodiit quoq Antonini, libelli
Romæ ao 1680. in 12. In linguam gallicam
eum transtulit e' notas adjecit Dacerius.
E recentioribus illustrandæ Philosophiæ
Stoicæ operam diligentem impendit Lipsius, Justus
imprimis huc spectat manuductio ejus
ad Stoicam philosophiam, quæ Parisiis ao
1604. in 8. prodiit, it. Physiologia Stoi,
corum, ibidem eodem tempore impressa.
Imprimis quoq hic commemorandus est
D. Jacobus Thomasius, qui in exercitatione de
Stoica mundi exustione, aliisque e' aliis dis,
sertationes imprimis ad historiam Stoicæ
philosophiæ facientes adjecit, multa ac,
curatissimè de Stoicorum Philosophia pra,
cipit e' ipsum Crisium interdum redarguit.

Prodiit Lipsiæ ao 1616. in 4. Ethicam Stoicorum Caspar Scioppius scripsit, Arnoldus Geulincxius in Ethica sua ad hypotheses Stoicorum proxime accedit, et qui eis dudum secutus Philosophi, qua de re alibi.

§. 10.

Hackeng de secta Ionica sequit Eleatica e qua prodiit Democritus Abderites. Scripsit Democritus multa sed nihil ad nos eorum pervenit. Extare tamen hodie dicit in Bibliotheca Regia Parisiana liber cui titulus: De mercuriis physica et mystica in quo multa chymica tractantur. At Democrito multa accepit Epicurus, cujus vitam et recentioribus scripsit Petrus Gassendus, quæ extat Tom. V. operum p. 166. Præterea Joh. Bondelli de vita moribusque Epicuri cum animadversionibus eadem lingua luci publicæ exposuit Hagæ Comit. 1656. 4. Et scriptis Epicuri nihil ad nos pervenit præter epistolas quasdam summam Philosophiæ ejus exhibentes, quas nobis conservavit Diog. Laërtius L. X. de vitis Philosophorum. Dogmata Epicuri physica puro et eleganti carmine exhibet T. Lucretius Carus, qui sub Sullæ dictatore floruit de editionibus supra dictum. Non contemnenda est Oberti Gyphanii, quæ prodiit Lugdun: Batav: ao 1638. in 8. Q. Horatius Flaccus quoque subinde Epicuri placita sequitur. Recentioribus Epicuri adsectatis Petrus Gassendus Philosophiæ restauratoribus deinceps dicet.

§. 11.

Ista quidem, quas Hackeng recensuimus Philosophorum secta apud Græcos fuere præcipuæ. Platonica, Aristotelica Stoica et Epicurea, vid. B. Jacob. Thomas: dissert. de quatuor Græcorum sectis, novissimis exercitationibus ejus de Stoica mundi exustione edita p. 29. Et cæteris sectis, quotum adhuc

plurima fuerunt, nulla ad nos pervene-
runt monumenta, nisi forte Scepticos ad-
re velis, qui tamen non pro secta quam pro
hostibus Philosophiæ sunt habendi. Scepti-
rum Princeps est Pyrrho, qui iisdem tempo-
ribus vixit, quibus Epicurus et Theophrastus, vid:
Vossij de Sect. philos: cap. 26. Scripta
Scepticorum ad nos non pervenerunt, ni-
si quæ sextus Sextus Empyricus: qui sub
Antonino Pio Imperatore floruit: reliquit
tres libros Pyrrhoniarum hypotyposeon
et decem adversus Mathematicos: edita
sunt ejus opera græcè et latinè Parisiis a-
1601. in fol: A Scepticis non procul abi-
sunt Academici præsertim media acade-
miæ sed de horum scriptis nihil ad nos
pervenit. De recentioribus Scepticis deinceps
dicetur.

§. 17.

Ut a Scepticis hostibus Philosophiæ annum

randi sunt, ita ex omnibus quod præstantis-
simum est, seligunt retinentq; Eclectici, qui
et à Potamone Potamonici dicuntur. vid:
Vossij lib: 2. cap. 4. Non extant veterum
scripta, quæ huc referri possint, nisi Cicero,
nem in hunc ordinem redigere velles. De
cujus scriptis eorumq; editionibus jam supra
dictum est. Nonnulli ex patribus Clement:
Alexandrinum Origenem, Lactantium
huc referunt. Sed Clemens pariter ac Ori-
genes Platonicis potius sunt annumerandi.
De recentioribus Eclecticis deinceps dicet.

§. 18.

Hæc quidem de veteribus Sectis sufficiunt.
Ad recentiores dum descendimus, primo loco
Scholasticorum injicienda est mentio. Autor
conditorq; hujus Philosophiæ in occidente
celebratur Joh. Rueclin. vid: Lud. Elias
du Pin in Bibliotheca Scriptor. Eccles. ant.
tom. 9. cap. 15. pag. 204. Atque Græcos

eandem philosophandi et theologica tractandi rationem injecit Joh. Dumalseng, quem adeo nonnulli recentiorum Scholasticorum sequuntur. Rucelini discipulus et Philosophiae Scholasticae propugnator insignis fuit Petrus Abelandus, cujus opera ita maximam partem theologica prodierunt cura Franc: Amboisii Parisi: 1616. 4. vid: de eo du Pin in Bibliotheca Scriptor. Eccles: Tom. 9. cap. 7. it: Joh. Filesaq de statutis facultatis theologiae Parisiis ubi multa occurrunt ad historiam Philosophiae et theologiae Scholasticae pertinentia. Solent sequentes Scholastici in 3. aetates dividi. Prima incipit à P. Lombardo et desinit in Alberto M. Ad hanc classem Lonfrancy, Anshelmy, Hugo de Victore et Alex: ab Ales referendi sunt. Altera aetas ab Eberhardo M. incipit et progredit ad Durandum usq à S. Lorciano. Ad hunc classem pertinent Thomas Aquinas et Joh: Duns Scholy unde Thomistarum et Scotistarum orta sunt nomina. Alberti M. opera in 21. tomos digesta studio et labore R. P. Franc: Petri Jammii ordinis Praedicatorum conventy Gratianopolitani prodierunt Lugduni 1651. in fol. Judicia de eo vide apud Thomam Cope, Hist. p. 416. seqq: Thomae de Aquino opera omnia 18. tom: in fol. cum Commentariis partim Thomae de Vio Cardinalis Cajetani, partim Franc: Ferrariensis prodierunt Venetiis ao 1594. vid. de eo Bloundy, Hist. p. 418. seqq: Tertia aetas incipit à Durando a S. Porciano et ad nostram usq aetatem decurrit. Si eam finire velis circa reformationem Lutheri, quanta acutas recentissimorum Scholasticorum addi potest, de quibus mox plura. Inter caeteros eminet hic Guil: Occam: unde Occa-

anistarum nomen, qui tempore Lud. Bavari Imperatoris floruit, et ejus causam contra Pontifices strenuè egit.

§. 14.

Postquam autem litera renata et depulsa barbarie in meliorem habitum restituta sunt, non una fuit Philosophiæ facies. Nonnulli enim tenebris delectati Scholasticorum nugas retinuerunt, alii rejectis Scholasticorum ineptiis Aristotelem secuti sunt, alii denique rejecto Aristotele, aliam ingressi sunt Philosophandi rationem. Ad primam classem omnes ferè, qui ex Romanensis Ecclesiæ alumnis philosophantur pertinent, multi quoque ex Protestantibus eorum tanta est copia, ut difficile sit inire illorum numerum. Huc pertinent nobilissima in Scholis nomina. Fonseca, Rodericus a Cavvarruvias, Vasquezius, Suarezius, Serrinas, Javellus, Zabarella, Greg. a Valentia, Petr. Hurtadus de Mendoza et infiniti alii. Ex libro, Christoph: testantibus Scheiblerus Scholasticos maxime sequi, cuius est, illorum placita per compendium facili et perspicua ratione proponere. Opera ejus philosophica conjunctim prodierunt Francof. 1666. 4. Alii contra rejectis Scholasticis, ipsum Aristotelem se sequi profitentur, ejusque mentem ex ipsis fontibus haurire, ratique erunt se videri volunt. Huc ex Italis spectat Honor. Galvinus, cujus quæstiones Peripateticæ ab hujus sectæ Philosophis in magno pretio haberi solent. Petrus quoque Victorius itidem Italus huc referendus est, cujus in libros Ethicorum Aristotelis ut et Politicorum exstant commentarii, quemadmodum et Felix Accoramboni in omnia Aristotelis opera commentatus est. Talis Laërtii Doctrina peripatetica plurimis æstimatur. Fuit is Italus et Philosophus celeberrimus. Ex eo

Horum ordine plurimi Aristotelicum Philosophiam egregie ornarant, laudanigq adhuc prae caeteris est Oberti Gifanij, cujq Commentarij in libros Politicorum Aristotelis praestantissimos est annumerandq in Logicam Aristotelis, it: libros Rhetoricos Academicus et alios Aristotelis libros commentatus est, et à nonnullis ob curiosissimas quaestiones laudatur ab aliis rejicit. In Italia circa initium hujq seculi f: circa annum 1620. floruit Caesar Cremonius in Academia Patavina Professor celeberrimus, qui reliquit varia scripta, apologiam pro Aristotelis libris de origine et principatu membrorum adversus Galenum it: tractat. de calido innato. Hic inter accuratissimos Peripateticos numerari solet, vid. de eo Symphorianum in Museo p. 173. In eadem Academia vixerunt Sarabella et Franc: Piccolomini; De illo jam dictum, Hic autem mo-

ralem et Physicam edidit Philosophiam et multa alia, in quibus peripateticam philosophandi secuit rationem. Obiit ao 1604.

Deinceps Asserij in universam Aristotelis Philosophiam multis quidq gratis et commentarij ejq in Physicam Aristotelis, prodiit Coloniae 1628. Joh. Crakotij corpus Philosophiae peripateticae prodiit z. Vol. Basil. 1630. Nec praetermittenda hic sunt opera ab integris velut societatibus confecta, collegium in urbe complutense et Conimbricense, quorum illud in Academia Complutensi f: Unde dicit Arala de Henares: hoc in Conimbricensi à Jesuitis confectum est. Utrum Aristotelem explicat, et ejq Philosophiam proponit. Conimbricense prodiit Coloniae 1607. 2. Volum: 4. Sed de his observandum, quod Aristotelem ita sequantur, ut eum cum Scholasticis conjungant, quae est philosophandi ratio Jesuitis recepta,

eo porum ordine plures adhuc afferri
possent, si esset opera pretium. Videri
interim potest Chil: Allegambe in Biblio
theca Jesuitica, Timplerq; atq; Barthol: Kec
kermanno, Philosophica Aristotelico, scho
lastica vestigia sequuntur, sed subinde suas o
piniones peculiares fovent. Praesertim
Timplerq, cujq Metaphysica ao 1608. Phy
sica ao 1613. prodiit. Keckermannq Phi
losophiae dogmata ad religionis scita ac
comodavit. Hinc a Theologis subinde
refutat. Quantiscunq fuit ex primo Hel
delbergia linguam Ebraeam docuit; Opera
ejq omnia 12. Volum: distincta prodierunt
Genevae 1611. accuratiq mentem Aristotelis
se edisserere putarunt Philosophi Altdor
fini, Scheibij, Piccardi, Sonerq alij q.
Varia horum scripta conjunctim edita sunt
sub titulo: Philosophia Altdorfiana.
Soneri extat Commentarij operosij ex pro
lixq in libros Metaphysicorum Aristotelis,
Piccardi habemq Commentarium in libros po
liticorum Aristot: aut nunc extera horum
virorum scripta taceam. Altdorfinis in exoten
da philosophia peripatetica nihil concedere volue
runt Helmstadienses et Regiomontani. Ex eo hisce pri
dem emicat Dreierq, cujq Metaphysica plane admen
tem ipsiq Aristotelis composita credit. Jungendq huic
Melchiori Zeidlerq, cujq introductio in lection:
Aristotel. velut clavem Philosophia peripatetica
exhibet. Hodienum ibi floret Hedigo, cujq orga
non accuratissimam Logicam juxta Aristotelis
disciplinam exhibet. Apud Helmstadienses inter
multos alios eminet Conradq Horneq et Herman:
Conringq. Illiq Ethica pariter ac Logica ac alia
scripta plurima manibq terunt. Hujq multa
extant scripta politica, nihil nisi Aristotelem
spirantia erudita tn. qua alibi indicabimq.
Nec ex Jenensibq defuerunt strenui Aristo
telis sectatores, pr. Zeidlerq gloriam Aristot:
contra Sperlingium et Sperlingianos strenue

defendit. Extat ejj dissertatio de anima humana
propagatione an 1654. edita it: duo libri Physicorum
rum meditationum an 1657. conscripti. In eos
dem Stad: Dan: Stahlij accuratissime Philosophi la-
rum scriptis vivandis omnem operam collocavit
Scholae ejj Philosophiae prodierunt 1672: 8 Le-
tunt hic e Philosophorum turba, ut infinitum
suscepturq esset laborem, qui omnes recen-
sere vellet. Ultimo tm-low dicendq e, prem
primo asserre debuisemq Philipp: Melanch-
ton, qui primq in Schola Protestantium Su-
ctore philosophiam stabilivit Aristotelis sej
tm. paulo liberaliorem philosophandi rationem
videt, nec Aristotelis vestigijs ita presse in-
haeret. Nulla est pars philosophiae in qua
non compendium aliquod fecerit, opera ejj
omnia 4. tomis in fol. prodierunt Witebeq
an 1562. 63. et Ex Judicia eruditorum
Eruditorum de eo vid: apud Blountium pa
95.

Jam et illi Philosophi enumerandi sunt, qui

§ 15

ab Aristotele et Scholasticis secessionem fecerunt.
Et primo quidem cum densa Scholastica barbaries
orbis adhuc premeret, tale quid moliti e Raymundq
Lullij qui ao 1300. vixit vir citra controver-
siam magni ingenij. Aurea q 4 Volumi-
num millia composuisse dicit, Secta ab eo
orta est Lullistarum. Sed artis Lulliana scri-
ptoribus inter alia pauca de Logices ingenq qua-
dam dicenda erunt. Interim vid: de eo era-
ditorum judicia apud Blountium in censu-
ra autorum p. 270. Renascentibq demum
nonnulli e elegantioris literaturae ministris
barbaram Scholasticorum reprehenderant
philosophiam. Inter hos agmen duxit Lauren-
tij Valli, qui praeceptis potius quam exemplis
Latinae linguae elegantiam docuit. Extant
varia hujq scripta in vario literarum gene-
re m. philosophica, ut de voluptate et
summo bono libri tres, ut nunc theologi,
ea ejus historica et philologica tacoam,

vra. Blountij p. 464. Ipsum certamen ingressi
sunt Marcus Nicholij, cujus habemus antibarbarum Philosophicum et alios aliquot: sed cum
hi de sermone saltem ejusq; elegantia cum
Scholasticis contenderint, à nobis prætermittuntur merito. Circa annum 1506. claruit Ioh. Lud. Vives Hispanus Valentiæ natus, qui
in vulgari ista ac Scholastica Philosophia
multa reprehendit, nec tamen saltem in
philosophica meliora, quæ substituere habuit.
Cum non tantum de tradendis disciplinis, sed
et de causis corruptarum disciplinarum
aureolos plane scripsisse libellos, plenos
bonæ frugis judicat Morhofius in Polyhist. p. 333. Opera ejus conjunctim prodierunt Brugis ao 1533. et Basileæ
1560. 2 tom. in fol. Commentario ejus in D.
Augustinum t. 1110. D. multis obscurissimam
prolixitatem dissicet. Tandem his omnibus
successit Petrus Ramus, qui ao 1560. florum

et Secta peculiari nomen dedit. Conjunxit
et ille cum Philosophia degentiores literas
et missis inutilibus Scholasticorum
quæstionibus Dialecticam ad usum oratori-
um accomodavit. Hinc hostes acerri-
mos præter multos alios expertus est Petr.
Galandium (inter Galandium Anton. Gi-
anum, Joachimum Perionium et Jacobum
Carpentarium. Extant varia ejus scripta
et quæ huc pertinent, sunt Aristotelicæ
animadversiones, quæ prodiere Parisiis
ao 1543. in 8. Ut institutiones ejus dia-
lectica ibid. ao 1543. p. 4. Inter defenso-
res Rami fuit quoq; Amyraldus Offatus
(sea Cardinalis et à Gallia Regis mini-
stros præcipuus qui expositionem edidit
in Organ. Joh. Carpentarij, ea methodo
qua Dialecticam Petri Rami defendit.
Refert hoc Amelot de la Houssaye in
vita Cardinalis Offati. Inter adversarios

Rami est prog Conrad. Martini, cujus extant Com-
mentariorum Logicorum adversus Ramistas libri
5. Helmst. ad. ao 1583. 8. de caeteros
prorsum infinita e copia tubens praetereo.
Jo saltem addo, non nullos Rami Philosophi,
am iterum cum aristotelica conjungere geo
Barth: Keckermann fecit, de quo jam supra
sed Rami in Logica jam subsistit. Longe
progressus est Hieron: Cardanus vir ingeni
plane singularis, et qui in natura scien
tia ac medicina aliisq tot nova attulit,
ut And. Alciatq eum vocaret virum in
ventionum. Nulla fere pars eruditionis
ad, quam non attigit, et in qua nova non fe
cerit molitq. Opera ejq omnia prodie
runt Genevae ao 1624 in fol: in X. tom:
digesta per Carolum Spachium. Judicia de
eo vid. apud Blountium p. 641. Adver
sarium cum primis expertq est Julium Ca
sarem Scaligerum, cujq liber de subtilita
te Hieron: Cardani oppositq prodiit Fran
cofurti 1612. in 8. sectatores, quantum scio,
non habuit. Exstat circa initium hujq seculi
ao civiliter 1620. in Anglia floruit
Franc: Baco Baro de Verulamio Vice
Comes S. Albani et summus Angliae Cancel
larius, cui profecto Philosophia multum
debet. Nam et Aristotelica Philoso
phiae nexus non tantum detexit, sed et
viam monstravit, qua quisq ad solidae phi
losophiae penetralia ingredi debeat, docuit et
ipsa rerum consideratione sapere. Scri
psit librum de Argumentis scientiarum
novum organon, historiam ventorum,
historiam vitae et mortis, et multa alia.
Extant opera ejq omnia Francofurti ad
Moenum 1665. et alibi sepe recusa.
Judicia de eo vid. ap. Blountium p.
603. Paulo post florere incepit Thom:
Campanella vir excellentis ingenii et docti
nae singularis, et qui itidem multa nova

in Philosophia cogitavit, et Scholasticam
et Aristotelicam philosophiam detestat. Vitam
ejus scribet Gang. Lycij Erythraej in Bibl.
theca Ll. p. m. 4. seqq: Extant libri ejus
1. de successu rerum et Magia Parisijs 163
1. Atheismo triumphato Romae 1630. 4. et
Paris. 1636. Libri 7. Medicinalium x prae
tia principia Lugd. 1635 4. Reliqua scri
pta quorum ingens et numerus ipse recen
set in tractatu de libris propriis et vera ra
tione studendi, cura Thomae Crenij ao 1696.
Lugd. Batav. cum aliis ejusmodi libris rep
Fortheiserum in libro, cui titulum fecit:
Atheismus triumphatus non serio impugnas
se credit, sed hac accusatio ex invidia et
livore eorum ejus profecta est.

§. 16.

Sed nemo ex recentioribus felliciori succes
su novam philosophandi rationem in
gressus est, quam Renatus Cartesius cujus vitam

praeter Listerum Borellum, Tepelinum de
vitis Baillety, hic n. Auctor libri esse prohi
bet. Ao 1691. 4. Parisijs editi La vie de
Mons: les Cartes. Joh. Tepolij a nostram
vitam Cartesij, quam Philosophiae cartesi
anae historiam scripsit, prodiit ao 1674.
12. Scripta recenset idem Tepolij l. c. p.
15. seqq: indicatq; quo ordine prodierint;
Nostrum saltem observamus, opera ejus phi
losophica aliquoties conjunctim excusa esse,
ultima editio est, quae Francof. ad Moenum
ao 1692. prodiit. Adversarios multos ha
buit Cartesius, in quibus praeter Gisbertum
Voëtium Theologum Ultrajectinum, antequ
Cartesij epistolam scripsit, in qua examinat
duos libellos pro Voëtio editos, unum de
controversia fraternitate Mariana, alterum de
Philosophia cartesiana, eminet Martinus
Schookius, cujus aetate admiranda methodus

nova Philosophia Renati des Cartes. Utcq
affectibq minimum indulsit. Ac Jac: Revius
qvoq inter hostes Cartesii comparet, edidit
Methodi cartesianæ considerationem theo-
logicam et: abstersionem calumniarum, et
stateram philosophiæ cartesianæ. Revium
reputavit Joh: Andreæ in Academia Gro-
ningensi histor: et græcæ linguæ professor
publicq edendo assertionem methodi car-
tesianæ. Porro Syriacq Zentalq qvoq con-
tra Cartesium talarium strixit, edidit
novam sapientiam, et Cartesium triumphatu
scriptor est vehemens et impotentis animi
et se continere nescit. Novecq eum pari-
ter ac Revium Cartesii defensionem ador-
navit Joh. Cauberqvio Cartesianorum longe
et doctissimo et modestissimo cujq et mul-
ta alia extant scripta philosophiam Car-
tesii explicantia. Sic et stat ejq imitatio
philosophica s. dubitatio cartesiana ad me-
thodum certitudinem viam aperiens Lugd:
Batav: 1655. 12. Logica ejq vetq et nova
certa via prodiit Sulzbaci an 1685. 8.
orthographiam ejq et physicam cæteraq qvoq
scripta conjunctim qvoq edita taceam. Ju-
ter moderatiores Cartesii adversarios nume-
randus est Joh. Schuberq, qvi edidit specimen
paraenis philosophiæ Renati des Cartes.
Petrq qvoq Gassendq huc referendus est
qvi adversus Cartesii Methaphysicam et re-
flexiones scripsit dispositionem metaphysi-
cam s. dubitationes et instantias contra
Sectas et propugnatores Cartesii p. hb.
Andreæ et Joh. Cauberqvium nominandus
qvoq est Adrianus Heerboordq, cujq habe-
mus meletemata philosophica, in qvibq omnes
fere philosophiæ partes et controversias
illustriores in iis occurrentes ubingit

Henricq de Roy prima fuit interclusæ Cartesii, prea a captiva ejq deserui ipsumq Cartesium adversarium experta. Edidit fundamenta physices Cartesio in Epist. ad Interpretrem Gallicum maximopere im probata. Recentiora, quæ a Instituto Carte sii philosophiam reprehendit, fuit Petr. Dan Huetij, cujq censura Philosophia Cartesia na vemsa est Helmstad. 1690. 4. Huic se primo se opposuit Henr. Petermann cujq vindicatio Philosophiæ Cartesianæ adversus censuram P. D. Huetij prodiit Lipsiæ 1690. 4. Deinde seuerij è Joh. Everhard. Evelingij edidit exercitationes cathedrarias in P. D. Huetij censura Philosoph: cartesiana. Brem 1690. 8. Tandem et Johannes Schotanus edidit et etiam in censura, qua P. D. Huetij philosophiam Cartesianam inig vera, sit Franequera 1691. 8. Et hi quidem sunt præcipui, qui scriptis Criticis novam tan philosophandi rationem a. impugnarunt, a. defenderunt. Sunt v. præterhos et alii, qui dogmaticis scriptis placita Cartesii explica runt. Inter Cartesianos inter hos eminet Antonius le Grand, cujq institutio Philosophiæ secundum principia Renati des Cartes: Londini 1678. 4. et alibi sæpiq prodiit. Huic jungendq è sylvana Regis, cujq extat Cur sentier de Philosophia i. e. cursq integræ philosophicq systema generale secundum principia Cartesii continens doctrinam logicam, Metaphysicam et moralem. Ibi, dit Amstelod. 1691. 4. Tom. 4. nec præ termittendq est Arnold Geulingij, cujq ha beng Logicam, Metaphysicam, Physicam, et Ethicam, singulari ingenii acumine scriptas et ad Cartesii placita maximam partem accommodatas. Joh. Clericq, etsi in quibusdam à Cartesio discedat, ut Eclecticq videri queat, in plerisq tamen eum sequit

V.

cartesianisq merito annumerat. Opera ejus philosophica in 4. Volum: digesta prodierunt Amstelodami 1700. 8. continentq Logicam Phevmaticam, Metaphysicam et Physicam celebre quoq nomen inter cartesianos consecuti sunt Malebranchius et Luc. de la Forge et hic quidem Cartesii tractat de homine notis perpetuis illustravit, prodiit Franc: ad Moenum 1677. 4. Hic autem in libro gallico de la Recherche de la verité primum in linguam latinam translato edito sub tit. de inquirenda veritate fundamenta Philosophiæ cartesianæ complexq est, gallicè prodiit Amstelod: 1688. 2. tom. in 8. Adversarium is præ cæteris experta est, etsi Arnoldum, qui librum des Usages et de fausses Idees i.e. de veris et falsis Ideis, contra id quod docet Author libri de inquirenda veritate edidit Colonia ao 1683. 8. huic a. repercussit Malebranchius Response de l'auteur etc. h.e. Responsio Authoris tractatui de inquirenda veritate ad lib. Arnoldi de veris et falsis ideis Roterodami 1684. in 8. aliis utriusq scriptis prævio hac controversia agitata fuit, quæ indicare, contra institutum nostrum erit. Porro Petro Poiveto Malebranchiq vapulat in tract. de vera methodo inveniendi verum, libro ejq de eruditione solida superficiaria et falsa præmissa, in quo ipso libro Cartesianismi defectus pluribus indicant. Cartesiani, qui certas disciplinas tractarunt, suis locis indicabuntur.

§. 17

Eodem tempore quo Cartesius floruit, Petrus Gassendus vixit, et Epicureum philosophiam instauravit. Opera ejus omnia conjunctim 3. Voluminibus in fol. prodierunt. Eorum præmium in compendio veluti summam doctrinæ suæ proponat in Syntagmate Philosophiæ Epicureæ. Eum secutus est Bernierius Mediolanensis qui edidit Abregé de la Philosophie de Gassendi 7. tomis, cujq editio secunda prodiit Lugdun: 1684. 12. Vitam Gassendi vid. apud Perraltium

in libro: Les hommes illustres, qui aut à Fran,
ce. sed Thomas Hobbesij quoq; inter recenti,
ores Epicuri sectatores locum occupat. Dice,
tur de eo uberiq; infra, cum de scriptoribq
philosoph. moral. agendum fuerit. Opera
ejq philosophica Conjunctim prodierunt
Amstelod: 1668. 4. Sed et Gualterij Charle,
ton hue referendq est, cujq Physiologia E,
picuro Gassendo Charletoniana prodiit Lon,
dini 1654. fol. in multis cum Gassendo pro,
pius consentit, nonnulla de proprio addit in,
genio, doctrinam v. de atomis novis e ppe,
rimentis valde illustravit.

§ 18.

Ut autem Gassendq Epicuream restauravit
philosophiam, ita non desunt et recentiori,
bq, qui Pyrrhoneam revocasse creduntur
Scepticisq annumerant. Ast si non on nib,
saltem plerisq Scepticis in crimen propri,
um imputat. Hos inter referendq Hen,
ricum Cornel: Agrippa, cujq liber de certitudine
et vanitate omnium scientiarum ac arti,
um sæpiq recusq est, ultima vice prodiit
Francof: et Lipsiæ 1693. 12. in quo hoc sal,
tem dixit, ut vastum rebq vorum philoso,
phorum omnium laudibus exponat. Eodem
in fallor spectat liber Franc: Sanchezii
de multum nobili et prima universali sci,
entia quod nihil sciit. Prodiit Lugdun:
ao 1581. recusq cum refutatione Huet,
ianij sedini ao 1665. Sed idem quoq ju,
dicandum censeo de Franc. Matth: Vase,
rio, cujq opera omnia gallice scripta pro,
dierunt Lutetiæ ao 1669. 15. Vol: in 12.
Vir est elegantissimi ingenii et scepticissimum
temperatum passim commendat, et sequit
ut demonstret, non ita extra dubium posi,
ta esse, quæ vulgo tam securè pro certis
et indubitatis habent. Recentissimq in hoc

genere è Hieron. Hirnheim, librum edidit de Typho generis humani, scientiarum humanarum inani ac ventoso tumore, difficultate, labilitate, falsitate, jactantia, præsumtione, incommodis et periculis Lugd. Bat. 1676. 4. In quo agit, ut philosophiæ fundamenta subvertat, et ad scripturam sacram seu unicam veræ sapientiæ fontem homines adducat. Et qui quidem sunt præcipui, qui dicat, recte hoc ipsum videri poterant, ut rerum omnium certitudinem tollerent. De cæteris eorum doctrina per consequentiam tale quid colligit, a se certam, quam partem doctrinæ labefactatæ existimant, qui in dissertatione de Scepticismo novali. Contra Scepticos autem calamum strinxerunt P. Gassendi Lib. II. de Logica sive Tom. I. oper. Sam. Parkerus in lib. contra Scepticos et academicos. Morhof de veritate scientiarum adversus Scepticos et Pyrrhonicos, Schoockius de Scepticismo. Hartnaccius in libro Sanctorum quid sciens et quantum recentissime sorte et solidissime Petri de Villemandy in scepticismo debellato, qui prodiit Lugd. Batav. an. 1697. 4.

§. 19.

Priusquam autem hinc discedamus, omnino quæ illorum injicienda est mentio, qui sublimiorem quandam et mysticam theosophicamque philosophandi rationem sequuntur. Certe inter veteres Hebræos fuisse viros sapientissimos et philosophiæ et cæteris scientiis excellentissimos, est extra controversiam. Abrahami, Mosis, Salomonis sapientia nemini ignota est. Sed dolendum, horum scripta si quæ ediderint, præter ea, quæ in S. S. continentur, ad nos non pervenisse. Circumfertur apud Judæos liber Sepher Jezirah, est liber formationis, qui Abrahamo tribuit, perperam quidem ut creditur, qui tamen antiquissimus est, et specie,

men veteris philosophiæ Ebraeæ scribet, Pa-
tolocci asserit ex hoc libro ceu ex fonte
omnem philosophiam & theologiam cabali-
sticam fluxisse edidit, eum notis illustravit
Steph: Kibbarglij & simul in notis funda-
menta doctrinæ cabbalisticæ explicavit. Ex-
stant & aliorum in illum Rabbinorum com-
mentarij & clavis in illum librum à Steph
Horwitz Judæo Pragensi edita sub tit: Sceptra
Jud: h.e. Abundantia roris, rex in hunc
solum sed & in Thorah Tikkwim & Nar-
des Rimmonim, qui libri fundamenta univer-
sæ cabalæ continent Hannoviæ 1612. Ex-
stat & Maasen Hachachma h.e. fons
Sapientiæ liber antiquissimus Amstelod:
ao 1651. 4. editus. Sed qui ex Ebræis do-
ctrinam explicarunt ex Buxdorfii Bibli-
otheca Rabbinica similibusq Scriptoribus
supra jam indicatis addisci poterunt. Ex Chri-
stianis hic laudandus est Joh: Reuchlinus
cujus habemus libros tres de arte cabalistica
& Joh. Pic. Mirandulanus qui apologeti-
cum pro hac doctrina scripsit. Legi quoq
possunt Raym. Elchanon Judæus conversus
de mysterio novo & Pet. Galatinus de arca-
nis catholicæ veritat: præsertim L. 1. c. 6.
Jac. Jasperolus in apolog: pro mysteriis
cabbal: Josephus Voisin in notis ad R. Isaæ
lis filii Mosis disputat: cabbalisticam;
sed nemo forte profundius in hanc myste-
riam penetrabit quam Christian. Knorrius
à Rosenroth. qui non tam apparatum
ad studium cabalæ Ebraeum edidit, qui
cabalam denudatam tom. 1. constituit, sed librum
quoq Sohar restitutum & cabalam denudatam
tom. II. 4. qui 1684. in 4. Francof. prodiit
cum jam 7. ante annos tom. I. prodiisset.
Knorrium diligentem hic operam præstitit
Henr. Morus, cujus inter scripta philosophica

junctim edita varii reperiunt tractatu doctri-
nam cabalisticam explicantes, ut Catechismus
cabbalisticus et alia. Ob perspicuitatem hic
omnino commendandus est, et illis legendus,
qui primum hisce sacris imitari cupiunt,
ut a. non omnium eadem de cabbalistica
philosophia est sententia, ita notata prudens
Joh. Georg. Wachtery de monstrare annisus
est. Cabalam Judaeorum esse fontem Spi-
nozismi edito libro subsit: Ita Spinozismus
ab Judaismo, ordo dimanavit. Judaismum
Judaicum vindicabo gestimus Cabala
denudata Prof. Amstel. 1699. 8. Si libe-
annon censuram cabalistica philosophiae fe-
torum provocatus sit, dies docebit. Sed inter
sectatores hujus philosophiae referendus adhuc
est Henr. Cornel. Agrippa. Agrippae cujus libel
De occulta philosophia nihil aliud quam
cabbalisticam Judaeorum doctrinam ab Autore
forte paulisper interpolatam et latius extensam

continet. Proxime ad Cabbalisticos Philosophos
coeteri accedunt, quos uno nomine Theosophico-
rum comprehendemus. Inter hos agmen ducit
Theop. Paracelsus, vir doctus et ingenii pra-
stantissimi. Multus habuit sententias singula-
res in omnibus philosophiae partibus, unde et
multorum odium in se coniciavit. Inde fit, ut
vulgo male audiat, quamvis et multi putant
praeter culpam suam operum ejus conjunctim
prodierunt. Francof: ao 1602. 2. Vol. in
8vo. Judicia varia eruditorum de eo vid:
apud Blountium in censura autorum
p. 597. segq: et Joh. Christoph. Harenberg
Ortyx, historiae R. II. lib. 5. c. 22. Inter Para-
celsi celsi discipulos non nullos refert Va-
lentinus Weigelius, qui inter Theosophicos Philo-
sophos nomen celeberrimum quoq; consecu-
tus est. Scripta ejus, quae hue maxime tendere
videntur, sunt Theologia Astrologizata, Phi-
losophia mystica, Studium universale, Gul-
denfinger, Trost der Gelehrten, et alia quae

gva legi possunt apud Arnold: loc. cit. Lib. II. lib. 17. c. 18. De adversariis ejg vid. Colberg ig in Hermetico Platonico Christiano Part. I. cap. 5. Qui Fratres Rosæ crucian hic omnino qvæ referendi sint ipse qvorum Philosophia tota Theosophia et mysteriorum plena est. Conferri de illis possunt Arnold. l. c. L. II. lib. 17. c. 18. et Colberg. l. c. p. I. c. 6. Eorsem de his nuda asserre, sed sufficiat hic unicum commorasse Robert. Fluddium sc. à fluctibus præcipuum Rosæ crucianorum defensorem et philosophum theosophicum præstantissimum. Scripta ejus complurima adiit huc spectantia, e. g. Philosophia mosaica, in qva sapientia et scientia creationis sacra vera q christiana ad amussim et enucleate explicata. Gordæ 1638. in fol. ubi tres sunt majores Tract. et minores Metaphysica, Physica atq technica historia Oppe-

heimii d. 1617. in fol. Medicina Catholica Francof. 1626. et Monochordum mundi symphoniacum ibid. Lugd. 1623. et id genus alia. Adversus Fluddium Petrus Gassendus edidit Examen Fluddianæ philosophiæ, qvod extat tom. III. operum ejus. Inter alia Gassendo ibi ista pronunciat. Visa mihi sunt Magia cabala, Alchymia, confraternitas Rosea una prorsus et eadem res. Chimeræ esse, ac proinde qui sint vere magi ca, ballistæ, Alchymistæ Fratres crucei vosei, ad unum scopum omnes tendere eandemq artem omnes profiteri. Et sane in plerisq hos omnes interesse consentire ego quoq arbitror, unde haud immerito ad unam eandemq à nobis referuntur classem. Plures a Rosæ crucianos eorumq scripta recen, et Arnold, &c. Ego ulterius progredior et ad hanc classem porro refero Jacob. Böhmium Satorem illum atq Philosophum Gör-

censem: Scripta ejg varia extant v. g. von d
Urg principiis Darborg im Anfang von
dem Irrthum Zehen d. Menschen, it: de
Scriptura rerum it: von dem ewt: Comple,
xionen, et multa alia, qua recenset Arno
Inter cetera eminet Aurora ejg i: Morgr
röthe im Aufgang d. i. die Wurtzel oder
Mutter der Philosophie, Astrologie und
Theologie aufzurichten Grund oder Urs
sprung der Natur Amstelod: 1676. 8. Opera
ejg conjunctim aliquoties prodierunt. I
centissima et optima editio est, qua An
stelodam. 1682. 8. prodiit sub titulo: der
gottseligen hocherleuchteten Jac. Böhme
Teutonici Philosophi oder Theosophis
Zeitruder. Inter sectatores Böhmii praeci
os est Abraham a Franckenberg nobilis
Silesig, qui interdum Amadeum a Fridiber
se nominavit, cujus itidem extant varia
scripta e. g. nosce te ipsum it. Liber episto
laris it: via veterum sapientum, it: tria

Mystica, it: Oculus Sydereus, it: mysterium
magnitatis, it: Raphaël &c id genus alia huic
adjungendus est Göring Kulmanus homo non
indoctus et voluminosus &c ob id m. Mor,
hofio in Polyhistore laudatus. Hic varia
edidit scripta, inter quae ultimum non est
cui titulum fecit: Vier und zwantzig Fra
gen. Böhmium a. tanti fecit, ut eum
vocarit Angelum illum, cum aeterno Evan
gelio per coelum volantem. Adversarios
Böhmii et qui ad historiam ejus spectant
paucis indicat B. Sagittarius in Introd:
ad hist. Eccles: p. m. 899. seqq: cf. God: Gott
fried. P. II. Lib. 17. C. 19. et Colbergius in
tremendissimum in Platonisantem Christia
P. 1. C. 8. Ego hoc saltem observo, inter ca
tera scripta Böhmio ascripta eminere
Tinctelmanni Entdeckung der Cabalis
Grund Lehr, in quo in Cabalam Judae
rum fontem primum originem doctrina

Bohemiana gessit. Maxime autem mihi placet Judicium Henrici Morij quod peculiari opusculo de Philosophia Teutonica Boh. mi exposuit, quod ad solliditatem et modestiam cæteris omnibus scriptis in hoc genere editis, est præferendum. Cæterum numerum Philosophorum theosophicorum augent quoq; Helmontius, uterq; pater et filius, quorum ille Joannes Baptista hic Franc. Mercurius seu Helmont vocatur, ille ao 1644. hicce ipso anno 1699. obiit. Ille se vocabat Philosophum per ignem, et varia scripsit, e.g. de imaginationis, it: vocatio scientiarum etc. opera ejus omnia prodierunt ao 1667. fol. Alter a præter Alphabetum nat. et alia, conscripsit considerationes philosophicas super 4. priora Genes. capita. De Helmontio superiori judicia eruditorum vid. apud Bloutium p. 95 s. et Joh. Colberg im Hermetischen und Platonischen Christenthum L. I. c. 4. p. 197. Cognomen denig hic laudat Libertet qui Philosophiam cum theologia mystica conjunxit cum antea cartesianam sectatus fuisset Philosophiam. Opera ejus sunt Cogitationum rationalium de Deo, anima et malo Lib. 4. L'oeconomie divine ou Systeme universelle de monstres des Creatures et de desseins de Dieu en vers les hommes à Amsterd: ao 1696. in 8. 7. Volum: de eruditione solida, superficiaria et falsa et vid: de eo Bentheimig im Holländischen Virtuosen und Künstler Staat L. II. p. m. 422. seqq:

§. 20.

Ab hisce rursus diversi sunt, qui Philosophiam quandam Christianam commiscent, i. e. ad sacram scripturam cuncta exigunt eoq ipso Philosophiam plane tollunt. In hunc classem Fromanog Hanzig Jelly et Ludov. de Beaufort referri solent. Neutiquam tn. huc pertinent illi, qui saltem unum philosophia in controversijs theolo-

W.

gia's demonstrarunt, quorsum praeter alia
spectat Balthas: Bekkeri Philosophia sobria
a, Keslerii Logica, Physica e. Metaphysica
Photiniana, Seidelii Logica, et id genus alia
scripta, sed tum illi, qui usum Philosophiae
christianae in theologia ostenderunt: tum illi,
qui philosophiam quandam christianam
commentiti sunt, commodius indicabuntur,
cum de singulis partibus Philosophiae scripto-
ribus eò pertinentibus agetur. Sed nec de hostibus
apertis Philosophiae multa nobis dicenda
sunt, cum hic quod memoratu dignum
sit, hic occurrat. Interim de controversia
quam Dan. Hoffmann Prof. Helmstad:
de hac re cum aliis habuit, vid. Arnoldi
Kirchen und Ketzer Historie, P. II. lib. 17. c. 6.
§. 15. seqq: Prodiit de Philosophia Eclectica
a hoc saltem addimus, quod ea quoq; pluri-
mos eosq; praestantissimos habeat inter recen-
tiores sectatores. Enim omnes sectarum condito-
res revera sunt Eclectici, ut Plato, Aristoteles,
Cartesius, Gassendus, sed et caeteri, quos supra
retulimus, Cardanus, Campanella, Veralamius inter
Eclectikos referri possunt, quibus honoratus Fa-
bri, Sturmius, Grotius, Pufendorffius, alius adhuc
addi possent. Sed horum et aliorum scripta
alibi indicabuntur. Interim observandum, Ecle-
ctiores in duas classes referri posse. Nonnul-
li n. ab omnibus factis segregantur, alii autem
ad certam sectam Cartesianam v. g. Aristotelicam
etc. propius accedunt. Et hi quidem Sectariis an-
numerari solent, et à nobis quoq; annumerantur.
Is ergo institutus sub titulo Philosophiae Eclecti-
cae quid scripserit, nunc non succurrit
praeter Joh. Christoph: Sturmium, cujus Philo-
sophia Eclectica 2. tomis in 8. constans, prodiit
Ultrajecti Batavorum ao 1698. Sed in hoc
opere selecta saltem maximam partem de
argumentis physicis continentur dissertationes.
Primo tm. in genere agit de Philosophia Secta-
ria et Electica. De eodem argumento 4.
dissertationes edidit Arnoldus Wesenfeldius,
quarum prima de Philosophia Sectaria
natura, altera de Philosophiae Sectariae

arcanis & necessitate, quæ de comodis Philosophiæ etc. pertradit, prodierunt Francofurti
ao 1694. §. 24
Ejusdem omnes Philosophorum sectas perlustrationis, ordo nunc postulat, ut per singulas ejusdq Philosophiæ partes, & scriptores ad eas præcipua pertinentes recenseamq. Inter eas autem primum locum obtinet Logica, veterum quorundam Logicam ut & recentiorum, ut Veralamii in compendio exhibet Petrq Gassendq tom. 1. operum, qui & Epicuri canonicam restituere & emendare uberiq edisserit. Interim Veralamii novum organon Logicam nova ac singulari methodo exhibens sevorsim extat Lugd. Batav. 1650. in 12. Deva vius Logicis legi quoq postulat Rapin in tab les Reflexions sur l'Eloquence de Poetiq, l'Histoire & la Philosophie, & quidem tom. II. uti Zenonis, Epicuri, Galeni, Lulli, Bacomi, Cardani, Baconis, Campanelli, Helmon tii, Cartesii, & Petri Murerii Gratianopoli tani Medici labores enavarant. Ipse ibid. Epitomen Logicæ Aristotelicæ exhibet, & ex tot posterioribq Interpretibq Smiglecium Polonum maxime commendat. Mihi Aristotelis Logicam & Recentioribq omnium secura, tisque & posthuse videt, Cassiar Medio in organo cui th. merito jungendq est Frid. Bechmanni, cujq Logica itidem ductum Aristotelis et Græcorum, cujq interpretum sequi, ti. Joh. Andr. Smidii Dialectica & analyti, ca. Ab Aristotele non nulli desciscunt puncti, lisper, at tamen in ipso fundamento cum eo conveniant, ut Jac. Lauvig cujq Syntagma, tis logici lib. 6. prodierant Stetini 1736. in 8. Autor non tantum secundum methodum scholastico, Aristotelicam Logicam tractat, sed ipsum quoq eq in theologicis subjectis exem, plis docet. Ejusdem commatis est Reeker, manni Systema Logicum nuq, prod cum ejusdem Gymnasio Logico prodiit, in quod

tamen censuras scripsit Jac. Martini Abbt.
Org Logicam Thirnonicam Aristotele, Cu-
lisppo, Ramea scripsit, in qua Aristotelem,
Philippum, Melanchtonem, atq; Ramum in-
ter se conciliare annisus est. Nam nec
Melanchton in omnibus Aristotelem secutus
De Rama jam supra dictum est, ut et ejus a-
versarius, observatum, omnes eorum discepta-
tiones et controversias ad Logicam spectasse.
Hic tantum addimus, a nonnullis quoq; prae-
què laudari Herrnhusii commentaria et
disputationes ad Logicam Rami. Et Cartesianis
jam supra laudatis Calbergii Logicam
veterem et novam, quae in compendium re-
ja est tit: Logica contracta iterum edita
Mar purgat. Calor" ao 1695. 12. Cod: sorti,
net ars recte utendi ratione, quae cum Do-
mundi Lickerij obstetrice primorum prod-
it. Lipsiae ao 1693. 12. cura et opera et
dani Rechenbergii. Sed praecaveris hic lau-

dandy est Anonymi J. Jansenistae cujusdam Lo-
gica s: ars cogitandi, quae apud recusa est. Prima
editio prodiit Lugdun: Batav. ao 1664. 8. Au-
tor ille, quis fuerit altra controversiam fuerit
vir doctissimus, qui nobilissimam hanc artem
hoc libro suo quodammodo nitori restituit.
Nec praetermittenda nobis hic est medicina
mentis et corporis tentamen genuina Lo-
gica, et cogitationes admodum probabiles de
conservanda sanitate Dni de Tschirnhausen
qui prima vice Amstelodami ao 1687. 8.
prodiit, deinceps recusa est. Mediam autem
inter Cartesianorum propria et scholasti-
corum inceptias viam tenet Dnus Christian
Thomasius noster vir de omnibus Philosophia
partibus praecipuè m. de Logica optime me-
ritus. Introductio ejus ad philosophiam aulí-
cam in omnium versant. certe versari
debent manibus, qui ad solidiorem eruditi-
onem aspirant. Christ. Weisius in Logica sua
id potissimum egit, ut praeceptorum vulga-

rium usum ostendat, praesertim ut Logicam ad Eloquentiam accomodet. Caeterorum facili tatte e' perspicuitate se commendat.

§. 22.

Sunt v.e' quamplurimi, qui usum Logices in certa disciplina tradiderunt, Logicam practicam scripserunt, quorsum praeter alios Cornel. Martini libellum de Anal. Logica Roderic. Snellium de ratione discendi Log. cum Joh. Scholii praxi Logicam, Joh. Dorsium de usu dialectic. Profect. Joh. Schil, tery Joh. cet. et plerique in praxi artis analytic. in jure cap. 1. §. 27. qui et in toto hoc capite non contemnendi, dehinc historia Logices in medium profert. Alsedii Logica S. it: artificiosa distinguendi, ut et praedicamenta. S. porro ejusdem ars disputandi ex sacris collecta extant in Regas triumpho bibl. Encyclopaedia S. p: 239. 591. 604. Keckermanni

Systema suum logicum itidem ad hanc classem pertinet. Sed in theologicis nemo usum Logices melius accuratius demonstravit, quam Dn. Dei Folog, cujus Logica S. N. T. tripartita est, et met laudat Thomae Cremic in anima doersi, oinby historico, philologicis. Hesleri Logi, cum photinianam jam supra laudavimus. Eidem conatis est Seidii topica Calvini, ani Meisard nodg gordig, Danhaueri Idemosophia. Can. Elenchi Haereticorum, et. qui alii sunt, qui in hoc campo ingenii periclitati sunt vires. Joh. Julig Struvius edidit rudimenta Logicae Ebraeorum Jenae 1697. 4. Sed nihil aliud fere agit, quam ut formulas Ebraeorum colligat et varia ad rem non adeo facientia admiscat. In Jure usum Logicae demonstrat Franc: Hoffmanng Lib. 4. Dialecticarum institutionum et Scheckig in commentariis ad organon Aristotelis. Cumprimis huc spectat Joh.

Joh. Veldelij cujus institutio de usu organi
ao 1607 Francofurti prodiit, et praterea
cura Joh. Schilleri remissa est, sed ipse Schil-
lerj edidit praxin artis analyticæ, in jure ci-
prodiit Jena 1678. 8. Laudat ille et alios
Autores, qui dialecticas juxta scripserunt Da-
ctionem, Matthæum Stephani Joh. Adenar-
pium, Nic. Everhardum et Abrum Brocard.
eorum Gourini Cabachii, huc quoq spectat Logi-
a D. Brunemanni. ornate aliquot annos
prodiit quoq Logica practica Rothij, in qua
exemplis Biblicis historicis et Rabbinicis ea ad
disciplinis petitis Logicam illustrare annis

§. 23.

Ad scriptores Logices pertinent illi, qui
methodo disputandi scripserunt, ut Conradi
Horneji de presse disputandi Francof.
1624. 4. Althuberi Methodus disputandi. Ca-
primis utraq hic jugulandus facit Joh. Con-
radi Danhauweri Idea boni disputato-
ris et malitiosi Sophistæ, qui prodiit Ar-
gentorati 1656. 8. Nec pretermittendi

sunt, qui de arte dividendi scripserunt. sic Franc. Piccolominæus edidit li-
brum singularem de arte dividendi et e-
legantier discurrendi. Christ. Noldius edidit
leges distinguendi, s. de veritate et vitio distin-
ctionis opus prodiit iterum Francof. ao 1676.
in 12. Porro jungendi sunt, ut Barth. Videy
qui de demonstratione lib. 5. scripsit ao 1560.
huc pertinet quoq Erhardi Weigelii Analysis
Aristotelis ex Euclide restituta et in quæ alii
libri. Longe utilissima a. pars Logices est,
qua de interpretatione agit, quippe qua
nemo, cuicunq studiorum generi addictus est,
sine facile carere potest. Extat a. hic pro-
pium opus Joh. a Felden de interpretati-
one gram cautissimo ambitu suo hæc logicæ
pars ita pertractat omnibus aliis disciplinis
accomodari possint. Maxime a. Theologi de
legibus hermeneuticis sunt solliciti, easq simul
ad sacram Scripturam accomodarunt. Huc
spectat Joh. Conrad. Dannen. Hermeneut.

...s: it: eiusdem Idea boni Interpretis et malitiosi calumniatoris. Wolffgangy Franciy de interpretatione sacrae S. maxime legis, ma: Matthias Flacius Illyricy Lucr. II. clavis Trad. I. de ratione cognoscendi sacras lit. teras et alii laudati Hoffero in Herme, neutica S. cap. I. §. 4. huic addendy et Ioh. Dan. Meieriy, cuius extat de interpretatione clavis interpretiby liber. Sed et Joh: Clericy in Lucr. I. artis criticae hermeneuticae arti, fundamenta accuratiy exponit, omniby a. dubiam forte salutem fecerit de interpre, tatione S. de natura humani sermonis, qui prodiit Amstelod: 1692. 4. Pertergram ne generalis interpretationis praecepta ex, hibeat, et in naturam humani sermonis a, curate inspicat summa industria atq; ar, te pertractat curet.

§. 24.

Ad easdem Scriptorum Logicorum pertinent Scriptores artis Lullisticae. Sed de his a bundè egerit Morhofius in L. II. Polyhist: de iis nihil addo. Joan: Morhoff. l.c. quos disserit de scriptoribus Mnemonicis, inter quos Alstedius eminet, cuius habemus Mnemonicam maj. et min: Joh. Conrad. Dürr: tractatu de memoria prodiit Argentorati ao 1656. Proinde nec de iis quicquam addemy. Demiq; omnes Scriptores Methodologicos hic referre propositum, de quibus itidem Morhoff. dicto loco ex instituto agit. Nos illud saltem addi, mus, praecipuos autores, qui de ratione et methodo studiorum egerunt, ut Joachim: Sporrium, Ringelbergium, ceteroqui junctim a Thoma Crenio editos esse duoby tomis, quorum unus sub titulo: Variorum autorum consilia et studiorum methodi, prodiit Rotodami 1692. 4. Alter sub tit: de eruditione comparanda tractatu Lugdun: Batav: ao 1699. 4.

§. 25.

A Logica accedimus ad Metaphysicam cuius historiam elegantem edidit Cl. Jacob Thomasius

De Lud: Meta-
phys: vid. Cleirij
Disert: de pha-
none.

quam erotematibus suis metaphysicis subjun-
xit. Dicunt veteres hoc nomine usum
theologiam naturalem denominasse Schola-
sticos ad communissima Entis attributa
retulisse, quae sicubi spectes, nihil aliud
est, quam Lexicon aliquod philosophicum con-
tendorum et systematicum Metaphysicorum
tanta est copia, ut eorum multitudine la-
borem Weisii Professoris Giessensis com-
pendium metaphysicum brevitate se commen-
dat. Notig sicht labores Com: Martini,
Henningi Cornifei, Stalij, aliorum. Uber
hanc doctrinam explicat Christoph. Schei-
ny, de qua jam supra dictum, et quemin
hoc genere omnibus praefert Gisbertu Voe-
in Bibliotheca Studiosi Theol. lib. II. c. 1.
Ebelium Jacherum aliosq. nunc taceo. Scho-
lasticorum quoq. ingentia volumina, quae di-
rebus metaphysicis reliquerunt, uti duas en-
Fonseca, Rondela, Capreoli, Oburiaga
aliorum hic recensere supervacaneum fu-
it, cum jam supra quoq. horum injecta fit men-
tio. Et Cartesianis nonnulli veteres imitati
magistrum autum secuti sub nomine Meta-
physices de Deo attributis divinis agunt
uti Arnold Geilingij in Metaphys: sua
tractat. Corn. Bontekoe, qui cum ejusdem
libro de motu et oeconomia animalis
ut et Geulingii Physica verum prodiit Lugd:
Batav. ao 1685. Nonnulli tn. sub titulo
Ontosophiae Ontologiae de ente ejq
attributis diserunt, ita, ut quantum fieri
potest, Scholasticorum ineptias et inutiles
quaestiones evitent. Huc pertinet Claubergii
Ontosophia et Ontologia, Metaphysica Joh:
Clerici, caeteris omnibus forte praferenda.
De prima philosophiae emendatione et no-
tione substantiae extat meditatio quaedam
Georg. Gail: Leibnuzij in A. E. L. ao 1694.

N. Mart: p. 110. Ultimo loco addendi sunt, qui usum Metaphysicæ in disciplinis superioribus demonstrant. Sic in Theologicis usum ejus præter cæterum, cujus Metaphysicam Platonicam eodem jam supra laudavimus. Ostendit Abraham Calovius, cujus Metaphysica divina prodiit Lubecæ ao 1636. 4. Ita pure habemus Metaphysicum juridicum stat, ungii aliorum hæc de Metaphysica.

§. 26.

Sub Metaphysica nonnulli comprehendunt Theologiam naturalem s. Pneumaticam, quam th. alii à Metaphysica distinguunt & separatim pertractant. Nos primo huc referimus eos, qui veterum Philosophorum Gentilium Theologiam exhibent. Quorsum licet scriptores antea per omnes sectas indicati quodammodo pertineant; hic tamen nonnulli, qui ex instituto hoc argumentum pertractarunt, commemorandi sunt. Sic extat oratio Mich: Nicarthi. Theologia Platonis & Aristotel. Venetiis ao 1609. 4. Accedit extat Joh. Francisci Examen theologiæ, quam docuit Aristoteles Argentorati ao 1663. 8. Nec procul hinc abit Joh. Heinsii de tradenda de consensu & dissensu Aristotelis cum S.S. Patribus, a. huc pertinet Augustini Steuchi, Eugubini in lib. 10. de Pereni philosophia, in qua omnium ferè sectarum dogmata ad theologiam naturalem spectantia excutit & demonstrare annititur eas cum Christianis in præcipuis capitibus consentire, in quo non magnam ultra limites fertur. Raymundi prog de Sabunde extat theol. naturalis s. liber creaturarum. Guil. Postelli in opere de orbis terræ Concordia ad institutum Augustini Steuchi Eugubini provi-

K.

nè accedit. Quin omnes illi, qui de religionis
Christiana et Ethnicæ Theologiæ consensu
scripserunt, huc quodammodo pertinent, ut Mo-
lina Sanctus in Scalæ Philosophiæ Ethnicæ et
Christianæ. Religiosus nunc uno comple-
ctamur fasce, Nicol. Bannetii Theolog. na-
tural. cum religionis Philosophiæ partibus ejus-
dem autoris prodiit Venetiis 1505. Theophili
Raynaudi Theologia naturalis s. entis increati
et creati intra suæ supremam abstrac-
tionem ex naturæ lumine investigatis prodi-
it Lugd. ao 1622. 4. De Thoma Campanella
jam supra dictum. Hujus autem Philosophiæ
universæ s. Metaphysicarum rerum libri
18. prodierunt Parisiis ao 1638. fol. et ad
hanc classem omnino quoque referendi sunt
duo: Granatensis Philosophia Christiana de
opere creationis et quomodo per creaturas
ad Creatoris cognitionem perveniat, prodiit
Ingolstadii ao 1680. 8. Joh. Caramuelis Theo-
logia naturalis edita Francof. 1654. in fol.
In omnium quoque versantur manibus compendia
quædam ut pneumatica s. Theologia natura-
lis Stephl. Klodii Lottorii ao 1670. 8.
Liliati Rudrauffii Giessæ ao 1657. 4. Henr.
Theologia naturalis Epitome Balthas. Cellarii
Epitome Theologiæ philosophicæ s. naturalis
ex Aristotele et libris de mundo concinna,
et Scholasticorum doctrina illustrata
et cum S. Scriptura collata Helmst. 1657.
4. Joh. Adami Osiandri Deus ex lumine
naturæ representatus Tubingæ 1665. 4.
Non nulli quoque huc referunt Alph. Cor-
dubensis de Sarasa S. J. artem semper gau-
dendi demonstratam ex sola consideratione
divinæ providentiæ Colon. 1676. 4.
Joh. Wolffg. Jägeri Theologia natu-
ralis s. controversiæ illustres de Deo, pro-

dierunt Tubingæ ao 1684. 8. Adalbertus Steinsii Jenæ ao 1685. 4. Ex Cartesianis Joh. Clauberg edidit centuriam exercitationum de cognitione Dei et nostri secundum Philosophiam Duisburgi ao 1656. 8. Jerhard de Vries scripsit exercitationes rationales, de Deo Divinisq; perfectionibus Ultrajecti 1683. 4. Praetereu Hermannus Alex. Roëll edidit librum de religione naturali, qui certis vicis editus e Francequarenali, qui certis vicis editus e Francequarenali, qui certis vicis editus e Francequaren

risius ao 1683. P. Philipp. Mornaeus Plesi-
aei Dn de veritate Christianae religionis
Lugd. Batav. ao 1687. et alibi edita. In
ultima editione accesserunt notae Grotha-
pii. Sic et Hugo Grotii extat liber de ve-
ritate christianae religionis in arabicam
quoq; linguam ab Edvardo Pococcio trans-
latus. Taceo nunc Georg. Caligium, Joh.
Micraelium, Elian. Saldenum, et plures a-
lios, quos idem argumentum occupavit,
et quos diligenter recenset B. Cassp. Sagit-
tarius in Introduct. ad hist. Eccles. p. 1. m.
880. 881. Nec tn. qui refutarunt, sed
et qui descripserunt theologiam Gentili-
um lucem huic tractationi affundunt, quo-
rum nonnullos licet jam in S. praeced. alle-
gaverim, hic tn. adhuc alios quosdam adde-
re mg. Memorandi itaq; hic nobis est Bu-
chonius, cujus de Philosophia Gentium liber

prodiit Venetiis ao 1622. 4. Joh. Frid. Ber-
nardy, cujus miranda Ethnicae theologiae
mysteria Augustae vindelicorum prodierunt
1627. Baxter ea Stanleii Systema theo-
logiae gentilis huc pertinet. Exsigui forte
alii in hoc argumento ingenii pericli-
tati sunt vires.

§. 28.

Imprimis hic quoq; commendandi sunt, qui
de Atheis aut contra Atheos scripserunt.
Et historiam quidem Atheismi haurire
licet e Mersenni Commentario in Gene-
sin, Gisbert. Voëtii Disputatio de Atheis
et Atheismo tom. 1. disput. select. Corro huc
spectat Theophili Spizelii Scrutinium Athe-
ismi historico, archiologicum et epistola
ejusdem ad Anton. Reiserum de Athei-
smo eradicando, ut et ipsius Reiseri dis-
sertatio epistolica ad Spicelium de origine
progressu et incrementis Atheismi. Adde quo
B. Sagittarii Introduct. in hist. Eccles. p. 1.

p. 877. segq. add. omnino Arnoldi Kirchenhist.
historie P. II. L. 17. c. ult. p. 598. segq: ubi o-
dit, non nullos per veram Atheismi fugę suspectos,
praesertim de Julio Caesare Vanino egit, ejusq; in-
centiam vindicat. Stat ejq Antiphytheatrum
art: providentiae divinae magicum, christian-
physicum, nec non Astrologo catholicum ad-
versq veteres Philosophos, Atheos, Epicureos,
Stoicos, quod prodiit Lugduni ao 1615. Quem
librum licet nonnulli suspectum Atheismi red-
derint, nihil tn: in eo deprehendit, quod Athe-
ismo faveat, principem coeterorum locum in-
ter Atheos obtinet Benedict. Spinoza, cu-
jusq non desint, qui de eo nihil sentant.
& Judaeam cabbala cum suis errores h-
isse contendit Wächterq in libro supra jam
laudato. Spinozae magnifq Tractatus, Scripta
Spinozae praecipua sunt, Ethica, Tractat
ca de emendatione intellectq, it: Ethica
ordine geometrico demonstrata, it: Trac-
tq theologico politicq de libertate philo-
sophandi, quae seorsim Hamburgi & Amstelod.
nostris prodiit 1670. Conjecturam quoq quoq
ejq edita sunt. Historiam ejq in compendio
exhibet Arnoldq l. c. p. 6. 11. Conf. Kortholt
in tract: de tribus impostoribus, quo nomine
Benedict. Spinozam, Thomam Hobbesium, et
Eduardum Baconem de Cherburq designat.
Constat autem, alium quendam librum Atheisti-
cum sub hoc titulo de tribus impostoribus scriptum
fuisse, cujq Autorem nonnulli Petrum Aretinum,
alii alium faciunt. Hugo Grotius dubi-
tat, an unquam talis liber exstiterit, de veri-
tate christ: religionis p. 80. Sed constat,
eum a nonnullis visum esse. Interim prolixe
in dicto tractatu de eo disputavit Kortholt
et simul tres novos hosce impostores orbi
finxit. Sed ad Spinozam reverting. Contra
eum quamplurimi scripserunt, quos passim
indicabimq. Sic Christophorus Wittichius edidit
Anti-Spinozam, qui prodiit Amstelodami

io 169 6. p. Wilhelmy ten Algenburg edidit
Lirgon belgica refutationem Ethices Bened.
Spinozæ. Praeterea Joh. Musæg edidit exa-
men tractatus Spinozæ de libertate philoso-
phandi, Petrg Poiret in cogitationibg rationa-
libg. De Deo et anima et malo. Eodem
og porro est Petrg Yvon in lib. l'Impieté
convenicalen Deum traité it. Abbadie in
lib. traité de la verité de la Religion Chre-
tienne. Lambertg grog à Vethysen argutam
adversg Ethica m Spinozæ dissertationem
scripsit. Sed e Franc. Cuperg edidit arca-
na Atheismi revelata Lotezodami 1676.
1. Quem Autorem in tam frigide causam
Religionis contra Atheos agere nonnulli
observant, ut et ipse inde Atheismi sus-
picionem subjecit. Impugnat l. ipse Spino-
zæ tractatum theologico-politicum. Contra
eund in disput. Ref. Dan. Huetium in
demonstratione evangelica in pro Sen

l. divinitatem contra Spinozam. Disserta-
tiones Henrici Borchii Professoris Herbo-
nensis Gilberg grog theologi Hannoverensis
in institut. theologicis Amstelodami 1699.
editis prolixe contra Spinozam disputa-
tionibg. Recentissime est Mr. Jacquelot in
dissertations sur l'existence de Dieu
par la Refutation du Systeme d'Epicure
et de Spinoza prodierunt Hagæ Comitum
1697. 8. Non prætermittendg hic est Hen-
rici Morg, cujg extat epistola qua eadem ad
V. C. id quo non tantum tractatum Theo-
logico-politicum impugnat, sed ipsum quog
Cuperum arcana memoratum Atheismi
arguit. Edidit Henricg Morg et alium
tractatum, in quo duas Spinozismi, Athe-
ismi columnas subvertit, itemg Abbadi-
tum adversg alios, jam cæterosg Autores
qui contra Atheos disputarunt unico ve-
lut fasce complectitur. Prater Johannem

itag Schulterum, cujg estat Atheismg, Petrg Serrarig lib. scripsit contra Atheos, Burcherodig edidit exercitationes contra Atheos, Christoph: Franckig scripsit Atheum convictum. Burcherg, Voetberg disputationes edidit contra Atheos. Nec nunc exteros, quorum haud exigua adhuc forte superest numerg, prætermittam.

§ 29

Theologia naturalis Pneumatica non tantum de Deo, sed & reliqvis spiritibg præcipit. Proinde pauci hic recensendi sunt, qi hoc qvog argumentum pertractarunt. Nostra ætate hic uberrimam disputandi materiam eruditis præbuit Balthas Beckerg edito libro The Belooverde Weereld i.e. mundg fascinatus, qi altera vice Amstelodami ao 1691. 4. impressg, & in linguam germanicam, gallicam, Italicam & hispanicam translatg est, id a. Autore præcipuè agit, ut omnes operationes Dæmonum et spirituum malignorum in dubium vocet in qvo exemplum ei præbuit Hobbesig in Leviathan c. 45. & Richardg quidam Concionator reformatg in nova Anglia, qi Anglicè lib. scripsit sub tit. doctrina Diabolorum ao 1676. item Daillonig quidam Ecclesiæ reformatæ olim in Gallia minister, qui Ecclesiæ ipsi Beckero scripsig laudatg. Vix autem lucem aspexerat Beckeri liber, edidit dissertationem historico, theologicam de valguto nupero Clauso Beckeri volumine Ultrajecti 1692. & deinde Anonymg edidit lib. de gebannen Duy vel Wedder ingeroxen i.e. Diaboli ejecti & revocati & alig. De Beteverde Beckerg i.e. Beckerg fascinatg. Porro celeberrimg theologi Joh. Londrs Hagæi nobis jam caterorsin memoratg, libr. edidit de beteverde Weereld onderzocht en Werderlegt duos Joh. Von der Hagt Francofurti 1692. 4. His accedit Henr:

Groenwegen eenig liber titulum habet: Breum
tica Oefeteer von den Geesten Eyrde,
dencksende Wesen Engelen aò 1692. 4. Lo
ro Joh. W Verrys edidit aanmerkingen
op de betoverde Weereld von de Beckers
novels Amstelod. 1692. 4. sicet Petry Balmer
schrijtwerk cum Beckero congressy est edito
libro: Volstreken Weder legginge von de tre
ven von Zwaard, de Daillon en Becker over
Werkinge der Geester by occasie en tegen be
ckers betoverde Wereld en kort bericht to
Ventasy. dat de Heran Veeteig sich Vande
Doos hemucages: Worden angetrocken be
draci aò 1692. 4. Conjunctim quoq clar
simi viri Joh. Olfredig et Pauly Steelin
ket ediderunt Seedige dinnevrelinge
Inwtin de gründen von der Wytberaemo
tin der Geester ünderbalt theer 2. Ba
thas: Bekker noper de de arden Wirck
gen der Geester ünderscht nlowdry h. e
annotationes modestae in quibusdam

nenta iisq in nixa ratiocinationes celeber
rimi Viri D. Balthi Bekkeri circa mate
riam et operationes Spirituum ad verbi
dni normam examinant Lordraci 1693.
8. nimirum persuasum celerisq fuit Philoso
phiam cartesianam huic errori dedisse
occasionem Beckero. Hi itaq Autores
Hollay aty Steenwinckel Ubbe maxime a
sunt, ut demonstrent ex Philosophia carte
siana tale quid non fluere, quin Beckerum
non aliam ob causam in hunc errorem
precipitatum fuisse, quam quod Philosophi
am cartesianam deseruisset. Sed addem
eligros. Comparuit quoq in hoc campo
P. de Aries, qui lib. edidit de Satan in syn
Weesen, art bedryven myckel speel verbund
enen Eijdwijst verhandelingh van Duy
velen Droomen, toovergen Betoveringen
Besetenheyden Wat nach vorts dese stof
aanhangigkist Ultrajecti 1692. 8. Item Du

tor J. de Vries. continuationem hujg libri
edidit sub tit: Werck-same Duyvelen in de
Wereld of verhaly van de Satan in syn Rijc
aert und Gockelspiel ibid: eodem aô 1691
dit prog liber Amstelod: sub tit: d'Ondo
verte Weereld h.e. mundg fascinatg in
quo itidem tum ex scriptura S. tum ex histo
riis Beckerg confutat aô 1691. 8. Ex n
stratibg Winkelerg Theol: Hamb. in dona
one de tentatione Christi Beckerum aggr
sus est. Nathanaelis Falckij Demonologia
recentiorum Autorum itidem hic locum sibi
vindicat. Ex theologis Batavis his addenda
est adhuc Joh. à Marck Prof. Theol: in Ac
dem. Lugdun: qui in disputationibg de Da
moniacis ad Matth. 4. 24. & in exerci
tationibg textualibg. Exercit: 29. ad Marc
1. 32. Beckerum quog perstringit, quod
sciat etiam Bet. Boïret in vera Methodo
inveniendi verum, libro ejg de eruditi
one vera

ne vera est addita. Nec prætermittendg hic
est Pseudonymg quidam Hagedorn Philad,
thetes, cujg de Rothas. Beckero Epistola
controversiæ beckerianæ historiam illustrant,
sed extant & alia scripta præsertim adhuc,
riam Beckeri pertinentia de quibg in
historia Eccles agendum. Nos missis hisce
ad alia progredimur.

§. 30.

Sed quoniam semel hunc campum aggressi
sumg, addemg reliquos Scriptores, qui de Spi,
ritibus e essentia & operationibg comenta,
ti sunt. Nominandg autem primo loco est
Gisbertg Voëtig, cujg dissertationes de
Angelis, de natura & operationibg Dæmo,
num, de Spectris, de Energumenis huc omni,
no pertinent & aliorum quog Scriptorum
de his rebg notitiam subministrant. Extant
ej. tom. 1. disput. Select. Noti porro sunt
Scriptores, quos nunc unico fasce complec
tar, Joh. Boding in Daxbromonia, & Y.

Joh. Wierg, cujg de prestigiis Dæmonum ex
incantationibg ac Veneficiis lib. 5. prodierunt
Basileæ 1563 Caradora multa habet Geo
Victorig Villingeng Medicg celebris, cujg Epi
tome de præstigiis Dæmonum, qui sublimari ca
nutio versantur, ortu, nominibg officiis
prodiit itidem Basileæ aō 1563. Hæc contem
nendo tradit Mart: Delrio in disquisitionibg Magi
cis, Germanng de lamiis & id genus Scriptor
ibg. Et recentioribg Josephg Glanvilius
edidit lib: sub tit: Saducismg triumphatus
h. e. evidens ac plana assertio Sagarum
& Spectrorum, qui liber Linguæ Anglicanæ
prodiit Londini 1681. 8. Qui Autor Platonis
disciplinam secutg est, Dæmonibg atg am
nibg hondnum materiam grandem subtili
lem tribuit, Jn Aristotelis de Spiritibg a
Dæmonibg sententiam inquirit. Petrg Pom
panacig, Mantuang Philosophg celeberri
mg, cujg liber de naturalium effectuum cau

sis s. de incantationibg prodiit Basileæ 1570.
s. Guil: Grataroly Scholia addictum Pompa
natii librum adjectum Pomponacei librum
adjecit. Monstra dicit Autor & animarum
immortalitatem in dubium vocat. De Spe
ctris propterea ex instituto scripsit Lava
terus. Extat quod Anonymi liber sub tit:
Magia s. mirabilium historiarum de Spe
ctris & apparitionibg Spirituum Collectio
Basileæ 1597. 4. Taceo nunc Tygraum
de apparitionibg Spirituum. Tobiam Lan
derum Medic. Wittenberg. in lib. de Spe
ctris, it. Caspar Peucerum de variis di
vinationum generibg. De Spectro Endoræo,
quod sub Schenadæ Samuelis Lythonissa
fuit productum, vid: imprimis Leonis Al
latii tract: de Engastrimitho, ut & Bern
hard Wald Schmidig de Lythonissa Endo
rea. Sed infinitg nobis subeundg esset
labor, si omnes recensere vellemg.

§. 31.

Solet quog in Pneumatica agi de anima humana ejusq; statu post mortem. Hinc non immerito ad hunc locum referuntur Authores, qui de ejus immortalitate commentati sunt. Nos praecipuos saltem ex iis assexemq; Diligenter omnia, quæ hic dicta sunt, colligit Joachim. Hildebrandus de immortalitate animæ rationalis ex solo lumine naturæ apodicticis ex topicis rationibus liquido ostensa. Jane ex Atopia Dialectica rationes hic attamq; fere faciunt paginam, & si conjunctim sumantur demonstrationi aequipollentem vim habent, hinc nec eas omittendas censuit Hildebrandus, sed recte quidem. Ex arte sui discipulis in hoc argumento ingenii vires periclitatus est Suelingius in mente immortali, certo contra Atheos Scepticosq; demonstrata. Quibus omnino addendus est Vincentius Lilacius, cujus liber sub titul. Gymnasii Physici Christiani Theologiam naturalem exhibentis Dissertationum naturalium Tomum illustrabit, nec non Tractatus Ejusdem de Natura Animarum brutarum prodiit Francof. 1685. in 8. Sed carere eos, quos adducere potuissem, libens præteream, cum instituti nostri ratio nos ad alia vocet.

§. 32.

Theologiam naturalem exigit Physica quæ pro cæteris Philosophiæ partibus nostra ætate diligenter excolitur §. 24 primo quidem, ut à Physica scholastico, peripatetica initium faciamus, licet ea hodie fere ab oibus rejiciatur, non nullos tamen Autores, ex quibus ejus indoles commodè possit, indicare juvat. Commentatores autem hic præ cæteris solent Jacobus Zeilerus, Toletus, Pererius, Fabarella, Conimbricenses, Ruvio. Sed inter compendia peripateticorum dogmata Physica Experimentalis eminet Physica Joh. Friderici

Bechmanni subtit: Physices Gothanæ
olim editæ Laurent: Groy Strauchij medii
na et Physices in Academia Giessens: Do
fess. P. Edidit Isagogen physicam, quæ al
tera vice prodiit Ulmæ 1687. 8. In qua
licet Eclecticum se profiteatur, sequitur tu. ma
ximam partem hypotheses Scholastico, Aris
totelicas. Sed cum primis hic commemo
randus est honoratus Faber Jesuita Gallus vir
celeberrimus. Hic Aristotelemita sequitur, sed re
centiorum inventa ad ejus Philosophiam il
lustranda simul magno cum judicio adhibet. Methodo tractandi utitur Mathematica
recepta. Opera ejus, quibus Physicam uni
versalem complectitur, 5. tom: absolvuntur
et edita sunt Lugduni 1670. In cuius ultimus, qui agit de homine et plantis pri
mo loco prodiit Parisijs ao 1666. P. Hic
ergo insignem splendorem Physicæ Aris
toteliæ conciliavit, ita inter acerrimos
ejus impugnatores referendi sunt Gerhardus et
Arriolus Patres Hollandi, qui scripse
runt Philosophiam naturalem reformatam,
i.e. ut vult habet Philosophiæ Aristotelicæ
accuratam examinationem ac solidam emen
dationem et novæ ac veteris introducti
onem. Prodiit Dublini in Hybernia ao
1681. P. Cartesij physica et ejus scriptis
et Cartesianis fujus indicatis peti potest,
quibus nunc alios, qui ex instituto Phy
sicam scripserunt addemus. Laudari æ. cum
primis inter cæteros solet Jac: Rohaultus
cujus tractatus physicus gallice emissus et
feliciter donatus per Thom. Bonetum cum
animadversionibus Antonii Le Grand pro
diit Londini 1682. 8. Elegantissime quod
Systema Physices Cartesianæ exhibetur ab
Auctore de Pluralite Mondes, qui
liber objiciendam rei physicæ
proponendi rationem a nullis in

pretio est. Arnoldi Geulincxii Compendium Physicum illustratum &c. Lugd: Batavor: prodiit Franequerae ao 1688. 8. Quod, tum et ibi ejusd: Autoris Tractatus de Virtutibus cartesianum, quo rationes, quibus Cartesium sig voluit sensu favore brutae Geometri proponunt. Nec praetermittenda hic est Physica Joh. Clerici. Licet n. jam supra operum ejus philosophica laudata sint junctim edita. In Physicis tamen hoc peculiare habet, quod methodo analytica incedat, cum caeteri hanc partem Philosophiae methodo synthetica pertractare soleant. Nec in omnibus adstipulatur Cartesio sed in quibusdam abeo dissentit. De Democritico-Epicureo Philosophiae restauratoribus supra jam dictum est. Hic saltem addendus est Nicolaus Chrysostomus Magnus, qui in Democriti reviviscentis itidem elementa Physica Democratica proposuit. Inter Cartesianam et Democriticam Philosophiam viam ingressus Wolferdus Sangorcus in Acad: Lugduno-Batava Professor cujus Philosophia naturalis secundum vices et quidem auctior prodiit Lugdun. Batav: ao 1685. 4. Quod Sengerdi inquisitiones experimentales, quibus naturae operandi ratio in nonnullis detexit, et mechanice proponit. Effecta ex ea resultantes exhibent, ad causas revocant, experimentis et ratiocinatione illustrantur. Prodierunt Lugdun: Batav: 1690. 4. Libro, misit Autor continuationem, quam non dum vidi. Inter eos, qui Cartesium quidem in nonnullis sequuntur, sed ut liberius tamen philosophentur, eminet citra controversiam Joh. Baptista du Hamel scripsit de consensu veteris et novae Philosophiae 4. Parisiis seorsim et Oxoniae 1669. 8. editum,

it: de operum affectionib⁹ manifestis & occultis
libros duos eiusd. Caristis 1675. 12. et multa
alia conjunctim tandem omnia ejꝰ opera
philosophica edita sunt Norimbergæ 2.
tom. 4. aº superiori 1698. Prodiit ejusdem
Autoris historia Regiæ scientiarum aca-
demiæ sin gra: ut vt habet praeter ipsius
Academiæ progressum variasq; dissertationes
& observationes per 30. annos factas gra-
plurima experimenta cum Physica tum Ma-
thematica in certum ordinem digerunturq; la-
risius in 4. huic jungendo è viâ illustris Robe
tus Boyle Angliæ maximum ornamentum
qui studium omne ac contulit, ut Physicam per
varia experimentorum genera exoleret. Se
pta ejus præcipua sunt Chymista scepticus,
in qo probe de propriis corporum na
turalium elementis, tum vulgaribus, tum
chymicis disputatur. De origine firmarum
& qualitatum, it: de cosmicis qualitatibꝰ p
tu & quiete operum, it: de frigore it: de phi
losophia experimentali usu it: Noctiluca aërea
it: Noctiluca glacialis it: novum genus Lampa
dis, it: apparatus ad historiam naturalem gen
ris humani it: Tentamen pyrologicum,
it: apparatus ad historiam aquarum mine
ralium it: de specificorum mediorum cum
corpusculari Philosophiæ concordia, it:
Disquisitio de ipsa natura, it: de finalibꝰ
rerum naturalium causis, disquisitio & obser
vationes visum vitiatum offerv concernen
tes, it: Medicina hydrostatica pro indagan
dis mineralium exhalationem it: nova experi
menta circa frigus & alia quæ passim scribꝰ
offerunt. Fuit a. non nemo, qui in compen
dium colligeret, & ita Philosophiam Boylei
per tot volumina sparsam jucundius exhiberet.
Liber hoc ipso anno prodiit. Anglo adsim
ulatum, qui singulari quoq; industria in Phy
sica experimentali versatus est. Is est Fran

cipi tertij de Lanis è societati Jesu sacerdos
qui elogisterium artis & naturæ opus Physi-
co, mathematicum edidit, qui 3bus partibus con-
stat. Tomus I. prodiit Brixiæ ao 1684. fol.
II.us ibidem 1686. in fol. Tomus III. tius ao 1692
in fol. Sarna Scriptor diligens est, & operosus,
& licet interdum Aristotelem sequatur, subin-
de ab eo discedit & recentiorum opiniones ad-
ducit. Sed dum in Italian delati sunt, alios quos & hac
gente adeunt. Celebris in ea est Scipio Claramon-
tij, qui inter cæteros Physicæ & mathema-
tici argumenti librum unum scripsit de uni-
verso. De insigni ejus opere, qui de conje-
ctandis moribus & latentibus animi affectibus
scripsit, alibi dicemus. Franciscus Maria Grima-
ldus librum physico, Mathematicum scripsit,
De lumine, coloribus & iride & aliis annexis
prodiit Bononiæ ao 1665. 4. Aristotelem
non plane deseruit, quod Italis omnibus fere &
commune. Joh. quoq; Adolph: Borelli Ita-

lorum doctissimis & annumerandus scripsit non
tantum librum de percussione, in quo motus
corporum naturalium & recte demonstravit,
sed alium quoq; de motu animalium, qui post Au-
toris obitum Romæ ao 1680. 4. auspiciis Chri-
stinæ Sueciæ Reginæ curante Carolo Pa-
ne à Jesu prodiit, opus eruditissimum, acu-
tum, & ingeniosum & cellentissimum, subtilissimumq;
latis superq; prodiit. Inter alia autem Borelli
novæ cujusdam machinæ mentionem fecit
cujus opere posset homo sub aquis non tantum
ad plures horas manere, sed & piscium
varios motus imitari. Hanc machinam
urinatoriam sub examen revocavit Jac:
Bernoulli, cujus hac de re meditatio ex-
stat in diario eruditorum parisiensi
d. 21. August. ao 1683. & quo illa re
petita legitur in A. E. L. 1683. M.
Decembr: p. 583. sed dum Jac. Ber-
noulli injectum mentionem, observandum,

eum in Physicis ac Mathematicis plurima egregia scripsisse. Sic extant ejq cogitationes de gravitate aetheris, quæ prodiit Amstelodami 1683. 8. it: Examen novi systematis Cometarum, quod itidem Amstelodami 1682. 8. impressum est. Taceo nunc novum ejq rationem ponderandi aëris item examen ponderationis aëris per vesicam et id genq alia. Frater hujq Jacob. Bernoulli et Joh. Bernoulli, cujq itidem hic non oblivisci decet, cum is quoq studio physico et mathematico incumbit. Dissertatio ejq chymico-physica de efferuescentia et fermentatione nova hypothesi fundamenta cum descriptione alicujus perpetui mobilis sive artificialis prodiit Basileæ 1690. 4. Ex Jesuitis quoq in hoc studio famam singularem consecutus est Athanasius Kircherus, qui plurimos ingenii admodum fecundi fœtus post se reliquit scripsit mundum subterraneum, in quo multa observatu digna occurrunt, licet ἀκρίτως Magus in eo nonnulli, et forte non immerito desiderent. Fuit vir diligens et multæ lectionis, qui varia congessit improbo labore non temere alibi, ita in unum locum collecta obiturum futura scripsit proterea lib: de Magnete, it: de arte magna consoni et dissoni, item de arte magna lucis et umbræ. Caetera Thaumaturgiam ciuit, et tract. de peste, item iter extaticum, quo coelestis describit, et alia. Magno Kircheri admirator fuit Caspar Schottus, qui non tantum in iter ejus extaticum commentarium scripsit, sed Physicam quoq suam curiosam, technicam, hydrographicam, ex scriptis Kircherianis maximam partem compilavit. Inter eos, qui e aliis sua collegerunt, et ad delectandum magis, quam ad docendum compara-

ti, referendq quoq Erasmq Franciscq, qui in libro, cui titulq est: Ruſtgaſs, d.i. obvia via Lutheri, & Scotto aliisq multa ad res naturales spectantia congesſit. Nec prætermittendq hic nobis est Vallemontiq, cujq extat libellq elegantissimus: La Physique occulte, seu Physica occulta &c. tractatq de virgula divina ejusq utilitate ad indagandos fontes aquarum, mineras, thesauros absconditos, fures & sicarios, profugos, una cum propriis explicant. Phoenomena naturalia maxime obscura. Liber gallicè prodiit Amstelodami 1692. 12. occulta quoq ejusmodi & absconditæ naturæ passim primatum Joh: Christoph Fromann in libro de magnatibus, in quo congessit summa diligentia quicquid de hoc argumento dici potuit, prodiit Norimbergæ 1675. 4. Invenio quoq multa & singularia in Physicis proponunt Scriptores, qui de pulvere Sympathetico, itemq actionibus sympatheticis & magneticis in natura scripserunt. Præcipui ex his Scriptoribus junctim editi sunt sub titulo: Theatrum Sympatheticum, quod proditt Norimbergæ 1662. 4. In quo tractatu compatet quoq oratio Digbæi de pulvere Sympathetico, contra quem Deusingius scripsit. Sed redeo ad eos, qui variis Scriptis Physicis editis illustre nomen consecuti sunt. Georg Sinclarq artem novam & magnam gravitatis & levitatis edidit, in qua multa de aëreis ac aquæ propriis ac Elatere, it: de instrumentis ex eo fundamento inventis disserit. Martinq quoq Schoockq, ut fuit vir dilitissimq, ita scripta ejusq variam lectionem spirant. Scripsit de anima brutorum librum, it: de Turcis Cæsaribus bituminosis Groningæ 1658. 12. it: de signaturis

Kindmq Digbœq Eques Anglq etiam de immortalitate animæ scripsit.

12.

foedq, de aversatione casei, de butyro, de
permutatione, de Ecstasi et id genq alia. Ja
cus Vossig inter Philologos non minq quam
Physicos haud omnino extremum locum
sibi deposcit, scripsit librum de luce, it. de
motu marium hac ventorum, in quo cau
sam fluxus et refluxq indagare allabora
prodiit Hagae Comitum 1663. 4. De fluxu e
et refluxu maris praeter multos alios eo in
stituto quoq commentati sunt Frider
Delphing, cujq hae de re liber prodiit Ve
netiis 1559. in folio et Theodorq Mere
in tractatu physico Mathematico Antwe
piae 1665. 4. edito. Sed de lumine quoq
Christoph. Hugenig vir summq et erudi
tissimq scripsit et quidem gallice, Traité de
la lumiere etc. prodiit Lugd: Batav: 16
4. Extant et alia hujq viri scripta tam
physica quam mathematica, neutiquam
minimis ponenda. Marcellq Malpighi

Rede celeberrimq, et in re anatomica ver
satissimq, multa quoq scripsit, quae studium
physicum adjuvare possint. Opera ejq
omnia 2 tomis comprehensa prodierunt
Londini ao 1686. in fol. Opera ejq postha
na quibq praefixa est ejusd: vita ab
ipsomet scripta Londini 1697. in fol. cele
berrimq porro in hoc studiorum genere
à Nicol. Hartsoeker, cujq Principes
de Physique c.e. principia Physicae pro
dierunt Parisiis 1696. 4. Nobq orbi ere
dito Author est observationes quibq illu
strare ac confirmare doctrinam corporum
naturalium annitit. Nec germani nostri
praeter nutrendi nobis sunt, quorum ut de
reliquis eruditionis partibq, ita de Physica
quoq haud exigua sunt merita. Nam ut
nihil dicam de Academia naturae curio
sorum, cujq Acta ab ao 1670. ad nostram
usq aetatem non interrupta serie prodie
runt, et non minq ac transactiones Philos

physica Anglicana, vid. Jancker in Schediasmate historico de Ephemeridibus Eruditorum pag. 17. seqq: et pag. 32. seqq: tum reby physicis lucem egregiam affundunt tum maxime historiæ naturali, quæ Physices fundamentum est, inserviunt. Christian rubis est rerum nostrarum, cui ignotus sit Otto Gerick Cons. Magdeb. probe corporum naturalium affectiones demonstrandas ꝑpria mechanica ad naturalium affectiones adhibuit in experimentis, quæ ad demonstrandum vacuum evulgavit. Huic jungendus est Johannes Hevelius Mathematicorum nostri seculi facile Princeps, qui quæ in Physicis augmentata est, mathematicis et mechanicis omnia superstruxit principiis. Splendida sunt ejus opera, quæ de luna, de Cometis, de Syderibus scripsit. Quanquam ad Cosmographos quod attinet, Stanislaus quoq; Lubienitzky theatrum cometicum ediderunt Amstelodami in fol. editum. Joh. Christoph. Sturmius edidit librum, quo Cometarum natura notæ et origo fec: Joh. Hevelii et Let: Lehti hypotheses declarata prodiit Altorfii Anno 1687. 4. Otto dum viri hujus doctissimi inventorum mentionem facimus non est eadem inter Germanos præcipue de hac Philosophiæ parte egregie meritum esse. Philosophia ejus Eclectica quæ maximam partem dissertationibus physicis constat, jam supra laudata fuit. Cæmenta ejus Physica conciliatricis prodierunt Norimbergæ 1684. 12. Collegium quoq; ejus experimentale s. curiosum eruditorum veritur manibus, cujus pars secunda prodiit Norimberg: 1685. 4. Tandem et Physicæ ejus Eclecticæ s. hypotheticæ tom. 1. par. tem Physicæ generalem complexus prodiit Norimberg: 1672. 4. De Controversia

qvæ illi cum Schelhammero et Leibnitio intercedit, dicere dicemq. Nunc observemq. ipsum Leibnitium, ut in omni eruditionis genere præstat, ita et eyregias suas de rebus physicis meditationes eruditas esse, qvæ maximam partem in Actis Eruditorum Lipsiensibus et aliis Eruditorum Diariis exhibentur. Sic meditationem ejus de separatione salis et aqvæ dulcis novoq. separationum chymicarum genere extat in Actis Erud. Lips. ao 1682. pag. 386. Alia ejus meditatio de legibus naturæ et vera æstimatione virium motricium contra Dominum Cartesium extat ibid. ao 1689. pag. 429. etiam dum eas hic recenseo, qui cum Mathesi Philosophiam naturalem conjunxerunt, non possum non meminisse subtilissimi Philosophi Newtoni et Math. Profess. Cantabrigiensis et Regiæ Societatis Anglicanæ Socii, qui edidit Philosophiæ naturalis principia mathematica qvæ proxime dierunt Londini ao 1687. 4. sed nec ejusdem Newton. de Lewenbock nobis prætermittendæ, cujus observationes singulares microscopicæ passim in transactionibus philosophicis Anglicanis ad Acta Erud. Lips. circa parvas ficulas lignorum recensentur. Sic ut cætera nunc taceam, observationes ejus microscopicæ globosas et animalia in semine masculino e transactionibus philosophicis Anglicanis referuntur in A. Erud. Lips. ao 1682. Mense Octobr. p. 231. Jam ejus observationem de animalculis qvæ in semine masculino non ita pridem approbavit Dalempatius apud Bernhardum in Nouvelles de la Republ. des lettres 1699. in Majo Art. 5. p. 552. legi: Anatomia Lowenbecii circa interiora rerum cum animatarum tum inanimatarum ope et beneficio exquisitissimorum

microscopiorum deducta variisq; experimentis demonstrata Epistolis quibusdam ad celeberrimos Soc: Regiam Londinensem datis comprehensa prodiit Lugdun. Batav. 1667. 4. Sunt v. alii, qui microscopiis in indagandis rerum naturalium effectis non infeliciter usi sunt. Quos inter eminet Robertus Hooke Anglus doctissimus, cujus micrographia prodiit Londini 1667. in fol. extant et singularia quaedam hujus viri inventa circa Barometra, quae e transactionibus philosophicis anglicanis referunt in A. E. Lips. Tom. 1. Supplem: sect. 9. p. 447. ut nunc alia scripta ub eo edita silentio praetermittamus. Extant praeterea et Petri Borelli observationes microscopicae Hagae Comit: ao 1665 et 4. editae, qui et de vero telescopii inventore scripsit, et brevem omnium conspicillorum historiam concinnavit, qui lib. prodiit 1655 in 4.

Ulricum adhuc addimus, qui de rebus metallicis scripsit, is est Georgius Agricola, cujus opus de re metallica prodiit Basileae 1556. in fol. Praestantissimus sane eorum, qui in hoc genere alii vix commentati sunt, censet. Idem quoque librum scripsit de ortu et causis subterraneorum, qui Witteberga impressus est 1612. in 8. Sed qui plures scriptores rerum metallicarum cognoscere cupit, is adeat Dan. Morhofii dissertationem de metallorum transmutatione, quae in dissertationibus ejus academicis junctim ao 1699 Hamburgi editis, extat p. 745. et seqq: In iisdem Morhofii dissertationibus aliaque quoque exstant argumenti physici, et quae digna sunt, ut a Physices cultore legantur, ut de sole igneo, it: de vitro per vocis sonum fracto. Nostro tempore inter Viros quosdam doctos controversia physica ansa

tatur, aliq paucis, priusq̃am hinc dis-
cedamq̃, injicienda est mentio. Edierat ante
aliquot annos Gunthérq Christoph. Schel-
hammerq nunc Medicq Kilonien̄sis ob li-
brum de audita et alia scripta orbi erudito
non ignotq librum de natura sibi et Me-
dicis iterum sibi vendicatu, ipsa sententiam
Joh. Christoph. Sturmii maxime in disserta-
tione seq̃ de idolo naturæ et alibi propo-
sitam impugnat, quod Deum creaturis
nimis immisceat, cum pro immediata omni-
motq causæ vendicando ac omnibq operib⁹
vim se movendi abjudicando. Huic itaq
Sturmiq dissertationem opposuit, quo suam
sententiam ita defendit, ut eam à Schelham-
mero minq recte propositam quærat. Sed
Schelhammeri partibq accessit vir doctissi-
mus G. G. Leibnuziq, meditationemq de
ipsa natura, de vi insita actionibusq

creaturarum actis Erud. Lipsi. inseri-
ravit, quæ extat 1698. M. Sept. p. 427.
Nec 56. defuit celeberrimq Sturmiq, se
edita meditatione de Deo in creaturis co-
poreis et per ipsas jussu et voluntate
sua primæva in omnia tempora et lo-
ca etiam nunc efficacissima hodiernum
omnia operante suam sententiam defende-
re annisq est. Extat hæcq meditatio
in Actis Erud. Lipsi. ao 1699. M. Ma-
jo p. 208. seqq. Ultimo loco addi quæ
hic possent, qui usum doctrinæ Physicæ
in disciplinis superioribq ostendere aggres-
si sunt. Sed cum nonnullos horum scri-
ptorum, cum in genere supra de Philoso-
phia egimq, indicaverimq, paucos
tantum prætermissos, hic designabimq.
Joh. Itaq de Mey edidit commentarios
physicos, quibq loca aliquot selecta vi-

N. Testamenti illustrat. Porro extat Hen
Vogleri commentarius de rebus naturalibus ac
Medicis in scripturis S. Francisc. quo
Valesii Philosophia S. hue spectat, item
Gebhy Danæus in Physica christiana ipse
sacræ Scripturæ Physicam superstruit.
Eodem inclinet Ludov. de Beaufort in
Cosmopoeia dna, in qua secundum du
ctum Mosis, de omnibus pene argumen
tis physicis agit, licet Fabri de Cartesii
quod sequatur hypotheses. Prodiit liber
Lugd. Batav. ao 1656. in 12. Sunt
contra alii, qui ut suas hypotheses defen
dant, in sacram Scripturam sinistrum fa
ciunt, eamq pro lubitu detorquent. Ut do
inter hanc infimi Thom. Burneti in
theoria telluris S. et in Archeologia phi
losophica, qui plurimos exinde errores adver
sarios. Inter alios Avongius quidam li
brum illi opposuit Moses vindicatus, qui
Amstelodami prodiit 1694. Sed doctos alibi
indicabimus. Item in Jurisprudentia usum
præbeat Physica, ostendit Rauly Sachias
in prælectionibus Medicolegalibus. De Medicis
nihil addendum, præsertim ad quos proprio
quodam et peculiari jure Physica perti
net.

§. 52.

Convertimus nos ad Scriptores mathemati
cos. De his a tam extant integri libri, qui
illorum catalogum operæ exhibent. Nam
Josephus Blancanus Mathematicorum chro
nologiam edidit, ab O. Condito usq ad
sua tempora Bononiæ 1615. 4. Sed
cæteris omnibus in hoc genere dubiam fa
cit palma Joh. Gerhard. Vossius in libro
de universæ matheseos natura et con
stitutione, in quo historiam orbis et auctio
nes temporum intervalla Matheseos à
primis usq temporibus ad sua magna di

gentia concinnavit. Riccioly quoq in Almagesto suo duplex habet Chronicon Astronomorum & Astrologorum, Cosmographorum & Polyhistorum, qui Astronomica & Cosmographica propriis subtigerunt, cujus pars prior ordine chronologico, altera alphabetico præcipuos Autores Mathematicos enumerat. Extat præterea Hortensii dissertatio de studio mathematico recte instituendo ad M. Querium Hoffhornium, quam libello suo de studiis academicis integram inseruit Dn Keckermanno p. 39. seqq: In ea tantum ratio edisseritur, qua quis feliciter in hoc studio versari possit, sed Autores quoq; laudantur. Nos initium faciemus ab illis, qui junctim omnes disciplinas mathematicas pertractarunt, deinceps ad singula descendemus hæc spectantes. Alsted admiranda Mathematica, qui summa tamen Matheseos tradit propria. Heinlini Synopsis Mathem: Ejusdem comitis est Tetegidii Stranchij viri in Mathesi versatissimi aliquod extat compendium, quo summa brevitate omnes disciplinas mathematicas exhibet. Christoph. Rotmanni institutiones mathematicæ: eas tantum partes complectuntur, quæ ad Matheseos puræ spectant. Prodierunt Wittebergæ 1605. 8. Joh. Christophori Stormii Mathesis enucleata omnium ejusdem generis scriptorum Norimbergæ 1689. 8. Denique tabulis accuratissimis omnes Matheseos partes complectitur. Inter eos, qui paulo plenius in hoc campo versati sunt, nominandus est Caspar Schottus, cujus cursus mathematicus prodiit Herbipoli 1661. fol. Guil. Leytoun lingua anglica scripsit cursum mathematicum, in quo scientia mathematica 9. libris com-

prehensæ docentur, prodiit Londini 1691
fol. Franc: Elichmanni Soc: Jesu cursus
physico, Mathematicus, et quidem partis
primæ qua agit de Cosmographia Tom.
1. prodiit Romæ 1689. 4. Sed cumprimis
hic nobis memorandus est Jac. Ozanam,
cujus non tantum extat cursus mathemat.
s. cours mathematique h.e Dictionari-
um mathematicum s. idea generalis veru
mathematicarum non ordine alphabetico,
sed juxta seriem disciplinarum mathema-
ticarum concinnata. Liber recusus Colo-
niæ 1691. 4. Idem Auctor doctissimus
præter multa alia scripta mathematica edi-
dit quoq lingua gallica Recreationes phy-
sicas et mathematicas, quæ prodierunt Pa-
risiis ao 1696. 8. Et Italus quoq Vitalius Le-
xicon mathematicum scripsit. Ut nunc
eos, qui Lexica philosophica in genere
scripserunt, taceam, tibi quippe indican-
dos. Sed ut Ozanam in recreationibus suis
mathematicis multa lectu digna exhibet.
Ita ejusdem cornatis sunt: Bettini apiari-
um Mathematicum Bononiæ in fol: editum, Sven-
terus in deliciis mathematicis ab Harsdörffero
continuatis et alii. Universæ usualis Mathe-
maticæ theoriam edere aggressus est Mich:
Angelus Fandella, cujus tom. 1. prodiit Vene-
tiis ao 1691. 12. Erhardi Weigelii Viri de
suo genere studiorum optime meriti Philoso-
phia mathematica Jenæ ao 1693. 8. edita
initia Matheseos simplificat et ea omnium
scientiarum ac artium fundamenta repetit.
Hostiensis ex Societ. Jes: Sacerdotis habemus
synopsin tractatuum Mathematicorum, qui
utiles esse possint. Nobiliby terræ motive ope-
ram militiæ daturis gallicè scriptum et impres-
sum Lutetiæ ao 1692. 12. Barbezea Abrah:
de Graaff. lingua belgica librum elegantissi-
mum edidit sub tit: Universa Mathesis re-

stituta in naticam suam formam. Amstelod. 1694. 4. Veteris miscellaneorum mathematicorum scriptoribus antea indicatis addi adhuc potest D. de la Hire, cujus memoires de Mathematique et de physique prodierunt Parisiis 1694. in 4. Ad varia opera mathematica et physica ab Academias regiis scientiarum elaborata et cum studio ejusd. Dni de la Hire ao 1693. Parisiis in fol. edita huc pertinent.

§. 34.

Ad singulas ut nunc descendamus Matheseos partes, constat Mathesin dividi in puram et mixtam. Ad puram spectant Arithmetica, et Geometria. Ad mixtam Musica Logistica, optica Geodesia, Cosmographia et Mechanica. Ad Arithmeticam itaq; quod attinet, Scriptores, qui hanc Matheseos partem tum apud veteres tum apud recentiores tradiderunt, diligenter recenset Boeclerus in Bibliographia historico, politico, philologico, curiosa &c.

ubi haud contemnendus hujusmodi Scriptorum apparatus conspicitur. Inter meliores notas compendia arithmetica Michelii Methodo exotematica conscripta. Nihil nunc dicam de Arithmetica Laurenbergii, Ket. Rami, cum notis Scellij edita aliorumq; singularem modum per baculos computandi invenit Neppe, q Scotus, cuq de re librum singularem in fol. conscripsit, et quo compendium aliquod confecit Benjamin Ursinus, qui Berolini 1613. 4. prodiit, plus non nulli tribuunt practica Italica, cujus compendia passim lingua quoq germanica prostant. In opere sibq mathematicis Joh. Wallisii Geometriæ Professor Saviliani in Academia Oxoniensi, et stat quoq opus arithmeticum sub tit. Mathesis universalis, in quo multa notatu digna occurrunt. Brodie,

runt opera hac mathematica Oronia vbi
in fol. Extant etiam libelli gridam gallicè ut
L'arithmetien familier et arithmetique
raisonnée et hodieq alii, qui itidem hue
referri possunt.

§. 35.

De Scriptoribus geometricis itidem et ere,
dite agit Boeclerg l.c. 31. §. Princeps
Geometrarum apud veteres est Euclides
in quem Petrus Cruelly Barth: Lambert
et infiniti alii commentati sunt; Optima
editio Euclidis ej, quæ cum commentariis
Christophori Clavii prodiit. edita è Col.
nia in 8. Sed extat quoq; inter opera Cla
vii, quæ junctim in fol. prodierunt. Joh.
quoq; Chph. Borelly viz doctissimq, cujq hu
jusq; inter scriptores physicos mire
cunq mentionem, scripsit etiam Euclidem
restitutum, in quo lib: Euclidem ipsum in
ordinem redigit et novis quibusdam demonstra,
tionibus stipsedit Henr: Petrii Euclidis
Elementorum 6. libri priores magnam par,
tem novis demonstrationibus adornati pro,
dierunt Lugd. Batav. Ao 1691. 12. Hor,
tensij quidem in dissertat: supra laudata
p. 43. sedulo adhortat Matheseos cultO,
rem, ut Euclidi tantum admireat, nec
ad alia Geometriæ compendia deflectat.
Existimo tn. nec hanc plane contemnen,
da esse; Nos recentiora asserenj Bernhar,
dj Lamj oratorii Presbyter lingua gallica,
gallice scripsit elementa Geometriæ s. men,
suræ corporis comprehendentia, non solum
ea omnia, quæ Euclides docuit, sed et plu,
rima Archimedis propositiones nec non
analysin. Prodierunt Parisijs Ao 1685. 12.
Anonymi cujusdam nova Elementa geo,
metrica, quæ præter novum planè ordi,

nem, novasq maximè vulgarium propositio,
num demonstrationes completuit, novame,
dia, quibus linearum incommensurabilitas osten,
dit, novas angulorum mensuras à nemi,
ne hucusq animadversas, novasq rationes
linearum proportionem inveniendi atq demon,
strandi, altera vice liber iste prodiit Hagæ
Comit. 1690. S. Ignatii Gastonis Paradi
e Societ: Jes: Sacerdotis elementa Geome,
trix gallicè olim idiomate conscripta et po,
stea latinitate donata, prodierunt Jenæ 1687. 12.
Transmissa et in hac editione observanti
et scopi affinitatem Nic: Mercatoris intro,
ductio Brevis in Geometriam. Quorum
inter Mathematicos jam supra laudatum,
hujus itaq Geometriæ peripatetica itidem lin,
gua gallica prodierunt conscripta eruditi
in pretio est. Prodiit illa simul cum tabu,
lis sinuum tangentium et secantium ac
Logarithmorum Lutetiæ 1685. in 8. Se

et Veteri ætate Geometria practica, ut nunc
extabat, quorum magna supereat copia, fa,
cem. Et Italis Angelo de Margaritis lingua
Italica scripsit librum sub titulo Natura
rationis et proportionis, nova facili et seem,
ra methodo explicata, prodiit Lipsiæ
ao 1695. 4. Ejus artem ultra duby
sapere hic cupit, illi per bustranda sunt
problemata Geometrica à clarissimis
nostri seculi Mathematicis, Marchiqve
Hospitalio, Joh. atq Jacobo Bernoullo
fratribus, Leibnitio, Bernhardo, Niven,
tiit aliisq in actis et Ephemeridibus eruditorum passim proposita et explicata. Contra
Wallisium scripsit Thomas Hobbesius Exa,
minationem et emendationem Mathema,
tica hodiernæ. Item Hobbesius alium
librum edidit de principiis et ratiocina,
tione Geometrarum, utrq ætate in operibus

ejq junctim Amstelodami ao 1668. 4. editq
in utroq multa de rebq geometricis subtiliter disputant: refutatq tamen est Hobbejq
et abiis, in quos insultum fecerat Geometriæ sua dignitas ac rectitudo vindicata
est.

§. 36.

Inter Matheseos mixtæ partes primum locum occupat Logistica alq Algebra. De
scriptoribus huc spectantibus multa observavit Roeclerq, ubi de scriptoribus Arithmeticis agit, spl: in Bibliographia §. 330. Qui
ad Logisticam attinet, præ cæteris hic commendandq est Joh. Scheubelius in Logistica sua. Aegidius
Gutknechtus in Logistica sua. Aegidius
Ant: Krupez in Logistica sua. Aegidius
quoq Franciscq de Göllignies. e Societ.
Jes: Logisticam universalem scripsit et
Matheseos Gothingianam q Neapoli pr
diit 1687. in fol. In Algebraicis non pr
termittendq est Stifelius, qui Stagogen
in artem analyticam s. Algebram novam
scripsit. Franciscq quoq Vieta Franciscq
à Schoten et Florimundq de Braume
Algebram, prout Geometriæ inservit scripsere,
prius suis illustrarunt. Sed Cartesius quoq
Geometriam suam principiis Algebraicis
superstruxit q[uæ] Latine cum commentariis
prodiit Lugd: Batav. ao 1649. et Joh:
Rhanius Helvetius q Helvetius germanicè
introductionem in Algebram scripsit, q
ao 1659. prodiit. Sed cum primis hic
commendandq est Joh. Wallisius, cujq tractatus
historico, practicq de Algebra pro
diit Londini ao 1685. in fol. Is. l. hoc
nomine laudandq est, quod simul historiam
inventæ et excultæ Algebræ exhibeat,
et scriptores præcipuos qui de ea com
mentati sunt, recenseat. vid. Acta Erud:
Lips: ao 1686. in Jun. p. 283.

§. 37.

Scriptores Musicos aty harmonicos dil
genter Joh. Henricy Boederg in Bibli
ographia curiosa §. 34. Nosq qua pra
cipue observatu digna sunt, paucis contem
plemur. Veteres Scriptores Musicos et
Harmonicos conjunctim edidit M. Meibom
Nonnullos tamen cum praetermisisse conste
ut Ptolomaei libros tres harmonicorum
quos Bibliothecae Oxoniensi dedit Henr.
eq Lautig. Historia Musica, in qua datur
plena cognitio theoriae et praxeos et an
tiqua Musica harmonica secundum doctri
nam Graecorum, qui eam ante diluvium in
ventam à Jabal et demum repertam à Mo
curio restituerunt pristinae suae dignitati
et quomodo ex theoria et ex praxi antiqua
posset nata sit praxis moderna, quae com
pleatur scientiam contrapuncti. Autor e
Joh: Andreae Angelino Bontempo Berg

ro, prodiit Perusiae ao 1695. in fol. praestan
tissimq cetera quin in hoc studiorum genere
est Athanasij Kirchery, cujq Magnes sive
um universalem s. artem magnam consoni
et dissoni jam supra commemoratq et
quae epitomen linguae germanicae confecit,
And. Hirsch. Marcq quoq Mersennyli,
tros harmonicorum tam latine quam galli
è scripsit. Prodierunt ejq libri quatuor
Harmonica Lutetiae ao 1644. seq inter
recentiores libellorum Musicorum, pra
sertim Practicorum tanta est copia ut non
facile eorum inire numerq queat.

§. 38.

Musican excipit Optica de cujq Scriptori
bq itidem Boederg erudite agit in Bibli
ographia curiosa §. 35. Et antiquis emi
net Euclides, cujq optica et catoptrica
cum interpretatione Joh. Penae extat.
Ptolomaeq quoq Alexandrino Dumiani Vi
tellio, et Straboq Alhazen scriptis suis

hanc scientiam illustrarunt. Rogerij Bacon
ij, cum scholastica adhuc ubiq regnaret
Philosophia, non infeliciter Mathesin exco-
it, & inter alia quoq libros de perspectivo
ligit, qui editi sunt Francof. ao 1671.
in 4to. Jam quoq ad recentiores quod at-
tinet, Marinj Mersennus libros 7. Opti-
ces edidit, qui prodierunt Lutetiæ ao 1644.
Eorum duo postremi à duobq doctissimis
Anglis, unq quidem à Gualtero Wernero at-
ter autem ab Hobbesio confecti sunt. C
terum Hobbesij in libro de homine doctri-
nam quoq opticam pertractat, qui in opere
bq ejus jamdudum editis & alibi jam à nobis
indicatis extat. Renati Cartesij Dioptri-
cen gallice scripsit, quæ tamen in linguam
latinam vestita prodiit Amstelodami 1644.
Athanasij Kirchery in libro de arte lucis
et umbræ more suo diligenter collegit, quæ
ad hoc argumentum spectant. Per compen-

um præcipua hujq artis momenta tradidit
Rohanstq in tractatu optico, qui Lipsiæ 1663.
in 8. prodiit, Rhodii quoq optica pro com. Franciscæ at-
pendio esse potest. Sed vir doctissimus quoq quibusq opus
Nicolaus Hartsoecker edidit, Essais de opticum
Dioptrique h.e. Tentamen Dioptrices, quod
prodiit Lutetiæ ao 1694. in 4. Catoptrica
et Dioptrica Sphærica Elementa Autore
Davide Gregorio M. D. et Astronomiæ
Professore Saviliano Oxoniæ et Societatis
Regiæ Socio prodierunt Oxoniæ 1695.
in 8. Cæterum doctrinæ huic lucem conci-
liant qui de microscopiis et de luce simi-
libusq argumentis scripserunt, de quibus
jam supra dictum est.

§. 39.

Sequitur Geodesia, ad quam etiam perti-
net Architectura militaris. Nonnullos
Scriptores huc pertinentes recenset itid. Boc-
clerus l.c. §. 36. et ex vetribus quidem referri

praeter alios hue pospsunt Scriptores, qui de agrorum dimensionibus ac constitutione tum egere, ut Siculus Flaccus, Julius Frontinus aliq; quos Hadrianus Tornebus juvenis edidit et Nicolaus Rigaltius postea notis suis illustravit. Ex Recentioribus Bartholomaeus Pitiscus problemata Geodetica scripsit. Stanislaus quoq; Solsky Polonus, societatis Jesu sacerdos, edidit praxin novam et exactissimam geometrice mensurandi distantias altitudines et profunditates. Prodiit Cracoviae 1688. 4. Illorum autem, qui de Architectura militari scripserunt, ingens plane est numerus. Nos et praecipuos non nullos indicabimus. Georgius Rimplerus nuper ultimum sane hic sibi vindicat locum, cujus libellum tribuem gerit. Ut Copernicus Stadio huic nihil concedit illustris Comes de Lagan, cujus opus prodiit sub tit. Der Graf von Lagan Festungs Bau. Joh. Henr. Behrn edidit librum den Vrzfaubtren Turenne, qui itidem non nullis est in pretio. Boxtorffii quoq; extat de Fortificatione Systema, ut nunc taceam Architecturam Freitagii, Caudii, Francisci Milietti, aliorum. Inter Gallos quoq; Vaubonius et Ozanam de Architectura militari commentati sunt. Anonymus quoq; cujusdam extat liber qui ao 1695. prodiit sub tit: Fortifications Nouvelles à la Francoise à l'Espagnole à l'Italienne et à la Hollandise. Et qui omnes hujus generis libellos enumeret.

veritable Manier de bien fortifier de M. Vaubau par Mons. l'Abbe du Fay prodiit Amstelod. 1695. in 12.

§. 40.

Subjungemus hic aliquid de Scriptoribus ad Architecturam civilem spectantibus. Et Veteribus Vitruvius atque hic fuit paginam in quam prodiit 16ge. multi doctissimi viri commentati sunt, inter quos eminet Philander barbarus, Cataneus Serlius, Alberti; Inter Recentiores praeter Palladium eminet Jacobus Barozzius,

Jac. Vignola vulgo dicty ab oppido Canno, viennsis territorii, ubi ao 1507. natus fuit. Optima ejg editio e qua cum Commentariis Augustini Caroli Fabilenii prodiit sub hoc titulo: Cours d'Architecture h.e. Cursus Architecturæ continens ordines Vignolæ cum Commentariis, figuris, et descriptionibus ejusdem, morumq ejd Michaëlis Angeli dorificiorum eorumq omnium, quæ ad architecturam spectant, nec non luculenta artis hujg explicatione Parisiis 1691. Et Amstelodami 1699 in 4to. Huic jungendg e Francisg Blondelly, qui itidem gallica lingua scripsit cursum Architecturæ, cujg pars prima ao 1675 in fol. Parisiis prodiit. Reliquæ partes conjunctim ao 1683. in fol. Apud Germanos in arte architectonica prae caeteris celebratus Nicolaus Goldmannus, cujg pars prima Vollständiger Anweisung zu der Civil-Bau-Kunst, Eum notis et schematibus, ut ei delineationibus templi Hierosolymitani edita e a Leonhardo Christophoro Sturmio Guelferbyti ao 1699 in fol. Nec praetermittendus hic nobis e Claudij Perraultij, qui non tantum Vitruvij libros de architectura gallico idiomate elegantissime descriptis et notis adjectis, signis elegantissimis exornata edidit, sed insuper velut in supplementum operis Vitruviani ordinationem quinq generum columnarum juxta methodum veterem scripsit. Prodiit liber iste lingua gallica, scripty Parisiis 1683. in fol. Parallelismum denq architectorum celebriorum dedit Joh. Christianus Seylerus, cujg Einleitung zu der Civil- und Militär Bau-Kunst, Nürnberg 1696. in fol.

§. 41.

Reconsebimus nunc reliquas Matheseos mixtæ partes. Cosmographia sub se com-

B b.

placuit Astronomiam et Geographiam se-
de Geographiæ scriptoribus jam supra di-
ctum est. Astronomia diligentissime e-
à veteribus et à recentioribus exculta est.
Hinc maxime scriptorum Astronomico-
rum multitudo, quos præter Vossium atq;
eidem supra jam laudatos recenset Bo-
derg in Bibliographia curiosa §§. 37.
Inter primos Astronomiæ restauratores
fuit Georg. Purbachius, cujus vitam scripsit
Petrus Gassendus. Et ecclipsin haustit Mullerus
Regiomontanus, itidem haud incelebris A-
stronomus, cujus habemus theorias Planeta-
rum et alia opera Astronomica. Nicolaus
Copernicus, cujus vitam itidem Petrus Gas-
sendus descripsit, celebre nomen consecu-
tus ob inventionem novi Systematis, quod
inde Copernicanum vocari solet. Ut autem
Copernicus in Ptolemæo, sita in Coperni-
co multa correxit Tychode Brahe Eques Da-
nus, conditor dotis Uraniburgicæ, vir
suus et de Astronomia optime meritus.
Duos libros, quem edidit, est Astronomia
instaurata. Ejus quos fatum Petrus Gassen-
dus scripsit. Tres itaq; hinc orta sunt
Astronomorum secta, aliis Systema Aristo-
telicum et Ptolomaicum, aliis Pythagori-
cum et copernicanum, aliis Tychoni-
cum defendentibus. Inter Copernici secta-
tores præcipuus est Ismaël Bullialdus, qui
Astronomiam philolaicam à Philolao
Pythagorico sic dictam in 1639. edi-
dit Johannes Keplerus quod Mathema-
tico excellentissimo et Aristarchi itid: ce-
lebris Mathematici disciplulus scripsit epi-
tomen Astronomiæ Copernicanæ. Tycho-
nianum Systema aliquot dissertatibus
defendit Lupis dorpius Astrabus, a. merito
hic paginam fecit Joh. Baptista Riccio-

ly in Almagesto suo, in quo omnia vario
rum Autorum Systemata complexus est, et
diligenter ea omnia fere congessit, quæ de
rebus Astronomicis dici possunt. Quod ad
Scriptores recentissimos attinet à secta Aca
demiæ regiæ scientiarum edita è colle
ctio observationum factarum in multis
peregrinationibus jussu Regis Galliæ ad
Astronomiam et Geographiam reddendam
perfectiorem cum diversis tractatibus
astronomicis Paris. 1693. in fol. Extat in
hac collectione inter alia dissertatio
doctissimi viri Cassini qua originem A
stronomiæ Geographiæ artisq; navigan
di ab ultimis accessit temporibus, accu
rate designat, quorum cura sectio fuerit
promota illæ disciplinæ, ut jam in ea
quem obtinent, perfectionis gradu con
sistant. Prodiit quoq; an. 1695. Mutinæ

N. Institutio physico, Astronomica Cajetani
Fontana, quæ compendii vicem sustinere
potuit. Inter meliori notæ Compendia
cæterorum referenda è Astrognosia
Regnii Strauchii perspicuè et eleganter
conscripta. Guil. Blaueij quoq; institutio
nes astronomicas scripsit, in quibus varias
Astronomorum hypotheses complectit. Edi
ta liber è lingua belgica sed in linguam
latinam conversa ab Hortensio Matheseos
apud Amstelodamenses Professore, cujus
dissertationem de studio mathematico supra
laudavimus. Joh. Heuelij adhuc injicienda
è mentio, cui Astronomia tantum debet,
quantum nulli homini. Varia ejus hac de re
ac splendidissima extant opera et prodro
mus quidem ejus Astronomiæ cum notis novis
tabulis solaribus prodiit Gedani an. 1690.
in fol.

§. 47.

Ab Astronomia distinguenda est Astro
logia stricte sic dicta J. judiciaria. Ea

Appendix Astro
nomiæ et Gnomonica
Ars Sejatthericorum
Somnambulorum, quam
inter alios singulari o
pere tractavit Caramuel
à Lobkowitz Prodiit Re
gnæ in fol.

Veteribus ex gridem græcis scriptoribus utra
hic fuit paginam. Claudii Ptolomæi, qu
jj de stat syntaxis latè bisar, quæ scripsit
& ad syrum fratrem latine expressa à
Leone Allatio, editaq lugduni Batavor:
1625. Plures ex veteribus vid: apud Koe
lerum l. c. S. 119. & Recentioribus Alst
dij fundamenta artis hujj perspicue ex
actissime complexq est. Eminent inte
rogvis in ea ex ceu principes consi
vandi sunt Joh. de indagine, Hiero
nymj Cardanj, Gaurici alij. Sunt tam
pluribus, qui Astrologiam ut vanam, in
certam, et superstitiosam plane rejiciunt
ac damnant, ut Hieronymus Savano
rola, in quem acerrimus Astrologiæ
divinatricem. Johannes Picus Comes Mi
randulanus in libris XII. adversus Astro
logos ex plures alii laudati. Cum Boc

lo, tum Gisberto Voëtio in dissertatione
de Astrologia quæ extat in ejus disputa
tionibus selectis. Confungendus cæteris
Astrologiæ impugnatoribus est J. C. Sturmius
cujus extat dissertatio de Syderum influ
xu inter reliquas ejus dissertationes sub
tit: Philosophiæ eclectica editor. Ha
bitis vestigiis præsit filius Leonhardus Christo
phorus Sturmius, qui lingua germanica
edidit: Widerlegung der Astrologie und
aller Wahrsagerkunst. Quod huic an
no 1699. in lucem Joh. Ludovicus Hanne
mannus oppositum. Vertheidigung der
Astrologie Hambargi 1699. Sed Sturmius
iterum edidit: Autarkeia rursus Han
nemanns Vertheidigung der Astrologie
1699. in 8. Hæc quidem sunt recen
tissima quæ in hac controversia prodie
runt scripta.

defendit Astro
logiam Joh. Bu
ptista Clarino
in Astrologia
sua gallica.

Ultimam Matheseos partem constituit Mechanica, eo missy praetermittendo, quo amplior ejus usus in Philosophia naturali explicanda esse creditur. Nihil enim frequentiy è apud Recentiores proferitur dictum, Stantos, quam e principiis mechanicis cuncta derivare velle. Progredimur autem statim ad recentiores Rauli Lassati e Societ: Jesu Sacerdotis libri VIII. Mechanicorum prodierunt Lugduni 1684. 4. Inter optima sane hujg generis opy hu mechanicum numerandum est. Franciscg Lynardg itidem Societ. Jesu Sacerdos de impetu edidit tractatum duplicem Romae 1687. in 4. impressum, in quorum altero doctrinam mechanicam per conpendium proponit Projet d'une nouvelle Mechanique h.e. delineatio novae Mechanicae cum examine opinionis Dn. Borelli circa proprietates ponderum eorumq; viby suspensorum adhoc Vaticinio prodit Parisiis 1687. in 4. Stanislaus Solsky Jesuita Polong, lingua polonica librum edidit subtitulo: Geometra ô Architekty polony, qui Cracovia 1685. 86. et 90. vii. fol. prodiit, in quo de principiis mechanicis itidem prolixe disserit. Memorandum, unq; supra Isaaci Newtoni Physicam principiis mathematicis superstructam. Hic addendum, ibi non tantum principia mechanica explicari, sed totiy hujy doctrinae usum in physicis egregiè ostendi. Idem est institutum Leibnitzii in methodo sua nova Joh. Alphonsi Borelli in libro de vi percussionis, cujy supra jam injecimus mentionem, Ejusdemq;

in specimine Philosophiæ cartesianæ. Ejus Cartesii Mechanicam in lingvam latinam ex gallica convertit D. Major Mercq il. de Kilonensis Aristotelicq, qui ex veteribus itidem hoc argumentum adeptus est Mechanica commentariis illustrata ab Henrico Monarthodio prodierunt Parisiis 1649 in 4to Et eum Joh. de Guevarra commentariis Roma 1627. in 4to prodiit. Diadochi liber de motu itidem huc spectans græce et latine editq à Justo Velsio Basilex 1545. in 8. Galilæq Galilæi Italica lingva scripsit librum de demonstrationibus mathematicis ad Mechanicam pertinentibus et motu locali, qui liber cum appendice de centro gravitatis solidorum editq est Lugduni Batav. 1638. Gassendi quoq quæ eum extant scripta huc spectantia, ut de motu perpendiculorum, de motu impresso à motore translato et alia hujusmodi impressa, tum in reliquis operibus edita. Guidq Ubaldq non tantum scholia in duos Archimedis de æqueponderantium libros scripsit editos Pisauri ao 1588. in fol. sed libros quoq Mechanicorum ibidem ao 1577. in fol. impressos edidit. Spectant porro huc Autores, qui de horologiis et eorum structura scripserunt, ut Zoesig in horologiographia sua. Joachimq Becker in cogitatis de horologiis et alii item, qui Automaticam et Hydraulicam ex principiis mechanicis explicarunt, quas artes in compendio tradit Schottq in technica sua curiosa it: in hydraulica sua porro scriptores de arte fluctuatoria versoria, Funambulatoria, Gladiatoria, Saltatoria, de arte volandi, et similes, quorum maxima et tot magnitudo, huc spectant, quos omnes recensere, nostri instituti non permittit ratio.

§. 44.

Sequit nunc Philosophia practica. Et prima quidem ejus pars, quam Ethicam vocant. Ad cultores hanc Philosophiæ partem excolentes cognoscendos jam viam monstravit Henricus Julius Schevalig, cujus Bibliographia moralis prodiit Helmstadii a. 1686. in 8. Idem quoq; præstitit Samuel Kacheligen in introductione ad Philosophiam moralem. Non nulla quoq; habet Gabriel Naudæus in Bibliographia politica Cap. 3. & 4. Sed nemo hactenus tanto studio hoc argumentum prosecutus est, ut non plura adhuc addi & rectius melius q; disseri possint.

Ad. Vincentium Placcium in Tom. nent. ad Veralamium de morali scientia augenda.

Cæterum methodis docendi Ethicam triplex à non nullis constitui solet, dogmatica, paranetica, & paradigmatica, quibus charactericam & satyricam non nulli addunt. Dogmatica plerumq; Philosophi utuntur, pro-

mq; tamen Socrates apud Græcos hac methodo usus est. Nam qui ante Socratem philosophabantur, argumentis, sententiis, & effatis memorabilibus se aliosq; admirabiles exercitabant. Atq; idem de Philosophia barbarica sentiendum, de qua Diogenes Laërtius Pythagoras duplici modo docendi Ethicam usq; est aperta s. dogmatica, & occulta s. symbolica. Et autores juxta utramq; Ethicam Pythagoræ explicantes, specialim Schallum, Omeisium, aliosq; jam supra, cum de Philosophia Pythagorica in genere diximus, recensuimus. Sed ad Socratem, ut revertamur, Scriptores Philosophiæ specialim in Ethica Socratica jam supra §. 5. hujus capitis indicavimus. Sed & de Platone jam supra diximus, qui tn. non in omnibus dialogis, sed cumprimis in Apologia Socratis in Critone, Philebo, Alcibiade primo & secundo & aliis non nullis moralia

tractavit. Ethicam Platonicam ex instituto scr.
ipsit Magnus Daniel Omeisius, qui præcipuas
Platonis dogmata velut in compendio exhi-
bet. De Stoicis itidem dictum habunde est
supra. Ex recentioribus Caspar Scioppius
Elementa Ethicæ Stoicæ scripsit. Errores
Stoicorum in Philosophia morali aliquot di-
sertationibus nobis demonstravimus. Nec de
thica Epicurea hic se nobis offerunt, quæ
non supra jam indicata sunt. Ad Aristo-
telem itaq; nos convertimus, cujus extant li-
bri Ethicorum ad Nicomachum Magna
moralia et alia scripta huc spectantia. Ex
Commentatoribus Græcis hic nominandus Ar-
onicus Rhodius, cujus nomine circumfertur
Paraphrasis Ethicorum ad Nicomachum
Asspasii quoq; Eustratii et Michaëlis Ephesii
commentationes in idemq; extant in lin-
guam latinam translatæ à Bernhardo Fe-
ciano, sed et Alexandri Aphrodisæi, Geor-
Lachymerii et Joh: Catacuzeni. Ex latinis
mirent Let. Victorius et Oberti Giphanius, qui
cæteris omnibus hic dubium faciunt palmam,
sed adenda tamen Paraphrasis et Scholia
erudita dissertissimi Oratoris Marci Antonii
Mureti. De reliquis vid: Gabriel Naudæus
in Bibliogr. pol. cap. 3. p. 506. 507. ed.
edit: Thomæ Crenii. Illorum autem qui juxta
disciplinam Aristotelicam aut Aristotelico-
Scholasticam compendia Ethicæ scripserunt,
tanta est copia, ut numerus illorum plane
iniri queat. Pro optimo habet Conradi
Horneji Philosophiæ moralis s. civilis doctri-
næ de moribus lib. IV. Francof: ao 1695.
in 8. excusi; huc spectat Philippi Melanch-
thonis epitome Philosophiæ moralis, Jacobi
Martini Synopsis Ethica, Adriani Here-
bordii collegium et tabulæ Ethicæ Cellarii,
B. Jacobi Thomasii, Wendelini Philosophia
quæ Francof: ao 1647. in 8. edita est.

Emanuel Thesaurg edidit quog Philosophi-
am moralem e Aristotele derivatam, quæ
non ita pridem latine in forma 12. prodiit
Nec prætermittendg hic est Boecleri li-
bellg memorialis Ethicg. Inter Recentiss.
nos Aristotelis sectatores nominandg est
Joh. Eisenhardg cujg extat Juris Natur.
in morali Philosophia doctrinæ repræ-
sentatio.

§. 45.

Scholastici Aristotelican Philosophiam cum
scripturæ S. et legibg civilibg ac canonicis
permiscuerunt, indeg mal Moralistæ e-
xiterunt, qui cum de officiis saltem sueri-
solliciti, deinceps eos enumerabilg inter
scriptores Juris Nat: et G. Grotium re-
centiori ætate moralem doctrinam excolue-
runt, aut Aristotelis sequuti sunt ductum
aut novam rationem Ethicam tractandi
ingressi sunt, aut rejecta Ethica philoso-
phica Chri-
phica Christianam substituerunt. De illis
qui ad Classem pertinent, in §. præcedenti
dictum. Hoc a. ad illos attinet, qui ultk.
nam classem occupant, inter illos referen-
dg est Crellij, sub quo nomine Johannes
Crellij, homo Socinianæ luteæ, cujg extat
Ethica christiana, in qua tamen virus su-
um passim lectoribg propinat. Præmittitur
in ea Aristotelis Ethica ad sacrarum lite-
rarum normam emendata, et alia disserta-
tio præliminaris, de Ethnica, Ebræa et
Christiana virtutis comparatione. Simile in-
stitutum est Lamberti Danæi, qui itidem
Ethicam Christianam scripsit, et ex nostra
tibg Johannes Lassii, cujg Archeologia
christiana prodiit Francof: ad Mœnum
1681. in 12. et lectu omnino digna est
secuti et Ethica christiana Grabomii. Join
referri huc potest Linea doctrinæ moralis,
Dni Johan: Christophori Becmanni, quæ

Francofurti ao 1686. in 8. prodiit, & quæ ob
positiones, quas proposuit clarissas, comendan,
da est, gripsle qui diserte profitet, se inter
Ethicam & Theologiam moralem nullum
discrimen agnoscere, in qua sententia Rotg
Rang quog est & Guilielmg Amesig in Me
dulla theolog: lib. II. cap. XI. præterea Ma,
lebranchig lingua gallica librum scripsit tra,
ctatum moralem, qui Rotero,
dami prodiit ao 1684. in 12. In quo doctri,
nam moralem itidem e sublimioribg principi,
piis deducit. Multa singularia & para,
doxa in hoc libro occurrunt, prout Male
branchig vir est subtilissimi ingenii. Non,
nulla quog ad idem institutum spectanti
Malebranchig affert in meditationibus
suis christianis, itemq in conversationi
christianis gallice Roterodami ao 1655.
in 12. editis, in quibg omnibg multa me,
tationes subtilissimæ de rebg divinis, & de

religionem christianam spectantibg extant.
Cæterum ab hisce gripsle, qui doctrinam de
moribg eandem juxta ductum Scripturæ
Sacræ tractant, non tamen negant, secun,
dum ductum reuelationis de iis quog præ,
cipi posse.

hinc spectant gallici libri, sub titul: Morale chretienne &c. mille libusve editi.

§. 46.

Segruntur itaq, qui novam viam moralem
doctrinam proponendi ingressi sunt Tho,
mas Campanella, ut ubig singularia se,
ctatur, ita quog justa doctrinam Primali,
tatum Ethicam novam composuit, quæ sub
Epilogismi nomine cum Philosophia ej
naturali & Politica typis commissa fuit,
à sobrio Adamo. Laudat eam ob nobili,
tatem cogitationum, rationumq subtilita,
tem Gabriel Naudæg in Bibliographia
politica cap. II. p. 564. Eduardg Gaslan,
dg in moralis Philosophiæ ac totig fa,
cultatis civilis doctrina sattem quoad ordi,
nem methodumq tractandi à vulgari se,

nita recessit. Demq; consendum de Franc
sco Sicolomino Genensi, cujq universa
Philosophia de moribq Francof. 1627. 8.
prodiit. Renatq Cartesiq multa nova ejsq
scis principijs in moralem doctrinam in
vexit, praesertim in libro de animi passionib
deque deinceps dicet. Praesertim de bono
summo pehsuit, illud quod ad nos spectat, in
consistere in arbitrii libertate vel potiq
illiq bono usu. Quae in re ut plerisq Cartesia
ni eum sequunt, ita hoc nomine Ethica ejq
reprehendit à Petro Boireto de eruditione
vera lib. 2. p. 329. Henricq Morgut in
nonnullis Cartesium sequit, ita in multis a
eo discedit. Enchiridion ejq Ethicum, quo
Londini separatim editum, et postea cum re
liquis ejq operibq publicae luci expositum est recusum Norimb. 1686. 8. et ori
ginem boni a frugis habet. Arnoldq Ge
linqq in posthumam itidem Cartesium secta
sed in Ethicis non varo ex portico sapere
videt; Opuscula ejq moralia sub nomine
Ethices prodierunt Lugdun Batav. 1685.
in 12. Geulincium presso pede sequit
Philaretq quidam, sub quo nomine quis
latet, nescio. Ejq Ethica duobq libris com
prehensa, quorum unq Aretologiam, alter
Eudaemonologiam tractat prodiit Amstel.
1696. 8. Lautroq multa praeclara de
rebq moralibq dicunt. Extant praterea
multi ex scriptoribq Gallis, qui sub aliis
licet titulis universam doctrinam moralem
egregie pertractarunt. Petrq Charendq
Charron huc pertinet, qui librum edidit
sub titulo: Lumiere de la sagesse, qui
etiam in linguam germanicam conversq
sub tit: Liecht der Weisheit zur fortpflanz
der Tugendt und dessen gegensatz
allerley Laster, andrq Frigium, prodiit 1665.

Ulmæ. De hoc Charonda Caudex dicit, quod ipso Socrate sapientior æstimandus sit, & quod prima sapientiæ ipsius præcepta admirabili prorsus methodo, doctrina, judicio in ordinem redegerit in Bibliographia Politic: cap. 11. ubi porro laudat Varium Coeffeteum, Littredum, Marandæum & Michaelem de Montaignes, quod gallica lingua elegantes de doctrina morali commentati sunt, & Michael quidem Montanus cujus Examina moralia satis nota sunt, tanta sapientiæ fama floruit, ut Socrates Galliæ dictus sit, idem tn. varia & adhuc diversa eruditorum judicia est experta. Jo dectum, in opere ejus nec dum cognitionem cum sine ordine, prout id in mentem illi venit, scripserit. Jdem tamen ingenio plurimum valet, ut multa alibi haud obvia suppeditet. Extat porro inter recentiores Gallos Among ng, qui scripsit Art de vivre heureux formé sur le plan bon par suite de la raison, & du bon sens in 12. it: art de se connoitre soy meme, ou la recherches de sour cer de la Morale par l'Abbadie 2. Vol. 8. in ipsos fontes moralitatis se inquisiturum. Author l. in tit. libri profitet. Cæterum non sine ratione ad libros ethicos generales referunt, qui de notitia sui ipsius commentati sunt, cum hæc fere summa sit omnis doctrinæ Ethicæ. Extant autem præterea de cognitione sui Gerhardi Joh. Vossii libelli, non ita pridem opera & studio Thomæ Crenii 2, Ludovici Cardo cujus Diodori quos Tuldeni Jcti elegan, quos de cogniti, tissimum libellum de cognitione sui scripsit. oné sui librum scripsit.

Eos autem Jacobi Martini de cogni, tione sui edidit dissertationes novem, ma, ximam partem Physicæ sunt, adeoque huc

non spectant. Francisci Petrarchæ librum
scripsit de sui ipsius & multorum ignoran-
tia. Et Gallis non ita pridem Lami librum
scripsit de la Connoissance de soi meme La-
risiis 1697. & 98 aliquot tomis in 12. im-
pressum, in quo accurate & summo studio qui-
hoc argumentum pertractat. Sed redeo
ad eos, qui ex instituto moralem doctrinam
pertractarunt. Primo autem loco omnino
hic nominari debuisset Dn. Christianus Tho-
masius, cujus singularia plane in hanc
Philosophiæ partem extant merita. No-
ta cumprimis est Ethica ejus, quam sub ti-
tulo Kunst vernünftig und tugend-
sam zu leben, oder Einleitung zur Sit-
tenlehre edidit. Sed Vincentii Placci
quoq; hic injicienda est mentio, qui nu-
per ad doctrinam moralem pertinentia
commentatus est. De fructu præcipuo Phi-
losophiæ moralis plenioris librum edidit,
qui Helmstadii 1677. in 8. impressus est.
Præterea edidit accessiones ethicas ju-
ris naturalis et Rhetoricas, Hamburgi
in 8. in quibus definitiones & propositiones
ex opere majori decerptas exhibet.
Sed jam antea 1685. idem ediderat Ty-
pum Medicinæ moralis, dab ist Entwürf
einer vernünftigen Artzney-Kunst, quæ
Art die Gebresten der Seelen zu heilen
Anweisung allen Kunstbeflissenen ab-
gefasset. Utrobique artis methodo Medi-
cæ recepta, quæ ad res morales satis ac-
commodata videtur, unde eadem in pri-
ma Elementorum nostrorum usi
sumus. Ultimo loco illud addimus, extare
quoq; nonnullos, qui usum doctrinæ moralis

in disciplinis superioribus demonstrare satagerunt, quos inter eminet Johannes Schilterus, qui edidit manuductionem Philosophiæ moralis ad veram nec simulatam Jurisprudentiam, quæ Jenæ prodiit 1626. 8.

§. 47.

Provocabimus nunc nonnullos, qui argumenta ethica peculiaria suis commentationibus pertractarunt. Sed ita, ut eos infinita copia præcipuos seligamus. Sic de affectibus ex instituto scripsit Laelius Peregrinus, qui tamen disciplinam Aristotelico-Scholasticam secutus est. Item censendum de Augustino Nasquano, vico cæterogui erudito, et qui ad Philosophiam moralem excolendam singulari adhibet studium. Ejus dissertationes sub Crusiorum Ethicarum titulo prodierunt Parisiis 1651. in 4to. Renatus Cartesius in libro de animi passionibus hic quoque novam viam ingressus est, et stat tum sevrsim bum in ejusdem operibus junctim editis, ut et in specimine Philosophiæ civilis Ulrici Huberi, quod prodiit Franequeræ ao 1686. Ex Cartesii sectatoribus Antonius de Grandpré, ut ipsum Cartesium sequi videretur, librum edidit lingua gallica l'Homme sans passions Hagæ Comit: ao 1662. 12. in quo Stoicorum de affectibus placita defendenda suscepit. Nemo autem forte majori diligentia in hoc argumento versatus est, quam Arnoldus Weseneldius, cujus Georgica animi et vita s. pathologia practica prodiit Francofurti ad Viadrum ao 1696 in 8. Sed ut hic maximam partem de eo sollicitus est, ut in naturam delictorum affectuum inquirat, ita artem regendi affectus scripsit Hagius Daniel Omeisius, quæ cum ipsius Ethica pythagorica prodiit Altdorffii ao 1693. in 8.

Nobile quog Ethices argumentum sibi
pertractandum sumpserunt, qui de moribus
Gentium comentati sunt. Quorsum pertinet
Joh. Barclaij sin Icone animorum, et
Neuhusij in theatro ingeniorum, et scripto-
res quidam Politices speciales, de incepis
pluribus enumerandis. Neuhusij tamen la-
tius se diffundit et inter scriptores cha-
racteristicos locum sibi vendicat. Inter
illos, qui de virtutibus et vitiis scripserunt,
nominandus est Carolus Kaschalius, cujus
de hoc argumento prodiit Genevae anno
1610. in 8. Poem Caroli Kaschalij scripti
etiam censuram animi ingrati. Quod ar-
gumentum illustrat etiam Boecleri disserta-
tio de detione legibus prodita aut non
prodita adversus ingratos. De felicitate
summa, summo bono extant libri pecu-
liares Francisci Balbarelli Flamini
Nobilis, Bernhardi à Mallinckrot, Je-
rhemiae Balthasaris Meisneri aliorum
de honore extat libellus Flaminii Nobilis,
qui et de voluptate et instituto comentatus
est, de tranquillitate animi Joh. Spinosa
scripsit de remediis utriusque fortunae Fran-
cisci Petrarchae de imperio et jure nationis
Michaël de Luna, de vanitate et miseria
humana Capuanensis, de utilitate et adver-
sis capiendis Hieronymus Cardanus, et quis
caeteros enumeret? Quorum tanta et copia,
ut non facile enumerari queant. Praesertim
inter Gallos multi extant scriptores hue
spectantes, uti varia ista opuscula, quae e.g.
de ambitione etc. edidit Joh. Macette.
Non absurde quoque fuerit hic addere Autores,
qui de decoro scripserunt. Joh. Casae Gala-
tei s. de moribus, et Guazzij de civili con-
versatione utrumque hic paginam faciunt
extat et Boeclera dissertatio de elegantia
morum civilis et callidi, Casa-iste, cujus menti-
onem feci, librum quod reliquit, de officiis
inter potentiores et teniores amicos, se-

scriptores qui de officiis comentati sunt, de
ceps inter scriptores Jur. Nat. et Gent: re
ferend: Horro Julio Balthasaris Castilio
nihud pertinet, prodiit Wittebergae ao 1589.
in 8. apud Gallos plurimi extant ejusmodi
libri, quos Sarelly in Bibliotheca recense
gallica sub tit: les livres pour la conduit
te de la vie dans le monde. sic ao 1689.
Hagae Comitum prodiit libellus sub tit: Dis
cours sur la Bienseance, avec des Ma
xime, et des Reflexions tres necessaires
pour reduire cette verdu en usage
in 12. Hodie autem celebris inter gallos
scriptor est Bellegarde, cujus extant re
flexions sur le ridicule, cujus libri contin
uationem quoq dedit, it: de la Politesse
des Moeurs etc.

§. 48.

Altera Methodo docendi Ethicam est pa
raenetica huc omnes Philosophi ante Socra
tem usi sunt, scilicet ipsi Ebraea hac ra
tione doctrinam moralem proposuerunt, ut
patet ex proverbiis et libro Syrachidis. Ute
liber praestantissimam exemplum Ethicae para
netica exhibet, conferri merent selecti quidam
in utramq comentatores, qui hoc maxime
agunt. Deinde Philosophia, quae vocat
barbarica hac methodo docendi Ethicam
utebat. Collegit ex ea nonnulla Tribecho,
vir in dissertatione de philosophia morali
inter Barbaros, sed non absolvit hoc argumen
tum Graeciae Philosophy. Ante Socratem
hac methodo usos fuisse, constat ex iis, qui
de Ethica Septem Sapientum Graeciae com
mentati sunt, sed et Poëtae subinde carmi
nibus suis paraeneses ad virtutem interse
runt, ex quibus nonnulla Stobaeus in Eclogis
suis collegit. Sed Theodorus quoq Zwingerus
Philosophiam moralem poëticam, ex Poëtarum
graecorum latinorumq scriptis congestam
edidit. Stoicis quoq haec docendi ratio per
quam familiaris fuit, adeoq quae illorum ho
rum extant scripta, ut Senecae, Epicteti, Ar

tonini huc pertinent, de quibq supra dictu
Spectat huc quoq Agapeti scheda regia
Basilii Imperatoris paraenetica edidit
Liberes huslq. alios paraeneticos vetere
cum notis lucri publicæ exposuit Gotha
sty. Et recentioribq philosophiam para
neticam scripsit Methodq, in qui multi
e veteribq congessit.

§. 49.

Hanc excipit Methodq paradigmati
ca. Huc et Historici quamplurimi et
illi quoq e Poetis spectant, qui lepidis
commentis aty fabulis doctrinam mora
lem proponere unt. De Mythologica
Ethica extant peculiaris dissertatio Ma
gni Danielis Omeisii. Non nulli quo
fabularum interpretes huc agunt, ut e
figmentis illis doctrinam moralem eruan
quo in genere maxime laudandq est Fr
ciscq Baco

ciscq Baco de Verulamio in sapientia
veterum. Proterea referri ad hanc class
sem debent, qui apologis quoq doctrinam
moralem proponunt, quo in genere emi
nent fabulæ Aesopi, de quibq insigne e
stat judicium Apollonii Thyanai apud
Philostratum in vita ejq in lib. V. cap. 5.
ut et Lutheri Tom. V. Jenensi fol. 285.
Nec contemnendq est liber cui titulq Rei,
neckii Sues, cujq autor est Nicolaq Bau
manq primo Ducis Juliacensis Secreta
rii, inde Ducum Neapolitanorum Negociatorum minister
cum aula Juliacensi per adulatorum
artificia pulsq fuisset. Scriptum est ingeni
osissimum, in quo gravissimæ doctrinæ
morales ac politicæ jucunda quadam ra
tione proponuntur. Nec praetermitten
dq hic est autor, qui se Mercurium
Britannicum vocat, et urbem quendam

Dd

vitiorum descripsit, subtitul. ejusdem, si terra Australis semper incognita Ultraj. Ultraject. ao 1648. in 12. Et prosentsane hic referri, qui Respublicas fictas dederunt, sed comodior loq inter scriptores politicos his concedet. Qui historiis non fictis sed veris moralem doctrinam instruunt, eorum sunt pramplurimi. Valerius Maximus autem I. primum inter Christianos imitati sunt. Sic Scheffer. Suec
Gregorium exempla collegit singulare libro.

§. 50.

Segnis docendi Ethicam characteric per certa signa, ut facta, dicta, gesta etc. virtutes et vitia describunt, aut ex iis de animi propensionibus latentibus q moribus judicat. Et veteribus Theophrastus Eresius Princeps est in hoc genere. Extant ejus Ἠθικοὶ Χαρακτῆρες

§. notationes morum, quas comentatio illustratas edidit Isaacus Casaubonus Lugd. Batav. 1617. Hunc Theophrasti librum in linguam gallicam transtulit, et in novas morum notationes ex suo ingenio adjecit Dnus de la Bruyere. Prodiit sub tit: Characteres naturels de Meurs des Anciens & de modernes etc. 1697. in 12. 2. Volum: Cujus quoddam Theophrasti, quod de superstitionibus scripsit, animad, versionibus suis illustravit J. Rondelly. Prodiit lingua gallica scripta liber cui, Roterodami 1686. in 12. Extant autem passim apud Horatium, Senecam, alios q Poetas, Historicos, Oratores, Philosophos, descriptiones morum characteristicæ, præ, sertim apud Vellejum Paterculum, quem hanc ob causam commentario illustra, vit Joh. Henricus Boccler, quem sub tit: characteres vellejani edidit. Boecle,

ri institutum scuty est Erasm Joh. Brochma
rq, qui edidit Ethicos: historia specimen,
sive ut titulo habet, ad genuinam morum
humanorum ex historiis cognitionem, manu
ductionem, et eorundem characteres et not.
indagandi viam Lugdun. Batav. 1653.
in 8. Cogitationes autem latentes animi p
pensiones indagandi in artis formam redi
gere tentavit Scipio Cargamontius, cujus de con
jectandis cujusq moribus et latitantibus anim
affectionibus libri decem cura Hermanni
Conringii recusi sunt Helmstadii ao 1666.
in 4to. Exteros nunc unico fasce complect
Molinaei characteres morum ad Theophr
stri exemplum scripti sunt, sed eum non ae
quant. Rastorii quoq librum de charact
ribus virtutum et vitiorum edidit Josephus
Hallus lingua anglicana de eodem argumen
to scripsit, translatus et in linguam germani
cam prodiit, sub titulo: Mores seculi
des Lugnuri mit Anmerk. ins Deutsche

de la Chambre les charactères des passions ad 1658. 12. in Paris: prodiit eiusd. part de Caractère les hommes prodiit Amstel. 1660. 12.

übersetzt durch Balthasar Gerhard Rost,
Helmstadii 1685. in 12. Anonymi quoq liber
gallica lingua scripti. Charactères différens des femmes du siecle etc. huc per
tinet.

§. 51.

Nemo laudant scriptores satyrici. Enim
vero quod dum vitia perstringunt, et sa
le satyrico perfricant, simul docentur
virtutes, manifestum est. Generatim hac de
re tractat Anonymus quidam, qui lingua
gallica scripsit. Traité de la Satire
prodiit Parisiis 1695. in 12. Huc a
spectant Horatii Satyrici, ut Horatii,
Persei, Juvenalis et qui eos commentariis
suis illustrant. Comici quoq haud raro vitia
hominum satyrice perstringunt. Specimen
quoq Ethicae Satyricae exhibet Seneca in
libello Περὶ τῆς κολοκυντώσεως, Julio de morte Clau
dii Caesaris, item Juliano Imperatore in
Caesaribus, Satyra in Romanum Imperatorem.

quem librum in linguam gallicam vertit, et notis eruditissimis illustravit. Ezechiel Spanheimius. In linguam latinam a. verti Petrus Cunæus, hinc ejus orationibus quos subjici jubet, et subjecit quos etiam noster qui et notas philologicas addidit, sed ipse Petrus Cunæus quos Satyram scripsit Sulpitius: Sanctii Venates s. Satyra Menippea in hujus seculi homines plerosque ineptos eruditos, quæ itidem orationibus ejus est adjuncta. Sed referri præterea hue possunt Relationes in Varronis Trajani Boccalini, in quibus et vitia multa hominum perstringit etsi multa quos politica addiscuerit. Sed antiquis adhuc addendus est J. Heronius Arbiter, cujus habemus Satyricon, quod in gallicam quos linguam conversum, cum notis et animadversionibus prodidit. Et recentioribus autem Petrus Fermianus in Gygæ Gallo et seculi genio publica vitia acriter et lepide perstringit. Ejusdem connatis est Joh. Barclaji liber, cui titul: fuit Euphormio it: Desiderii Erasmi Roterodami Encomium Moriæ et si qua alia sunt in genus scripta.

Altera Philosophiæ practicæ pars de officiis hominum singulorum hominum, tum integrarum gentium præcipit, et hinc Civilprudentiam naturalis et Gentium vocat. Attigerunt hanc philosophiæ partem e veteribus tum philosophi, tum Poëtæ, de quibus dixi in histor. Jur. Nat. vitiarii in institutionibus Jur. N. et Gent. addita, conf. et Eisenhardus in J. Nat. in moralis Philosophiæ representatione Cap. 1. ubi de antipris Jur. Nat. interpretationibus agit. Cum Scholastica Philosophia orta esset, in

in moralibq Theologiam, Philosophiam, Jus Canonicum, & civile confuderunt. Et hinc orti sunt Moralistæ, apud quos multa vestigia Juris naturalis reperiunt. Spectant huc omnes, qui in Thomam de Aquino comentati sunt, quiq de justitia aut jure scripserunt, aut aliis titulis usi sunt, ut Dominicq à Soto, Castillo, Molina, Leonhardq Lessius, Valentia, Diana, cujq resolutiones à nonnullis præ cæteris comendant, Vasquius, Suarezius, Arriaga, Philippus à S.S. Trinitate & cæteri. Est enim infinita horum hominum multitudo. Quin & Scriptores Theologiæ moralis & qui de casibq conscientiæ comentati sunt, huc pertinent. Sed de his agendum hic nobis non est. Interim vid. Gebhardq & Meierq in introductione ad Theologiam moralem. Cæterum in hisce Moralistis, ut vocant, crassi occurrunt errores, in quibq perstringendis occupatur Ludovicq Montaltus in libris suis provincialibq de Jesuitarum disciplina, quæ cum notis Wilhelmi Arnoldi pro, dierunt Coloniæ 1665. & Lipsiq in gallica lingua versæ sunt, in ultima a. editione, quæ hoc anno, ni fallor, prodiit, multa nova documenta ad historiam controversiæ hujq spectantia accesserunt. De præcipuis Moralistarum erroribq ego quoq nonnulla dixi in Instit. Jur. Nat. ubi & Scriptores de probabilismo, qui omnino huc pertinent, allegavi. Cæterum antequam Hug. Grotius Juris naturalis disciplinam suo nitori restituerat, tenebris velut sepulta jacebat, nisi quod præter Moralistas Jurisconsulti sparsim nonnulla Juris naturalis & Gentium Juris capita attingerent,

præsertim illi, qui de jure belli libros e-
derunt, ut Wilhelmus Matthæi, Henricus
Gorichemus, Johannes de Lanthagena
Martini Gazæus Laudensis. Joh. de Lignano Franc, et vir Johannes Lugus Bal-
thasar, et Albericus Gentilis. De justitia qui
Armorum Romanorum commentationem e-
dixit ex his fontibus quodamodo derivatum
sed in quo multa merito desideres. Jejuna
sunt et certis principiis non suffulta
quæ omnes illi ex Jure Nat. debebant,
ut facile intelligas, eos hujus scientiæ non
satis fuisse peritos. Nonnulla tn. haud in-
conmode monuerunt quod cumprimis etiam
intellectum velim de Francisco à Victoria
Ludovico Molina et Ferdinando Vásquio, e-
quorum fontibus ipsum Hugonem Grotium
haud raro sibi irrigasse antea constat
Hottomanni quoq; expressiones illustres nec
nulla Hugoni Grotio suppeditarunt.
Hisce utrumq; adjecty Grotius, sed bonarum
quoq; literarum præsidio instructy, et ingenio
excellenti judicioq; acerrimo præditus suapte
et instinctu Deiphy qui illud de J. B.
et P. quo juris naturalis et Gentium sum-
mam complexus est, edidit, quod Roma in
numerum librorum prohibitorum relatum
est, ut patet ex decreto die 4. Februar.
1627. Disjudicavit illud quoq; Salmasio,
cujq; epistolam, in qua omnia Grotii
opera acerbè perstringit, et libet Tho-
mas Reinq in parte I. animadversionum
philologicarum Hollandicarum a Grotio
velut signum dato quod sustulit, velut
certamine facto juris prudentiam natu-
ralem et dolore coegerunt viri docti. Ger-
mus post Grotium Seldenq fuit, qui Jus Nat:
et Gent: secundum disciplinam Hebræorum

edidit, quod recusum è Francof: 1695.
in 4to. secuty è Thomas Hobbesij, cuj
Elementa philosophica de Cive aò 1646.
prodierunt, ih quibg multa ex Epicuri
philosophia deprompsit, plurima m. dou
gve Virorum doctorum censura promeru
rant. Præcipui qui eum refutarunt, fuj
Richardg Cumberlandij, in tractatu de
legibb N. Sethg Wardg in refutatione
Leviathanis: namq; in hoc libro mu
ta absurda idem Hobbesij proposuit:
Coerorij in Oratoria Hobbesianissmi
Drg Otto Menckenij in Epicurissmo re
futato et alii. sed Hugo Grotij th. principa
tum inter omnes obtinuit. Cui qui anima
versiones in eum scripsit, fuit Joh: à Felde
Juris et Mathescos in Ictd ad Helmstadien
si Professor, qvi prodierunt 1653. Se
quenti anno ipso Grotio contra Feldi
num calamum strinxit Theodorg Gras,
Winckelij aò 1657. Martinj Schookij
admirationem Grotij de Jure Nat. et
scripsit. Porro 1663. commentarij Boecleri
super libram primum prodiit, sed morte
prærepta perducere ad finem integrum
opg non potuit aò 1664. Joh. Philippg
Mullerj Hugonis Grotij opg in tabulas
redactum edidit aò 1665. Caspar Ziegle,
rg, Jang Klontzig idem opg in com,
pendium misit sub tit: Institutiones Juris
Nat: et Gent: sequenti anno scil. 1666.
Caspar Zieglerj notas suas et animad,
versiones in Grotij opg publicæ luci ex,
posuit breves quidem et eruditas. aò
1667. Gvilielmg Grotij, Hugonis frater
Enchiridion de principiis Juris naturalis
edidit, quod supersg reusum est, et notis
Georgij Simonis quondam nostri, et Joh.
gvog Jacobi Mullerj illustratum est, cum no.

tis prodiit 1695. Jenæ in 8. Sed redeo ad
Hugonem. Eodem tempore p.o Zieglerus
in Hug. Grot: notas edidit. David Mev-
chenius judicii supremi Visnariensis Præ-
ses introductionem ad Jurisprudentiam
Gentium publicavit. Prodromum operis
majoris, quod molitur est, & eruditorum
calculum retulit. Porro ao 1671. lucem
aspexit vasti Joh: Adami Osiandri The-
ologi Tubingensis Commentarius, in quo
non tantum errores Grotii theologicos
redarguit, sed & Moralistarum, ut vo-
cant, scriptis, varias Grotiones subjec-
tratat. Sequenti ao 1672. Pufendorfius
in hanc scenam comparavit edito prodro-
mo de Jure Nat: et Gent: opere, cum
jam in Elementis Jurisprudentiæ univer-
salis doctrinæ suæ specimen dedisset.
Habuit is plurimos adversarios, prosin-
ter Valentinum Alberti Theologum Lipsiensis
eminuit, atq; compendium Juris Nat: ortho-
doxæ a Theologica conformatum supra
theologum Pufendorfii & institutio opposita
est, recusum id est ao 1696. in 8. Eandem
viam Jus Nat: ad disciplinam Christi,
a rorum dirigendi ingressi sunt
Craschius in designatione Juris Nat: et
disciplinæ Christianorum. Petrus Musæus
in Jure Nat: Paradisiaco 1689. in 8.
edito. Joh. Joachimus Zentgravius in tract:
de origine, veritate & immutabili rectitu-
dine Juris Nat: secundum disciplinam
Christianorum ad captum Gentilium strigen-
forati 1678. in 8. Voxe a Pufendorfio
adversariis suis oppositæ, legi possunt
in Feride Sandica. Sed redeo ad Grotium.
Ao 1673. Henricus Henningius observa-
tiones in Grotium publicæ luci exposuit,

in qbus passim Grotium contra alios defendit. Eodem fere tempore Georgij Simonis reudi opus fecit Grotium suasq notas adjecit ao 1676. Samuel Rachelij tractatum de Jure Nat. et Gentium scripsit. Eodem anno Valentini Veltheimij introductio ad Hugonis opus Grotij publicavit Libro ao 1680. Gronovij breves quidem, sed eruditissimas notas adeoq illustrationem comparatas in lucem publicam emisit. Bienphio post a. 1682. prodiit Collegium Grotianum Joh. Georg. Wagnitii, et ao 1687. versio gallica Courtini. Tandem Joh. Christoph. Beemann illos imitatus qui scriptores classicos cum notis variorum edunt novam editionem à se adornatas notas selectas ex praestantissimis commentatoribus adjecit. Prodiit hoc editio 1694 eodq sequenti Philippus Reinhardus Vitriarius Institutiones Jur. Nat. et Gent. ad ductum operis Grotiani per quaestiones ornatas luci exposuit, quas hic reudi feci, nq ao 1695. Joh. Schefferi Grotij emendatq prodiit opera Frisii ao 1696. prodiit opus hocce Grotianum cum notis Gronovii, Joh. Clerici et Obrechtii. Clerici annotationes eruditis non satisfaciunt, sed et Jurisc. Müllerus in librum primum Grotij vastis nolis commentarium edidit, qui l. ob prolixitatem plurimis displicet. Prodiit nuper in Belgio editio nova cum notis Variorum. Et hi quidem sunt praecipui, qui ad ductum Hugonis Grotii Juris nat. scientiam pertractarunt. Cum reliqui, qui in hoc campo ingenii periclitati sunt vires h. unice corrupte et parcae. Spectant huc autem Lucae Oplenii libri III de officiis Lipsiae ao 1676. cum Alberti notis reusi. Quin

Ee

omnes Scriptores, qvi de officiis tum in g
nere, tum in specie commentati sunt, huc re
ferri possint, licet multi Theologica cu
philosophicis confundant, qvod et ipsa
lemici contigit. Henrici Michaëlis vir
culum edidit juris natural. circa naturalia
moralia, politica Francofurti ao 1691.
in 8. Van Eck scripsit principia juris n
turalis ibid. ao 1684. in 8. Lanzig compe
pria juris naturali, Norimbergæ ao 169
in 8. Porro referri huc debent Hugo d
Roy, de eo, qvod justum e, Lugd. Bat. ao
1683. in 12. Lamberti Vethusii de pri
cipiis justi et decori, lib. de naturali pu
dore, lib. de dignitate hominis. Opera ej
conjunctim edita sunt ao 1680. Rotero
dami. Joh. Adami Sandri typus legis
naturalis et moralis, Joh. Wilhelmi Gra
hofii, jus hominis Giessæ ao 1670. in
12. Huberini ig Dei in creaturas, hu
manas, Franequeræ ao 1686. in 8. Zentgravii de Justitia et
Jure s. Summa juris divini et naturalis 1699.
in 8. et id genus alia. Sunt porro non nulli,
qvi jus Gentium seorsim sibi tractan
dum sumserunt, ut Richardus Zanchaeus,
de Jure inter Gentes, Hagæ Comitum 1659.
in 12. Grotii qvod extat disquisitio de
Jure Gentium, et Zentgravii liber de ori
gine, veritate et obligatione Juris Gentium
ao 1654. in 8. Huberi de rig hic
qvog injicienda e mentio, quippe qvi in
libris de jure civitatis itidem multa per
tracta huc facientia, qvemadmodum qvi de jure Gent.
et omnes scriptores, qvi de juribus Ma
jestaticis scripserunt, ut Arnisæus, Ziegler, Jacob Joh. à Rye
cæteri non possunt non multa juris Rypel de J. N.
naturalis capita attingere. si nunc et G. Lyser
ad illos descendere liceret, qvi argumen ao 1695. in 8.
ta specialia juris naturæ pertractarunt,

vitgens iterum se dicendorum offerre
copia. Sed instituti nostri ratio hoc non
permittit. Interim illud indicasse sufficit,
Pufendorffium Upsaliæ 1677. & editis,
& postea sub titulo Analecta politica re
cusis, ut et Boeclerum in selectis quibusda
dissertationibq commentario ejq in H. Gro
tium subjunctis illustriora quædam juris
Nat. capita prætractare.

§. 5.

Progredimur itaq ad ultimam Philosophiæ
practicæ partem, Politicam, quæ in generalem et
specialem dispescit. Quam autem ad notitiam
scriptorum politicorum comparandam
jam monstrarunt quamplurimi, inter quos
eminet Gabriel Naudæus, cujq Bibliogra
phiam politicam in Germania recudi
fecit Augustus Bilchnerus, prodiit quo
cum Cassandris Scioppii Claudii Sollerii
ces et ejusdem argumenti aliis scriptis,
auct Hermanni Conringii Francofurti
ao 1672. in 12. Thomas quoq Crenius
inter methodorum scriptores eum recudi
fecit ao 1692. in 4. Christophori Coleri
epistola de studio politico ordinando cum
aliis ejusdem comitatis, addita è a Conringio
Naudæi Bibliographiæ politicæ. Nau
daeus quoq hic è ipse Conringius, præsertim qui
in libro de civili prudentia non tantum de
natura et constitutione politices prolixe et
copiose disserit, sed in capite XIV. de
scriptoribus etiam politicis accurate et ere
dite disserit. Sed omnibus dubium re
dere palmam videt Joh. Andreas Bosius
in dissertationibus Hagenicis de prudentia
justi ac eloquentis civili, quæ auctores
non ita pridem edita sunt, studio Ge
orgii Schubarti. Thomas quoq Crenius
eosdem recudi fecit ad speculis hinc inde

notalis; Et prudentiæ sunt, principatores politicos indicant. Quæ autem ad naturam hujus disciplinæ accuratius intelligendum pertinent, ea præter Conringium tum in libro supra laudato de civili prudentia, tum in propoliticis suis accuratè excutit Cl. Caspar Scioppius in prædia Politica & Joh. Loselius in Propolitico. Item Caselius librum scripsit subtilem: Mos vel ratio studii, in quo disserit, quemadmodum primarius Anglicus adolescens naturæ & recte educandus ad Reipubl. Francof: prodiit ao 1634. 8. Systemata & Commentarios politicos doctrinæ politicæ & antiquis quidem scripsere Plato & Aristoteles, quorum ille libros VII. de legibus, ex X. de Republ: hic autem politicorum integrum insigne opus, quod tamen integrum ad nos non pervenit, reliquit. De Interpretibus paraphraseos commentatoribus utriusque tum Platonis tum Aristotelis vid. Naudæus in Bibliographia politica & Bosius de comparanda prudentia civili §. 14. & 15. Ex recentioribus Joh. Bodinus Andegavensis Reipublicæ opus de Republica scripsit, in quo Sapius ab Aristotele dissentit, & sibi solis sapit, ordinem quod & accuratam tractandi methodum plurimi in eo desiderant. Animadversiones in Bodinum scripsit Fogerius Parisiis 1580. Apologiam pro eo scripsit Renatus Harpinus atque lingua gallica, hic tum in linguam latinam conversa à Petro Georg. Holo, sang in Syntagmate multis & acuto, verbis congesto, sed sapius sine judicio. Quæ ferunt de Republ. Gallica Adami Contzenii Jesuitæ, de quo ita Conringius: opus ejus male satis magnum extat. Dives sed fere eruditi lectorem. Addi hic potest

de Republ. prodiit Francof. 1593. 4.

Wolffangi Heideri systema philosophiæ politica, item Henningii Arnisæi politica, item Relectiones politicæ aliq. veteris scriptorum, aliis obviis fere obvii. Bartholomæi Keckermanni systema politicum, adm. in omnium versat manibus, non necesse fere est, ut indicet. Nec ignoti fere sunt Justi Lipsii libri Politicorum, de quibus peculiaris extat dissertatio Joh. Henrici Boecleri. Commendat hos opus ab aliis, ab aliis vituperatur, certe Arningio hic non placet: ille præterea bene observarunt quod omnibus Rerumpublicarum formis non sit accommodata, sed tantum Monarchiæ imprimis in Lipsio id merito culpatur, quod Principum potestatem, ultra ultra quam decet, extendat. Quo fine et vi[a] licet per cuniculos Lipsius, id aperte et se[d] satis fideliter præstitit. Nicolaus Machi[a]velli in libro, quem descripsit, et in quo artes tyrannicas Principem suum docet. Nicolaus Machiavelli Hinc plurimi, rum in se concitavit calamos, quos paucis indicabimus. Primum inter eos locum facile sibi vendicat Innocentius Gentiletus, qui Anti-Machiavellum scripsit, in quo tamen solum impietatem Machiavelli aggressus est omissis erroribus politicis. Præterea Antonius Possevinus Judicium de quatuor scriptoribus Philippo de la Nia Joh. Bodino, Philippo Mornæo et Nicolao Machiavello, jussu Innocentii IX. Rom. Pontificis conscripsit, sed iniquior in Machiavellum fuit, et idcirco egit, ut eum omnibus invisum redderet. Hinc ejicit Thomas Bodius in libro de imperio vii tutis, item Petrus Ribadeneira in libro de Principe Christiano. Porro Hieronymus

Osorij in libris de nobilitate Christiana, & Stephani Junij Bruti de jure subditorum adversus tyrannos in præcipue eorum, ut principia Florentini Politici destruant. Nonnulli quoq; ex Italis, qui in tractatum commentati sunt, acriter contra eundem disputant, quos refert Amelot de la Houssaie in dissertatione de Commentatoribus Principis, editum à se versioni suæ gallicæ præmisit. Sed omnium citra controversiam præferendus est Hermannus Conringius, qui Machiavellum Principem recudi fecit, additis annotationibus, quibus errores quoq; politicos Machiavelli solide profligavit, prodiit Helmstadii 1660. in 4.

Qui Machiavellum defendebat, non reperio præter Casparum Scioppium in libello pro arcanis politicis ex dissertatione adversus Lagerinum Gandentium. Prodiit ao cu-

rente 1699. Amstelod. Nova editio Principis Machiavelli in 8. cum notis Langeni. Sed redeo ab hac digressione invitus. Et cum Scriptores systematici saltem præcipui indicati sint, nunc nonnullos ex iis, qui compendia dederunt, subjungam. Inter quos primum locum tribuo Borhornio, cujus institutionum politicarum libri duo cum ejusdem notis elegantissimis recusi sunt Lipsiæ ao 1659. 12. Nimirum tractat Borhornius quæstiones de utili, quæ sane in Politica tractari debent, id quod tamen à plerisq; negligitur. Balthasaris Cellarii Compendium politicum cum applausu à multis exceptum. C. Christiani Liebenthal in Collegio politico, quæ ad Politicam specialem & jus publicum spectant, admissa tractationi politicæ generalis. Sic & Schonbernerus ejusq; Epit. Epitomaster Wandelius Politicam

cum jurisprudentia conjunxerunt. Joachimi Stephani demonstratio Politicorum Rostochii 1576. in 8. exacta, non plane contemnenda. Hermanny in meditationibus politicis, ut ex in Politica parallelos curiosa sectus maximam partem tamen etiam talia tractat, quæ rectius ad jurisprudentiam naturalem referri possunt. Jacobi Friderici Hornij in Politicorum parte architectonica, sive de civitate ea tractat, quæ ad structuram civitatis pertinent. Habet sententias quasdam singulares, sed scriptor accuratus ex optimis omnino annumerandus. Boeclerii quoq; institutiones Politicæ multum boni fructus suppeditant. Elegans quoq; & Burgersdicij idea politica, quæ cum not. G. Hornij prodiit Lugd. Batav. 1668. in 12. Joh. Althusii Politica prodiit Herborna 1614. in 8. Opus eruditum, ex multo studio elaboratum, Monarchomachis tamen facet. Ethici quidem præcipui sunt, qui in hoc genere laudari merentur. Post scriptores systematicos & compendiarios notandi maxime sunt, qui sine certo ordine ac delectu materiarum quæstiones, observationes, digressiones, dissertationes & discursy politicos aut historico-politicos scripserunt, uti sunt discursy politici Cl. Pauli Laruæ, Hieronymi Frachetæ Laurentij Pavoli observationes historico-politicæ, Michaëlis Riccardi symbola politica, Didaci Savedræ quæstiones politicæ, Melchioris Junii quæstiones miscellaneæ, Matthiæ Bernegeri, & quæ sunt & generis alia. Sed addendi his sunt, qui aphorismos, axiomata, & apophthegmata politica collegerunt, quales recens sct Joh. And. Bosij de comparanda

prudentiâ civili §. 87. et seq: adjungendis tr. illis adhuc et Balthasar Gratianus, qui Hispanus ingeniosissimus, cujus liber, quem ut versio gallica habet l'homme de cour, h. e. viri aulici instituit, omnium applausum nostra aetate promeruit. Et tanto etiamnum aphorismos politicos exercuisse Adrianum Volaterranum. Sed et Theodoricus Hegerius egregiè suâ axiomatica. Praeterea ad hanc Scriptorum Politicorum classem pertinent: Breviarium politicum Cardinalis Richelieu, testamentum politicum Alberti, et id genus scripta alia. Rursus praetermittendi quos non sunt, qui arcanas artes Imperantium consiliaque tum ordinarias, tum extraordinarias gubernationis apponunt. Quo in genere primum sibi locum vindicat Campanius, cujus extant libri VI. de arcanis Rerumpublicarum, junguntque omnino huc

Scriptores, qui de ratione Status commentati sunt, et Ludovicus Septalius alii laudati sunt Naudaeo in Bibliographia politica p. 42. editionis Conringianae, tum Bosio de comparanda prud. civil. §. 92. Illis a quos hi recensent, addi potest Hermannus Conringius in dissertatione de Ratione Status, et si quos forte alios idem argumentum occupavit. Egregius et Scriptoris liber de Ratione Status, in quo tum praecipuè ad Imperium nostrum Romano-Germanicum respicit. Nec procul hinc abeunt, qui sive aperte sive sub fictis nominibus varia rerumpublicarum et principum virtutes et vitia, consilia, et artes, bene aut male gesta, itemque ministrorum fraudes et scelera exponunt, sicut Trajanus Boccalini in Relationibus ad Parnassum, ut et in lapide Lydio, plurimisque alii laudati Bosio de prud. comp. civil. §. 94. Idem Bosius l. c. §. 95. huc quoque

Huc spectant Hermannus Conringius, Casparius Klock, et veteriores Coccejus et ejusdem Comatius aliique libri.

repert ctutores, qui varias deliberationes,
tractiones q rerum civilium, aut etiam in
structiones et mandata continent, ut Boph
nii disquisitiones, Philippi Cornelii, item q
Villarcipii commentarios, et id genq alios.
Caterum positum q apud omnes extra dubi
um, solidam prudentiam civilem e histo
ricorum diligenti lectione demum aucu
merari. Hinc historicos prog nobili
Kolegos recensere solent, qui de compa
prud. civil. praecipiunt. Sed cum nos
hoc labore jam supra defuncti simq, hic
illud tantum indicamq, non negligendos
prudentiae civilis cultori eos esse, qui
commentariis, observationibq, et notis politi
cis praestantiores historicos illustrarunt.
Cumq C. Cornelij Taciti inter historicos
nobiles primum sibi vendicet lo
cum, longe plurimos prog natq e com
mentatores, qui thesauros prudentiae ci
vilis in eo

ilis in eo latentes eruere conati sunt. Extat
de hisce peculiaris dissertatio critica Dni Abbe,
et de la Roussaire versioni gallicae Taciti
praemissa, in qua de Scriptoribq modernis,
qui Tacitum commentariis suis illustrarunt
disserit. Affectibq tn. nonnunquam indul
get, ut e illis, qua de Forstnero pronunci
at, patet. Hujq enim observationes in Taci
tum caeteris omnibq dubium reddere palmam
certum est. Celebrantur caeterogrin et Scipi
onis Amirati discursq in Tacitum, et qui
dem non immerito. Hannibal Scotti Pla
centij vulgaria habet, et quae cuiusvis fa
cile in mentem veniunt. Boecleri in va
rios Autores ipsiusq Tacitum scil. librum
primum Annalium extant observationes
et dissertationes politicae non negligendae.
Et vecotij quoq quae caeteris hic laudan
dq est, cujq tam in Svetonij, Julium Caesarem

Ff.

ut e' in Florum observationes doctrinam civilem haud vulgarem spirant. Sed de caeteris vid. Joh: Andreas Bosius l. c. §. 34. Jam de illis qvae scriptoribus, qui argumenta specialia tractant, dicenda mihi est. Sed cum horum fere obruamur copia praecipuos saltem designabimus. Horum spectant huc qui de Principum institutione ac disciplina egerunt. Ut Hieronymus Osorius in libris de Regis disciplina & institutione, aliique, sive laudati in Polyhist. cap: De Laudibus regia regia. Nec praetermittendi, qui de incremento, mutationibus & versionibus Imperiorum & Rerumpublicarum egerunt, ut Renatus à Lusinga in libris III. de incremento, conservatione & occasu imperiorum Gallice ab eo conscriptis, sed ab Hieronymo Naselio in Italiam à Jacobo Gendero in linguam Latinam denique à Jacobo Friderico Fuzzenbachio in Germaniam dissimulato Auctoris nomine translatis, ac sub titulo: Metamorphosis regnorum ac Rerumpubl: Francof. 1656. impressis. Et Boterus in ejusdem argumenti opere gallico, ut & Joh. Botero in libris III. de causis magnitudinis civitatum lingua Italica scriptis, & libris ejus de Ratione Status subjunctis. Hippolytus à collibus in libro de incrementis civitatum à Chr. Herolds germanice edito, auctus et denique Christophorus Besold de incrementis Imperiorum & eorum amplitudine procuranda. Exstat & Aleti Manutii exstat liber de excellentia Rerumpublicar: lingua Italica scriptus. Joh. à Ferrariis Montani de Republ: bene instituenda librum edidit Basileae, ao 1556. Diligenter porro volvendi, perlustrandi sunt, qui de ministris Principum

gunt, ut liber Autoris Anonymi, cui titu
lg le Conseiller des Etats, qui prodiit La
vrijs 1633. in 4. Ing de Silhon liber, cu
titulg le Ministre des Etats, in quo multa
lecta digna occurrant, prodiit Amstelod.
ao 1661. in 12. Estat de Corsingii disserta
tio, qua ideam boni Consiliarij & Consili
is & Consiliarijs Principum, eorumq; qua
litatibg virtute & electionibg libellum &c. Fr.
derici Furij Cariolani tractatu hispanico
in linguam latinam transtulit Simon Scha
dig. Sic & Hypnotici à calleby extat liber
cui titulg: Consiliarius utrq; edrg & in li
bro, in quo subtitulo titulo Speculi auli
carum atq; politicarum observationum
varii tractatg politici continentur, & qui
Argentorati 1600. in 12. prodiit. Lega
tum instruit Wicquefortij, cujg liber les act
ons & fonctions des Ambassadeurs in ger
manicam quoq; linguam translatg est. Qua
uterq; Marselier alicq; de Legatis comenta
ti sunt, qua politica tractatione aliena sunt,
adeoq; hic in censum non veniunt. Wicque
fortij omnes vincit. Etulam rite instruere
atq; formare docet Seckendorffius in libro,
cui titulg: Teutscher Fürstenstaat, Gallicum
informat Autor Gallicq; quem in linguam
Latinam transtulit Abrahamus Marconetus, &
sub titulo: Aulicus inculpatus edidit. Prior
ejusdem libri pars ante aliquot annos etiam
sub titulo: les Secrets des Cours h. e. Ar
cana aulica lucem aspexit. Sed si quis
omnes, qui talia instituto singulari per
tractarunt, recensere vellet, is rem infini
ti fere susciperet negotij.

§ 5.

Ad politicam specialem nunc progrede
remur, nisi nos interpellaret Oeco
nomia, itidem practica Philosophiæ pars

maximè necessaria, sed hactenus pro digni-
tate non excultæ. Ex antiquis habemus oeco-
nomicon Xenophontis & Aristotelis libros
duos, quibus Leonhardus Thretius, Joh. Casius,
Jacobus Ludovici & Jacobus Faber nonnul-
la addiderunt. Ex recentioribus à nonnul-
lis maximopere laudatur Ludovici Septalii,
quem de re familiari librum scripsisse per-
hibent, in quo omnia ad minutias usq; di-
ligenter persecutus sit. Præcepta Simplerus,
Heckermannus, alii dederunt. Ex Scripturæ
S. præcepta oeconomica collegit Otho Casma-
nus, cujus Oeconomia theosophica prodiit
Francof: ao 1602. S. Richterus axioma-
ta oeconomica dedit. Huc pertinent &
qui de arte dilescendi scripserunt, ut Jacoby
Hasenius, cujus aurum sapientum s. ars bene
discendi prodiit Gorlicæ ao 1661.
Sed hi omnes generalia tractant. Et usum
ipsum artis prasin respiciunt: Jugelius, Ho-
rnejus, Georgius, Andreas Boeclerus in Georgi-
cis curiosis, Conradus Heresbachius, Hus-
bandry, quæ prodiit 1605. fol: Olerius Hun-
ius, cujus in omnium versatur manibus, sed vana
multa inepta, inutilia & inserta comple-
ctitur. Librorum oeconomiam instruit Vit-
tus Ludovicus à Seckendorff in libro supra dicto,
dato des Teutschen Fürsten Staat, item
Wilhelmus de Schröder in der fürstl. Kunst,
Haushalten, ut & Wuestius in memoriali oe-
conomico: quibus addi meretur Georgius Obre-
chtus in secretis politicis. Maximum autem
artem prudentiam commercia quoq; re-
perunt, quæ ut floreant Reipublicæ ma-
ximè interest. Tangit nonnulla Conringius
in dissertat: de commerciis maritimis, sed
accuratius hoc argumentum persequitur Joh.
Joachimus Becherus in discursu politico

Rectat Politica specialis, in qua non tantum hujy aut illby Reipublica structura explicat, sed prudentia civilis regulæ generales ad singulas Respubl: applicatur. Differt à Jure publico, quod in eo respicitur Juris naturalis ad certam Respubl: accomodatio sive uni Reipubl: cum altera, sive civiby cum Imperatoriby negotium aliquod intercedat. In Politica autem speciali Ratio Status cujusq; Reipubl: aty Imperij extendit, & quid ejq conservationi inserviat, quidve contra nocivum sit, disserit, causa quoq; incrementorum & decrementorum, & quæ accelerare interitum, quæ contra eum avertere possunt, diligenter indicantur. Scriptorum autem huc pertinentium notitiam comparandam viam egregie

Ab hac principalissima Ursachen der Auffnehmung und Conservirung der Stätt, Länder und Republiquen in specie, hier im Land Holland und Westfriesland zu inquiriren und in acht zu nehmen; Item die Civilem Societatem zu bringen; hat Dilherr Francofurt: 1673. in 8. In exemplum hic merito proponunt Belgæ, qui omnia commerciorum arcana avare tenent, unde habemus, quod ab illis discamus. Ideoq; consulendi homines sunt, qui rationes commerciorum, prout in hac Republica se habent, exponunt, ut Leo ab Ordema in libris, quos de negotiis civiliby hujy Reipublicæ conscripsit Hartsinq Ebookig in Belgio sedo foederato, aliiq. Spectant huc præterea Gerhardi Riveri libri duo de utilitate mercaturæ, Barclai oratio. Mercator sapiens &c. si qui forte alii in hoc argumento ingenii periclitati sunt vires.

monstravit Joh. Andreas Bosius in introductione generali in notitiam Rerumpublicarum orbis universi, quæ prodiit Jenæ ao 1676. in 4. Scripsit: in eo fallitur, qui notitiam Rerumpublicarum peculiarem disciplinam esse contendit, cum tamen quæ huc pertinent, partim in Politica sedem suam inveniant. Cæterum ut nunc ad ipsos Rerumpublicar. Scriptores deveniamus, observandum, alios quidem veteres, alios autem modernas Respublicas descripsisse. Et qui veteres quidem dederunt, sunt aut ipsi scriptores veteres, aut recentiores. Qui e veterum monumentis sua collegerunt, ad illos Pausanias aut Strabo referri possent, nisi potiori jure inter Geographos locum sibi vendicarent. De Aristotelis autem opere, quod Politicas inscripsit, et in quo teste Diogene Laërtio 150. justa alios autem adhuc plures Respublicas descripsit, dicere nihil attinet, nec cum illud hodie non amplius extet. Ast ex recentioribus Ubbo Emmius parte III. veteris Græciæ illustrata plures Respublicas veteres diligenter descripsit. Eodem spectat Antonius Thysius in memorabilibus celebriorum veterum Rerumpubl. ut nunc alios, qui idem institutum sequuti sunt, præteream. Sunt porro alii, qui seorsim hanc vel illam Rempublicam paulo accuratius delineandam sibi sumpserunt. Sic de Athenienſium Republ. habemus Guil. Postellum et Carolum Sigonium, de Republ. Lacedæmoniorum Nicolaum Cragium de Republ. Achæorum Martinium Schookium de Republicarum Ebræorum Bonaventuram Cornelium Bertram, qui cum notis Constantini Imperatoris

ab Opyk prodiit, Petrum Cunaeum obstylo
magis elegantiam et linguae peritiam, quam
judicium politicum commendandum Joachi-
mum Leinerum, et Joh: Stephanum Mene-
chium. Sed omnes non quidem rerum Ebra-
orum peritia, quippe ipsa exigua in eo
fuit, sed judicio politico superat Hermann
Conringij, cujus dissertationem de Republ:
Ebraeorum recudi curavit Thomas Crenius
in fasciculo II. opusculorum, quae ad hanc
materiam philosophicam sacram spectant p.
236. et seqq: Cluta de ejusmodi Scripto-
ribus vid: Caspar Bosium in introd. ad
notitiam Rerumpubl: cap. IV. §. 5. 6. 7.
De Republ: Ebraea quod adhuc adest,
dum extat dissertatio elegantissima M.
Zuerij Boxhorni, quae cum notis Schnie-
delij sed quae sunt exigui pretij prodiit. De
modernas autem Respubl: quod attinet,
multi quidem extant Autores, qui conjun-
ctim plures describere instituerunt, Ipsetat
huc Franciscus Sansovinus in libris XXII.
de Regimine et administratione Regno-
rum et Rerumpubl: tam Antiquarum,
quam hodiernarum Italico Idiomate scri-
ptis, item Joh: Botero in parte II. rela-
tionum universalium, itidem Italico idio-
mate scriptarum, Lucas à Linda in de-
scriptione orbis, et omnium ejus rerumpubl:
aliis itidem jam indicati, et ad examen
vocati, Joh: Andreae Bosio l. c. §. §:
p. 50. 51. quibus nos sequentes addimus,
Schildenium et Andream Eldenburgerum, cujus
thesaurus rerumpubl: totius orbis quaedam
partitus, et discursibus Hermanni Conrin-
gii compilatus. Prodiit Genevae ao 1675.
in 8. 4. Vol: et Georgium Hornium, qui
rectum vastum hoc argumentum per com-
pendium tractavit in orbe politico cum no-

Dng Rechenberg edidit dissertationem qua sententiam tuetur Hermanni Conringij de Theocratia Israëlitarum sub examen revocat.

tis eruditissimis Ottonis Menckenij edita
Extant & alia ejusdem generis libelli ger-
nico idiomate scripti, plerig tamen je-
juni admodum sunt & parum accurati
ut Idea Statuum Europæ odor dr Euro-
pæ status Trias mod Reipubl. Normosæ,
go mod itzig Europa Instructa, etc. prodiit
Coloniæ 1699. in 12. Autor ille idem in-
stitutum, sed impari successu sequi an-
nitur, quod olim Dn Rebonij secu-
tus est in trutina Statuum Europæ à
Josua Stridio in linguam gallicam con-
versa & notis illustrata. Cæterum non
prætermittendi hic sunt illi Autores, qui
varias relationes & discursy de diversis
orbis Imperiis conscripserunt, & qbi il-
los colligerunt, ut Philippus Honorig in
thesauro suo politico, Nicolaus Bellus
in variis suis, ubi vocat, dissertationi-
bus, in qbus tamen plerag ex Honorio desu-
mit, observante, præter alios, Jacobo Thoma-
sio de pelagio literario, p. 258. in notis.
Edidit quog Georgius Hornius dissertationes
historico-politicas, quarum pleraq itidem
certas Reipubl. describunt. Sed ne qvid
desit ad perfectam Reipubl. notitiam
comparandam porro observandum: Acta
publica, Relationes, Instructiones, Memo-
rias, Commentarios Legatorum aut alio-
rum publica negotia tractantium scripta
item narratoria, dissuasoria, incusa-
toria, apologetica, quibus controversiæ
Principum ac Rerumpubl. pertractant.
Scriptores quog Satyricos & præsentem
Imperiorum Statum delineantes, utrang
hic facere paginam. De qvibus omnibus
cum multa dici possint, instituti tn. ratio
nunc hoc non permittit. Interim vid. Bosius
l. c. cap. 5.

§. 56.

Descendendum nunc nobis paulisper est ad singulas Respubl: sed praecipue tamen de scriptoribus, qui ad notitiam Imperij nostri germanici comparandam, conducunt, aliquid memorandum est. Viam tn. et hic monstrant Samuel Rachelius in dis Academicis Boeclerus in notitia Imperij Romano-Germanici, quibus addi potest Conspectus scriptorum Juris Publici qui sub: juncta Vitriarij Institutionibus Juris Publici: sed ut ordine procedamus 1.) notandi veniunt Scriptores, qui acta publica collegerunt, ut Melchior Goldastus in Reichs Satzungen it: in Neu Reichs, Sandungen it: in politicis imperia, Hortledery No, rimberga remissibus. Superioris Seculi acta publica col, d. Kuÿj 45. Ac, ten Kuÿj Seculi publica collegit. legit Londorpius et post eum varie variis diversis titulis. Multa continentur in Gastelio de novissimo Europae statu it: in Theatro et Diario Europaeo, similibusque scriptis recentissima exhibent Antonius Faber in Neu Europäischen Staats Cantzley, cujus pars 4: prodiit ao 1699. in 8. 2) qui leges Imperij publicas suis commentationibus explicarunt, uti sunt commentatores ad Auream Bullam, Gerhardus Buxtorffius, Dominicus Aurumaeus, Arumeus Limnaeus, it: Commentatores ad Capitulationes imperatorias, ut Benedictus Carpzovius, et qui industria omnes vincit, Joh. Limnaeus. Huc spectat etiam Johan: Philippi Datt volumen rerum germanicarum novum s: de pace Imperij publica libri V. ao 1698. Ulmae in fol. editum, in quo Autor cuncta ex publicis monumentis atq archivis egregie illustrat. Instrumenta pacificationum edita sunt in Theatro pacis Lysicensis, Lacis in Francofurtum notis subitaneis illustravit Chasparus Fritschius. 3) Scriptores Juris

Publici, & quidem illi, qui majora systemata con-
fecerunt, ut Tobias Paurmeister de Jurisdictio-
ne Romani Imperatoris, Theodoro Reinkingio
de Regimine seculari & ecclesiastico, quibus in-
palmam meruit Limnæus, quem equiparant Du-
minicus Arumæus & Justus Fridæus, Schutzius, Mul-
lerius in representatione Majestatis imperato-
riæ, itidem suum sibi vindicat locum, magis
in Imperatori, quam Statibus Imperii favet.
Illi, qui ad scriptores systematicos proxime
accedunt, ut Petrus ab Andlero de Imperii
Romani Regis & Augusti creatione, inau-
guratione &c.. item Lupoldus de Bebenburg
de juribus regni & Imperii Romanorum.
Uterque cum notis doctissimis Marquardi
Freheri editus est. 5.) Compendiorum
Scriptores, ut Jacobus Lampadius de Rep.
Romano-Germanica, quem Commentario
doctissimo illustravit Hermannus Conringius.
Gabrielis Albonis dissertatio de Jure Publ.
Joh. Theodori Jerkengeri synopsis J. P.

Horro huc pertinent Beckeri Epitome Jur.
qui tamen Religionis pontificiæ studium
subinde prodidit. Brauldachii & Custerii,
qui titulo Sylloges rerum quotidianarum
J. P. tradidit. Recentissimi qui hoc labore
defuncti sunt Joh. Friderici Rhetii,
Joh. Schilteri Cocceji, & Philippi Rein-
hardi Vitriarii, cujus Institutiones Jur. P.
cum notis selectioribus recusæ sunt hoc
anno 1699. Guelferbyti in 12. (6.) Nec
negligendi sunt, qui paulo liberiori via
& novos Imperii indicarunt, ut Hip-
polytus à Lapide, qui animum hostilem
primis prodidit. Accuratiore & elegantior
est libellus, qui utrique hic fecit paginam à
Philipsio, Obrechto, Lud. Christiano Thoma,
Philipsio nostro, aliisque partim illustratus, partim
refutatus, aut etiam defensus. (7.) Agmen clau-
dunt Scriptores particulares, qui certa

Knijpschildg de Curiatibg Imperij. Cenfring, Furst, nerig de supremat. Principum Imperij.

argumenta J. P. pertractarunt, sed de Statibg Imperij Romani, Germanici comentabg Hy est Nicolag Chyleg ab Chrenbach, de Electoratu Palatinatg, de Legationibg Statuum Imperij Ulpisig, de Officialibg et subofficialibg Imperij Wagenseilig, ut nunc varias dissertationes Strauchij Conringij, Illustris Dni Struvij, Dni Thomasij, Cocceji, aliorum Politicorum et Rectorum celebrium taceam. Multi quog scriptores argumentorum partic. Cabarium laudant à Boeclero in notitia Imperij Romano, Germanici, et in confignatione scriptorum J. N. Vitriarij Institutionibg P. J. subjecta.

Eos qui sigillatim de rebus publicis aut Imperiis modernis scripserunt, nunc ubi, eo complectemur fasce, et primo quidem observandum, quod praecipuos scriptores, qui sigillatim Respublicas et Imperij orbis descripserunt. Et Elzevirij in Belgio recudi fecerint, quorum institutum laude profecto dignum est. De Hispania habemus Joh. de Laet, qui ceteris exemplum praebuit, quo facto in hoc negotio versari debeant. De Gallia extant Caroli Sefellii libri; de Republica Galliae, Regum Officiis, Joh. Limnaei notitia Franciae, Philippi Mornaei de Statu Regni Franciae, Hobbomanni de Francorum Gallia Anonymi. Extat praesente de France et alii. De Republ. Anglicana Thomas Schmidig commentatus est, sed longe accuratig Chamberlain in notitia Angliae s. Engellandbirtzigen Staats, qui liber in lingua Anglicana scriptg, sed in gallica quog et germanica

Lipsig edity est. Coloniam Simon Staroul,
cuig ex Joh. Theodory Sprengery descri,
pserunt. Sed longe accuratig Hart Kno,
chig in libro de Republ. Colonica, pro,
dit ex lingua germanica: Describing
de Hortig Hirsch Flow et praetered ex,
tat Chalkowsky J. V. Coloniae Resp.
foederati Belgii describserunt Hadrig
Juerig Bockhortig, Martiny Schbo,
rig, Philippy Zoesig, aliig de Republ.
Veneta C. Contareny et Donaty Jano,
tig legi merentur. De Principiby Ita,
liae extat tractatg ex lingua Italica trans,
latg, et notis illustratg a Thoma Segero,
de Rep: Helvetiorum extant Josiae Sim,
leri libri duo. Ceteros, quorum maxima
pro stat copia lubenter praetermittimg.
Ceterum in Anonymi describing de

Uberti Folietae Reipubl. Genuensis.

Konigsbergo Pomeraniae hic comme,
morari debuisset, notandum tn. exstare
rem hujg descriptionis haberi et Angliae
Regis ad Danos legatum, qui cum
multa scripsit, quae Danis displicent,
vocatg ipse liber fuit sub Censuram vid.
quog de eo Molleri praefat. Bibliothe,
cae Septentrionis eruditi praemissa. Iden
Autor, qui de Statu regni Danici scri,
psit, de Suecia quog librum edidisse
perhibetur, quem nondum vidi. De
Imperio Turcico multa extant com,
mentationes, sed omnes vereit Joh. An,
dreas Bosig, cujg exercitatio de Im,
perio Turcico utramg hic fuit pagi,
nam. Referri denig huc quog possunt
qui Hierarchiam Sacrae Ecclesiae Ro,
manae et Imperium Spirituale Roma
Pontificis describunt, quippe in quo tam

Iwaples artium politicarum & Strata,
gematan seges occurrit, ut nullibi tenere
major illorum copia sperari possit.
Labendo hic è M. Antonio de Domi,
nis, cujg opg de Reipubl. Ecclesiastica
multa eruditione est refertum. Ter plu,
rig ajertiusg ven enem ediserunt
qui mysterium iniquitatis de Papatu de,
gunt, ut Philippg Mornag, aliig. Hei,
deggerg quog in historia papatus
Petrus Suavis Polony in Historia Con,
cilij Tridentini, et alij, alio loco pro,
lixig, et ex instituto enumerandi. Epi,
stolarum Francisci de Vargas, et
Petri de Malvenda à Michaële le,
vasor editarum, et artes politicas Curiæ
Romanæ aperte prodentium, jam su,
pra injecta est mentio. Sed nos hic pe,
dem figimg et tractationi de Script,
ribg philologicis et philosophicis im,
ponimus

Finem.

Soli Deo Gloria.

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

K. 245
29. XI 1963

Biblioteka Uniwersytetu
M. CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie
II 45